
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

अ०

१

॥श्रीगणेशाय नमः॥ यस्य ज्ञानदयासिंधोरगाधस्यानघा गुणाः सेव्यतामक्षयो धीराः स श्रि-
ये चामृताय च ॥१॥ समाहृत्यान्यतंत्राणि संक्षिप्तैः प्रतिसंस्कृतैः ॥ संपूर्णमुच्यते वर्गैर्नामलि-
गानुशासनम् ॥२॥ प्रायशो रूपभेदेन साहचर्याच्च कुत्रचित् ॥ स्त्रीपुंनपुंसकं ज्ञेयं तद्विशे-
षविधेः क्वचित् ॥३॥ भेदाख्यानाय न द्वंद्वो नैकशेषो न संकरः ॥ कृतोऽत्र भिन्नलिंगानामनुक्ता-
नां क्रमादृते ॥४॥ त्रिलिंग्यां त्रिष्विति पदं मिथुने तु द्वयोरिति ॥ निषिद्धलिंगं शेषार्थं त्वंताथादि न पू-

Acc. NO. ~~2767~~ M-1657
Title - अमरकोश (संपूर्ण) काण्ड 1 ते 3.
Author - अमरसिंह
Date - ?
Subject - Lexicon.
Folio - 153
Xerox - 302.

नवस्वर्गस्य नामानि

र्वभाक्॥ स्वरव्ययं स्वर्गनाकत्रिदिवत्रिदशालयाः॥ सुरलोको द्योदिवौ द्वे स्त्रियां क्लीबे त्रिविष्टप

षड्विंशतिदेवानामानि

मं॥६॥ अमरा निर्जरा देवास्त्रिदशा विबुधाः सुराः॥ सुपर्वाणः सुमनसस्त्रिदिवेशा दिवौकसः॥

७॥ आदितेया दिविषदो लेखा अदितिनंदनाः॥ आदित्या ऋभवोऽस्वप्ना अमर्त्या अमृतांधसः॥

२६

८॥ बर्हिर्मुखाः क्रतुभुजो गीर्वाणा दानवारयः॥ वृंदारका दैवतानी पुंसि वा देवताः स्त्रियां॥ ९॥

गणदेवतानामकैकम   देवयोनिविशेषानामे

आदित्यविश्वेवसवस्तुषिताभास्वरानिलाः॥ महाराजिकसाध्याश्च रुद्राश्च गणदेवताः॥१०॥ विद्याध

अ० प्र०

(दशदैत्यस्यनामानि)

रोप्सरोयक्षरक्षोगंधर्वकिंनराः॥ पिशाचोगुह्यकः सिद्धोभूतोमीदेवयोनयः॥११॥ असुरादैत्यदैते

(बुद्धस्याष्टादशनामानि)

यदनुजेंद्रारिदानवाः॥ शुक्रशिष्यादितिसुताः पूर्वदेवाःसुरद्विषः॥१२॥ सर्वज्ञःसुगतोबुद्धोधर्मराज

स्तथागतः॥ समंतभद्रोभगवान्मारजिल्लोकजिज्जिनः॥१३॥ षडभिज्ञोदशबलोद्वयवादीविनायकः॥

(शाक्यमुनेःसप्तनामानि)

मुनींद्रः श्रीघनःशास्तामुनिःशाक्यमुनिस्तुयः॥१४॥ सशाक्यसिंहःसर्वार्थसिद्धःशौद्धोदनिश्चसः॥

(ब्रह्मणविंशतिनामानि)

गौतमश्चार्कबंधुश्चमायादेवीसुतश्चसः॥१५॥ ब्रह्मात्मभूःसुरज्येष्ठःपरमेष्ठीपितामहः॥ हिरण्यग

भू

भौर्लोकेशः स्वयंभूश्चतुराननः ॥१६॥ धाताब्जयोनिर्द्रुहिणो विरिंचिः कमलासनः ॥ स्रष्टा प्रजापतिर्वे

२० विष्णोः

धा विधाता विश्वसृड्विधिः ॥१७॥ विष्णुर्नारायणः कृष्णो वैकुंठो विष्टरश्रवाः ॥ दामोदरो हृषीकेशः

केशवो माधवः स्वभूः ॥१८॥ दैत्यारिः पुंडरीकाक्षो गोविंदो गरुडध्वजः ॥ पीतांबरोऽच्युतः शार्ङ्गी

विष्वक्सेनो जनार्दनः ॥१९॥ उपेंद्र इंद्रावरजश्चक्रपाणिश्चतुर्भुजः ॥ पद्मनाभो मधुरिपुर्वासुदेवस्त्रि

विक्रमः ॥२०॥ देवकीनंदनः शौरिः श्रीपतिः पुरुषोत्तमः ॥ वनमाली बलिध्वंसी कंसारातिरधो

अ०

क्षजः ॥ २१ ॥ विश्वंभरः कैटभजिद्विधुः श्रीवत्सलांछनः ॥ वसुदेवोऽस्य जनकः स एवानकदुंदुभिः ॥

॥ २२ ॥ पुराणपुरुषो यज्ञःपुरुषो नरकांतकः ॥ जलशायी विश्वरूपो मुकुंदो मुरमर्दनः ॥ २३ ॥ बलभ

द्रः प्रलंबघ्नो बलदेवोऽच्युताग्रजः ॥ रेवतीरमणो रामः कामपालो हलायुधः ॥ २४ ॥ नीलांबरो रोहि

णेयस्तालांको मुसली हली ॥ संकर्षणः सीरपाणिः कालिंदीभेदनो बलः ॥ २५ ॥ मदनो मन्मथो मा

रः प्रद्युम्नो मीनकेतनः ॥ कंदर्पो दर्पकोऽनंगः कामः पंचशरः स्मरः ॥ २६ ॥ उन्मादनस्तापनश्च

(Marginal/interlinear notes: भुः; २९; देवसुदेवस्य; क्षेपक; सप्तदशाब; लिरामस्यनामानि; एकोनविंशतिमदनस्यनामानिके; १७; शतिव; २; क्षेपक; म)

5

शोषणस्तंभनस्तथा॥ संमोहनश्च कामस्य पंच बाणाः प्रकीर्तिताः॥२७॥ अरविंदमशोकं च चू

क्षेपक

तं च नवमल्लिका॥ नीलोत्पलं च पंचैते पंच बाणस्य सायकाः॥२८॥ इति रतिरहस्ये॥ शंबरारिर्मन

सिजः कुसुमेरनन्यजः॥ पुष्पधन्वा रतिपतिर्मकरध्वज आत्मभूः॥२९॥ ब्रह्मसूर्ऋष्यकेतुः स्या

अनिरुद्धस्य द्वे नामनि च वारिकेचित॥ भूटलक्ष्म्याः नामानि

द्दनिरुद्ध उषापतिः॥ लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीर्हरिप्रिया॥३०॥ क्षेपक॥ इंदिरा लोकमा

एकं विष्णोः शंखस्य नाम

क्षेपक

ता मा क्षीराब्धितनया रमा॥ भार्गवी लोकजननी क्षीरसागरकन्यका॥३१॥ शंखो लक्ष्मीपतेः पां

अ० प्र०

४

एकं विष्णुचक्रनाम १ एकं विष्णोर्गदायाः १ एकं विष्णोः खड्गस्य १ एकं विष्णोः मणेः १

चजन्यः शङ्खश्चक्रं सुदर्शनम्॥ कौमोदकी गदा खड्गो नंदकः कौस्तुभो मणिः॥ ३२॥ क्षेपकः॥ [illegible]

क्षेपक नवगरुडस्य नामानि

मुरारातेः श्रीवत्सोस्य चलांछनम्॥ सारथिर्दारुको मंत्री उद्धवो वरदो गजः॥ ३३॥ गरुत्मान् गरु

अष्टचत्वारिंशानि शंभो

डस्तार्क्ष्यो वैनतेयः खगेश्वरः॥ नागांतको विष्णुरथः सुपर्णः पन्नगाशनेः॥ ३४॥ शंभुरीशः प

र्नामानि

शुपतिः शिवः शूली महेश्वरः॥ ईश्वरः शर्व ईशानः शंकरश्चंद्रशेखरः॥ ३५॥ भूतेशः खंडपरशु

गिरीशो गिरिशो मृडः॥ मृत्युंजयः कृत्तिवासाः पिनाकी प्रमथाधिपः॥ ३६॥ उग्रः कपर्दी श्रीकं

४

7

ठ शिति कंठः कपालभृत्॥ वामदेवो महादेवो विरूपाक्षस्त्रिलोचनः॥ ३७॥ कृशानुरेताः सर्वज्ञो

धूर्जटिर्नीललोहितः॥ हरः स्मरहरो भर्गस्त्र्यंबकस्त्रिपुरांतकः॥ ३८॥ गंगाधरोंधकरिपुः क्रतु

४८ एकं शिवजटाजूटस्य हेशि

ध्वंसी वृषध्वजः॥ व्योमकेशो भवो भीमः स्थाणू रुद्र उमापतिः॥ ३९॥ कपर्दोस्य जटाजूटः पिना

धनुषः द्वे शिवपार्श्वस्थितानां मातृगणानामेकैकम् क्षेपके

कोजगवं धनुः॥ क्षेपक॥ प्रमथाः स्युः पारिषदा ब्राह्मीत्याद्यास्तु मातरः॥ ४०॥ ब्राह्मी माहेश्वरी चैं

क्षेपक त्रीणि ऐश्वर्यस्य भस्मनः केचिन्वदंति

व कौमारी वैष्णवी तथा॥ वाराही च तथेंद्राणी चामुंडा सप्तमातरः॥ ४१॥ विभूतिर्भूतिरैश्वर्यमणि

अ० ५ प्र ८

क्षेपक

मादिकमष्टधा॥ अणिमा महिमा चैव लघिमा गरिमा तथा॥४२॥ प्राप्तिः प्राकाम्यमीशत्वं वशित्वं

क्षेपक सप्तदश शिवपत्न्याः

चाष्टभूतयः॥ उमा कात्यायनी गौरी काली हैमवतीश्वरी॥४३॥ शिवा भवानी रुद्राणी शर्वाणी स

१७

र्वमंगला॥ अपर्णा पार्वती दुर्गा मृडानी चंडिकांबिका॥४४॥ क्षेपक॥ आर्या दाक्षायणी चैव गिरि

क्षेपक अष्टौ गणपतेः

जा मेनकात्मजा॥ कर्णमोटी च चामुंडा चर्ममुंडा च चर्चिका॥४५॥ विनायको विघ्नराजद्वैमातुर

सप्तदश कार्त्तिकेयस्य

गणाधिपाः॥ अप्येकदंतहेरंबलंबोदरगजाननाः॥ कार्त्तिकेयो महासेनः शरजन्मा षडाननः॥ पार्वती ५

नंदनःस्कंदः सेनानीरग्निभूर्गुहः॥४७॥बाहुलेयस्तारकजिद्विशाखःशिखिवाहनः॥षाण्मातुरः

इंद्रस्यनामानि

शक्तिधरः कुमारः क्रौंचदारणः॥४८॥इंद्रोमरुत्वान्मघवाबिडौजाःपाकशासनः॥वृद्धश्रवाः

शुनासीरः पुरहूतः पुरंदरः॥४९॥जिष्णुर्लेखर्षभः शक्रः शतमन्युर्दिवस्पतिः॥सुत्रामागोत्रभि

द्वज्रीवासवोवृत्रहावृषा॥५०॥वास्तोष्पतिः सुरपतिर्बलारातिः शचीपतिः॥जंभभेदीहरिह

यः स्वाराण्नमुचिसूदनः॥५१॥संक्रंदनोदुश्च्यवनस्तुराषाण्मेघवाहनः॥आखंडलः सहस्राक्ष

अ० प्र०

एकं इंद्रनगर्याः

त्रीणि इंद्रपत्न्याः ३ १ इंद्राश्वस्य एकं १ एकं इंद्रसारथेः

६ ऋभुक्षाः तस्य तु प्रिया ॥५२॥ पुलोमजा शचीन्द्राणी नगरी त्वमरावती ॥ हय उच्चैःश्रवाः सूतो मातलिर्न

एकं इंद्रारामस्य एकं इंद्रगृहस्य द्वे इंद्रपुत्रस्य २ चत्वारि इंद्रगजस्य

न्दनं वनम् ॥५३॥ स्यात्प्रासादो वैजयंतो जयंतः पाकशासनिः ॥ ऐरावतोऽभ्रमातंगैरावणाभ्रमुवल्ल

दश वज्रस्य १०

भाः ॥५४॥ ह्रादिनी वज्रमस्त्री स्यात्कुलिशं भिदुरं पविः ॥ शतकोटिः स्वरुः शंबो दंभोलिरशनिर्द्वयोः ॥५५॥

द्वे विमानस्य २ एकं देवर्षीणां १ द्वे देवसभायाः २ त्रीणि अमृतस्य ३ चत्वारि स्व

व्योमयानं विमानोऽस्त्री नारदाद्याः सुरर्षयः ॥ स्यात्सुधर्मा देवसभा पीयूषममृतं सुधा ॥ ५६॥ मंदाकि

र्नद्याः पंच मेरोः

नी वियद्गंगा स्वर्णदी सुरदीर्घिका ॥ मेरुः सुमेरुर्हेमाद्री रत्नसानुः सुरालयः ॥ ५७॥ पंचैते देवतरवो मं ६

11

पंचानां देवतरूणामेकैकम्　　　　　　　　　　　　　　　　　　　द्वे ब्रह्मपुत्रस्य

दारः पारिजातकः॥ संतानः कल्पवृक्षश्च पुंसि वा हरिचंदनम्॥५८॥ सनत्कुमारो वैधात्रः स्व

षडश्विनीकुमारस्य　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　द्वे अप्सरसां

र्वैद्यावश्विनीसुतौ॥ नासत्यावश्विनौ दस्रावाश्विनेयौ च ताबुभौ॥५९॥ स्त्रियां बहुष्वप्सरसः

स्वर्वेश्या उर्वशीमुखाः॥ क्षेपक॥ घृताचीमेनकारंभाउर्वशी च तिलोत्तमा॥६०॥ सुकेशीमंजुघोषा

क्षेपक　द्वे गंधर्वस्य　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　चतुस्त्रिंशत् अग्नेः

द्याः कथ्यंतेऽप्सरसो बुधैः॥ हाहाहूहूश्चैवमाद्या गंधर्वास्त्रिदिवौकसाम्॥६१॥ अग्निर्वैश्वानरो व

न्हिर्वीतिहोत्रो धनंजयः॥ कृपीटयोनिर्ज्वलनो जातवेदास्तनूनपात्॥६२॥ बर्हिः शुष्मा कृष्णवर्त्मा

12

अ०

७

शोचिष्केशउषर्बुधः॥६३॥आश्रयाशोय्रहृद्भानुःकृशानुःपावकोनलः॥६अरोहिताश्वोवायुसखः

शिखावानाशुशुक्षणिः॥हिरण्यरेताहुतभु[illegible]दहनोहव्यवाहनः॥६४॥ससार्चिर्दमुनाःशुक्रश्चि

श्रीपिवड्वाग्नेः　　द्वेअग्निकणस्य　　द्वेदाहस्य

त्रभानुर्विभावसुः॥शुचिरप्पित्तमौर्वोस्तुवाडवोवडवानलः॥६५॥त्रिषुस्फुलिंगोग्निकणः संतापः

सेपक　　चतुर्दशयमस्य

संज्वरःसमौ॥उल्कास्यान्निर्गतिज्वालाभूतिर्भसितभस्मनी॥धर्मराजःपितृपतिःसमवर्तीप

रेतराट्॥६०॥कृतांतोयमुनाभ्रातांशमनोयमराड्यमः॥कालोदंडधरःश्राद्धदेवोवैवस्वतोंतकः॥६८

सेपक
क्षारोरक्षाप्यदावस्तुदवोवन्हुताशनेः२

प्र

पंचदशराक्षसस्य
राक्षसः कौणपः क्रव्यात्क्रव्यादोऽस्रप आशरः॥रात्रिंचरो रात्रिचरः कर्बुरो निकषात्मजः॥६९॥

१५ पंचवरुणस्य ५ विंशति
यातुधानः पुण्यजनो नैर्ऋतो यातुरक्षसी॥प्रचेता वरुणः पाशी यादसांपतिरप्पतिः॥७०॥ श्वस

वायोः
नः स्पर्शनो वायुर्मातरिश्वा सदागतिः॥पृषदश्वो गंधवहो गंधवाहानिलाशुगाः॥७१॥समीरमा

२० पंचशरीरस्थवायुनामेकैकम्
रुतमरुज्जगत्प्राणसमीरणाः॥नभस्वद्वातपवनपवमानप्रभंजनाः॥७२॥प्राणोऽपानः समान

क्षेपक
श्चोदानव्यानौ च वायवः॥हृदि प्राणो गुदेऽपानः समानो नाभिसंस्थितः॥७३॥उदानः कंठदेश

अ०　　प्र०

क्षेपक　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　पंचवेगस्य

८　स्थो व्यानः सर्वशरीरगः ॥ प्रकंपनो महावातो झंझावातः सवृष्टिकः ॥ ७४ ॥ शरीरस्था इमे, रंहस्तरसी

एकादशशीघ्रस्य　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　११

तु रयः स्यदः ॥ जवोऽथ, शीघ्रं त्वरितं लघु क्षिप्रमरं द्रुतम् ॥ ७५ ॥ सत्वरं चपलं तूर्णमविलंबितमाशु च, ॥

नवनिरंतरक्रियाकरणस्य　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　चतुर्दशातिशयस्य

सततेऽनारताश्रांतसंततावितरतानिशम् ॥ ७६ ॥ नित्यानवरताजस्रमप्यथातिशयो भरः ॥ अतिवेल

१४

भृशात्यर्थातिमात्रोद्गाढनिर्भरम् ॥ ७७ ॥ तीव्रैकांतनितांतानि गाढबाढदृढानि च, ॥ क्लीबे शीघ्राद्यस

सप्तदशकुबेरस्य

त्वे स्यात्त्रिष्वेषां सत्त्वगामि यत् ॥ ७८ ॥ कुबेरस्त्र्यंबकसखो यक्षराड् गुह्यकेश्वरः ॥ मनुष्यधर्मा धनदो रा　८

६।

जराजौधनाधिपः॥ ७९॥ किन्नरेशो वैश्रवणः पौलस्त्यो नरवाहनः॥ यक्षैकपिंगैलविलश्रीदपुण्यजनेश्व

एकं कुबेरोद्यानस्य एकं कुबेरपुत्रस्य एकं कुबेरस्थानस्य एकं कुबेरपुर्याः एकं कुबेरविमानस्य

१७ रः॥ ८०॥ अस्योद्यानं चैत्ररथं पुत्रस्तु नलकूबरः॥ कैलासः स्थानमलका पूर्विमानं तु पुष्पकम्॥ ८१॥

द्वे निधेः

चत्वारि किंनरस्य क्षेपक

स्यात्किंनरः किंपुरुषस्तुरंगवदनो मयुः॥ निधिर्ना शेवधिर्भेदाः पद्मशंखादयो निधेः॥ ८२॥ महापद्मश्च

क्षेपक

पद्मश्च शंखो मकरकच्छपौ॥ मुकुंदकुंदनीलाश्च खर्वश्च निधयो नव॥ ८३॥ इति स्वर्गवर्गः समाप्तः॥ द्यो

द्वादश आकाशस्य नामानि १२ क्षेपक

दिवौ द्वे स्त्रियामभ्रं व्योम पुष्करमंबरम्॥ नभोऽन्तरिक्षं गगनमनंतं सुरवर्त्म खम्॥ १॥ वियद्विष्णुपदं वापि

अ० म०

धा

१५

१ पुंस्याकाशविहायसी ॥ विहायसोपि नाको पि द्युरपि स्यात्तदव्ययम् ॥ २ ॥ तारापथोन्तरिक्षं च मेघाध्वा च महा

क्षेपक पंचदिशायाः

बिलम् ॥ तारापथोऽन्तरिक्षं स्यात्तारामार्गो महापथः ॥ ३ ॥ इति व्योमवर्गः समाप्तः ॥ २ ॥ दिशस्तु क

५ पूर्वादिदिशानामैकैकम् एकं उत्तरस्याः

कुभः काष्ठा आशाश्च हरितश्च ताः ॥ प्राच्यवाचीप्रतीच्यस्ताः पूर्वदक्षिणपश्चिमाः ॥ ३ ॥ उत्तरा दिगुदीची स्या

एकदिग्भवस्य वस्तुनः पूर्वाद्यष्टदिशां स्वामिनामैकैकम्

द्दिश्यं तु त्रिषु दिग्भवे ॥ इंद्रो वह्निः पितृपतिर्नैरृतो वरुणो मरुत् ॥ ४ ॥ कुबेर ईशः पतयः पूर्वादीनां दिशां क्र

क्षेपक क्षेपक पूर्वादिदिग्गजान

मात् ॥ रविः शुक्रो महीसूनुः स्वर्भानुर्भानुजो विधुः ॥ ५ ॥ बुधो बृहस्पतिश्चैव दिशामीशास्तथा ग्रहाः ॥ ऐराव १

२ क्षेपक ॥ अवाग्भवमवाचीनमुदीचीनमुदग्भवम् ॥ प्रत्यग्भवं प्रतीचीनं प्राचीनं प्राग्भवं त्रिषु ॥ ३ ॥

पूर्वादिदिग्गजपत्नीनामे

तः पुंडरीको वामनः कुमुदोंजनः ॥ ४ ॥ पुष्पदंतः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्गजाः ॥ करिण्योऽभ्रमुः कपि

द्वे अंतरालदिविदिशः

लापिंगलानुपमाः क्रमात् ॥ ५ ॥ ताम्रकर्णी शुभ्रदंती चांगना चांजनावती ॥ क्लीबेऽव्ययं त्वपदिशं दिशोर्मध्ये,

द्वे मध्यमात्रस्य द्वे मंडलाकारसमूहस्य पंचदश मेघस्य

विदिक् स्त्रियाम् ॥ ६ ॥ अभ्यंतरं त्वंतरालं चक्रवालं तु मंडलम् ॥ अभ्रं मेघो वारिवाहः स्तनयित्नुर्बलाहकः

द्वे मेघपंक्तेः

॥ ७ ॥ धाराधरो जलधरस्तडित्वान्वारिदोंबुभृत् ॥ घनजीमूतमुदिरजलमुग्धूमयोनयः ॥ ८ ॥ कादंबि

एकं मेघभवस्य चत्वारि मेघगर्जनस्य त्रयो विद्युल्लतायाः

नी मेघमाला त्रिषु मेघभवेऽभ्रियम् ॥ स्तनितं गर्जितं मेघनिर्घोषे रसितादि च ॥ ९ ॥ शंपा शतह्रदा ह्रादिन्ये

18

अ०

द्वे वज्राग्नेः २

१ मेघज्योतिरिरंमदः॥

१० द्वे वज्रघोषस्य द्वे इन्द्रधनुषः २

१० रावत्यक्षणप्रभा॥ तडित्सौदामिनी विद्युच्चंचला चपला अपि॥ ११॥ स्फूर्जथुर्वज्रनिर्घोषो इन्द्रायुधं शक्रधनु

एकं सरलेंद्रधनुषः द्वे वृष्टेः २ द्वे वृष्टिविघात० २ द्वे महावृष्टेः २ एकं भूल्पपर्जन्यविंदोः

स्तदेव ऋजु रोहितम्॥ वृष्टिर्वर्षं तद्विघातेऽवग्राहावग्रहौ समौ॥ धारासंपात आसारः शीकरोंबुकणाः स्मृ

द्वे मेघभव शिलायाः एकं मेघांधकारितदिनस्य त्रयोः अष्टौ अंतर्धानस्य

ताः॥ १२॥ वर्षोपलस्तु करका मेघच्छिन्नेऽह्नि दुर्दिनम्॥ अंतर्द्धा व्यवधा पुंसि त्वंतर्द्धिरपवारणम्॥ १३॥

विंशति चंद्रस्य

अपिधानतिरोधानपिधानाच्छादनानि च॥ हिमांशुश्चंद्रमाश्चंद्र इंदुः कुमुदबांधवः॥ १४॥ विधुः

सुधांशुः शुभ्रांशुरोषधीशो निशापतिः॥ अब्जो जैवातृकः सोमो ग्लौर्मृगांकः कलानिधिः॥ १५॥ १०

एकं चंद्रकलायाः — द्वे रवि चंद्रमंडलस्य — चत्वारि खंडस्य

द्विजराजः शशधरो नक्षत्रेशः क्षपाकरः॥ कला तु षोडशो भागो बिंबोऽस्त्री मंडलं त्रिषु॥ १६॥ भित्तं श

४ तुल्यखंडद्वयस्य — अर्धस्य एकखंडस्य — त्रीणि चंद्रिकायाः — द्वे नैर्मल्यस्य — षट् चिन्हस्य

कलखंडे वा पुंस्यर्धोऽर्द्धं समेंऽशके॥ चंद्रिका कौमुदी ज्योत्स्ना प्रसादस्तु प्रसन्नता॥ १७॥ कलंकांकौ

सेपक — सेपक — एकमुकृष्टशोभायाः

लांछनं च चिन्हं लक्ष्म च लक्षणम्॥ पालिकेतु ध्वजालिंगं तिमिव्यजनं पदम्॥ १८॥ सुषमा परमा

शोभामात्रस्य चत्वारि — ४ सप्त हिमस्य

शोभा भिख्या कांतिर्द्युतिः छविः॥ अवश्यायस्तु नीहारस्तुषारस्तुहिनं हिमम्॥ १९॥ प्रालेयं मिहिका

द्वे हिमसमूहस्य — सप्त शीतलद्रव्यस्य

चाथ हिमानी हिमसंहतिः॥ शीतं गुणे तद्वदर्थाः सुषिमः शिशिरो जडः॥ २०॥ तुषारः शीतलः शीतो हि

अ० म०

द्वे ध्रुवस्य अगस्त्यस्य त्रीणि एकं अग

३१ मः सामान्यलिंगकाः ॥ ध्रुव औत्तानपादिः स्यादगस्त्यः कुंभसंभवः ॥ २१ ॥ मैत्रावरुणिरस्यैव लोपामु

स्त्यपत्न्याः षट् नक्षत्रस्य एकं अश्विन्यादिताराया:

द्रा सधर्मिणी ॥ नक्षत्रमृक्षं भं तारा तारकाप्युडु वा स्त्रियाम् ॥ २२ ॥ दाक्षायण्योऽश्विनीत्यादि तारा अ

द्वे अश्विनीनक्षत्रस्य द्वे विशाखायाः पुष्यस्य त्रीणि द्वे धनिष्ठायाः पूर्वोत्तराभाद्रपदानां द्वे

श्वयुगश्विनी ॥ राधा विशाखा पुष्ये तु सिध्यतिष्यौ श्रविष्ठया ॥ २३ ॥ समा धनिष्ठाः स्युः प्रोष्ठपदा

त्रीणि मृगशिरसः मृगशिरसः शिरोदेशस्थानां पं

भाद्रपदाः स्त्रियाम् ॥ मृगशीर्षं मृगशिरस्तस्मिन्नेवाग्रहायणी ॥ २४ ॥ इल्वलास्तच्छिरोदेशे तारका

चताराणामेकं नव बृहस्पतेः

निवसंति याः ॥ बृहस्पतिः सुराचार्यो गीष्पतिर्धिषणो गुरुः ॥ २५ ॥ जीव आंगिरसो वाचस्पतिः ३१

षट्शुक्रस्य पंचमंगलस्य

चित्रशिखंडिजः॥ शुक्रो दैत्यगुरुः काव्य उशना भार्गवः कविः॥२६॥ अंगारकः कुजो भौमो लोहितांगो मही

त्रीणि बुधस्य द्वे शनेः क्षेपक क्षेपक

सुतः॥ रौहिणेयो बुधः सौम्यः समौ सौरिशनैश्चरौ॥२७॥ शनिर्मंदोपंगुकाय छायापुत्रः सुरात्मजः॥

पंच राहोः सप्तर्षीणामेकं १ क्षेपक

तमस्तु राहुः स्वर्भानुः सैंहिकेयो विधुंतुदः॥२८॥ सप्तर्षयो मरीच्यत्रीमुखाश्चित्रशिखंडिनः॥ म

क्षेपक

रीचिरत्र्यंगिरसौ पुलस्त्यपुलहः क्रतुः॥२९॥ वशिष्ठश्चेति सप्तर्षीनाहुश्चित्रशिखंडिनः॥ राशीनामुद

राश्युदयस्यैकं क्षेपक

यो लग्नं ते तु मेषवृषादयः॥३०॥ मेषो वृषोऽथ मिथुनः कर्कटः सिंहकन्यके॥ तुलोऽथ वृश्चिको धन्वी मकर

क्षेपक॥ राहोर्ग्रहो शीरकः स्यादुपरागउपप्लवैः॥३

अ० प्र०

क्षेपक सूर्यस्यसप्तत्रिंशन्नामानि

१२ रेकुंभमीनकौ॥३०॥सूरसूर्यार्यमादित्यद्वादशात्मदिवाकरः॥भास्कराहस्करब्रध्नप्रभाकरविभा
करः॥३१॥भास्वद्विवस्वत्सप्ताश्वहरिदश्वोष्णरश्मयः॥विकर्त्तनोऽर्कमार्तंडमिहिरारुणपूषणः॥३२॥
द्युमणिस्तरणिर्मित्रश्चित्रभानुर्विरोचनः॥विभावसुर्ग्रहपतिस्त्विषांपतिरहर्पतिः॥३३॥भानुर्हंसः

३७ क्षेपक

सहस्रांशुस्तपनःसवितारविः॥पद्माक्षस्तेजसांराशिश्छायानाथस्तमिस्रहा॥३४॥कर्मसाक्षीजग
च्चक्षुरंशुमालीत्रयीतनुः॥प्रद्योतनोदिनमणिःखद्योतोलोकबांधवः॥३५॥इनोभगोधामनिधिः १२

क्षेपक सूर्यपार्श्ववर्तिनामेकैकं पंचसूर्यसारथेः

पद्मिनीवल्लभश्चसः॥ माठरः पिंगलोदंडश्चंडांशोः पारिपार्श्वकाः॥ २६॥ सूरसूतोरुणोनूरुः काश्य

किरणस्यैकादशनामानि

चत्वारिचंद्रसूर्ययोरुसानादिजातमंडलस्य ४

पिर्गरुडाग्रजः॥ परिवेषस्तुपरिधिरुपसूर्यकमंडले॥ २७॥ किरणोऽस्रमयूखांशुगभस्तिघृणिर

प्रभायाएकादशनामानि

११

स्मयः॥ भानुःकरोमरीचिःस्त्रीपुंसयोर्दीधितिःस्त्रियाम्॥ २८॥ स्युःप्रभारुग्रुचिस्त्विड्भाभाःछ

ईषदुष्णस्यचत्वारि

११ आतपस्यत्रीणिनामानि ३ ४

विःद्युतिदीप्तयः॥ रोचिःशोचिरुभेक्लीबेप्रकाशोद्योत आतपः॥ २९॥ कोष्णंकवोष्णंमंदोष्णंकदुष्णंत्रि

समयस्यचत्वारि

त्रीणिअतितीक्ष्णस्य ३ २

षुतद्वति॥ तिग्मंतीक्ष्णंखरंतद्वन्मृगतृष्णामरीचिका॥ ३०॥ इतिदिग्वर्गः समाप्तः॥ कालोदिष्टोप्य

ग्रीष्मेमरुदेशेसिकतासुअर्करश्मयः प्रतिफलितादूरस्थानां

जलत्वेनाभासंतेतद्वाचिमृगतृष्णादिद्वयम्॥ १

क्षेपक ॥ दिनेद्युः स्याद्दिवा वो ॥ पिहाचेतावचयोमतौ ॥ २ प्र०

अ० द्वे मातिपत्तिथेः एकं सामान्यतिथेः पंच वासरस्य

१३ द्वे तु पक्षिणी समयो ॥ प्रत्युपत्प्रस्तति ॥ प्रतिपदे द्वे इमे स्त्री त्वे तदाद्यास्तिथयोर्द्वयोः ॥ १ ॥ घस्रो दिनाहनी वा तु क्लीबे दिवसवासरौ ॥ प्रत्यूषोऽहर्मुखः कल्यमुषः प्रत्यूषसी अपि ॥ २ ॥ प्रभाते च दिनांते तु सायं संध्या पितृप्रसूः ॥

षट् प्रातःकालस्य द्वे सायंकालस्य २ संध्यामात्रस्य

प्राण्हापराण्हमध्याण्हास्त्रिसंध्यमथ शर्वरी ॥ ३ ॥ निशा निशीथिनी रात्रीस्त्रियामा क्षणदा क्षपा ॥

एकं दिनसंधीनां संध्यानां रात्रिमात्रस्य द्वादश

विभावरी तमस्विन्यौ रजनी यामिनी तमी ॥ ४ ॥ तमिस्रा तामसी रात्री ज्योत्स्नी चंद्रिकयान्विता ॥

१२ द्वे तमोबहुलरात्र्योः २ एकं ज्योत्स्नायुक्तरात्रेः

आगामिवर्तमानाहर्युक्तायां निशि पक्षिणी ॥ ५ ॥ गणरात्रं निशा बह्व्यः प्रदोषो रजनीमुखम् ॥ अर्द्धरा १३

क्षेपक क्षेपक रात्रिसमूहस्यैकं द्वे प्रदोषस्य २ द्वे अर्द्धरात्रेः

स्त्र्यक्षपायुक्तदिने पि च ॥ १

25

पूर्णिमामावास्ययोरेकं

पर्वसंधेरेकं

द्वे प्रहरस्य

त्रौ निशीथौ द्वौ यामप्रहरौ समौ ॥६॥ स पर्वसंधिः प्रतिपत्पंचदश्योर्यदंतरम् ॥ पक्षांतौ पंचद

एकं चंद्रकलाहीनपौर्णिमास्याः एकं पूर्णचंद्रपौर्णिमास्याः दर्शस्य चत्वारि

द्वे पौर्णिमायाः

श्यौ द्वे पौर्णमासी तु पूर्णिमा ॥७॥ कलाहीने सानुमतिः पूर्णे राका निशाकरे ॥ अमावास्या त्वमाव

द्वे दृष्टेंदुदर्शस्यैकं एकं नष्टेंदुदर्शस्य ... चंद्रसूर्ययोर्ग्रासस्य २

स्या दर्शः सूर्येन्दुसंगमः ॥८॥ सा दृष्टेंदुः सिनीवाली सा नष्टेंदुः कला कुहूः ॥ उपरागो ग्रहो राहुग्र

द्वे राहुग्रस्तेंदुरव्योः आकाशादिषु गिरिष्वे ... एकं चंद्रसूर्ययोः

स्ते त्विंदौ च पूष्णि च ॥९॥ सोपप्लवोपरक्तौ द्वावग्न्युत्पात उपाहितः ॥ एकयोक्त्या पुष्पवंतौ प्रभाक

एकं काष्ठायाः एकं कलायाः एकं क्षणस्य एकं घटिकाद्वयस्य

रनिशाकरौ ॥१०॥ अष्टादश निमेषास्तु काष्ठा त्रिंशत्तु ताः कला ॥ तास्तु त्रिंशत्क्षणस्ते तु मुहूर्तौ द्वादशा

अ०   प्र०

एकं अहोरात्रस्य पक्षस्यैकं   पक्षयोरेकैकं मासस्यैकं

१४ स्त्रियाम् ॥ ११ ॥ ते तु त्रिंशदहोरात्रः पक्षस्ते दशपंच च, ॥ पक्षौ पूर्वापरौ, शुक्लकृष्णौ मासस्तु तावुभौ, ॥ १२ ॥

एकं ऋतोः अयनस्यैकं   एकं संवत्सरस्य

द्वौ द्वौ माघादिमासौ स्यादृतुस्तैरयनं त्रिभिः ॥ अयने द्वे गतिरुदक्दक्षिणार्कस्य, वत्सरः ॥ १३ ॥ समरात्रि

द्वे समदिनस्य २ क्षेपक

दिवे काले, विषुवद्विषुवं च तत्, ॥ पुष्ययुक्ता पौर्णिमासी पौषी मासे तु यत्र सा ॥ १४ ॥ नाम्ना स पौषो मा

क्षेपकं मार्गशीर्षस्य चत्वारि   पौषस्य त्रीणि

घाद्याश्चैवमेकादशापरे ॥ मार्गशीर्षे सहा मार्ग आग्रहायणिकश्च सः, ॥ १५ ॥ पौषे तैषसहस्यौ द्वौ, त

द्वे माघस्य २ फाल्गुनस्य त्रीणि   चैत्रस्य त्रीणि   वैशाखस्य त्रीणि

पा माघेऽथ फाल्गुने ॥ स्यात्तपस्यः फाल्गुनिकः स्याच्चैत्रे चैत्रिको मधुः ॥ १६ ॥ वैशाखे माधवो राधो ज्ये   २१

न १

27

द्वे ज्येष्ठस्य आषाढस्य द्वे श्रावणस्य त्रीणि भाद्रपदस्य चत्वारि

ष्ठेशुक्रः शुचिस्त्वयम्॥ आषाढे श्रावणे तु स्यान्नभाः श्रावणिकश्च सः॥१७॥ स्युर्नभस्यः प्रौष्ठपदभाद्र

आश्विनस्य त्रीणि कार्त्तिकस्य चत्वारि हेमंतर्तोरेकं

भाद्रपदाः समाः॥ स्यादाश्विन इषोऽप्याश्वयुजोऽपि स्यात्तु कार्त्तिके॥१८॥ बाहुलोर्जौ कार्त्तिकिको हेमंतः

शिशिरस्यैकं वसंतस्य त्रीणि ग्रीष्मस्य सप्त

शिशिरोऽस्त्रियाम्॥ वसंते पुष्पसमयः सुरभिर्ग्रीष्म ऊष्मकः॥१९॥ निदाघ उष्णोपगम उष्म उष्मा

द्वे प्रावृषः एकं शरदः

गमस्तपः॥ स्त्रियां प्रावृट् स्त्रियां भूम्नि वर्षा अथ शरत् स्त्रियाम्॥२०॥ षडमी ऋतवः पुंसि मार्गादी

षट् संवत्सरस्य पितृदिनस्य १

नां युगैः क्रमात्॥ संवत्सरो वत्सरोऽब्दो हायनोऽस्त्री शरत्समाः॥२१॥ मासेन स्यादहोरात्रः पैत्रो व

१ क्षेपक॥ दिव्यैर्वर्षसहस्रैर्द्वादशभिर्दैवतं युगम्॥ २ क्षेपक॥ युगानां परतु संहारः परीवार इति स्मृतः॥

देवदिनस्यैकं एकं ब्रह्मदिनस्य मनुष्यकल्पयोः मन्वंतरस्यैकं

र्षेण दैवतः॥ दैवे युगसहस्रे द्वे ब्राह्मः कल्पौ तु तौ नृणाम्॥ २२॥ मन्वंतरं तु दिव्यानां युगानामेकसप्त

प्रलयस्य पंच द्वादश पापस्य

तिः॥ संवर्तः प्रलयः कल्पः क्षयः कल्पांत इत्यपि॥ २३॥ अस्त्री पंकं पुमान् पाप्मा पापं किल्विषकल्मषम्॥

१२ धर्मस्य पंच ५ हर्षस्य द्वादश

कलुषं वृजिनैनोघमंहो दुरितदुष्कृतम्॥ २४॥ स्याद्धर्ममस्त्रियां पुण्यश्रेयसी सुकृतं वृषः॥ मुत्प्रीतिः

१२ कल्याणस्य द्वादश

प्रमदो हर्षप्रमोदामोदसंमदाः॥ २५॥ स्यादानंदथुरानंदः शर्मशातसुखानि च॥ श्वःश्रेयसं शिवं भद्रं

१२

कल्याणं मंगलं शुभम्॥ २६॥ भावुकं भविकं भव्यं कुशलं क्षेममस्त्रियाम्॥ शस्तं चाथ त्रिषु द्रव्ये पापं पु

भ१

क्षेपक॥तथाभागोभविष्यंचविपाकोभवितव्यता॥२

शुभावहविधेरेकं

प्रशस्तस्यपंच

ल्पंसुखादिच॥२७॥मतल्लिकामचर्चिकाप्रकाण्डमुद्घतल्लजौ॥प्रशस्तवाचकान्यमून्ययः शुभावहोवि

मा कृतस्शुभाशुभकर्मणःषट् हेतोस्त्रीणि निदानस्यद्वे

धिः॥२८॥दैवंदिष्टंभागधेयंभाग्यंस्त्रीनियतिर्विधिः॥हेतुर्नाकारणंबीजंनिदानंत्वादिकारणम्॥२९॥

द्वे सत्वरजस्तमसांसा एकं यौवनाद्यवस्थायाः स्वनामप्रसिद्धानि पृथक्पृथक्गुण शब्दवाच्यानि

आत्मनःत्रीणि मान्यावस्थायाः

क्षेत्रज्ञ आत्मापुरुषः प्रधानंप्रकृतिः स्त्रियाम्॥विशेषःकालिकोवस्थागुणाःसत्वंरजस्तमः॥३०॥जनु

उत्पत्तेःषट् प्राणिनः त्रीणि जातेः

जननंजन्मजनिर्जनिरुत्पत्तिरुद्भवः॥प्राणीतुचेतनोजन्मीजंतुजन्युशरीरिणः॥३१॥जातिर्जातंचसा

द्वे व्यक्तेः चित्तस्यसप्त

मान्यंव्यक्तिस्तुपृथगात्मता॥चित्तंतुचेतोहृदयंस्वांतंहृन्मानसंमनः॥३२॥इतिकालवर्गःसमाप्तः॥

१६

बुद्धेश्चतुर्दश

बुद्धिर्मनीषाधिषणाधीःप्रज्ञाशेमुषीमतिः॥प्रेक्षोपलब्धिश्चित्संवित्प्रतिपज्ज्ञप्तिचेतनाः॥ १॥ धीर्धा

एकं विशेषबुद्धेः मनःसंकल्पस्यैकं — क्षेपक — क्षेपक — द्वे मनसः सुखादौ तत्परत्वस्य

रणावतीमेधासंकल्पः कर्ममानसम्॥ अवधानंसमाधानंप्रणिधानंचकथ्यते॥ २॥ चित्ताभोगोमन

विचारणायाः त्रीणि — ऊहनस्य त्रीणि — संदेहस्य चत्वारि

स्कारश्चर्चासंख्याविचारणा॥ अध्याहारस्तर्क ऊहोविचिकित्सातुसंशयः॥ ३॥ संदेहद्वापरौचाथ

निर्णयस्य द्वे — नास्तिकत्वबुद्धेः द्वे — द्वे द्रोहचिंतायाः — द्वे सिद्धांतस्य — भ्रमस्य त्रीणि

समौ निर्णयनिश्चयौ॥ मिथ्यादृष्टिर्नास्तिकताव्यापादोद्रोहचिंतनं॥ ४॥ समौसिद्धांतराद्धांतौभ्रांति

क्षेपक — क्षेपक — अंगीकारस्य दश

र्मिथ्यामतिर्भ्रमः॥ संकेतस्तुसमागोथप्रतिपद्धिहरस्तथा॥ ५॥ संविदागः प्रतिज्ञानंनियमाश्रवसंश्र

१६

एकं मोक्षबुद्धेः   शिल्पशास्त्रज्ञानिण्याः बुद्धेः एकं

वाः ॥ अंगीकाराभ्युपगमप्रतिश्रवसमाधयः ॥ ६ ॥ मोक्षे धीर्ज्ञानमन्यत्र, विज्ञानं शिल्पशास्त्रयोः ॥

मोक्षस्याष्टौ   अविद्यायास्त्रीणि

मुक्तिः कैवल्यनिर्वाणश्रेयोनिःश्रेयसामृतम् ॥ ७ ॥ मोक्षोऽपवर्गोऽथाऽज्ञानमविद्याऽहंमतिः स्त्रियाम् ॥

अमी पृथक् पृथक् प्रसिद्धाः चक्षुरादिग्राह्याः   इंद्रियार्थानां त्रीणि   इंद्रियस्य त्रीणि   गुह्यादींद्रियस्यैकं

पंच विषयादि शब्दत्रयवाच्याः   रूपं शब्दो गंधरसस्पर्शाश्च, विषया अमी ॥ ८ ॥ गोचरा इंद्रियार्थाश्च हृषीकं विषयींद्रियम् ॥ कर्मेंद्रि

बुद्धींद्रियस्यैकं   द्वे कषायरसस्य   मधुरादयः पंच प्रत्येकं रसशब्दवाच्याः

यं तु पाय्वादि, मनोनेत्रादि, धींद्रियम् ॥ ९ ॥ तुवरस्तु कषायोऽस्त्री, मधुरो लवणः कटुः ॥ तिक्तोऽम्लश्च र

परिमलस्यैकं   अतिदूरगामिपरिमलस्यैकं

साः पुंसि तद्वत्सु षडमी त्रिषु ॥ १० ॥ विमर्दोत्थे, परिमलो गंधे जनमनोहरे ॥ आमोदः सोऽतिनिर्हारी, वाच्य

अ०　　　　　　　　　　　　　　　　म०

द्वे दूरगामिगंधस्य　२ सुगंधेः चत्वारि　४ मुखवासनवटिकादेः द्वे

१७ लिंगत्वमागुणात्॥११॥समाकर्षी तु निर्हारी सुरभिर्घ्राणतर्पणः॥ इष्टगंधः सुगंधिः स्यादामोदी मु

दुर्गंधस्य द्वे　२ द्वे अपघुमांसादिगंधे २　शुभ्रस्य त्रयोदश

खवासनः॥१२॥पूतिगंधिस्तु दुर्गंधो विस्रं स्यादामगंधियत्॥शुक्लशुभ्रशुचिश्वेतविशदश्येतपांडु

त्रीणिपीतसंचालितशुभ्रवर्णस्य　धूसरस्यैकं

रः॥१३॥अवदातः सितो गौरो वलक्षो धवलोऽर्जुनः॥ हरिणः पांडुरः पांडुरीषत्पांडुस्तु धूसरः॥१४॥

कृष्णवर्णस्य सप्त　पीतवर्णस्य त्रीणि　हरिद्वर्णस्य त्रीणि　रक्तवर्णस्य त्रीणि

कृष्णे नीलासितश्यामकालश्यामलमेचकाः॥पीतो गौरो हरिद्राभः पालाशो हरितो हरित्॥१५॥रोहि

ईषद्रक्तस्य द्वे　२ अव्यक्तरागस्य द्वे　श्वेतरक्तस्य द्वे　द्वे कृष्णपीतमिश्रवर्णस्य

तो लोहितो रक्तः शोणः कोकनदच्छविः॥अव्यक्तरागस्त्वरुणः श्वेतरक्तस्तु पाटलः॥१६॥श्यावः स्यात्कपि　१७

क्षेपकः॥ताम्रोऽपि रक्तपीतस्तु पिंजरः परिकीर्तितः॥१

कृष्णलोहितमिश्रस्य त्रीणि पिंगटवर्णस्य षट् चित्रवर्णस्य षट्

धौ धूम्रधूमलौ कृष्णलोहिते ॥ कडारः कपिलः पिंगपिशंगौ कद्रुपिंगलौ ॥१७॥ चित्रं किर्मीरकल्माष

सप्त वागधिष्ठातृदेवतायाः

शबलैताश्च कर्बुरे ॥ गुणे शुक्लादयः पुंसि गुणिलिंगास्तु तद्वति ॥१८॥ इति धीवर्गः समासः ॥ ब्राह्मी

वचनस्य केचित्तु ब्राह्मी तस्य त्रयोदश पर्याया इत्याहुः अपशब्दस्य द्वे

तु भारती भाषा गीर्वाग्वाणी सरस्वती ॥ व्याहार उक्तिर्लपितं भाषितं वचनं वचः ॥१॥ अपभ्रंशोऽपश

वाचकस्य द्वे वाक्यस्यैकं वेदस्य त्रीणि

ब्दः स्याच्छास्त्रे शब्दस्तु वाचकः ॥ तिङ्सुबन्तचयो वाक्यं क्रिया वा कारकान्विता ॥२॥ श्रुतिः स्त्री वेद आ

विधीमानयुक्तादेरेकं त्रिवेदानां पृथगेकैकं वेदत्रयसंघस्यैकं

म्नायस्त्रयी धर्मस्तु तद्विधिः ॥ स्त्रियामृक्सामयजुषी इति वेदास्त्रयस्त्रयी ॥३॥ शिक्षेत्यादि श्रुतेरं

॥३ क्षेपक॥ शिक्षाव्याकरणं छंदो निरुक्तं ज्योतिषं तथा॥ कल्पश्चेति षडंगानि वेदस्याहुर्मनीषिणः॥३॥

अ० म०

एकं वेदांगस्य ओंकारस्य द्वे पूर्वद्वन्त्वप्रतिपादकस्य व्यासादिप्रणीतग्रंथस्य उदात्तादिस्वरस्यैकं न्यायार्थशास्त्रयोः क्रमेणैकैकं

१८ गमोंकार प्रणवौ स्मृतौ॥ इतिहासपुरावृत्तं सुदात्ताद्यास्त्रयः स्वराः॥४॥ आन्विक्षिकी दंडनीतिस्तर्कविद्या

एकं ज्ञातसत्याभूतायाः कथायाः पुराणस्य द्वे क्षेपक

र्थशास्त्रयोः॥ आख्यायिकोपलब्धार्था पुराणं पंचलक्षणम्॥५॥ सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वंतराणि

एकं प्रबंधकल्पनायाः दुर्विज्ञानार्थस्य प्रश्नस्य द्वे मन्वादिप्रणीतशास्त्रस्

क्षेपक

च॥ वंशानुचरितं चेति पुराणं पंचलक्षणम्॥६॥ प्रबंधकल्पना कथा प्रवह्लिका प्रहेलिका॥ स्मृतिस्तु

संग्रहस्य द्वे परिज्ञानार्थं दीयमानश्लोकांतस्य द्वे सत्यानृतसाधारिण्याः लोकप्रसिद्धेः वार्तायाः चत्वारि

धर्मसंहितासमाहृतिस्तु संग्रहः॥७॥ समस्या तु समासार्था किंवदंती जनश्रुतिः॥ वार्ता प्रवृत्तिर्वृत्तां

षण्णाम्नः आज्ञानस्यत्राणि बुद्धकल्तकायाः आहूतेरे

तमुदंतस्यादथाह्वयः॥८॥ आख्याह्वे अभिधानं च नामधेयं च नाम च॥ हूतिराकारणाह्वानं संहू १८

१॥क्षेपक॥ चिंताप्रकृतसिध्यर्थमुपोद्धातंप्रचक्षते॥

द्वेरिणादिन्यायस्य　द्वेवचनोपक्रमस्य　द्वेवक्ष्यमाणोपयोग्यार्थवर्णनस्य　शपथस्यद्वे

विर्बहुभिः स्मृताः॥९॥विवादोव्यवहारःस्याद्उपन्यासस्तुवाङ्मुखम्॥उपोद्धातउदाहारःशपनंशपथः

मिथ्यावादस्यद्वे　द्वेमिथ्यारोपस्यसुरापानादिविषयस्य

प्रश्नस्यत्रीणि　उत्तरस्यद्वे

पुमान्॥१०॥प्रश्नोनुयोगःपृच्छाच,प्रतिवाक्योत्तरेसमे॥मिथ्याभियोगोभ्याख्यानमथ,मिथ्याभिशंसनम्॥

अतिप्रीत्युत्पन्नमुखकंठादिजनितशब्दः　कीर्तेःत्रीणि　स्तुतेःचत्वारि　द्विस्त्रिरुक्तस्यैकं

११॥अभिशापःप्रणादस्तुशब्दःस्यादनुरागजः॥यशःकीर्तिःसमाज्ञाच,स्तवःस्तोत्रंनुतिस्तुतिः॥१२॥आ

उच्चैःशब्दस्यद्वे　काकुनाम्ना　निंदायाःदश

म्रेडितंद्विस्त्रिरुक्तम्,उच्चैर्घुष्टंतुघोषणा॥काकुःस्त्रियांविकारोयःशोकभीत्यादिभिर्ध्वनेः॥१३॥अवर्णा

अप्रियवंसःद्वे

क्षेपनिर्वादपरिवादोपवादवत्॥उपक्रोशोजुगुप्साच,कुत्सानिंदाचगर्हणे॥१४॥पारुष्यमतिवादःस्याद्

अ०

१९

द्वे अपकारार्थवचसः   सनिंदोपालंभस्यैकं   परस्त्रीनिमित्तं पुंसः परपुरुषनिमित्तं स्त्रियाः आक्रोशस्य एकम्   प्र०

सेनं त्वपकारगीः॥ यः सनिंदउपालंभस्तत्र स्यात्परिभाषणम्॥ १५॥ तत्र त्वाक्षारणा यः स्यादाक्रोशो मैथुनं प्र

द्वे संभाषणस्य   अनर्थकोक्तेरेकं   द्वे पुनःपुनर्भाषणस्य   अनुशोचनोक्तेः द्वे   अन्योन्यविरुद्धोक्तेः द्वे

ति॥ स्यादाभाषणमालापः प्रलापोऽनर्थकं वचः॥ १६॥ अनुलापो मुहुर्भाषो विलापः परिदेवनम्॥ विप्रलापो वि

परस्परभाषणस्यैकं   क्षेपक द्वे शोभनोक्तेः

रोधोक्तिः संलापो भाषणं मिथः॥ १७॥ अलीकाइचटुश्लाघाप्रेमणा मिथ्याविकत्थनम्॥ सुप्रलापः सुवच

द्वे धार्यमाणोऽपि न धारयामी त्याद्युक्तेः   द्वे संदेशवचनस्य   अकल्याणोक्तेरेकं   द्वे साधुवचसः

नं मपलापस्तु निन्हवः॥ १८॥ संदेशवाग्वाचिकं स्याद्वाग्भेदास्तु त्रिषूत्तरे॥ रुशती वागकल्याणी स्यात्कल्या

एकं अत्यंतमधुरवचसः   द्वे युक्त्या मिलितस्य वचनस्य   द्वे कर्कशवचसः   द्वे ग्रांजादिवचसः   सत्यप्रियवचसः एकं

तु शुभात्मिका॥ १९॥ अत्यर्थमधुरं सांत्वं संगतं हृदयंगमम्॥ ॥ निष्ठुरं परुषं ग्राम्यमश्लीलं सूनृतं प्रिये॥ २०॥   १९

३ क्षेपक॥ नीचभाषीपापिमिथ्यायोगी वाचालको वाग्दुरेषणा॥

यावज्जीवमहंमौनी स्यादित्यादिवाक्यस्य परस्पर विरुद्धस्य द्वे

असंपूर्णोच्चारितस्यैकं द्वौ श्रोच्चारितस्य द्वे

श्लेष्मकणनिर्गमसहितस्य वचसएकं

सत्येऽथ संकुलक्लिष्टे परस्परपराहते॥ लुप्तवर्णपदं ग्रस्तं निरस्तं त्वरितोदितम्॥२१॥ अंबूकृतं सनिष्ठीवम्

संसुशयार्थशून्यवचसः द्वे अव्यक्तवचसः द्वे

असत्यवचसएकं

क्षेपक

वद्धं स्यादनर्थकम्॥ अथ म्लिष्टमविस्पष्टं वितथं त्वनृतं वचः॥२२॥ सोल्लुंठनं तु सोत्प्रासं मणितं रति

क्षेपक

सत्यवचसः चत्वारि ४

कूजितम्॥ श्राव्यं हृद्यं मनोहारि विस्पष्टं प्रगटोदितम्॥२३॥ सत्यं तथ्यमृतं सम्यगमूनि त्रिषु तद्वति॥२४॥

शब्दस्य सप्तदश

इति वाग्वर्गः समाप्तः॥ शब्दे निनादनिनदध्वनिध्वाननरवस्वनाः॥ स्वाननिर्घोषनिर्ह्रादनादनिस्वाननिस्व

शुष्कपर्णादिध्वनेरेकं

एकं भूषणशब्दस्य

वीणायाः अन्य

नाः॥१॥ आरवारावसंरावविरावा अथ मर्मरः॥ स्वनिते वस्त्रपर्णानां भूषणानां तु सिंजितम्॥२॥ निक्वाणो

(left margin, vertical:) अथ मिश्रा दृष्टव्याः ३ अनर्थकस्य ... अनर्थकस्य ... ॥२२॥

अ० स्यापिकिन्नरादेः क्वणनस्य सप्त नामानि ध्वबहुभिः कृतस्य कलकलशब्दो ध्वनेः म०

२० निक्वाणः क्वाणः क्वणः क्वणनं इत्यपि ॥ वीणायाः क्वणिते प्रादेः प्रक्वाणः प्रक्वणादयः ॥ ३ ॥ कोलाहलः कलकले

द्वे पशुखगादि ध्वनेः द्वे प्रतिध्वनेः द्वे गीतस्य

तिरश्चां वासितं रुतम् ॥ स्त्री प्रतिश्रुत्प्रतिध्वाने गीतं गानमिमे समे ॥ ४ ॥ इति शब्दादिवर्गः समाप्तः ॥

तंत्री सप्तोत्थितानां कंठोत्थितानां च स्वराणां पृथगेकैकम् एकं सूक्ष्मध्वनेः

निषादर्षभगांधारषड्जमध्यमधैवताः ॥ पंचमश्चेत्यमी सप्त तंत्रीकंठोत्थिताः स्वराः ॥ १ ॥ काकली

एकं मधुरास्फुटध्वनेः गंभीरध्वनेर्मंद्रः उच्चध्वनेरेकं नृत्यगीतवाद्यानां साम्यस्यैकं

तु कले सूक्ष्मे ध्वनौ तु मधुरास्फुटे ॥ कलो मंद्रस्तु गंभीरे तारोत्युच्चे त्रयस्त्रिषु ॥ २ ॥ समन्वितलयस्त्वेक

त्रीणि वीणायाः एकं परिवादिन्याः वीणादिवाद्यस्यैकं मृदंगादिवाद्यस्यैकं

तालो वीणा तु वल्लकी ॥ विपंची सा तु तंत्रीभिः सप्तभिः परिवादिनी ॥ ३ ॥ ततं वीणादिकं वाद्यमानद्धं मुरजादि २०

क्षेपक ॥ षड्जं मयूरो वदति गावस्त्वृषभभाषिणः ॥ अजाविकं तु गांधारं क्रौंचः क्वणति मध्यमम् ॥ १ ॥ पुष्पसाधारणे काले पिकः कूजति पंचमम् ॥ धैवतं ह्रेषते वाजी निषादं बृंहते गजः ॥ २ ॥ क्षेपक

वंसादिवाद्यस्यैकं कांस्यादिवाद्यस्यैकं वाद्यादित्रिकं पूर्वोक्तततादिचतुष्टयवाचकम्

कम्॥ वंशादिकं तु सुषिरं कांस्यतालादिकं घनम्॥४॥ चतुर्विधमिदं वाद्यं वादित्रातोद्यनामकम्॥

द्वे मृदंगस्य मृदंगविशेषाणामेकैकम् यशःपटहस्य द्वे द्वे भेर्याः

मृदंगा मुरजा भेदास्त्वंक्यालिंग्योर्ध्वकास्त्रयः॥५॥ स्याद्यशःपटहो ढक्का भेरी स्त्री दुन्दुभिः पुमान्॥

द्वे अभ्योपरिस्थपटहस्य धनुरादन्तेः वीणादिवादनस्य द्वे वीणादंडस्य वीणादंडाधस्थितस्य दारुणो भीर्यियदारुमम चर्मणाछा

धनस्यैकं

आनकः पटहोऽस्त्री स्यात्कोणो वीणादिवादनम्॥६॥ वीणादंडः प्रवालः स्यात्ककुभस्तु प्रसेवकः॥ कोलं

तंत्रीहीनस्य सु मस्तं यत्रैनिबुध्यतेतस्याद्वे एषां भेदः मद्वीनामार्म प्रसिद्धानां पृथगेकैकं द्वे

वीणाकायस्यैकं भागस्य द्वे

तंत्री बस्तु कायोऽस्या उपनाहो निबंधनम्॥७॥ वाद्यप्रभेदा डमरु मडु डिंडिम झर्झराः॥ मर्दलः पणवोऽन्ये

द्वे नर्तक्याः विलंबितद्रुतमध्यानां नत्वगीतवाद्यानां तत्वादित्रमेणैकैकं तालस्यैकं वाद्यपादादिन्यासानां क्रियाकाल साम्यस्यएकं

च नर्तकीलासिके समे॥८॥ विलंबितं द्रुतं मध्यं तत्वमोघो घनं क्रमात्॥ तालः कालक्रियामानं लयः सा

षण्नृत्यस्य　　　　६ नृत्यादित्रयस्यैकं

२१ स्यमथास्त्रियाम् ॥९॥ ताण्डवं नटनं नाट्यं लास्यं नृत्यं च नर्तने ॥ तौर्यत्रिकं नृत्यगीतवाद्यं नाट्यमिदं त्रयम् ॥

त्रीणि स्त्रीवेषधारिणः नृत्यकर्तुः पुरुषस्य　　　　नाट्योक्तौ सखिसंबोधिका एकं नाट्योक्तौ गणिकायाः रङ्गमातृका

॥१०॥ भ्रकुंसश्च भ्रुकुंसश्च भ्रूकुंसश्चेति नर्तकः ॥ स्त्रीवेषधारी पुरुषो नाट्योक्तौ गणिकाज्जुका ॥११॥ भगि

एकं भगिनीपतेः एकं पण्डितस्य जनकस्यैकं　　　　युवराजस्यैकं　　　　देवराज्ञः

नीपतिरावुत्तो भावो विद्वानथावुकः ॥ जनको युवराजस्तु कुमारो भर्तृदारकः ॥१२॥ राजा भट्टारको देवस्त

एकं राजसुतायाः एकं कृताभिषेकायाः स्त्रियाः　　　　एकं अन्यासां स्त्रियाः एकं बधनार्हेति निवेदनसः

त्सुता भर्तृदारिका ॥ देवी कृताभिषेकायामितरासु च भट्टिनी ॥१३॥ अब्रह्मण्यमवध्योक्तौ राजश्या

राजश्यालस्यैकं मातुरेकं　　　　एकं कुमार्याः　　　　मान्यस्यैकं　　ज्येष्ठभगिन्या एकं　　　　प्रस्तुतकथासमाप्तेः

लस्तु राष्ट्रियः ॥ अंबा माताथ बाला स्याद्वासूरार्यस्तु मारिषः ॥१४॥ अत्तिका भगिनी ज्येष्ठा निष्ठा निर्वह　　२१

अधमाद्दासीसखीनामाह्वानस्य क्रमेणैकैकं ॥ द्वे अंगस्य स्थानात् स्थानांत हस्तक्रोधादिभावाभिव्यंजकस्य द्वे

रनयनस्य

लास्ये समे ॥ हंडे हंजे हलाह्वाने नीचां चेटीं सखीं प्रति ॥ १५ ॥ अंगहारोऽंगविक्षेपो व्यंजकाभिनयौ समौ ॥

अंगनिष्पादित स्वेदकंपादि भाव निष्पादितरोमांचादिकयोः द्वे

भगकेके

निर्वृत्ते त्वंगसत्वाभ्यां द्वे त्रिष्वांगिकसात्विके ॥ १६ ॥ शृंगारवीरकरुणाद्भुतहास्यभयानकाः ॥ बीभत्सरौ

शृंगारादी शृंगारस्य त्रीणि द्वे वीररसस्य करुणारसस्य सप्त

रसा शब्द वाच्य

द्रौ च रसाः शृंगारः शुचिरुज्वलः ॥ १७ ॥ उत्साहवर्द्धनो वीरः कारुण्यं करुणा घृणा ॥ कृपा दया नुकंपा स्या,

हास्यरसस्य त्रीणि बीभत्सरसस्य द्वे अद्भुतरसस्य चत्वारि

दनुक्रोशोऽप्यथो हसः ॥ १८ ॥ हासो हास्यं च बीभत्सं विकृतं त्रिष्विदं द्वयम् ॥ विस्मयोऽद्भुतमाश्चर्यं चित्र

नव भयानकरसस्य रौद्ररसस्य द्वे

मप्यथ भैरवम् ॥ १९ ॥ दारुणं भीषणं भीष्मं घोरं भीमं भयानकम् ॥ भयंकरं प्रतिभयं रौद्रं तूग्रममी त्रिषु ॥ २० ॥

अ०   प्र०

एकं मनोविकारस्य   भावप्रतिपादकस्य रोमाञ्चादेः द्वे   गर्वस्य त्रीणि

षड् भयस्य

२२ चतुर्दश दरस्त्रासौ भीतिर्भीः साध्वसं भयम् ॥ विकारो मानसो भावोऽनुभावो भावबोधकः ॥ २१ ॥ गर्वोऽभि

द्वे प्रणतियोग्यमपि प्रतिषिद्धे   नवानादरस्य   ३ लर्षप्रत्ययस्य

मानोऽहंकारो मानश्चित्तसमुन्नतिः ॥ अनादरः परिभवः परीभावस्तिरस्क्रिया ॥ २२ ॥ रीढावमाननाव

पंचलज्जायाः   एकं पित्रादेः पुरतः   ५ जातलज्जायाः   द्वे क्षमानाममनि   २ एकं दोषाश्रितापूर्वक... विषयके लिप्सायाः

ज्ञावहेलनमसूक्षणम् ॥ मंदाक्षं ह्रीस्त्रपा व्रीडा लज्जा सापत्रपान्यतः ॥ २३ ॥ क्षांतिस्तितिक्षाभिध्या तु

द्वे ईर्ष्यायाः   एकं गुणेषु दोषाविष्करणस्य   त्रीणि वैरस्य   त्रीणि शोकस्य

परस्वविषये स्पृहा ॥ अक्षांतिरीर्ष्यासूया तु दोषारोपो गुणेष्वपि ॥ २४ ॥ वैरं विरोधो विद्वेषो मन्युशोकौ

त्रीणि पश्चात्तापस्य   सप्त क्रोधस्य

तु शुक् स्त्रियाम् ॥ पश्चात्तापोऽनुतापश्च विप्रतीसार इत्यपि ॥ २५ ॥ कोपक्रोधामर्षरोषप्रतिघा रुट्क्रुधौ स्त्रियौ ॥ २२

43

एकंसमीचीनचरितस्य द्वे उन्मादस्य पंचस्नेहस्य द्वादशाद्वांछायाः

शुचौ तु चरिते, शीलं मुन्मादश्चित्तविभ्रमः॥२६॥ प्रेमा ना, प्रियता हार्दं प्रेम स्नेहोऽथ दोहदम्॥ इच्छा कांक्षा

एकं महेच्छायाः द्वे धर्मचिंतायाः

स्पृहेहा तृड्वांछा लिप्सा मनोरथः॥२७॥ कामोभिलाषस्तर्षश्च सोऽत्यर्थं लालसा द्वयोः॥ उपाधिर्ना, धर्म

एकं मनःपीडायाः त्रीणि स्मृतेः द्वयं स्वादिजस्य द्वे उत्साहस्य

चिंता पुंस्याधिर्मानसी व्यथा॥२८॥ स्याच्चिंता स्मृतिराध्यानमुत्कंठोत्कलिके समे, उत्साहोऽध्यवसायः स्या

एकं सातिशयोत्साहस्य नव छद्मनः द्वे अविमृष्टकारस्य

त्स, वीर्यमतिशक्तिभाक्॥२९॥ कपटोऽस्त्री, व्याजदंभोपधयश्छद्मकैतवे॥ कुसृतिर्निकृतिः शाठ्यं प्रमादोऽनवधा

चत्वार्यपूर्ववस्तुदिदृक्षाद्यतिशयस्य शृंगारभावापरपर्यायरतिज स्त्रीणां चेष्टा विलासादिका हा

नता॥३०॥ कौतूहलं कौतुकं च, कुतुकं च, कुतूहलम्॥ स्त्रीणां विलासबिब्बोकविभ्रमा ललितं तथा॥३१॥ हेला

अ० प्र०

नराद्वेनो-मंते प्रियाणां प्रियाभिः सह क्रीड्यमानानां परिहासादीनां षण्णामानि त्रीणि क्रीडार्थस्वरूपा कूर्दनस्य

२२ लीलेत्यमी हावाः क्रियाः शृंगारभावजाः॥ द्रवकेलिपरीहासाः क्रीडा लीला च नर्म च॥ ३२॥ व्याजो पदेशो

त्रीणि बालानां कंदुकादि खेलायाः त्रीण्यंगजजलस्य एकं हर्षशोकादिभिः अशेष चेष्टानाशस्य द्वे आकारवंचनस्य

लक्ष्यं च क्रीडा खेला च कूर्दनम्॥ घर्मो निदाघः स्वेदः स्यात्प्रलयो नष्टचेष्टता॥ ३३॥ अवहित्थाकारगुप्तिः स

द्वे आश्चर्यपरचक्रादि द्वत्तोत्पत्त त्वरतायाः उपहासादि प्रयुक्तस्य सशब्द हासस्य एकं एकं मंदहासस्य एकं मध्यमहासस्य

मौ संवेगसंभ्रमौ॥ स्यादाच्छुरितकं हासः सोत्प्रासः स मनाक् स्मितम्॥ ३४॥ मध्यमः स्याद्विहसितं रो

द्वे रोमोद्गमस्य त्रीणि रोदनस्य द्वे जृंभायाः द्वे वंचनार्थमिथ्याख्यानस्य द्वे धर्मादेश्च्यवनस्य

मांचो रोमहर्षणम्॥ क्रंदितं रुदितं क्रुष्टं जृंभस्तु त्रिषु जृंभणम्॥ ३५॥ विप्रलंभो विसंवादो रिंगणं स्खलनं

पंच निद्रायाः निद्रागतभ्रांतवदिनस्यापि द्वे असंतप्रभमादिनासे त्रीणि क्रोधादिना ललाटसंकोचस्य वैद्धिप्रभमभुतस्य

समे॥ स्यान्निद्रा शयनं स्वापः स्वप्नः संवेश इत्यपि॥ ३६॥ तंद्री प्रमीला भ्रकुटी भ्रुकुटिर्भ्रूकुटिः स्त्रियाम्॥ २२

एकं क्रूरायाः दृष्टेः पंचस्वभावस्य द्वे कंपस्य पंचोत्सवस्य

अदृष्टिः स्याद् असौम्येक्षिणि संसिद्धिप्रकृती त्विमे ॥ ३४ ॥ स्वरूपं च स्वभावश्च निसर्गश्चाथ वेपथुः ॥ कंपोऽथ क्षण

पंच पातालस्य

उद्धर्षो मह उत्सव उद्धवः ॥ ३५ ॥ इति नाट्यवर्गः समाप्तः ॥ अधोभुवनपातालं बलिसद्म रसातलम् ॥

एकात्मविवरमात्रस्य ११ द्वे भूरंध्रस्य

नागलोकोऽथ कुहरं शुषिरं विवरं बिलम् ॥ १ ॥ छिद्रं निर्व्यथनं रोकं रंध्रं श्वभ्रं वपा शुषिः ॥ गर्त्तावटौ भुवि श्व

एकं सरंध्रवंशादेः पंचांधकारस्य एकं महांधकारस्य

भ्रे सरंध्रे शुषिरं त्रिषु ॥ २ ॥ अंधकारोऽस्त्रियां ध्वांतं तमिस्रं तिमिरं तमः ॥ ध्वांते गाढेऽधतमसं क्षीणेऽवत

एकं क्षीणतमसः एकं व्यापकतमसः द्वे नराकारस्य फणालांगूलवतः नागस्य द्वे नागराजस्य द्वे वासुकेः

मसं तमः ॥ ३ ॥ विष्वक्संतमसं नागाः काद्रवेयास्तदीश्वराः ॥ शेषोऽनंतो वासुकिस्तु सर्पराजोऽथ गोनसे ॥ ४ ॥

उ॰ प्र॰

त्रीण्यजगरस्य — द्वे भाषया करोला इति ख्यातस्य — द्वे द्विमुखसर्पस्य — द्वे चित्रवर्णसर्पस्य

२४ तिलित्सः स्यादजगरे शयुर्वाहस इत्युभौ ॥ अलगर्दो जलव्यालः समौ राजिलडुण्डुभौ ॥ ५ ॥ मालुधानो मातु

द्वे त्यक्तत्वचः सर्पस्य — पंचविंशतिसर्पनामानि

लाही निर्मुक्तो मुक्तकंचुकेः ॥ सर्पः पृदाकुर्भुजगो भुजंगोऽहिर्भुजंगमः ॥ ६ ॥ आशीविषो विषधरश्चक्री व्या

लः सरीसृपः ॥ कुंडली गूढपाच्चक्षुःश्रवाः काकोदरः फणी ॥ ७ ॥ दर्वीकरो दीर्घपृष्ठो दंदशूको बिलेशयः ॥ उर

एकं सर्पविषास्यादेः — द्वे फणायाः — द्वे सर्पत्वचः

गः पन्नगो भोगी जिह्मगः पवनाशनः ॥ ८ ॥ त्रिष्वाहेयं विषास्थ्यादि स्फुटायां तु फणो द्वयोः ॥ समौ कंचुक

त्रीणि विषस्य — नवैतानि स्थावरविषभेदस्य प्रत्येकं नामानि

निर्मोकौ क्ष्वेडस्तु गरलं विषम् ॥ ९ ॥ पुंसि क्लीबे च काकोलः कालकूटहलाहलौ ॥ सौराष्ट्रिकः शौक्लिकेयो ब्रह्मपुत्रः प्रदीपनः ॥ — दारदो वत्सनाभश्च विषभे २४

द्वे गारुडिकस्य मंत्रादि नासर्पविषभृस्य द्वे भिस्तार्थ सर्पखेलस्य

दाअमीनवे ॥१०॥ सौराष्ट्रिकः शौल्किकेयौ ब्रह्मपुत्रः प्रदीपनः ॥ विषवैद्यो जांगुलिको व्यालग्राह्याहितुंडिकः

चत्वारि नरकस्य षट् तपनादि नर

॥११॥ इति पातालभोगिवर्गः समाप्तः ॥ स्यान्नारकस्तु नरको निरयो दुर्गतिः स्त्रियाम् ॥ तद्भेदास्तपनो

एकं नरकस्थप्राणिनः एकं नरकनद्याः द्वे अलक्ष्म्याः

कभेदानां प्रत्येकं नामानि

वीचिमहारौरवरौरवाः ॥२॥ संघातः कालसूत्रं चेत्याद्याः सत्त्वास्तु नारकाः ॥ प्रेता वैतरणी सिंधुः स्यादलक्ष्मी

द्वे वेतनेन विना कर्मकरणे भाषया वेठ इति ख्यातम् त्रीणि गाढवेदनायाः नव दुःखस्य

स्तु निर्ऋतिः ॥३॥ विष्टिराजूः कारणा तु यातना तीव्रवेदना ॥ पीडा बाधा व्यथा दुःखममानस्यं प्रसूतिज

पंच स्त्रास समुद्रस्य

म् ॥३॥ स्यात्कष्टं कृच्छ्रमाभीलं त्रिष्वेषां भेद्यगामि यत् ॥४॥ इति नरकवर्गः समाप्तः ॥ समुद्रोब्धिरकू

अ० म०

२५

पारः पारावारः सरित्पतिः ॥ उदन्वानुदधिः सिंधुः सरस्वान्सागरोऽर्णवः ॥१॥ रत्नाकरो जलनिधिर्यादस्पतिरपांप

द्वे समुद्रविशेषयोः पृथक् पृथक् ... क्षेपक

तिः ॥ तस्य प्रभेदाः क्षीरोदो लवणोदस्तथापरे ॥२॥ क्षीरोदेक्षुरसोदौ च सुरोदश्च घृतोदधिः ॥ दध्युदः क्षारपूर्ण

क्षेपक सप्तविंशतिर्जलस्य

श्च स्वादुदंसप्तधः स्मृतः ॥३॥ आपः स्त्री भूम्नि वार्वारि सलिलं कमलं जलम् ॥ पयः कीलालममृतं जीवनं भु

वनं वनम् ॥४॥ कबंधमुदकं पाथः पुष्करं सर्वतोमुखम् ॥ अंभोऽर्णस्तोयपानीयनीरक्षीरांबुशंवरम् ॥

द्वे जलविकारस्य फेनादेः चत्वारि अल्पतरंगस्य ४ द्वे महातरंगस्य

॥५॥ मेघपुष्पं घनरसः त्रिषु द्वे आप्यमम्मयम् ॥ भंगस्तरंग ऊर्मिर्वा स्त्रियां वीचिरथोर्मिषु ॥६॥ महत्सूल्लोल

२५

१ क्षेपक ॥ कूपीटं कांडमस्त्रीस्याज्जीवनीयं कुशंविषम् ॥

एकं चक्राकारजलभ्रमस्य चत्वारि जलकणस्य द्वे नदीपात्रवक्रतायाः

कल्लोलौ स्यादावर्तोऽम्भसां भ्रमः॥ पृषंति बिंदुपृषताः पुमांसो विप्रुषः स्त्रिषु॥७॥ चक्राणि पुटभेदाः स्युर्भ्र

द्वे माकारे महाबिभिन्नौ च जल निस्सरण नालस्य पंच तीरस्य द्वे यथाक्रमं परकूलावरकूलयोः एकं पात्रस्य

माश्च जलनिर्गमाः॥ कूलं रोधश्च तीरं च प्रतीरं च तटं त्रिषु॥८॥ पारावारे परार्वाची तीरे पात्रं तदंतरम्॥ द्वी

द्वे वारिमध्यस्थलस्य एकं जलाद् उत्थितस्य जलम ध्यस्थस्यो त्थितनटस्य द्वे वालुकामयनटस्य पंच कर्दमस्य

पोऽस्त्रियामंतरीयं यदंतर्वारिणस्तटम्॥९॥ तोयोत्थितं तत्पुलिनं सैकतं सिकतामयम्॥ निषद्वरस्तु जंबा

द्वे अभ्युपचयोज्जलाशयेषु समाताः समाधिक जलस्यापाये निकासनस्य द्वे शुष्कनद्यादौ जलावस्था नायगर्तस्य एकं नौगम्यदेशस्य

लः पंकोऽस्त्री स्याच्छादकर्दमौ॥१०॥ जलोच्छ्वासाः परीवाहाः कूपकास्तु विदारकाः॥ नाव्यं त्रिलिंगं नौतार्ये स्त्रि

त्रीणि नौकायाः त्रीणि भाषया डोंगा इति स्यातस्य एकं वेगेन जलवहनस्य द्वे नद्यादितरणे द्रव्यस्य कपर्दकादेः द्वे काष्ठादिकृतच्छिन्नाग्रनौका द्वे सं बुसचन्याः

यां नौस्तरणिस्तरिः॥११॥ उडुपं तु प्लवः कोलः स्रोतोऽम्बुसरणं स्वतः॥ आतरस्तरपण्यं स्याद्द्रोणी काष्ठांबु

अ० द्वे बहिर्गामिनो वणिग्जनस्य द्वे नाविकस्य द्वे गुणवृक्षोपरिस्थितस्य नियामकपुरुषस्य २ द्वे नौकामध्यस्थरज्जुबंधनस्तंभस्य २ मू०

२६ वाहिनी॥१२॥ सांयात्रिकः पोतवणिक् कर्णधारस्तु नाविकः॥ नियामकाः पोतवाहाः कूपको गुणवृक्षकः॥

द्वे नौकापार्श्वद्वय चाल द्वे नौपृष्ठस्य चालनकाष्ठ द्वे बहिर्गतैः मलापनयना द्वे नौकामध्यस्थ जलोनि
नका ष्ठस्य स्य र्थं काष्ठव टिलकुद्दालस्य २ क्षासनपात्रस्य २ क्षेपक

१३॥ नौकादण्डः क्षेपणी स्यादरित्रं केनिपातकः॥ अभ्रिः स्त्री काष्ठकुद्दालः शेकपात्रं तु सेचनम्॥१४॥ यानपा

क्षेपक क्षेपक

त्रं तु पोतोऽस्त्री भवेत्त्रिषु समुद्रियम्॥ सांमुद्रिको मनुष्योऽब्धिजाता द्वे नौः समुद्रिका॥१५॥ क्लीवे द्वे नावं ना

क्षेपक द्वे निर्मलस्य त्रीण्याविलस्य त्रीणि गंभीरस्य एक

वोर्द्ध तीतनौके तिनुत्रिषु॥ त्रिष्वागाधात्प्रसन्नोऽच्छः कलुषोऽनच्छ आविलः॥१६॥ निम्नं गभीरं गंभीरमु

मुत्तानस्य द्वे अतिनिम्नस्य त्रीणि कैवर्तस्य द्वे जालस्य द्वे शणसूत्रजालस्य

त्तानं तद्द्विपर्यये॥ आगाधमतलस्पर्शे कैवर्ते दाशधीवरौ॥१७॥ आनायः पुंसि जालं स्याच्छणसूत्रं पवि २६

द्वे मत्स्यस्थापनपात्रस्य द्वे मत्स्यवेधनस्य अष्टौ मत्स्यस्य

चक्रमं॥ मत्स्याधानी कुवेणी स्याद्वडिशं मत्स्यवेधनं॥ १८॥ पृथुरोमा झषो मत्स्यो मीनो वैसारि

८ द्वे मत्स्यार्भकस्य द्वे सहस्रदंष्ट्रमत्स्य २ द्वे शिशुमारादन्ति मत्स्यविशेषस्य

णोऽण्डजः॥ विसारः कुशली चाथ गंडुकः शकुलार्भकः॥ १९॥ सहस्रदंष्ट्रः पाठीनः उलूपी शिशुकः स

द्वे वल्लीगत मत्स्यविशेषस्य अतिचंचलशुभ्रवर्णमत्स्यविशेष क्षुद्राणामंडोसन्नानां मत्स्यानां द्वे

मौ॥ नलमीनश्चिलिचिमः प्रोष्ठी तु शफरी द्वयोः॥ २०॥ क्षुद्रांडमत्स्यसंघातः पोताधानमथो झषः॥ रो

सर्वमत्स्यविशेषाणां पृथगेकैकं द्वे जलजंतूनां चत्वारि जल

हितो मद्गुरः शालो राजीवः शकुलस्तिमिः॥ २१॥ तिमिंगिलादयश्चाथ यादांसि जलजंतवः॥ तद्भेदाः शि २ गि

जंतुविशेषाणां पृथगेकैकं द्वे कुलीरस्य त्रीणि कच्छपस्य ३ द्वे तंतुनागस्य द्वे नक्रस्य

शुमारोद्रशंकवो मकरादयः॥ २२॥ स्यात्कुलीरः कर्कटकः कूर्मे कमठकच्छपौ॥ ग्राहोऽवहारो नक्रस्तु कुंभी

अ० — प्र०

त्रीणि केंचुवा इति ख्यातस्य — त्रीणि जलुकायाः

रौऽथ महीलता ॥ २३ ॥ गंडूपदः किंचुलिको निहाका गोधिकासमे ॥ रक्तपा तु जलौकायां स्त्रियां भूम्नि ज

द्वे मुक्तोत्पादक शुक्तेः — द्वे शंखस्य — द्वे क्षुद्रशंखस्य — द्वे शुक्तेः — २ शंखनख

लौकसः ॥ २४ ॥ मुक्तास्फोटः स्त्रियां शुक्तिः शंखः स्यात् कंबुरस्त्रियाम् ॥ क्षुद्रशंखाः शंबूका जलशुक्तयः ॥ २५ ॥

षट् भेकस्य — द्वे किंचुलकभार्यायाः — द्वे मंडूक्याः — द्वे कच्छप्याः — एकं मद्गुरप्रियायाः

भेके मंडूकवर्षाभू शालूर प्लव दर्दुराः ॥ शिली गंडूपदी भेकी वर्षाभ्वी कमठी डुलिः ॥ २६ ॥ मद्गुरस्य प्रिया शृं

द्वे जलाधारमात्रस्य — एकं मतलस्पर्श जलाशयस्य — द्वे कूपसमीपे पश्वादि जलपान निर्मित्त प्रस्तरादि रचित कृप्त धृत जलाशयस्य

गी दुर्नामा दीर्घकोशिका ॥ जलाशयो जलाधारस्तत्रागाधजलो ह्रदः ॥ २७ ॥ आहावस्तु निपानं स्यादुप

चत्वारि कूपस्य — अगाधजलकूपाज्जलोत्पूर्णार्थं कूपोपरि निर्मित दारुयंत्रस्य द्वे — एकं मुखबंधनपटस्य

कूपजलाशये ॥ पुंस्येवांधुः प्रहीकूप उदपानं तु पुंसि वा ॥ २८ ॥ नेमिस्त्रिकास्य वीणाहौ मुखबंधनमस्यय

२८

द्वे पुष्करिण्याः द्वे स्वतःखातजलाशयस्य द्वे सम्यागाधजलाशयस्य त्रीणि कृत्रिमपद्माकरस्य त्रीण्यल्पस्य

तु॥ पुष्करिण्यां तु खातं स्यादखातं देवखातकं॥ २१॥ पद्माकरस्तडागोऽस्त्री कासारः सरसी सरः॥ वेशन्तः

सरसः द्वे दीर्घिकायाः द्वे दुर्गवेष्टनखनिकायाः त्रीणि आलवालस्य

पल्वलं चाल्पसरो वापी तु दीर्घिका॥ २८॥ खेयं तु परिखा धारंभसां यत्र तु त्रिधारणम्॥ स्यादालवालमा

द्वादश नद्याः

वालमावापोऽथ नदी सरित्॥ २९॥ तरंगिणी शैवलिनी तटिनी ह्रदिनी धुनी॥ स्रोतस्वती द्वीपवती स्रवन्ती

अष्टौ गंगायाः

निम्नगापगा॥ ३०॥ गंगा विष्णुपदी जह्नुतनया सुरनिम्नगा॥ भागीरथी त्रिपथगा त्रिस्रोता भीष्मसू

चत्वारि यमुनायाः चत्वारि नर्मदायाः

रपि॥ ३१॥ कालिंदी सूर्यतनया यमुना समनस्वसा॥ रेवा तु नर्मदा सोमोद्भवा मेकलकन्यका॥ ३२॥ करूर

अ० प्र०

द्वे करतोयाख्यनद्याः द्वे बाहुदाख्यनद्याः द्वे शतद्रुनाम द्वे विपाशानद्याः द्वे शोणनद्याः

२८ तोयासदानीराबाहुदासैतवाहिनी॥ शतद्रुस्तुशुतद्रुःस्याद्विपाशातुविपाट्स्त्रियाम्॥२५॥ शोणोहि

एकं कृत्रिमस्वल्पनद्याः पंचनदीनांस्वनामप्रसिद्धानांपृथकपृथगेकैकम्

रण्यवाहःस्यात्कुल्याल्पाकृत्रिमासरित्॥ शरावतीवेत्रवतीचंद्रभागासरस्वती॥२६॥ कावेरीसरितोऽन्या

द्वे नदीसंगमस्य एकं प्रणाल्याः द्वे देविकासरयूनदीभव

श्चसंभेदःसिंधुसंगमः॥ द्वयोःप्रणालीपयसःपदव्यांत्रिषुत्तरे॥२७॥ देविकायांसरय्वांचभवेदावि

वस्तुनि क्रमेणैकैकं द्वे सौगंधीतिख्यातस्य द्वे रक्तसौगंधीतिख्यातस्य रक्तवर्णत्रिकालविकासिपुष्पस्य द्वे साधारणचंद्रविकासिकमलस्य द्वे नीलकमलस्य

कसारवौ॥ सौगंधिकंतुकल्हारंहल्लकरक्तसंध्यकम्॥२८॥ स्यादुत्पलंकुवलयमथनीलांबुजन्मच,

द्वे चंद्रविकासिश्वेतकमलस्य एकं सौगंधिकादीनांकंदस्य द्वे जलोपरिस्थवल्याः त्रीणि शैवालस्य

॥ इंदीवरंचनीलेस्मिन्सितेकुमुदकैरवे॥२९॥ शालूकमेषांकंदःस्याद्वारिपर्णीतुकुंभिका॥ जलनीली २८

द्वे कुमुदिन्याः　　　　　　　　　त्रीणि कमलिन्या　　　　　　　　　त्री　　　　　　　　　षोडश सामान्य कमलस्य

तु शैवालं शैवलोऽथ कुमुद्वती ॥४०॥ कुमुदिन्यां नलिन्यां तु बिसिनी पद्मिनीमुखाः ॥ वा पुंसि पद्मं नलि

नमरविंदं महोत्पलम् ॥४१॥ सहस्रपत्रं कमलं शतपत्रं कुशेशयम् ॥ पंकेरुहं तामरसं सारसं सरसी

४६　　　　　　　　　द्वे सूर्यविकासी श्वेतकमलस्य　　　　　　　　　त्रीणि रक्तकमलस्य

रुहम् ॥४२॥ बिसप्रसूनराजीवपुष्कराम्भोरुहाणि च ॥ पुंडरीकं सितांभोजमथ रक्तसरोरुहे ॥४३॥

द्वे उत्पलादिदंडिकायाः　　　　　　　　　द्वे पद्मादीनां नवदलस्य　　द्वे पद्मबीजाधारस्य

रक्तोत्पलं कोकनदं नालो नालमथास्त्रियाम् ॥ संवर्तिका नवदलं बीजकोशो वराटकः ॥४४॥ इति वारि

वर्गः समाप्तः ॥ इत्यमरसिंहकृतौ नामलिंगानुशासने ॥ स्वरादिकांडः प्रथमः ॥ शा ॥ एवं समर्थि

नः॥१॥ उक्तं स्वर्व्योमदिक्कालधीवाक्शब्दादिनाट्यकम्॥ पातालभोगिनरकं वारिचैषांत्यसंगतम्॥२॥

इत्यमरकोशस्य प्रथमकांडः समाप्तः॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥

इत्यमरप्रथमकांडः समाप्तः ॥

अथामरं द्वितीयकांडः प्रारंभः

59

अ० द्वि०

१

॥श्रीगणेशाय नमः॥ ॥ वर्गाः पृथ्वी पुरक्ष्माभृद्वनौषधिमृगादिभिः॥ नृब्रह्मक्षत्रविट्शूद्रैः सांगो

सप्तविंशतिपृथिव्याः

पांगैरिहोदिताः॥१॥ भूर्भूमिरचलानंतारसाविश्वंभरास्थिरा॥ धराधरित्रीधरणीक्षोणीज्याका

२०

श्यपीक्षितिः॥२॥ सर्वंसहावसुमतीवसुधोर्वीवसुंधरा॥ गोत्राकुः पृथिवीपृथ्वीक्ष्मावनिर्मेदिनीमही॥

क्षेपक क्षेपक

॥३॥ भूतधात्रीरत्नगर्भाविपुलासागरांबरा॥ विपुलागह्वरीधात्रीगोरिलाकुंभिनीक्षमा॥४॥ मृ

द्वेमृत्तिकायाः द्वेप्रशस्तमृत्तिकायाः एकंसर्वसस्याढ्यभूमेः एकंलवणमृत्तिकायाः द्वेक्षारमृद्युक्तदेशस्य

न्मृत्तिकाप्रशस्तातु मृत्सामृत्स्नाच मृत्तिका॥ उर्वरासर्वसस्याढ्यास्यादूषःक्षारमृत्तिका॥५॥ ऊषवान् १

द्वे अकृत्रिमभूमेः द्वे निर्जलदेशस्य द्वे हलादिना अकृष्टभूमेः पंच जगतः

षरोद्वाव प्यन्यलिंगोः स्थलं स्थली ॥ समानौ मरुधन्वानौ द्वे खिलाप्रहते समे ॥ ६ ॥ त्रिष्वथो जगती लोको वि

एकं जंबूद्वीपनवमांशस्य अस्मिन् भारते वर्षे शरावती नाम नदी ऐशान्यादिशः सकाशान्नैर्ऋत्या

ष्टपं भुवनं जगत् ॥ लोकोऽयं भारतं वर्षं शरावत्यास्तु योवधेः ॥ ७ ॥ देशः प्राग्दक्षिणः प्राच्य उदीच्यः पश्चि

द्वे चातुर्वर्ण्यव्यवस्थानुरहितदेशस्य द्वे मध्यदेशस्य द्वे विंध्यहिमालयपर्वतयोः मध्यदेशस्य

मोत्तरः ॥ प्रत्यंतो म्लेच्छदेशः स्यात् मध्यदेशस्तु मध्यमः ॥ ८ ॥ आर्यावर्तः पुण्यभूमिर्मध्यं विंध्यहिमाग

द्वे अंगवंगकलिंगादेः जननिवासस्थानस्य त्रीणि जनपदस्यतत्समुदायस्यतदेकदेशस्य च द्वे नदीबहुलदेशस्य एकं कुमुदबहुलदेशस्य

योः ॥ नीवृज्जनपदो देशविषयौ तूपवर्तनं ॥ ९ ॥ त्रिष्वागोष्ठान्नडप्राये नड्वान्नड्वल इत्यपि ॥ कुमुद्वान्कु

एकं वेतसलताबहुलदेशस्य एकं नवतृणबहुलदेशस्य द्वे एकं कर्दमयुक्तदेशस्य द्वे जलबहुलप्रदेशस्य

मुदप्राये वेतस्वान्बहुवेतसे ॥ १० ॥ शाद्वलः शादहरिते सजंबाले तु पंकिलः ॥ जलप्रायमनूपं स्यात्पुंसि क

द्वि०

अ० जलप्रायमनूपं स्यात्पुंसि कच्छस्तथाविधः

जलप्रायस्य न द्योरूपांतदेशस्येकं एतेच त्वारः शर्करा बहुलदेशस्य वाचकाः अंत्यो द्वौ अन्यस्याथित घुक्तस्य घटादेः एकं सिकतावनो देशस्य

छ्रस्तथाविधः॥११॥स्त्री शर्करा शर्करिलः शार्करः शर्करावति॥देश एवादिमावेवमुन्नेयाः सिकतावति॥

एकं नदीमातृकदेशस्य एकं पर्जन्यमातृकदेशस्य

२ ...नदीमातृको देवमातृकश्च यथाक्रमम्॥१३॥सुरा

॥१२॥देशो नद्यंबुवृष्ट्यंबुसंपन्नव्रीहिपालितः॥स्यान्नदीमातृको देवमातृकश्च यथाक्रमम्॥१३॥सुरा

एकं साम्राज्यराजवतः द्वे वर्तमानगवां स्थानस्य एकं भूतकालिकगोस्थानस्य द्वे नद्यादिसमीपभूमेः

एकं स्वधर्मपरराजयुक्तदेशस्य

ज्ञि देशे राजन्वान्स्यात्ततोन्यत्र राजवान्॥गोष्ठं गोस्थानकं तत्तु गोष्ठीनं भूतपूर्वकम्॥१४॥पर्यंतभूः

द्वादशपथः

द्वे सेतोः पुलइति ख्यातस्य त्रीणि वल्मीकस्य वांबीइति ख्यातस्य

परिसरः सेतुरालौ स्त्रियां तु मान्॥वामलूरश्च नाकुश्च वल्मीकं पुन्नपुंसकम्॥१५॥अयनं वर्त्म मा

त्रीणि शोभनपथः

गोध्वपंथानः पदवी सृतिः॥सरणिः पद्धतिः पद्या वर्त्मन्येकपदीति च॥१६॥अतिपंथाः सुपंथाश्च सत २

पंचनिंदितपथस्य　　　　द्वे मार्गएवयोनभवतितस्य　द्वे चतुष्पथस्य

थेऽत्यार्चितेऽध्वनि॥ व्यध्वोदुरध्वोविपथः कदध्वाकापथः समाः॥१७॥ अपंथास्त्वपथंतुल्ये शृंगाट

एकं दूरजनशून्यमार्गस्य　एकं चोराद्युपद्रुतस्य मार्गस्य　द्वे क्रोशयुगस्य　चतुः शतहस्तप्रमाणस्थानस्यैकम्

कचतुष्पथौ॥ प्रांतरं दूरशून्योध्वाः कांतारं वर्त्म दुर्गमम्॥१८॥ गव्यूतिः स्त्री क्रोशयुगं नल्वः किष्कुचतुः

द्वे राजमार्गस्य　एकं पुरसमीपघंटापथस्य॥ क्षेपक

शतम्॥ घंटापथः संसरणं तत्पुरस्योपनिष्करम्॥१९॥ द्यावापृथिव्योरोदस्यौ द्यावाभूमी च रोदसी॥

क्षेपक　　　　सप्तनगरस्य

दिवस्पृथिव्यौ गुंजा तु रुमास्याल्लवणाकरः॥२०॥ इति भूमिवर्गः समाप्तः॥ ७॥ पूः स्त्री पुरीनगर्यौ वा,

मूलनगरेऽसंमातः जनस्य निवासार्थं तत्समीपे कृियमाणस्य नगरांतरस्य शाखानगरस्य

पत्तनं पुटभेदनम्॥ स्थानीयं निगमोऽन्यत्तु यन्मूलनगरात्पुरम्॥१॥ तत्शाखानगरं वेशो वेश्याजनस

द्वे वारस्त्रीणां निवासस्थानस्य

अ०

३

द्वे दुर्गनगरेपरिखायाः उद्धृ हि०
तन्मृत्तिका स्तूपस्य त्रिं शाद्व स्त
णस्य मल्लक धस्य यस्या परि
द्वे विक्रयार्थं प्रसारित नानाद्रव्यायाः वणिग्वीथ्याः श्री शिग्राम मध्य मार्गस्य
द्वे हट्टस्य
माश्रयैः ॥ आपणस्तु निषद्यायां विपणिः पण्यवीथिका ॥ ३ ॥ रथ्या प्रतोली विशिखा स्याच्चयो वप्रमस्त्रि
एकं दुर्गनगरादेः प्रांतभागे वेणु
द्वे गृहादेर्मृत्तिकादिभित्तेः एकं मध्य स्थापितास्थ्नो मकुड्यस्य
श्री शिग्राम प्राकारस्य लोके कोट
कंटकम यावेष्टनिकायाः
इति ख्यातस्य
याम् ॥ प्राकारो वरणः शालः प्राचीनं प्रांततो वृतिः ॥ भित्तिः स्त्री कुड्यमेडूकं यदंतर्न्यस्त कीकसम् ॥ ग
विंशति गृहस्य
हं गेहोदवसितं वेश्म सद्म निकेतनम् ॥ ४ ॥ निशांत पस्त्य सदनं भवनागारमंदिरम् ॥ गृहाः पुंसि च भूम्न्येव
क्षेपक
निकाय्य निलयालयाः ॥ ५ ॥ धिष्ण्यमोको निवसनं स्थानावसथवास्तुकम् ॥ संस्थानमुदजं धाम निवेशं शार
द्वे अन्योन्याभिमुख गृहचतुष्टयस्य द्वे मुनीनां पर्णरचित गृहस्य
क्षेपक २०
णं क्षयः ॥ ६ ॥ वासः कुटी द्वयोः शाला सभा संजवनं त्विदम् ॥ चतुःशालं मुनीनां तु पर्णशालोटजोऽस्त्रियाम् ॥ ७ ॥ ३

द्वे यज्ञस्थानस्य द्वे वाजिशालायाः द्वे शिल्पकर्मशालायाः द्वे उष्णकाले मार्गस्थेस्य उदक एकं शिष्यभिक्ष्वादिनिवास
द्वे पानार्थकृतशालायाः

चैत्यमायतनं तुल्ये वाजिशाला तु मंदुरा ॥ आवेशनं शिल्पिशाला प्रपा पानीयशालिका ॥ ८ ॥ मठः छात्रा

स्थानस्य द्वे मद्यशालायाः द्वे गृहमध्यभागस्य द्वे नवप्रसूतस्त्रियः गृहस्य क्षेपक

त्रादिनिलयो गंजा तु मदिरागृहम् ॥ गर्भागारं वासगृहमरिष्टं सूतिकागृहम् ॥ ९ ॥ कुट्टिमोऽस्त्री निबद्धा भूः

क्षेपक द्वे गवाक्षस्य द्वे मंडपस्य

श्चंद्रशाला शिरोगृहम् ॥ मत्तालंबो पाश्रयः स्यात्प्रग्रीवो मत्तवारणः ॥ १० ॥ वातायनं गवाक्षोऽथ मंड

एकं काष्ठेष्टकादिकृतस्य धनिकगृहस्य एकं देवराजयोर्गृहस्य द्वे सुधालिप्तगृहस्य द्वे राजन्यगृहसामान्यस्य

पोऽस्त्री जनाश्रयः ॥ हर्म्यादि धनिनां वासः प्रासादो देवभूभुजाम् ॥ ११ ॥ सौधोऽस्त्री राजसदनमुपकार्यो

द्वारालिंदादिभेदभिन्नानां ईश्वरगृहविशेषाणां पृथक् पृथगेकैकं

पकारिका ॥ स्वस्तिकः सर्वतोभद्रो नंद्यावर्तोदयोपि च ॥ १२ ॥ विच्छंदकः प्रभेदा हि भवंतीश्वरसद्मनाम् ॥

65

अ० द्वि०

चत्वारि न पत्नीगृहस्य । द्वे भाषया अटारी इति प्रसिद्धायाः । त्रीणि द्वाराद्बहिः चौतरा के विस्तर

स्त्र्यगारं भूभुजामंतःपुरं स्यादवरोधनम्॥१३॥ शुद्धांतश्चावरोधश्च स्यादट्टः क्षौममस्त्रियाम्॥ प्रघा ४

मेदेशे अश्वसुखबलापनस्थलस्य । द्वे द्वारभूमौ चतुष्काष्ठाधःप्रस्तार । त्रीणि अंगणभूमेः । एकं द्वाराधस्थितकाष्ठस्य । साप्रसिद्धायाः

णः प्रघणालिंदा बहिर्द्वारप्रकोष्ठके॥१४॥ गृहावग्रहणी देहल्यंगणं चत्वराजिरे॥ अधस्ताद्दारुणि शिला

द्वे गृहाभ्यंतरे प्रकोष्ठद्वारस्य । द्वे खिरकी इति ख्यातायाः । द्वे भित्तिविदारि भोगस्थगर । एकं द्वारोपरिस्थितकाष्ठस्य

नासा दारूपरिस्थितम्॥१५॥ प्रछन्नमंतर्द्वारं स्यात्पक्षद्वारं तु पक्षकम्॥ वलीकनीध्रे पटलप्रांतेऽथ प

द्वे तृणादेर्भीनिवारिभागि । द्वे पटलाधारवंशपंजरस्य । द्वे गृहप्रांतरचित छिद्रपक्षिस्थानस्य

टलछदिः॥१६॥ गोपानसी तु वलभीछादने वक्रदारुणि॥ कपोतपालिकायां तु विटंकं पुंनपुंसकम्॥

त्रीणि द्वारस्य । द्वे अंगणनिर्मितउपवेशनवेदिकायाः । द्वे द्वाराग्रे निखातस्तंभयोरुपरि निबद्धनानारत्नवस्त्रादिमयस्य तोरणस्य

॥१७॥ स्त्री द्वार्द्वारं प्रतीहारः स्याद्वितर्दिस्तु वेदिका॥ तोरणोऽस्त्री बहिर्द्वारं पुरद्वारं तु गोपुरम्॥१८॥ कू ४

द्वे पुरद्वारस्य

65

एकंदुर्गद्वारावरणार्थंक्रमनिम्नस्यमकूटस्य — द्वेकपाटस्यकेवारइतिप्रसि० — एकंकपाटप्रस्तारदत्तलोहादि धृतंदंडस्य॥ जंजीरखिलइनइति प्रसिद्धस्यद्वे० — द्वेसोपानस्यशिढिया प्रसिद्धस्यद्वे०

टंपूर्द्वारियद्वस्तिनकेस्तस्मिन्नथत्रिषु॥ कपाटमररंतुल्ये तद्विष्कंभोर्गलंनाना॥१९॥ आरोहणंस्यात्

द्वेकाष्ठादिकृतारोहणमार्गस्य — [illegible] — द्वेतयार्जन्याक्षिप्तस्यकचराकूराम०द्वे० — द्वेगृहस्यनिष्क्रमणप्रवेशमार्गस्य

सोपानंनिःश्रेणिस्त्वधिरोहणी॥ संमार्जनीशोधनीस्यात्संकरोवकरस्तथा॥२०॥ क्षिप्तेमुखंनि

द्वेपत्तनादिषुदिगादिपरिछिन्नप्र — वेशस्य — द्वेप्राकारपरिखादिरहितायाः बहुजनवसतेः — द्वेगृहकरणयोग्यायाः भूमेः — द्वेग्रामादिसमीपदेशस्य

स्सरणंसंनिवेशोनिकर्षणः॥ समौसंवसथग्रामौवेश्मभूर्वास्तुरस्त्रियाम्॥२१॥ ग्रामांतमुपश

द्वेसीमायाः — द्वेगोपग्रामस्य — द्वेभिल्लगृहस्य

ल्यंस्यात्सीमसीमेस्त्रियामुभे॥ घोषआभीरपल्लीस्यात्पक्कणःशबरालयः॥२२॥ इतिपुरवर्गः स

त्रयोदशपर्वतस्य — १३

मासः॥ महीध्रेशिखरिक्ष्माभृदहार्यधरपर्वताः॥ अद्रिगोत्रगिरिग्रावाचलशैलशिलोच्चयाः॥१॥

अ० द्वे त्रिकूटनाम्नः गिरेः यस्य शिखरे लंका खनामप्रसिद्धानां सप्तानां शि०

द्वे प्राकारवत्समाब्धिद्वीपानां हिमावेस्य स्थितस्य गिरेः द्वे अस्ताद्रेः द्वे उदयाद्रेः

लोकालोकश्चक्रवालस्त्रिकूटस्त्रिककुत्समौ ॥ अस्तस्तु चरमक्ष्माभृदुदयः पूर्वपर्वतः ॥२॥ हिमवान्निषधो

गिरीणां पृथक् पृथगेकैकं आ द्विशद्धा मलय दर्दुर चित्रकूट प्रभृतयः ग्राह्याः सप्तपाषाणस्य

विंध्यो माल्यवान्पारियात्रकः ॥ गंधमादनमन्ये च हेमकूटादयो नगाः ॥३॥ पाषाणः प्रस्तरग्रावोपलाश्म

त्रीणि पर्वतागस्य त्रीण्यद्रेः कराइप्रसिद्धस्य पर्वतनितंबस्य मध्यप्रदेशस्यैकं त्रीण्यद्रिसमभूभागस्य पर्वतेकदेश

श्मानः शिला दृषत् ॥ कूटोऽस्त्री शिखरं शृंगं प्रपातस्त्वतटो भृगुः ॥४॥ कटकोऽस्त्री नितंबोऽद्रेः स्नुः प्रस्थः

द्वे भवि छेदन स्खलन तोऽपत्र द्वे पर्वतावतीर्णजलप्रवाहस्य द्वे सजलस्य निर्जलस्य वा कूपि द्वे अद्रेत्रिमय पर्वतकिलस्य

भात मतति निपस चव कीभृ तिस्य मस्य गूढाकार गिरि निकुंज देशस्य

सानुरस्त्रियौ ॥ उत्सः प्रस्रवणं वारिप्रवाहो निर्झरो झरः ॥५॥ दरी तु कंदरो वास्त्री देवखातबिले गुहा ॥ गह्वरं

एकं भकंपाद्दिना पर्वतान्च्युतानां स्थूलोपलानां क्षेपक क्षेपक द्वे धातुरत्नाद्युत्पत्तिस्थानस्य

गंडशैलास्तु च्युताः स्थूलोपला गिरेः ॥६॥ दंतकास्तु बहिस्तिर्यक्प्रदेशान्निर्गता गिरेः ॥ खनिः स्त्रियामा ५

द्रुमहाद्रीणांसमीपेयेक्षुद्रपर्वताखेषां क्षेपक

करे: स्यात्पादा: प्रत्यंत पर्वता: ॥७॥ गंधकोऽभ्रकमित्याद्याधातवोगिरिसंभवा: ॥ सुवर्णगैरेष्वंताम्रारिस

एकंगिरिसन्निहितभूमे: क्षेपक

रितालंमनस्सिलाथ ॥ गेरिकांजनकासीसलोहशीसादिहिंगुला: ॥ उपत्यकाद्रेरासन्नाभूमिरूर्ध्व

एकमद्रेरुपरिभूमे: एकंमन:शिलादय:धातव:सामान्येनोक्ता: द्रुलतादिपिहितस्थानस्य

मधित्यका ॥९॥ धातुर्मन:शिलाद्यद्रेर्गैरिकंतुविशेषत: ॥ निकुंजकुंजौवाक्लीबेलतादिपिहितोदरे ॥१०॥

षड्वनस्य द्रुमहारण्यस्य द्रुगृहोपवनस्य

इतिशैलवर्ग:समाप्त: ॥ अटव्यरण्यंविपिनंगहनंकाननंवनम् ॥ महारण्यमरण्यानीगृहारामास्तु,

द्रुमहसमीपकृत्रिमवनस्य एकममात्यवेश्ययोर्गृहोपवनस्य

निष्कुटा:॥१॥ आराम:स्यादुपवनंकृत्रिमंवनमेवयत् ॥ अमात्यगणिकागेहोपवने,वृक्षवाटिका ॥२॥

३ गैरिकं वैचविकारतो धातुसंसर्गात्पतो विशेष
स्याद्वि वाहिंगुलाद्यमित्यादि पाठ: गैरिका वैचवस्थ
प्रस्थयोर्गा:स्मृतं

68

अं० द्वि०

राज्ञः साधारणोपभोग्यवनस्य नामानि — यत्र सावरोधो राजा क्रीडति तस्यैकं नाम — पंच सांतरालपंक्तेर्नामानि

६ प्रुमानां क्रीडउद्यानं राज्ञः साधारणं वनम्॥ स्यादेतदेव प्रमदवनमंतःपुरोचितम्॥३॥ वीथ्यालिरावलिः पंक्तिः

रेखायामनिरंतरालायाः — वनसमूहस्य नामानि — अंकुरस्य नामानि — त्रयोदश वृक्षस्य नामानि

श्रेणी लेखास्तु राजयः॥ वन्या वनसमूहे स्यादंकुरोऽभिनवो द्भिदि॥४॥ वृक्षो महीरुहः शाखी विटपी पादपस्त

एकं पुष्पाज्जातैः फलैर्लक्षितस्य — एकं अपुष्पाज्जातैः फलैर्लक्षित — फलस्य पाकेन नश्यत्स्य — स्यपनसोदुंबरादेर्नाम

रुः॥ अनोकहः कुटः शालः पलाशी द्रुद्रुमागमाः॥५॥ वानस्पत्यः फलैः पुष्पात्तैरपुष्पाद्वनस्पतिः॥ ओषध्यः

ऋतुकाले फलधरस्य — त्रीणि फलैर्रहितस्य तरोः — त्रीणि फलसहितस्य तरोः — अष्टौ विकसितवृक्षस्य

फलपाकांताः स्यादवंध्यः फलेग्रहिः॥६॥ वंध्योऽफलोऽवकेशी च फलवान्फलिनः फली॥ प्रफुल्लोत्फुल्लसंफु

त्रीणि शाखापत्ररहिततरोः

ल्लव्याकोशविकचस्फुटाः॥ फुल्लश्चैते विकसिते स्युरवंध्यादयस्त्रिषु॥ स्थाणुर्वा ना ध्रुवः शंकुर्ह्रस्वशाखाशिफः ६

१ खा

ह्रस्वशाखामूलस्य द्वे अविद्यमानप्रकाण्डस्य त्रीणि लतामात्रस्य त्रीणि शाखापत्रप्रचयवत्याः लतायाः
तस्यैकं बहुपत्रवतः

क्षुपः ॥८॥ अप्रकाण्डे स्तम्बगुल्मौ वल्ली तु व्रततिर्लता ॥ लता प्रतानिनी वीरुद्गुल्मिन्युलप इत्यपि ॥९॥ न

वृक्षादीनामुच्छ्रायस्य त्रीणि द्वे वृक्षस्य मूलप्रभृतिशाखापर्यन्तभागस्य

गाद्यारोह उच्छ्राय उत्सेधश्चोच्छ्रयश्च सः ॥ अस्त्री प्रकाण्डः स्कन्धः स्यान्मूलाच्छाखावधिस्तरोः ॥१०॥ समे

द्वे शाखायाः द्वे प्रधानशाखायाः द्वे वृक्षमूलस्य यानि सूक्ष्म मूलानि तु तस्य एकं शाखामूलस्य जटोप० एकं मूलात् अग्रपगतायाः लतायाः त्रीणि वृक्षाग्रस्य

शाखालते स्कन्धशाखाशाले शिफाजटे ॥ शाखाशिफावरोहः स्यान्मूलाच्चाग्रं गता लता ॥११॥ शिरोऽग्रं शि

त्रीणि मूलस्य द्वे वृक्षाद्युत्तमस्थिरभाग सगाभाग० त्रीणि वृक्षादित्वचः द्वे काष्ठमात्रस्य त्रीण्यग्निसंदीपनस्य तृणकाष्ठा

खरं वा ना मूलं बुध्नोऽङ्घ्रिनामकः ॥ सारो मज्जा नरि त्वक् स्त्री वल्कं वल्कलमस्त्रियाम् ॥१२॥ काष्ठं दार्विन्ध

द्वे शमीयेन्धनस्य द्वे वृक्षकोटरस्य खोडर प्र० द्वे वृक्षमञ्जर्याः षट् पत्रस्य

नं त्वेध इध्ममेधः समित्स्त्रियाम् ॥ निष्कुहः कोटरं वा ना वल्लरिर्मञ्जरिः स्त्रियौ ॥१३॥ पत्रं पलाशं छदनं द

अ०

द्वे नवपत्राद्युद्गमवतः द्वे शाखापल्लवपत्रादिसमु दायरूपा द्वे फलस्य द्वे पुष्पफलबंधनस्य

लंपर्णीछदः पुमान् ॥ पल्लवोऽस्त्री किसलयं विस्तारो विटपोऽस्त्रियाम् ॥१४॥ वृक्षादीनां फलं सस्यं वृंतं प्रसव

एकमपक्वफलस्य एकं शुष्कफलस्य द्वे नवकलिकावृंदस्य द्वे अस्फुटितपुष्पस्य

बंधनम् ॥ आमे फले शलाटुः स्यात् शुष्के वानमुभे त्रिषु ॥१५॥ क्षारको जालकं क्लीबे कलिका कोरकः पुमा

द्वे विकासोन्मुखकलिकायाः द्वे विकासोन्मुखी [illegible] कलिकायाः चत्वारि पुष्पस्य

न् ॥ स्याद्गुच्छकस्तु स्तबकः कुड्मलो मुकुलोऽस्त्रियाम् ॥१६॥ स्त्रियः सुमनसः पुष्पं प्रसूनं कुसुमं सुमम् ॥ मक

द्वे पुष्परसस्य द्वे पुष्पधूलेः प्रसवे पुष्पं फले च तत्र वर्तमानं सर्वं [illegible] रूपं द्वाभ्यां स्त्रीपुं [illegible] हीनं नपुंसकमित्यर्थः

रंदः पुष्परसः परागः सुमनोरजः ॥१७॥ द्विहीनं प्रसवे सर्वं हरीतक्यादयः स्त्रियाम् ॥ स्त्रियां क्लीबे श्यामलकं

आम्रवत्यादीनां फले वा [illegible] अश्वत्थादि षट् त्रीणि जंबुफलस्य

भल्लातकविभीतकम् ॥१८॥ आश्वत्थवैणवप्लाक्षनैयग्रोधैङ्गुदं फले ॥ बार्हतं च फले जंब्वा जंबूः स्त्री जंबु जांब

71

पुष्पे जातिप्रभृतयः स्वलिंगाः प्रकृतिलिंगाः द्विहीनमिसस्यास्य मपवादः यथा जातीपुष्पं जातीति॥ व्रीहयोपि फले स्वलिंगाः य
थामाषस्य फलं माष इत्यादि॥ विदार्याद्याः मूलेअपि शब्दात्पुष्पेपि स्वलिंगाः यथा विदार्याः मूलं विदारीत्यादि॥ पाटला पुष्पेवा- क्लीवेपि यथा- याः पुष्पं- ति

वेत्॥१९॥ पुष्पे जातिप्रभृतयः स्वलिंगा व्रीहयः फले॥ विदार्याद्यास्तु मूलेपि पुष्पे क्लीबेऽपि पाटला॥२०॥ बोधि

मंचाश्वत्थस्य पीपर प्र० दे० — सप्तकपित्थस्य कैथा प्र० दे०

द्रुमश्चलदलः पिप्पलः कुंजराशनः॥ अश्वत्थेऽथ कपित्थे स्युर्दधित्थग्राहिमन्मथाः॥२१॥ तस्मिन्दधि

चत्वारि उदुंबरस्य गूलर प्र० दे० — चत्वारि कुद्दालस्य कचनार प्र० दे०

फलः पुष्पफलदंतशठावपि॥ उदुंबरो जंतुफलो यज्ञांगो हेमदुग्धकः॥२२॥ कोविदारे चमरिकः कुद्दालो यु

चत्वारि छतवनि प्र० दे० सातवीण ना० — अष्टौ शम्याकस्य किरवारा प्र० दे० वाहवा० ना०

त्वर गपत्रकः॥ सप्तपर्णो विशालत्वक् शारदो विषमच्छदः॥२४॥ आरग्वधे राजवृक्षशम्याकचतुरंगुलाः॥ आ

पंच जंभस्य जंभीरी प्र० दे० ईडनिंबू ना० — पंच सेतोः वारुणी प्र० दे० वायवरणी प्र०

रेवतव्याधिघातकृतमालसुवर्णकाः॥२५॥ स्युर्जंबीरे दंतशठजंभजंभीरजंभलाः॥ वरुणो वरणः सेतुस्ति

अ०　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　द्वि०

पंच पुन्नागस्य उंडीण प्र०　　　　　　　　　　चत्वारि मंदारस्य वकाइन प्र०

८　कशाकः कुमारकः ॥२५॥ पुन्नागे पुरुषस्तुंगः केसरो देववल्लभः ॥ पारिभद्रे निंबतरुर्मंदारः पारिजात

सप्त तिनस प्र० द्वे० तिवस० ना०　　　　　　　　　　त्रीण्याम्रातकस्य अंबाडा प्र० ना०

कः ॥२६॥ तिनिशे स्यंदनो नेमी रथद्रुरतिमुक्तकः ॥ वंजुलश्चित्रकृच्चाथ द्वौ पीतनकपीतनौ ॥२७॥ आम्रा

पंच मधुद्रुमस्य महुआ प्र०　　　　　　एकं जलमधूकस्य जलमहुआ प्र०　त्रीणि पीलोः गुर्जरदेशे पीलु क प्र०

तके मधूके तु गुडपुष्पमधुद्रुमौ ॥ वानप्रस्थमधुष्ठीलौ जलजेऽत्र मधूलकः ॥२८॥ पीलौ गुडफलः स्रंसी

द्वे पर्वतस्थपीलुवृक्षस्य　द्वे अंकोल प्र०　　　　　　चत्वारि पलाशस्य

तस्मिंस्तु गिरिसंभवे ॥ अक्षोटकंदरालौ द्वावंकोटे तु निकोचकः ॥२९॥ पलाशे किंशुकः पर्णो वातपोथः

सप्त वेतसस्य बेंत प्र०　　　　　　　　　　चत्वारि जलबेंत प्र०

थः वेतसे रथाभ्रपुष्पविदुलशीतवानीरवंजुलाः ॥३०॥ द्वौ परिव्याधविदुलौ नादेयी चांबुवेतसे ॥ सोभां　८

पंचशिग्रोः सहिंजनप्र० सेवगा ना० एकं रक्तशिग्रोः मुनगाप्र० द्वे अरिष्टस्य रीगप्र० ना० पंचबिल्वस्य बेलप्र० न

जनेशिग्रुतीक्ष्णगंधकाक्षीवमोचकौ॥३१॥रक्तोसौ मधुशिग्रुः स्यादरिष्टः फेनिलः समौ॥ बिल्वशा

त्रीणि जटेः पाकरिप्र० दे० त्रीणि वटस्य वरगदप्र० दे० षट् श्वेतलोध्रस्य

पाकुड ना० वड ना०

डिल्यशैलूषौ मालूरश्रीफलौ वृपि॥३२॥प्लक्षो जटी पर्कटी स्यान्न्यग्रोधो बहुपाद्वटः॥गालवः सावरोलि

त्रीण्याम्रस्य द्वे अतिसुगंधाम्रस्य ईरसालाम्रप्र० क्षेपक

ध्रस्तिरीटस्तिल्वमार्जनौ॥३३॥आम्रश्चूतो रसालोसौ सहकारोतिसौरभः॥कामांगो मधुदूतश्च मा

पंचगुग्गुलस्य पंचशेलोः लसोडप्र० भोकरप्र० ना०

क्षेपक

कंदः पिकवल्लभः॥३४॥कुंभोलूखलकं क्लीबे, कौशिको गुग्गुलुः पुरः॥शेलुः श्लेष्मातकः शीत उद्दा

चत्वारि प्रियालोः चारप्र० सप्त गंभारेः खंभारीप्र० दे० शिवणप्र० ना०

लो बहुवारकः॥३५॥राजादनं प्रियालः स्यात्सन्नकद्रुर्धनुष्पटः॥गंभारी सर्वतोभद्रा काश्मरी मधु

74

अ०

द्वि०

१

त्रीणि बदरीरक्षस्य षट् बदरीफलस्य

पर्णिका ॥ ३६ ॥ श्रीपर्णी भद्रपर्णी च, कारमर्यश्चाप्यथद्वयोः ॥ कर्कंधुर्बदरी कोली कोलं कुवलफेनिले

पंचर्वेलुकलम०

॥ ३७ ॥ सौवीरं बदरं घोंटाप्यथ स्यात्स्वादुकंटकः ॥ विकंकतः स्रुवावृक्षो ग्रंथिलो व्याघ्रपादपि ॥ ३८ ॥

द्वे नारंगी इति चत्वारि नारंगस्येस्य क्षेपक

ऐरावतो नागरंगो नारंगो मुखवासनः ॥ जंबूः सुरभिपत्रा च राजजंबूर्महाफला ॥ ३९ ॥ सूक्ष्मपत्राक्षु

द्वे भ० जंबूम० भुय जांभुळ   चत्वारि तिंदुकस्य तेंदुम० टेंभुरनीम० ना०   चत्वारि लघुतिंदुकस्य

क्षेपक

द्रजंबूर्नादेयी भ्रमि जंबुकौ ॥ तिंदुकः स्फूर्जकः कालस्कंधश्च, शितिसारके ॥ ४० ॥ काकेंदुः कुलकः काक

पंच मोक्षस्य क्षेवरा प्र० दे० मोरवा प्र०   त्रीणि तिलकरक्षस्य तिकया प्र०

पीलुकः काकतिंदुके ॥ गोली ढोंडाटलो घंटापाटलिर्मोक्षमुष्ककौ ॥ ४१ ॥ तिलकः क्षुरकः श्रीमान्स

१

75

द्वे पिचुलस्य झाऊ प्र० ९ पंचकट्फलस्य कैफरा प्र० कायफळ प्र० ना० ९ ५ ४ ६ चत्वारि कदंब प्र०

काण्हीकुंभाल०

मो, पिचुलं झाबुकौ श्रीपर्णिका कुमुदिका कुंभी कैटर्यकट्फलौ ॥४२॥ तूलं च नीपप्रियककदंबास्तु ह

६ चत्वारि धीरवृक्षस्य भेलवा प्र० बीबा० ना० ४ ६

५ क्षेपक क्षेप० ५

४ प्रिये २ लि ॥ नीपो धलिःकदंबो न्यसुवासा वृन्तपुष्पिका ॥४३॥ वीरवृक्षोरुष्करोग्निमुखी भल्लातकी त्रिषु

३ पं अश्वत्थाकारस्य पार्श्वपिप्पलस्य पारोसपिंप ळ प्र० ३

२ चत्वारि लोध्रभेदस्य पठ्ठी लोध प्र० ३

क्रमुकः पट्टिकाख्यः स्यात्पट्टी लाक्षाप्रसादनः ॥४४॥ तूदस्तु यूपः क्रमुको ब्रह्मण्यो ब्रह्मदारु च ॥ ग

चीपिचिंचीया आंबिलीम० पट्टआंजेम प्र० ना० आंसाण प्र०

पंच प्लक्षस्य गेंठी प्र० २० लाख ये णारीपाकळ प्र० ना० ५ ६

र्दभांडे कंदरालक्ष पीतनंसुपार्श्वकाः ॥४५॥ प्लुक्षेभ्रु तिंतिडीचिंचाम्लिका ॥ थो पीतसालके ॥ सर्ज

पंच सालस्य रालवृक्ष प्र० सि० ना० पं० चार्जुनवृक्ष स्य अर्जु ळ प्र०

५

कासनबंधकपुष्पप्रियकजीवकाः ॥४६॥ सालेतुसर्जकार्श्याश्वकर्णकाः सस्य संवरेः ॥ नदी सर्जो

अ० हि०

त्रीणि खिरणीप्र० द्वे इंगुदाप्र० द्वे हींगबेटप्र० ना

१० वीरतरुरिंद्रद्रुः ककुभोऽर्जुने ॥४७॥ राजादनः फलाध्यक्षः क्षीरिकायामथ द्वयोः ॥ इंगुदी तापसतरुर्भू-

त्रीणि भूर्जवृक्षस्य पंचसेमरप्र० द्वे० काटेसावरप्र० ना० द्वे सेमरगोंदप्र० सावरचा डींक ना०

र्जे चर्मिमृदुत्वचौ ॥४८॥ पिच्छिला पूरणी मोचा स्थिरायुः शाल्मलिर्द्वयोः ॥ पिच्छा तु शाल्मलीवेष्टे रोच-

द्वे लघुसेंवरप्र० काळासावरप्र० ना० चत्वारि करंजस्य चत्वारि काटेकरंजप्र०

नः कूटशाल्मलिः ॥४९॥ चिरबिल्वो नक्तमालः करजश्च करंजके ॥ प्रकीर्यः पूतिकरजः पूतिकः कलि-

त्रीणि करंजभेदानां पृथक् पृथक् एकैकं चत्वारि रक्तरोहिडाप्र०

मारकः ॥५०॥ करंजभेदाः षड्ग्रंथो मर्कट्यंगारवल्लरी ॥ रोही रोहितकः प्लीहशत्रुर्दाडिमपुष्पकः ॥

चत्वारि खदिरस्य प्र० खैरप्र० द्वे गंध्या हीवरप्र० ना० द्वे श्वेतखदिरप्र०

॥५१॥ गायत्री बालतनयः खदिरो दंतधावनः ॥ अरिमेदो विट्खदिरे कदरः खदिरे सिते ॥५२॥ १०

एकादशाएरंडवृक्षस्य

सोमवल्कोऽप्यथ, व्याघ्रपुच्छगंधर्वहस्तकौ॥ एरंड उरुबूकश्च रुचकश्चित्रकश्च सः॥५३॥ चंचुः पंचांगु

पं॰ गेळ ना॰

एकमल्पशम्याः त्रीणि शमीप्र॰ना॰

लो मंडवर्द्धमानव्यडंबकाः॥ अल्पा शमी, शमीरः स्यात्छमी सक्तुफला शिवा॥५४॥ पिंडीतको मरुबकः

अष्टौ देवदारुप्र॰

श्वसनः करहाटकः॥ शल्यश्च, मदने शक्रपादपः पारिभद्रकः॥५५॥ भद्रदारु द्रुकिलिमं पीतदारु च दारु

सप्त पाडरिप्र॰ दे॰ पाडक ना॰प्र॰

च॥ पूतिकाष्ठं च सप्त स्युर्देवदारुण्यथ द्वयोः॥५६॥ पाटलिः पाटला मोघा काचस्थाली फलेरुहा॥

द्वादश [illegible] प्र॰ दे॰ वाघाटीप्र॰ना॰

कृष्णवृंता कुबेराक्षी श्यामा तु महिलाह्वया॥५७॥ लता गोवंदनी गुंद्रा प्रियंगुः फलिनी फली॥ विष्वक्से

ला १

द्वादशसोनापाठाम्र०दे०टेटूना०

११ नागंधफलीकारंभाप्रियकैश्वसा॥ मंडूकपर्णीपत्रोर्णनटकट्वंगटुंटुकाः॥५८॥स्योनाकःशुकनास

चत्वारिअंकराम्र०दे०अवकीना०

क्षैर्दीर्घवृंतकुटंनटाः॥५९॥शोणकश्चारलौनिष्पफलात्वामलकीत्रिषु॥अमृताचवयस्थाचत्रिलिंगस्तु,

षट्बेलेराम्र०दे०बेहाडाना० एकादशलरम्र०दे०हिरडा०ना०

बिभीतकः॥६०॥नाक्षस्तुषःकर्षफलोभूतवासःकलिद्रुमः॥अभयात्वव्यथापथ्याकायस्थापूतनामृता

त्रीणिसरलस्य-चोपडादेवदारम्र०ना० त्रीणिकठचंपाम्र०दे०पोंजराम्र०ना०

॥६१॥हरीतकीहैमवतीचेतकीश्रेयसीशिवा॥पीतद्रुःसरलःपूतिकाष्ठंचाथद्रुमोत्पलः॥६२॥कर्णि

त्रीणिबडहरम्र०दे० द्वेकटहरम्र०दे०फणसना० त्रीणिजलकनेरम्र०ना० चत्वारिकठूंबरम्र०दे०कटुंबरीना०

कारःपरिव्याधोलकुचोलिकुचोडहुः॥पनसःकंटकिफलोनिचुलोहिज्जलोंबुजः॥६३॥काकोदुंबरिकाफ ११

श्रीणि सिरसई प्र० दे०

६ सिसवा ना०

षट् कटु निंबउ तिरव्या तस्य

४

त्वगुर्मल पूर्ज घने फला॥ अरिष्टः सर्वतोभद्र हिंगुनिर्यास मालकाः॥ ६४॥ पिचुमंदश्च निंबे ऽथ पिच्छि

त्रीणि चंपा प्र० दे० सोन चापा प्र० ना०

द्वे शुक्र सिरसई प्र० दे०   त्रीणि सिरसा प्र० दे० शिरिष प्र० ना० प्र०

३ शुक्र सिसवा प्र० ना०

२ ३

ला गुरु शिंशपा॥ कपिला भस्मगर्भा सा, शिरीषस्तु कपीतनः॥ ६५॥ भंडीलो ऽथ चांपेयश्चंपको हेमपु

द्वे मोल शिरी प्र० दे० घोकसर ना०   द्वे अशोक प्र०   द्वे दालिंब प्र० ना०   चत्वारि नाग सर प्र० ना०

एकं चंपक कलिकायाः

३ ३ २ २

ष्पकः॥ एतस्य कलिका गंधफली स्यादथ केसरे॥ ६६॥ बकुलो वंजुलो ऽशोके समौ करक दाडिमौ॥ चांपे

पंचदीर्घ अरणी प्र०

पंच अरणी प्र० दे० टाकळ प्र० ना०

४

यः केसरो नागकेसरः कांचनाह्वयः॥ ६७॥ जया जयंती तर्कारी नादेयी वैजयंतिका॥ श्रीपर्णमग्निमं

त्रीणि इंद्रजव प्र०

चत्वारि कुरैया प्र० दे० कुडा प्र० ना०

५ ४

थः स्यात्, कणिका गणिकारिका॥ ६८॥ जयो ऽथ कुटजः शक्रो वत्सको गिरिमल्लिका॥ एतस्यैव कलिंगेंद्र

८०

अ० द्वि०

त्रीणि तमालवृक्षस्य कोण्ही सुरमाड इ[?]०

चत्वारि करवंदाप्र० दे०

१२ यवभद्रयवं फले॥ कृष्णपाकफलाविग्नसुषेणाः करमर्दके॥ कालस्कंधस्तमालः स्यात्तापिछ्छोऽप्यथ,

पंच देवदाली प्र० दे० देवगंगरी प्र० ना०

पंच निर्गुंडप्र० ना०

सिंधुकः॥ ७०॥ सिंदुवारेंद्रसुरसौ निर्गुंडींद्राणिकेत्यपि॥ वेणीगरागरीदेवताडो जीमूत इत्यपि॥ ७१॥ स्वर

एकं वनमोगरा प्र० ना० चत्वारिका श्रीनिर्गुंडी

द्वे कुरडुप्र० कोण्हीयोरकुरडु इ[?]० चत्वारि बेला प्र० दे० मोगरा प्र० ना०

श्रीहस्तिनी तु भूरुंडी तृणशून्यं तु मल्लिका॥ भूपदी शीतभीरुश्च सैवास्फोटा वनोद्भवा॥ ७२॥ शेफा

द्वे श्वेतनिर्गुंडी प्र० चत्वारि शुभ्रजुई प्र०

लिका तु सुवहा निर्गुंडी नीलिका च सा॥ सितासौ श्वेतसुरसा भूतवेश्यथ, मागधी॥ ७३॥ गणिकायू

एकं पीतपुष्पायाः जुई प्र० पंच माधवी प्र० दे० मेनाकी० मधुमालती से के त्रीणि चंबेली प्र० ना०

कुसरी को०

[?]१ थिकांबष्टा सा पीता हेमपुष्पिका॥ अतिमुक्तः पुंड्रकः स्याद्वासंती माधवी लता॥ ७४॥ सुमना मालती जातिः १२

कोस्त्री कोरफडलणतात

द्वे जात्याः प्र० द्वे कुंदस्य त्रीणि कालदुपहरीप्र० त्रीणि कारेसेवंतीप्र० द्वे गुलदावरीप्र०

ससलान वमालिका॥ माध्यं कुंदं रक्तकस्तु बंधूको बंधुजीवकः॥७५॥ सहा कुमारी तरणिरम्ला

एकं रक्तगुलदावरीप्र० एकं पीतगुलदावरीप्र० त्रीणि नीलकुरंटकस्यप्र०

नस्तु महासहा॥ तत्र शोणे कुरबकस्तत्र पीते कुरंटकः॥७६॥ नीली झिंटी द्वयोर्बाणा दासी चार्तगले

द्वे कुरंटकमात्रस्य प्र० एकं रक्तकुरंटकस्य प्र० द्वे पीतकुरंटकस्यप्र०

श्च सा॥ सैरेयकस्तु झिंटी स्यात्तस्मिन्कुरबकोऽरुणे॥७७॥ पीता कुरंटको झिंटी तस्मिन्सहचरी द्वयोः॥ स २

द्वे जासवंतप्र० एकं तिलपुष्पस्य पंचकनयरप्र० दे० कनेर ना०

ओंड्रपुष्पं जपापुष्पं वज्रपुष्पं तिलस्य यत्॥७८॥ प्रतिहासशतप्रासचंडातहयमारकाः॥ करवीरे

त्रीणि नेवतीप्र० सप्त धत्तूरस्य

२१ करीरे तु क्रकरग्रंथिलावुभौ॥७९॥ उन्मत्तः कितवो धूर्तो धत्तूरः कनकाह्वयः॥ मातुलो मदनश्चास्य फले,

अ० द्वि०

चत्वार्यपि मातुलुंगस्येति केचित्

एकं धत्तूरफलस्य प्र० द्वे विजोरा प्र० द्वे महालुंग प्र० पंच मरवा प्र०

१२ मातुलपुत्रकः ॥ ८० ॥ फलपूरो बीजपूरो रुचको मातुलुंगकः ॥ समीरणो मरुबकः प्रस्थपुष्पः फणिज्ज

त्रीण्य जंबीर प्रसिद्ध एकं श्वेत अ० चीरा चित्तावर प्र० दे० ना० चित्रक प्र०

कः ॥ ८१ ॥ जंबीरोऽप्यथ पर्णासे कठिंजर कुटेरकौ ॥ सितेऽर्जकोऽत्र पाठी तु चित्रको वह्निसंज्ञकः ॥ ८२ ॥

सप्त मंदारस्य रुई प्र० ना० द्वे श्वेतार्कस्य पंच बकपुष्पी कोण्ही थोर बकुलस्य

अर्काह्ववसुकास्फोटगणरूपविकीरणाः ॥ मंदारश्चार्कपर्णोऽत्र शुक्लेऽलर्कप्रतापसौ ॥ शिवमल्ली पाशु

चत्वारि बादंगुळ प्र० नव गुळवेल प्र० ना०

पतयेका ष्ठीलो बुको वसुः ॥ वृंदा वृक्षादनी वृक्षरुहा जीवंतिकेत्यपि ॥ ८४ ॥ वत्सादनी छिन्नरुहा गुडू

दश गोरवेल प्र० ना० सुरलटी प्र० दे०

ची तंत्रिकामृता ॥ जीवंतिका सोमवल्ली विशल्या मधुपर्ण्यपि ॥ ८५ ॥ मूर्वा देवी मधुरसा मोरटा तेजनी १२

दशपाहाडमूल॰ प्र॰ ना॰ पाठाम॰ दे॰

स्रवा॥ मधूलिका मधुश्रेणी गोकर्णी पीलुपर्ण्यपि॥८६॥ पाठाम्बष्ठा विद्धकर्णी स्थापनी श्रेयसी रसा॥

अंष्टोकटकीम॰ ना॰ कुटकी म॰ दे॰

एकाष्ठीला पापचेली प्राचीना वनतिक्तिका॥८७॥ कटुः कटंभरा शोकरोहिणी कटुरोहिणी॥ मत्स्य

नवके वाचम॰ दे॰ काचकुयरीम॰ ना॰ भुमरंतीम॰ को॰

पित्ता कृष्णभेदी चक्राङ्गी शकुलादनी॥८८॥ आत्मगुप्ता जहाव्यंगा कंडूरा प्रावृषायणी॥ ऋष्यप्रो

दशमूषापर्णीम॰ दे॰ ऊंदिरकानी॰ ना॰

क्ता शूकशिंबिः कपिकच्छुश्च मर्कटी॥८९॥ चित्रोपचित्रा न्यग्रोधी द्रवंती शंबरी वृषा॥ प्रत्यक्श्रे

अंष्टो अघाडाम॰ ना॰

णी सुतश्रेणी चंडा मूषकपर्ण्यपि॥९०॥ अपामार्गः शैखरिको धामार्गव मयूरकौ॥ प्रत्यक्पर्णी की

अ०
३४

नवभार्गीप्र०नां०

शपर्णीकिणिहीखरमंजरी॥ ९१॥हंजिकाब्राह्मणीपद्माभार्ङ्गीब्राह्मणयष्टिका॥अंगारवल्लीबाले

नवमंजिष्टम०

यशाकबर्बरवर्धकाः॥ ९२॥मंजिष्टाविकसाजिंगीसमंगाकालमेषिं॥मंडूकपर्णीभंडीरीभंडीयोज

स्वाधमासाप्र०

नवल्ल्यपि॥ ९३॥यासोयवासोदुस्पर्शोधन्वयासःकुनाशकः॥रोदनीकच्छुरानंतासमुद्रांतादुराल

१० नवपिठवनप्र०

भा॥ ९४॥पृश्निपर्णीपृथकपर्णीचित्रपर्ण्यंघ्रिपर्णिका॥क्रोष्टुविन्नासिंहपुच्छीकलशिर्धावनी

१० दृशभटकटैयाप्र०दे० रिंगणीप्र०ना०

र्गुहा॥ ९५॥निदिग्धिकास्पृशीव्याघ्रीबृहतीकंटकारिका॥प्रचोदनीकुलीक्षुद्रादुस्पर्शाराष्ट्रिकेत्यपि॥ ९६॥

हि०
कार
३४

एकादश नीलप्र०　　　　　　　　　　　　　　　　　　११

नीलीकालाक्लीतकिकाग्रामीणामधुपर्णिका॥ रंजनीश्रीफलीतुत्थाद्रोणीदोलाचनीलिनी॥९७॥

दशपिपरीप्र०दे० लेंडीपि

अष्टौ बावची प्र० ना०

अवल्गुजः सोमराजीसुवल्लिः सोमवल्लिका॥ कालमेषीकृष्णफलाबाकुचीपूतिफल्यपि॥९८॥ कृष्णो　प्र० ना०

पंचगजपिंपली प्र० ना०　　१०

पकुल्यावैदेहीमागधीचपलाकणा॥ उषणापिप्पलीशौंडीकोलाथकरिपिप्पली॥९९॥ कपिवल्लीकोल

द्वे चवक प्र० ना०　२ त्रीणि गुंजा प्र० ना०　३　सप्त गोखरू प्र० ना०

वल्लीश्रेयसीवशिरः पुमान्॥ चव्यंतु चविकाकाकचिंचीगुंजेतुकृष्णला॥१००॥ पलंकषात्विक्षुगं

अष्टौ अतिविष प्र० विषसा प्र० दे०

धाश्वदंष्ट्रास्वादुकंटकः॥ गोकंटकोगोक्षुरकोवनशृंगाटइत्यपि॥१०१॥ विश्वाविषाप्रतिविषातिविषोप

अ०　　　　हेदधीप्र०　　　　　　　　दशशतावरप्र०　　　　　　　　　　　　द्वि०

१५　विषारुणा॥शृंगीमहौषधं चाथ क्षीरावीदुग्धिकासमे॥१०२॥शतमूलीबहुसुताभीरुरिंदीवरीवरी॥

　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　समसहारु लूदप्र०ना०

ऋष्यप्रोक्ताभीरुपत्रीनारायण्यः शतावरी॥१०३॥अहेरुरुथुपीतद्रुकालीयकहरिद्रवः॥दार्वीपचं

　　　　　　　　　　　　पंचचचप्र०दे०वेरखेउना०　　　　　　　　　　एकेभुस्मर्वचस्य　　अष्टोअटूलसाप्र

पचादारुहरिद्रापर्जनीत्यपि॥१०४॥वचोग्रगंधाषड्ग्रंथा गोलोमी शतपर्विका॥शुक्लाहैमवतीवैद्य

　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　चत्वारिविष्णुक्रांतप्र०ना०

मातृसिंह्यौतु वाशिका॥१०५॥वृषोटरूषः सिंहास्योवासकोवाजिदंतकः॥आस्फोगिरिकर्णीस्याद्वि　　ता२

　　　　　　　　पंचतालिमरवानाप्र०　　　　　　　　　　　　षट्वनसोफप्र०दे०

ष्णुक्रांतापराजिता॥१०६॥इक्षुगंधातुकांडेक्षुकोकिलाक्षेक्षुरक्षुराः॥शालेयः स्याच्छीतशिवश्छत्रामधु　　१५

षट् लाय बिडंगप्र० दे० वावडिंगप्र० ना०
षट् सेहुडप्र० दे० निवडिंग ० ना०

रिका मिसिः ॥ १०७ ॥ मिश्रेयाप्यथ सीहुंडो वज्रद्रुः स्नुक् स्नुही गुडा ॥ समंतदुग्धाथो वेल्लममोघा चित्रतं

दे० बेरियारीप्र० दे० चिकणा० दे० ...नई प्र० दे० खुलखुडीप्र० को०
प्र० ना० २

डुला ॥ १०८ ॥ तंडुलश्च कृमिघ्नश्च विडंगं पुन्नपुंसकम् ॥ बला वाट्यालको घंटारवा तु शणपुष्पिका ॥ १०९ ॥

पंचदारवप्र० दे० द्राक्षप्र० ना०
सतनिसोतप्र० ना० तेउप्र० को०

मृद्वीका गोस्तनी द्राक्षा स्वाद्वी मधुरसेति च ॥ सर्वानुभूतिः सरला त्रिपुटा त्रिवृता त्रिवृत् ॥ ११० ॥ त्रिभंडी रे

चत्वारि ज्येष्ठीमधुप्र०
सप्तकृष्णनिसोतप्र०

च नीश्यामा पालिंदी तु सुषेणिका ॥ काला मसूरविदला ऽर्धचंद्रा कालमेषिका ॥ १११ ॥ मधुकं क्लीतकं यष्टी

त्रीणि शुक्लभुयकोहली प्र० ना०
चत्वारि कालीभुयकोहली प्रज्ञा०

मधुकं मधुयष्टिका ॥ विदारी क्षीरशुक्लेक्षुगंधा क्रोष्ट्री च या सिता ॥ ११२ ॥ अन्या क्षीरविदारी स्यान्महाश्वेता

अ० हि०

१६

चत्वारि जलपिप्पलीप्र० ४ पंचाजमोदाप्र०

र्क्षगंधिका॥ लांगली शारदी तोयपिप्पली शकुलादनी॥११३॥ खराश्वा कारवी दीप्यो मयूरो लोचमस्तकः॥

पैंचखोबरबेलप्र० उपलसरीको० चत्वारि मुरडसेंगप्र० ना० एकं रद्वे: षट्केळीप्र० केवणीको० ४

गोपी श्यामा शारिवा स्यादनंतोत्पलशारिवा॥११४॥ योग्यमृद्धिः सिद्धिलक्ष्म्यौ वृद्धेरप्याह्वयाह्वयो॥ कदली

त्रीणि रानमुगीवेलप्र० ३ पंचकेळीप्र०

वारणाबुसा रंभा मोचांशुमत्फला॥११५॥ काष्ठीला मुद्गपर्णी तु काकमुद्गा सहेत्यपि॥ वार्त्ताकी हिंगुली सिं

५ नवसुगुसवेलप्र०

ही भंटाकी दुःप्रधर्षिणी॥११६॥ नाकुली सुरसा रास्ना सुगंधा गंधनाकुली॥ नकुलेष्टा भुजंगाक्षी छत्राकी सु

पंचसरवनप्र० दे० सालवनप्र० ५ चत्वारि कपासप्र० दे० कापसी ना० ४

वहा च सा॥११७॥ विदारिगंधांशुमती शालपर्णी स्थिरा ध्रुवा॥ तुंडिकेरी समुद्रांता कार्पासी बदरेति च॥११८॥ १६

एकं वनकार्पास्याः । नर्मदाप्र० दे० । त्रीणि बैलघांटीप्र० को० । चत्वारि गंगेरवाप्र० दे० कं क ई० लाहनचिकणाप्र० ना० । द्वे पांढरीकडू होडकीप्र०

भारद्वाजी तु सा वन्या शृंगी तु ऋषभो वृषः ॥ गांगेरुकी नागबला झषा ह्रस्वगवेधुका ॥ ११९ ॥ धामार्गवो घोष

द्वे करिआरीप्र० दे० कडुलाबीप्र० । २ भूमिलना । त्रीणि चचेंडाप्र० दे० पडवळ० ना० । ३ द्वे कावळीसारिवाप्र० ४ । २ एकं पीतकडू होडकीप्र० । ३ मागुलापि नरकोति

कः स्यान्महाजाली सपीतकः ॥ ज्योत्स्नी पटोलिका जाली नादेयी भूमिजंबुका ॥ १२० ॥ स्याल्लांगलिक्यग्निशिखा

द्वे कोवाढोंडीप्र० दे० कांग० ना० । २ द्वे हंसपदीप्र० । २ द्वे मुसलीप्र० । द्वे मेढाशृंगीप्र० कोण्ही काकशृंगी ल० । २ द्वे गोभीप्र० पाथरीप्र०

काकांगी काकनासिका ॥ गोधापदी तु सुवहा मुसली तालमूलिका ॥ १२१ ॥ अजशृंगी विषाणी स्याद्गोजिह्वादार्वि

त्रीणि नागवेलीप्र० । षट् रेणुकबीजप्र० ना० कोण्ही निर्गुंडीचे बीज ल० । ६ पंचवाकुकप्र० ना० कोण्ही भुइकाकजी

के समे ॥ तांबूलवल्ली तांबूली नागवल्ल्यप्यथ द्विजा ॥ १२२ ॥ हरेणू रेणुका कौंती कपिला भस्मगंधिनी ॥ एला

चत्वारि पलंकीप्र० दे० पालक ना० । ४ पंचनेत्रवाळाप्र० ना० गठोनाप्र० दे० । कोण्ही सालई चा जीकल०

वालुकमैलेयं सुगंधि हरिवालुकम् ॥ १२३ ॥ वालुकं चाथ पालंक्यां मुकुंदः कुंदकुंदुरू ॥ बालं ह्रीबेरबर्हिष्ठोदीच्यं

अ० द्वि०

३७

पंच द गड फूल प्र० पुष्प १ पंचकापूरकाचरीप्र० ना०

केशांबुनामैंचा॥१२४॥कालानुसार्यवृद्धाश्मैरीतशिवानितु॥शैलेयंतालपर्णीतुदैत्यागंधकुटीमुरा॥१२५॥

अष्टौ सालप्र० दे० सालईप्र० ना० चत्वारि धायटीप्र० ना०

गंधिनीगजभक्ष्यातुसुवहासुरभीरसा॥महेरणाकुंदुरुकीसल्लकीह्लादिनीतिचा॥१२६॥अग्निज्वालासुभि

पंचमोठीइलायचीप्र० ना० पंचलालनइलायचीप्र० ना०

क्षेतुधातुकीधातपुष्पिका॥पृथ्वीकाचंद्रबालैलानिष्कुटिर्बहुलाथसा॥१२७॥सूक्ष्मोपकुंचिकातुस्थाकोरंगीत्रि

षट् कुटप्र० दे० कोष्टप्र० त्रीणि संखाहुली प्र० दे० साकिनकलाम० ना० सप्त भुय आवळीप्र० ना०

पुटाचुटिः॥व्याधिःकुष्टंपारिभाव्यंवाप्यंपाकलमुत्पलम्॥१२८॥शंखिनीचोरपुष्पीस्यात्केशिन्यथवितुन्नकः॥

हुस्थलपद्मस्य कोण्हीपुंडरीक वृक्षस्य० षट् तुनिप्र० कोण्ही नांदरूकील०

झटामलाज्झटाचालीशिवातामलकीतिचा॥१२९॥प्रपौंडरीकंपुंडर्यमथतुन्नःकुबेरकः॥कुणिःकच्छःकांतल

२७

षट् गाठेवाळा प्र० ना० चौराख्यगंधद्रव्यप्र० दे०　　　६　　　चत्वारि व्याघ्रनखाख्यगंधद्रव्यस्य प्र०

कोनं दिवृक्षोऽथ राक्षसी ॥१३०॥ चंडा धनहरी क्षेमदुःपत्रं गणहासकाः ॥ व्याडायुधं व्याघ्रनखं करजं

पंच मालुकोगुनी प्र० नलिकाख्यगंधद्रव्यस्य　５　चत्वारि लॅन खस्य प्र०　४

चक्रकारकम् ॥१३१॥ शुषिरा विद्रुमलता कपोतांघ्रिर्नटी नली ॥ धमन्यंजनकेशी च हनुर्हट्टविलासिनी ॥

षट् तुरटी प्र० फटकरी प्र० दे०　६

पंच नखाख्यगंधद्रव्य प्र०

॥१३२॥ शुक्तिः शंखः खुरः कोलदलं नखं मथा ढकी ॥ कांक्षी मृत्स्ना तुवरिका मृत्तालकं सुराष्ट्रजं ॥१३३॥

पंच कुकरवदोप्र० दे० गंगावन० ना

अष्टौ जलमुस्ता प्र० क्षुद्रमुस्ता एके　　कोणही भद्दोरा

कुटंनटं दशपुरं वानेयं परिपेलवम् ॥१३४॥ प्लवंगो सुरगोनं दिकेवर्त्ती सुस्तकानि च ॥१३४॥ ग्रंथिपर्णं शु

दश कालकारस प्र०

कंबर्हं पुष्पं स्थौणेयकं कुक्कुरं ॥ मरुमाला तु पिशुना स्पृक्का देवी लता लघुः ॥१३५॥ समुद्रांता वधूः कोटिवर्षा

९२

लंकोपिकेत्यपि ॥ तपस्विनी जटामांसी जटिला लोमशा मिसी ॥१३९॥ त्वक्पत्रमुत्कटं भृंगं त्वचं चोचं

वरांगकम् ॥ कर्चूरको द्राविडकः काल्पको वेधमुख्यकः ॥१४०॥ ओषध्यो जातिमात्रे स्युरजातौ सर्वमौ

षधम् ॥ शाकाख्यं पत्रपुष्पादि तंडुलीयोऽल्पमारिषः ॥१४१॥ विशल्याग्निशिखानंता फलिनी शक्रपु

ष्पिका ॥ स्यादृक्षगंधा छगलांत्र्यावेगी वृद्धदारकः ॥१४२॥ जुंगो ब्राह्मी तु मत्स्याक्षी वयस्था सोमवल्लरी ॥

पटुपर्णी हैमवती स्वर्णक्षीरी हिमावती ॥१४३॥ हयपुच्छी तु कांबोजी माषपर्णी महासहा ॥ तुंडीकेरी

मिति

...यं कार्यघृततैलत्रिफलाकल्कादिकमप्योषधं सर्वशब्दार्थः ॥१७

पंचतिक्तवनम०ना० वनइस्प्र० हुरहुराप्र० चत्वारिरास्नाप्र०
तोंडलेप्र० ना०

कफलाबिंबिकापीलुपर्ण्यैपि॥१४१॥ बर्बरा कबरी तु गीरवरपुष्पा जगंधिका॥ एलापर्णी तु सुवहा रास्ना

पंचमुक्ताप्र० आंबोती चत्वारि अम्लवेतसप्र०

युक्तरसा च सा॥१४२॥ चांगेरी चुक्रिका दंतशठांबष्ठांम्ललोणिका॥ सहस्रवेधी चुक्रोम्लवेतसः शत

चत्वारिलजरआप्र० हे० लाजाकप्र० ना० पंचजीवंतीप्र० गुन्जेरिदडोडीप्र० हरनवेल

वेध्यपि॥१४३॥ नमस्कारी गंडकालीसमंगाखदिरस्यपि॥ जीवंती जीवनी जीवा जीवनीयामधुस्रवा॥

त्रीणि चिरायताप्र०
पंचजीवकप्र०

॥१४४॥ कूर्चशीर्षो मधुरकः शृंगह्रस्वांगजीवकाः॥ किराततिक्तो भूनिंबोनार्यतिक्तः सुसला॥१४५॥

त्रीणिकुहानकाव्वीप्र० पंचदातीप्र०
पंचसिकेकाई

विमलासातलाभूरिफेना चर्मकषेत्यपि॥ वायसोली स्वादुरसा वयस्था [illegible]॥१४६॥ निकुंभोदं

अ॰ द्वि॰

१९

द्वे अजमोदाया॰ द्वे चौरवोवाम॰ त्रीणि पुष्करमूलस्य॰

तिका मत्स्यकश्रेरयुदुंबरपर्ण्यपि॥ अजमोदा तूग्रगंधा ब्रह्मदर्भा यवानिका॥१४७॥ मूले पुष्करका

पंच स्थलपद्मिन्या॰ पंचकनीला॰म॰

श्मीरपद्मपत्राणि पौष्करे॥ अव्यथातिचरा पद्मा चारटी पद्मचारणी॥१४८॥ कांपिल्यः कर्कशश्चं

षट् चक्रवंडाम॰ द्वे॰ तरोटा॰ना॰ द्वे प्याजम॰ द्वे

द्रो रक्तांगो रोचनीत्यपि॥ प्रपुन्नाडस्त्वेडगजो दद्रुघ्नश्चक्रमर्दकः॥१४९॥ पद्माट उरणाख्यश्च पलां

कांदे म॰ना॰ द्वे हरिद्वर्णपलांडो॰ षट् लशुनम॰

डुस्तु सुकंदकः॥ लतार्कदुद्रुमौ तत्र हरिते थ महौषधम्॥१५०॥ लशुनं गृंजनारिष्टमहाकंदरसोन

द्वे पथरचटा॰ द्वे॰ वसरनी॰ द्वे विसरलपरिआम॰ चत्वारि ॰ज

कुरडूम॰

काः॥ पुनर्नवा तु शोथघ्नी वितुन्नं सुनिषण्णकं॥१५१॥ स्याद्वातकः शीतलो पराजिता शणपर्ण्यपि॥ १९

पंच करडुकांगोणीप्र० चत्वारित्रायमाणप्र० ४

पारावतांघ्रिः कटभी पण्या ज्योतिष्मती लता॥१५२॥ वार्षिकं त्रायमाणा स्यात् त्रायंती बलभद्रिका॥ वि

चत्वारिवाराहीकंद प्र० कडुकरंरा प्र० ४ द्वेघमिरा प्र० दे० माका प्र० ना० द्वेकोवड्याप्र० वकीमोणी ना० २ ससमौफ प्र० दे०

ष्वक्सेनप्रिया घृष्टिर्वाराही बदरेत्यपि॥१५३॥ मार्कवो भृंगराजः स्यात् काकमाची तु वायसी॥ शतपुष्पा

७ पंचचांदवेल प्र० ना०

सितछत्रातिछत्रा मधुरा मिसिः॥१५४॥ अवाक्पुष्पी कारवी च सरणा तु प्रसारिणी॥ तस्यां कटंभरा रा

षट् पापडि ६ पंचकापूरकाचरी प्र०

जबला भद्रबलेति च॥१५५॥ जनी जतूका रजनी जतुकृच्चक्रवर्त्तिनी॥ संस्पर्शाथ शटी गंधमूली षड्ग्र

त्रीणिकरेला प्र० दे० कारले प्र० ना० ३ चत्वारिसोनपडवळ प्र० ४

न्थिकेत्यपि॥१५६॥ कर्चुरोपि पलाशोथ कारवेल्लः कटिल्लकः॥ सुषवी चाथ कुलकं पटोलस्तिक्तकः पटुः॥१५७॥

६०

९८

अ०
२०

द्वि०

द्वे कुष्मांडस्य द्वे ककरीप्र० काकडीप्र०ना० द्वे कडुतुंब्याः० कडूलोकीप्र० द्वे लौकीम०दे० दूधीभोपकोप्र०ना० त्रीणिलघुइंद्रावनस्य० इंद्रावनप्र०

कूष्मांडकस्तु,कर्कारु रेर्वारुः कर्कटीस्त्रियौ,॥इक्ष्वाकुः कटुतुंबीस्यात्,तुंब्यलाबुरुभे समे,॥१५८॥चित्रांग

द्वे कडूविंद्रावनम० त्रीणिसूरनप्र० ३ द्वेरानसूरनम० एकं राजगिराप्र० एकं पोईप्र० कलंब्या चकं शाकमे पृथक् एकैकं

वाक्षीगोडुंबा विशाला त्विंद्रवारुणी॥अर्शोघ्नः सूरणः कंदो गंडीरस्तु समष्ठिला॥१५९॥कलंबुपोदको

एकं मूरीप्र० मूळाप्र० चाकवत एकं बथुवाएकं षट् दूर्वायाः

स्त्री तु,मूलकं हिलमोचिका॥वास्तुकं शाकभेदाः स्युर्दूर्वा तु,शतपर्विका॥१६०॥सहस्रवीर्या भार्गव्यौ रु

चत्वारि श्वेत दूर्वायाः ४ चत्वारि मोथाप्र०

हानंता,थ सा सिता॥गोलोमी शतवीर्या च,गंडाली शकुलाक्षकः॥१६१॥कुरुविंदो मेघनामा मुस्ता मु

द्वे भद्रमुस्ताप्र० २ त्रीणि मुस्ताविशेष दत्राबांशप्र०

स्तकम् स्त्रियाम्॥स्याद्भद्रमुस्तको गुंद्रा चूडाला चक्रलोच्चयौ॥१६२॥वंशे त्वक्सार कर्मार त्वचिसार तृ

२०

97

येवेणवाः सछिद्राः अनिलेन पूर्यमाणाः संतः शब्दं कुर्वंति तेषामेकम्

१० ण्ध्वजाः॥ शतपर्वा यवफलो वेणुमस्करतेजनाः॥१६३॥ वेणवः कीचकास्ते स्युर्ये स्वनंत्यनिलोद्धताः॥

त्रीणि वेणुग्रंथेः ३ त्रीणि बाणसाधनीभूततृण विशेषस्य शरलटी प्र॰ दे॰ त्रीणि देवनल प्र॰ नल प्र॰ दे॰ त्रीणि काश प्र॰ दे॰ पड्याल ना॰ प्र॰

ग्रंथिर्ना, पर्वपरुषी गुंद्रस्तेजनकः शरः॥१६४॥ नडस्तु धमनः पोटगलोऽथो काशमस्त्रियाम्॥ इक्षुगं

एकं लव्हाला प्र॰ ना॰ वनकाश प्र॰ दे॰ द्वे इक्षोः द्वे इक्षुभेदस्य पृथगेकैकम् द्वे काळा वाळा प्र॰ गांडर प्र॰ दे॰

धा पोटगलः पुंभूम्नि तु बल्वजाः॥१६५॥ रसाल इक्षुस्तद्भेदाः पुंड्रकांतारकादयः॥ स्याद्वीरणं वीरतरं

उशीरवाळा मूलस्य

मूलेस्योशीरमस्त्रियाम्॥१६६॥ अभयं नलदं सेव्यममृणालं जलाशयम्॥ लामज्जकं लघुलयमव

एकं नलादयये अत्रोक्ताः ये वानुक्ता गर्मुत् श्यामाकप्रमुखादयः ते तृणशब्दवाच्याः चलाटिकुरा प्र॰

१० दाहेष्टकापथे॥१६७॥ नलादयस्तृणं गर्मुत् श्यामाकप्रमुखा अपि॥ अस्त्री कुशं कुथो दर्भः पवित्रमथ,

षट्रोहिसलघुतृणप्रसिद्धस्य ६ श्रीणिगोदवडीप्रकृतम० ३ द्वे गाठेग्रन्थप्र०

कत्तृणम्॥१६८॥ पौरसौगंधिकंध्यामदेवजग्धकरौहिषम्॥ छत्रातिछत्रपालघ्नौ मालातृणकभू

द्वे नवतृणस्य द्वे गवाद्यदनीयतृण द्वे तृणमात्रस्य एकं तृणसमूहस्य एकं नडसमूहस्य

स्तृणौ॥१६९॥ शष्पं बालतृणं घासो यवसं तृणमर्जुनम्॥ तृणानां संहतिस्तृण्या नड्या तु नडसंहतिः॥

द्वे तालवृक्षस्य द्वे नारिकेरस्य नारेळप्र० २ पंचसुपारीवृक्षस्य

१७०॥ तृणराजाह्वयस्तालो नारिकेरस्तु लांगली॥ घोंटा तु पूगः क्रमुको गुवाकः खपुरोऽस्य तु॥१७१॥

एकं सुपारीफलस्य एकं शिंदीप्र० एते तृणराजाद्यास्त्रयः हिंतालसहिताः खर्जूराद्याश्चत्वारः मिलिताः सप्त तृणद्रुमसंज्ञाः

रुचुखजूरवृक्ष १ केतकी० १ ताल० १ मलखजूर० ३

फलमुद्वेगमेते च हिंतालसहितास्त्रयः॥ खर्जूरः केतकी ताली खर्जूरी च तृणद्रुमाः॥१७२॥ इति

षट् सिंहस्य ६ श्रीं व्याघ्रस्य ३

वनौषधिवर्गः समाप्तः॥ सिंहो मृगेंद्रः पंचास्यो हर्यक्षः केसरी हरी॥ शार्दूलद्वीपिनौ व्याघ्रे तर २३

१ कंठीरवो मृगरिपुः पिंगदृष्टिर्मृगाशनः॥ क्षेपक

हे तउसाप्र० तेंदुवाव्हे० द्वादश वनश्रूकरस्य

शुस्तुमृगारतः ॥१॥ वराहः सूकरो घृष्टिः कोलः पोत्री किरिः किटिः ॥ दंष्ट्री घोणी स्तब्धरोमा क्रोडो भूदा-

१२ नववानरस्य चत्वारि भालुकप्र० रीछ

र इत्यपि ॥२॥ कपिप्लवंगप्लवगशाखामृगवलीमुखाः ॥ मर्कटो वानरः कीशो वनौकाः अथ भल्लुके ॥३॥ अर

त्रीणि गेंडाप्र० पंचमहिषस्य

ऋक्षाच्छभल्लभल्लूका गंडके खड्गखड्गिनौ ॥ लुलायो महिषो वाहद्विषत्कासरसैरिभाः ॥४॥ स्त्रियां,

दशकोल्हाप्र० सियारप्र० १० पंचमार्जारस्य बिलारप्र०

शिवाभूरिमायुगोमायुमृगधूर्तकाः ॥ शृगालवंचकक्रोष्टुफेरुफेरवजंबुकाः ॥५॥ ओतुर्बिडालो

देसारजमुख्या० स्याहीप्र० ३०

मार्जारो वृषदंशक आखुभुक् ॥ त्रयो गौधेरगौधेयगौधारा गोधिकात्मजे ॥६॥ श्वावित्तु, शल्यस्त

ज्याच्यासर्पापासून घोरपडीला झालेला सर्पचारपाय असतात जाणे दंश केला असता मरतात ॥ कोण्ही घोरपडीचीपोरेम्हणतात

100

अ० दि०

श्रीणिसारजेयाकाटाम्र० · ट्रमेंकरम्र० को० · पंचतरिलम्र०

ह्लो म्नि, शल्लकी शललं शलम्॥ वातप्रमीर्वातमृगः कोकस्त्वीहामृगो वृकः॥५॥ मृगे कुरंगवातायुहरिणाजिन

२२

एकहरिणीचर्मणः · एकहरिणचर्मणः · कदल्यादिषट्कं हरिणभेदानां पृथक् पृथगेकैकम्

योनयः॥ ऐणेयमेण्याश्चर्माद्यमेणस्यैणमुभे त्रिषु॥ ॥ कदली कंदली चीनश्चमूरुप्रियकावपि॥

काळाहरण · रोही · सांबरा · जडियार · सांबर · रोहीचा · सांबरीचा भेद

समूरुश्चेति हरिणा अमी अजिनयोनयः॥९॥ कृष्णसारो रुरुन्यंकुरंकुशंबररौहिषाः॥ गोकर्णपृ

रोहीचा भेद · हरि · हरिण · रोहिचा · वनगाय · कृष्णसारादिद्वादश · घोडा · महाशृंग · मोठाहूकार · गवा · ससा · गंधर्वादयः षट् पूर्वोक्ताः · मृगेंद्राद्याः · श्वापद

षतैणर्श्यरोहिताश्चमरो मृगाः॥१०॥ गंधर्वः शरभो रामः सृमरो गवयः शशः॥११॥ इत्यादयो मृ

क्षेपक · श्रीणि ऊं० · क्षेपक

गेंद्राद्या गवाद्याः पशुजातयः॥ श्वापदा हिंस्रपशवः स्त्रियां च पशुजातयः॥ ॥ उंदुरुर्मूषकोप्याखु

२२

हेलघुमूषकस्य क्षेपक क्षेपक हेसरडाप्र० हेपालप्र०

३ खुर्गिरिका बालमूषिका । छुछुंदरी गंधमुखी दीर्घतुंडा दिवांधिका । ३ ॥ सरटः कृकलासः स्यात् मुसलीगृ

हे अलर्क हानकातीणप्र० हे अतिस्थूलजंतुमार्गस्य० हेगोप्र०

हगोधिका । लूता स्त्रीतं तुवायो ऊर्णनाभमर्कटकाः समाः । १४ ॥ नीलंगुस्तु कृमिः कर्णजलोका शतपदु

हेऊर्णादिभक्षककृमिविशेषस्य त्रीणिवीनूप्र० त्रीणिपारवाप्र० त्रीणिसिकराप्र०

भी । वृश्चिकः शूककीटः स्यादालिद्रुणो तु वृश्चिके । ५ ॥ पारावतः कलरवः कपोतोऽथ शशादनः पत्री

त्रीणिघूकप्र० क्षेपक क्षेपक हेकंभारकुकडाप्र०

३ श्येन उलूके तु वायसाराति पेचकौ । घूक दिवांधः कौशिको लूको दिवाभीतो निशाटनेऽदः । व्याघ्राटः स्या

२ हेखंजरेभ्या० हेकुरयाकप्र० हेतासप्र० नीलकंठ दे० त्रीणिधूम्याटस्य०

द्भरद्वाजः खंजरीटस्तु खंजनः । लोहपृष्ठस्तु कंकः स्यादथ चाषः किकीदिविः । कलिंगभृंगधूम्याटा

अ०   द्वि०

२३

द्वे काठकोरा प्र० कठफोरा प्र० द्वे   त्रीणि चातक प्र० पपीहा प्र० द्वे   चत्वारि कोबडा प्र० मुरगा प्र० द्वे

अथ घूस्या छत्रपत्रकः ॥१७॥ दार्वाघाटोऽथ सारंगस्तोककश्चातकः समाः ॥ कृकवाकुस्ताम्रचूडः

द्वे चिमणा प्र० गौरैया प्र० द्वे   एकं चिमणी   गौरैया स्त्री द्वे   एकं चटकपुत्रस्य

कुकुटश्चरणायुधः ॥१८॥ चटकः कलविंकः स्यात्तस्य स्त्री चटका तयोः पुमपत्ये चाटकैरः स्त्र्यपत्ये

एकं चटककन्यायाः   द्वे करटोक प्र०   द्वे करका प्र०   चत्वारि कोकिल प्र०

चटकैव हि ॥१९॥ कर्करेटुः करेटुः स्यात्कृकणक्रकरौ समौ ॥ वनप्रियः परभृतः कोकिलः पिक इत्य

द्रोणकाकस्य

पि ॥२०॥ काके तु करटारिष्टबलिपुष्टसकृत्प्रजाः ध्वांक्षात्मघोषपरभृद्बलिभुग्वायसा अपि ॥

द्वे डोंबकावळा प्र०   द्वे पानकावळा प्र०   द्वे घार प्र०   द्वे गीध   द्वे रावा प्र०

॥२१॥ द्रोणकाकस्तु काकोलो दात्यूहः कालकंठकः ॥ आतायि चिल्लौ दाक्षाय्यगृध्रौ कीरशुकौ समौ ॥२२॥   २३

द्वे करकोचास्य प्र० द्वे लाहनबगळाम० द्वे सारसप्र० चत्वारि चक्रवाकस्य ४

क्रुङ् क्रौंचोऽथ बकः कह्वः पुष्कराह्वस्तु सारसः ॥ कोकश्चक्रश्चक्रवाको रथांगाह्वयनामकः ॥ २४ ॥

द्वे बदक प्र० द्वे टिटवी प्र० चत्वारि सामान्य हंसस्य एकं राजहंसप्र०

कादंबः कलहंसः स्यादुत्क्रोशकुररौ समौ ॥ हंसास्तु श्वेतगरुतश्चक्रांगा मानसौकसः ॥ २५ ॥ राजहंसा

एकं हंसविशेषस्य एकं हंसविशेषस्य त्रीणि बगळी प्र०

स्तु ते चंचुचरणैर्लोहितैः सिताः ॥ मलिनैर्मल्लिकाख्यास्ते धार्तराष्ट्राः सितेतरैः ॥ २६ ॥ शरारिराटिरा

द्वे मोगाबगळाम० एकं हंसस्त्रियाः एकं सारसस्त्रियाः द्वे चिमगदर प्र०

टिश्च बलाका बिसकंठिका ॥ हंसस्य योषिद्वरटा सारसस्य तु लक्ष्मणा ॥ २७ ॥ जतुकाजिनपत्रा स्यात्

द्वे वागुळ प्र० गीदरप्र० एकं काकी मासी प्र० द्वे मोहका चीमासी द्वे आग्यामोहळाचीमासी द्वे ढास प्र०

परोष्णी तैलपायिका ॥ वर्वणा मक्षिका नीला सरघा मधुमक्षिका ॥ २८ ॥ पतंगिका पुत्तिका स्याद्दंशस्तु

अ०　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　हि०

२४

एकं घुंगरट प्र०　द्वे गांधीला-चीमारी प्र० बरैया प्र० दे०　चत्वारि भिंगुरटी प्र०

वनमक्षिका ॥ द्वे रीतु जातिरल्पास्या गंधोलीवरटा द्वयोः ॥२९॥ भृंगारी चीरुका चीरि झिल्लिका

द्वे टोल प्र०　द्वे काजवा प्र० जुगुनु दे०　एकादश भ्रमरस्य

च समा इमाः ॥ समौ पतंगशलभौ खद्योतो ज्योतिरिङ्गणः ॥३०॥ मधुव्रतो मधुकरो मधुलिण्मधु

क्षेपक　　　　　　　　　　　　क्षेपक

पालिनः ॥ द्विरेफ पुष्पलिट् भृंग षट्पद भ्रमरालयः ॥३१॥ रोलंब भ्रंचरीक भ्रभसलेंदिंदिरा द्वयो ॥

नव मयूरस्य

मयूरो बर्हिणो बर्ही नीलकंठो भुजंगभुक् ॥३२॥ शिखावलः शिखी केकी मेघनादानुलास्यपि ॥

क्षेपक　　क्षेपक　एकं मयूरवाण्याः　द्वे पिच्छस्य चंद्रकृते　द्वे मयूर शिखायाः

शिखंडी च कलापी च शुक्लापांगश्च चंद्रकी ॥३३॥ केका वाणी मयूरस्य समौ चंद्रक मेचकौ शिखा चू　२४

105

मयूरपिछस्य *षड्विंशतिपक्षिमात्रस्य*

डः शिखंडस्तु पिछबर्हे नपुंसके ॥२४॥ खगे विहंगविहगविहंगमविहायसः ॥ शकुंतिपक्षिशकुनि

शकुंतशकुनद्विजाः ॥२५॥ पतत्रिपत्रिपतगपतत्पत्ररथांडजाः ॥ नगौकोवाजिविकिरविविष्किर

हारीतादिद्वादशकस्वनामप्रसिद्धा ग्रामे केकम् पृथक् पृथक् *२६*

कोविदा *कावळ्ळासधाविरखेतोडदीर्घचरेपाका*

पतत्रयः ॥२६॥ नीडोद्भवा गरुत्मंतः पित्संतो नभसंगमाः ॥ तेषां विशेषा हारीतो मद्गुः कारंडवः प्ल

पानकोंब जलमुदिकाः *अग्निभक्ष पक्षिः* *वनकुकुट* *लावा* *चकोरविशेष* *चकोरप्र०* *टिटवीप्र०* *टिटवीप्र०* *गाजीणप्र०* *गाजीणप्र०*

वः ॥२७॥ तित्तिरिः कुक्कुभो लावो जीवंजीवश्चकोरकः ॥ कोयष्टिकष्टिट्टिभको वर्तको वर्तिकादयः ॥

षट्पत्रस्य *द्विपक्षमूलस्य* *द्वे चोचप्र०*

॥२८॥ गरुत्पक्षछदाः पत्रं पतत्रं च तनूरुहं ॥ स्त्री पक्षतिः पक्षमूलं चंचुस्त्रोटिरुभे स्त्रियौ ॥२९॥

३० प्रडीननिर्यगमनंउड्डीनंऊर्ध्वगमनं संडीनं रक्षार्थपतनमेताः
संगतेगमनं खगगतिक्रियावाच्याः त्रीणिअंडस्य द्वेकाष्ठादिरचितस्य रक्षाद्युपरिस्थितस्य ३ पक्षिगृहस्य द्वि०

प्रडीनोड्डीनसंडीनान्येताः खगगतिक्रियाः॥ पेशीकोशोद्विहीनेंडं कुलायो नीडमस्त्रियाम्॥ ४०॥ पो

२५ सप्तपक्ष्यादिशिशोः द्वेस्त्रीपुरुषयुग्मस्य २ त्रीणियुगमात्रस्य द्वाविंशतिः समूहस्य

तः पाकोऽर्भको डिंभः पृथुकः शावकः शिशुः॥ स्त्रीपुंसौ मिथुनं द्वंद्वं युग्मं तु युगलं युगम्॥ ४१॥ समूहो निव

हव्यूहसंदोहविसरव्रजाः॥ स्तोमौघनिकरव्रातवारसंघातसंचयाः॥ ४२॥ समुदायः समुदयः सम

एकसजातीयप्राण्यप्राणि द्वे विजातीयसजातीयप्राण्यप्राणि २२ समुदायस्य ३ रस्य

वायश्चयोगणः॥ स्त्रियां तु संहतिर्वृंदं निकुरंबं कदंबकम्॥ ४३॥ वृंदभेदाः समैर्वर्गः संघसार्थौ तु

एकसजातीयप्राणि तिरश्चामेव सजातीयामेकद्वं दस्यैकं एकपशुभिन्नामेवसं घस्य एकपशुभिन्नवृं दस्य समूह

जंतुभिः॥ सजातीयैः कुलं यूथं तिरश्चां पुन्नपुंसकम्॥ ४४॥ पशूनां समजोऽन्येषां समाजोऽथ सध २५

107

षाणां समूहस्य

एकं समानधर्मवतां चत्वारि धान्यादिराशेः   स्वनामप्रसिद्धानां कपोतादिपक्षिविशेषौघ पृथक् पृथगेकैकं

वृंदस्य

सिंहाणाम्। स्यान्निकायः पुंजराशी तूत्करः कूटमस्त्रियाम् ॥४५॥ कापोतशौकमायूरतैत्तिरादीनि

द्वे गृहासक्तपक्षिमृगाणां

तद्गणे। गृहासक्ताः पक्षिमृगाश्छेकास्ते गृह्यकाश्च ते ॥४६॥ इति सिंहादिवर्गः समाप्तः॥

षट् मनुष्यजातिमात्रस्य   पंच मनुष्यजातौ पुरुषमात्रस्य

मनुष्या मानुषा मर्त्या मनुजा मानवा नराः। स्युः पुमांसः पंचजनाः पुरुषाः पूरुषा नरः॥१॥ स्त्री

एकादश स्त्रीमात्रस्य

योषिदबला योषा नारी सीमंतिनी वधूः। प्रतीपदर्शिनी वामा वनिता महिला तथा॥२॥ विशेषास्त्वं

अंगणादि द्वादश उत्कृष्टस्त्रीविशेषाणां पृथक् पृथगेकैकम्

गना भीरुः कामिनी वामलोचना। प्रमदा मानिनी कांता ललना च नितंबिनी॥३॥ सुंदरी रमणी रामा

(108)

श्री०
२६

द्वे कोपयुक्तस्त्रियाः ॥ रो १ चत्वारि उत्तमोत्कृष्टस्त्रियाः ४ ॥ द्वे पट्टमहादेव्याः २ ॥ एकं पदं स्त्रीभिन्नभोग्यासु ३ ॥ द्वि०

कोपना सैव भामिनी ॥ वरारोहा मत्तकाशिन्युत्तमा वरवर्णिनी ॥ ४ ॥ कृताभिषेका महिषी भोगिन्यो-

सकृद्विवाहितायाः

ऽन्या नृपस्त्रियः ॥ पत्नी पाणिगृहीती च द्वितीया सहधर्मिणी ॥ ५ ॥ भार्या जाया थ पुंभूम्नि दाराः स्या-

द्वे पुत्रदुहित्रादिमत्याः पतिसहितायाः ॥ चत्वारि पतिव्रतायाः ४ ॥ त्रीणि कृतप्रथमद्वितीयविवाहस्य प्रथमोढायाः ३

त्तु कुटुंबिनी ॥ पुरंध्री सुचरित्रा तु सती साध्वी पतिव्रता ॥ ६ ॥ कृतसापत्निकाध्यूढाधिविन्नाथ स्व-

त्रीणि स्वेच्छाकृतपतिवरणायाः ३ ॥ द्वे अव्यभिचारेण कुलरक्षिकायाः २ ॥ द्वे कन्यायाः २ ॥ त्रीणि अनागमार्तवायाः ३

यंवरा ॥ पतिंवरा च वर्याथ कुलस्त्री कुलपालिका ॥ ७ ॥ कन्या कुमारी गौरी तु नग्निकानागतार्तवा ॥

द्वे प्रथमप्राप्तरजोयोगायाः २ ॥ द्वे युवत्याः २ ॥ त्रीणि पुत्रादिभार्यायाः ३ ॥ द्वे पितृगृहस्थायाः परिणीतायाः २

स्यान्मध्यमा दृष्टरजास्तरुणी युवती समे ॥ ८ ॥ समाः स्नुषा जनी वध्वश्चिरिंटी तु सुवासिनी ॥ इच्छा

२६

द्वे घनाली छायुक्तायाः २ द्वे मैथुनेच्छावुल्याः २ एकं कांतं इच्छंतीसंकेतस्थानंगच्छतितस्याः १ अष्टौ कुलटायाः

वतीकामुकास्याद्वृषस्यंतीतुकामुकी॥९॥कांतार्थिनीतुयायातिसंकेतंसाभिसारिका॥पुंश्चली

एकमनपत्यायाः १ एकं पतिपुत्ररहितायाः

धर्षिणीबंधक्यसतीकुलटेत्वरी॥१०॥स्वैरिणीपांसुलाथस्यादशिश्वीशिशुनाविना॥अवीरानिष्पति

द्वे मृतभर्तृकायाः २ त्रीणि आलेः ३ द्वे जीवद्भर्तृकायाः २ द्वे वृद्धायाः २ द्वे स्वयंज्ञानवत्याः

सुताविश्वस्ताविधवेसमे॥११॥आलिःसखीवयस्याचपतिवत्नीसभर्तृका॥वृद्धापलिक्नीप्राज्ञीतु,

२ द्वे महाशास्त्रबुद्धेः २ एकमन्यजातीयायाअपिशूद्रपत्न्याः एकं स्वजातीयशूद्रपत्न्याः द्वे गोपस्त्रियाः २

प्रज्ञाप्राज्ञातुधीमती॥१२॥शूद्रीशूद्रस्यभार्यास्याच्छूद्रातज्जातिरेवच॥आभीरीतुमहाशूद्रीजा

द्वे वैश्यजातीयायाः २ द्वे क्षत्रियजातीयायाः २ द्वे स्वयंविद्योपदेशिन्याः

तिपुंयोगयोःसमा॥१३॥आर्याणीस्वयमार्यास्यात्क्षत्रियाक्षत्रियाण्यपि,उपाध्यायाप्युपाध्या

क्षेपक॥ ३ ॥नस्यप्रसूतिकालज्ञाकसीरिकुलहारिका॥पोटराची वटीमूर्द्धभिक्षुकीश्रवणीतिच॥३॥

110

अ०

२७

एकं स्वयं मंत्र व्याख्यात्र्याः   एकमाचार्यस्त्रियाः   एकं वैश्यस्त्रि एकं क्षत्रियस्त्रि   द्वे उपाध्यायस्त्रियाः

यीस्याद्याचार्यापि च स्वतः॥१४॥ आचार्यानी तु पुंयोगे स्यादर्यी क्षत्रियी तथा॥ उपाध्यायान्युपाध्या

एकं स्तनरम्य आदिमुक्तायाः स्त्रियाः   द्वे वीरपत्न्याः   द्वे वीरमातुः   चत्वारि प्रसूतिकायाः

यी पोटा स्त्री पुंसलक्षणा॥१५॥ वीरपत्नी वीरभार्या वीरमाता च वीरसूः॥ जातापत्या प्रजाता च प्रसूता च

द्वे नग्नायाः   द्वे दूत्याः   एकं अर्द्धवृद्धा इति विशेषणं त्रयो पेतायाः विधवायाः

प्रसूतिका॥१६॥ स्त्री नग्निका कोटवी स्याद्दूती संचारिके समे॥ कात्यायन्यर्द्धवृद्धा या काषायवसनाध

एकं परवेश्मस्थायाः स्वतंत्रायाः प्रसाधनलेपनादिशिल्पकारिण्याः   एकम् वृद्धायाः महादेवीभिः प्रेषितायाः पुनः पुनरंतःपुरच

वा॥१७॥ सैरंध्री परवेश्मस्था स्ववशा शिल्पकारिका॥ असिक्नी स्यादवृद्धा या प्रेष्यांतःपुरचारिणी॥

चत्वारि वेश्यायाः   एकं पुरुषैः सत्कृतवेश्यायाः   द्वे परनारीपुरुषयोः जनयित्र्याः कुट्टन्याः

॥१८॥ वारस्त्री गणिका वेश्या रूपाजीवाऽथ सा जनैः॥ सत्कृता वारमुख्या स्यात्कुट्टनी शंभली समे॥१९॥

२८

त्रीणि लक्षणादिना शुभाशुभज्ञानवत्याः अष्टौ रजस्वलायाः

विप्रश्निका त्वीक्षणिका दैवज्ञाऽथ रजस्वला । स्त्रीधर्मिण्यविरात्रेयी मलिनी पुष्पवत्यपि ॥२०॥ ऋ-

त्रीणि रजस्य ३ द्वे अन्नपानादिद्रव्यविशेषे ३ अभिलाषवत्याः गर्भिण्याः द्वे रजचपंचाशदद्देभ्यः ऊर्ध्वं ३ गतरजस्कायाः चत्वारि गर्भवत्याः

तुमत्यप्युदक्यापि स्याद्रजः पुष्पमार्तवम् । श्रद्धालुर्दोहदवती निष्कलाविगतार्तवा ॥२१॥ आपन्नस-

४ एकं वेश्यासमूहस्य एकं गर्भिणीसमूहस्य एकं युवतीसमूहस्य द्वे द्विरूढायाः

त्त्वा स्याद्गुर्विण्यन्तर्वत्नी च गर्भिणी । गणिकादेस्तु गाणिक्यं गार्भिणं यौवतं गणे ॥२२॥ पुनर्भूर्दिधिषू-

एकं दिधिषूपतेः पुनर्भूरिव पुत्रादिपोष्यवर्गयुक्ता भार्या यस्य तस्य एकम् द्वे अनूढाजातपुत्रस्य एकम्

रूढा द्विस्तस्या दिधिषुः पतिः । स तु द्विजोऽग्रेदिधिषूः सैव यस्य कुटुम्बिनी ॥२३॥ कानीनः कन्यकाजा-

द्वे पतिव्रतापुत्रस्य २ एकं परस्त्रियां जातस्य द्वे पितृष्वसुः पुत्रस्य

तः सुतोऽथ सुभगासुतः । सौभागिनेयः स्यात्पारस्त्रैणेयस्तु परस्त्रियाः ॥२४॥ पैतृष्वसेयः स्यात्पैतृष्वस्री-

अ०　　　द्वि०

२८

द्वे मातृसपत्नीपुत्रस्य　　　　　　　　　　पंचासतीपुत्रस्य

पैतृष्वस्रेयः पितृष्वसुः सुतो मातृष्वसुश्चैव वैमात्रेयो विमातृजः ॥ २ ॥ अथ बांधकिनेयः स्याद्बंधुलश्चा

द्वे पतिव्रतायाः भिक्षार्थं कुलान्यटंत्याः पुत्रस्य

सतीसुतः ॥ कौलटेयः कौलटेरो भिक्षुकी तु सती यदि ॥ ३ ॥ तदा कौलटिनेयोऽस्याः कौलटेयोऽपि चा

क्षेपक　　　　　　　　　　क्षेपक　　　पंचपुत्रस्य

त्मजः ॥ दास्या दासेय दासेरौ कालेया हिस्तथा तयोः ॥ ४ ॥ आत्मजस्तनयः सूनुः सुतः पुत्रः स्त्रियां

अमी औरस जायाः सर्वे स्त्रियां वर्त्तमानाः दुहितर मातुः द्वे सामान्येन पुत्रदुहित्रोः द्वे सवर्णायामूढायां

एके द्वीयुः　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　जातस्य पुत्रस्य　　त्रीणि पितुः

त्वमी ॥ आहुर्दुहितरं सर्वेऽपत्यं तोकं तयोः समे ॥ ५ ॥ स्वजाते त्वौरसोरस्यौ तातस्तु जनकः पिता ॥ जन

चत्वारि मातुः　　　　　४ द्वे भगिन्याः　　　　　एकं भर्तृभगिन्याः　　　त्रीणि सुतास्त्रजायाः

यित्री प्रसूर्माता जननी भगिनी स्वसा ॥ ६ ॥ ननांदा तु स्वसा पत्युर्नप्त्री पौत्री सुतात्मजा ॥ भार्यास्तु　　२८

एकं परस्परं भ्रातृवर्गस्य भार्याणाम् — द्वे भ्रातृजायायाः — द्वे मातुलपत्न्याः

भ्रातृवर्गस्य यातरः स्युः परस्परम् ॥ ३० ॥ प्रजावती भ्रातृजाया मातुलानी तु मातुली ॥ पतिपत्न्योः प्र

एकं पतिपत्नीमातुः एकं पतिपत्नीपितुः — एकं पितुर्भ्रातुः — एकं मातुर्भ्रातुः एकं पत्नीभ्रातुः

सूः श्वश्रूः श्वशुरस्तु पिता तयोः ॥ ३१ ॥ पितुर्भ्राता पितृव्यः स्यान्मातुर्भ्राता तु मातुलः ॥ श्यालाः स्युर्भ्रा

द्वे पत्युः कनिष्ठभ्रातुः — द्वे भगिनीपुत्रस्य — एकं जामातुः — द्वे पितुःपितुः

तरः पत्न्याः स्वामिनो देवृदेवरौ ॥ ३२ ॥ स्वस्रीयो भागिनेयः स्याज्जामाता दुहितुः पतिः ॥ पितामहः पितृपि

एकं पितामहपितुः — एकं मातुःपितुः — द्वे सप्तपुरुषावधिकज्ञातीनां — चत्वार्येकोदरोत्पन्नभ्रातुः

ता तत्पिता प्रपितामहः ॥ ३३ ॥ मातुर्मातामहाद्येवं सपिंडास्तु सनाभयः ॥ समानोदर्यसोदर्यस

षट् सगोत्रज्ञातेः — एकं ज्ञातिभा एकं बंधुसमूहस्य

गर्भ्यसहजाः समाः ॥ ३४ ॥ सगोत्रबांधवज्ञातिबंधुःस्वस्वजनाः समाः ॥ ज्ञातेयं बंधुता तेषां क्रमा

२ एवं मातुः पिता मातामहः तत्पिता प्रमातामहः

114

अ०

द्वि०

चत्वारिभर्त्तुः ४ द्वेजारभर्त्तुः एकंपितरिसतिजाराज्जातस्य एकंविधवायांजातस्य

२९ द्वावसमृद्धयोः॥३५॥धवःप्रियःपतिर्भर्त्ताजारस्तूपपतिःसमौ॥अमृतेजारजःकुण्डोमृतेभर्त्तरिगोल

द्वेभ्रातपुत्रस्य २ द्वेभ्रातभगिन्योः चत्वारिमातापित्रोः

कः॥३६॥भ्रात्रीयोभ्रातृजोभ्रातृभगिन्यौभ्रातरावुभौ॥३७॥मातापितरौपितरौमातरपितरौप्रसू

४ द्वेश्वश्रूश्वशुरयोः २ एकंपुत्रदुहित्रोः चत्वारिजायापत्योः ४

जनयितारौ॥श्वश्रूश्वशुरौश्वशुरौपुत्रौपुत्रश्चदुहिताच॥३८॥दंपतीजंपतीभार्यापतीजायापतीचतौ॥

द्वेयेनवेष्टितःगर्भःकुक्षौतिष्ठतितस्यचत्वारिंशत्के २ द्वेशुक्रशोणितमिश्रीभावस्य २ द्वेप्रसवमासस्य २ द्वेकुक्षिगतसत्वस्य

गर्भाशयोजरायुःस्यादुल्बंचकललोस्त्रियाम्॥३९॥सूतिमासोवैजननोगर्भोभ्रूणइमौसमौ॥तृ

पंचनपुंसकस्य ५ त्रीणिबालभावस्य ३ द्वेयौवनस्य २ द्वेवृद्धभावस्य

तीयाप्रकृतिःषंढःक्लीबःपंडोनपुंसकम्॥४०॥शिशुत्वंशैशवंबाल्यंतारुण्यंयौवनंसमे॥स्यात्स्था २९

115

२ द्वे वृद्धसमूहस्य २ एकं केशादो जराशौक्ल्यस्य द्वे जरायाः २ चत्वारि अतिबालस्याः

विरं तु वृद्धत्वं वृद्धसंघे तु वार्द्धकम् ॥४२॥ पलितं जरसा शौक्ल्यं केशादौ विस्रसा जरा ॥ स्यादुत्तानशया

द्वे षोडशवर्षपर्यंतस्य बालक २ त्रीणि यूनः ३ षट् वृद्धस्य

४ डिंभास्तनपाः शुः स्तनंधयाः ॥४३॥ बालस्तु स्यान्माणवको वयस्थस्तरुणो युवा ॥ प्रवयाः स्थविरो वृद्धो जी स्त्र २

त्रीण्यतिवृद्धस्य २ त्रीणि ज्येष्ठभ्रातुः ३ पंचकनिष्ठभ्रातुः

६ नो जीर्णो जरन्नपि ॥४३॥ वर्षीयान् दशमी ज्यायान् पूर्वजस्त्वग्रियोऽग्रजः ॥ जघन्यजे स्युः कनिष्ठ

त्रीणि दुर्बलस्य ३ त्रीणि स्थूलस्य ३ पंचवृहत्कुक्षेः

५ यवीयोवरजानुजाः ॥४४॥ अमांसो दुर्बलश्छातो बलवान्मांसलोंऽसलः ॥ तुंदिलस्तुंदिभस्तुंदी बृहत्कुक्षिः

त्रीणि नतनासिकस्य ३ त्रीणि प्रशस्तकेशस्य ३ द्वे वलयचर्मवतः २

५ पिचंडिलः ॥४५॥ अवटीटोवनाटश्चावभ्रटो नतनासिके ॥ केशवः केशिकः केशी वलिनो वलिभः समौ ॥४६॥

विकलांगस्तु पोगंडः खर्वो ह्रस्वश्च वामनः ॥ खरणाः स्यात्खरणसो विग्नस्तु गतनासिकः ॥४८॥ खुरणाः स्यात्

खुरणसः प्रज्ञुः प्रगतजानुकः ॥ ऊर्ध्वज्ञुरूर्ध्वजानुः स्यात्संज्ञुः संहतजानुकः ॥४९॥ स्यादेडे बधिरः

कुब्जे गडुलः कुकरे कुणिः ॥ प्रोलंबकस्तु वाक्काणः खलतिस्विंद्रलुप्तकः ॥४९॥ वृश्विभिरलोमनौ श्रोणःपं

गौमुंडस्तु मुंडितः ॥ बलिरः केकरे खोडे खंजस्त्रिषु जरावराः ॥५०॥ जडुलः कालकः पिप्लुस्तिलकस्ति

लकालकः ॥ अनामयं स्यादारोग्यं चिकित्सा रुक्प्रतिक्रिया ॥५१॥ भेषजौषधभैषज्यान्यगदो जायु

सप्तरोगमात्रस्य ... त्रीणिक्षयस्य ... द्वे मुहुर्नासाजलस्रुतिजनकरोगस्य

रित्यपि। स्त्री रुग्रुजा चोपतापरोगव्याधिगदामयाः॥५१॥ क्षयः शोषश्च यक्ष्मा च प्रतिश्यायस्तु पीन

त्रीणिछिक्कायाः ३ द्वे कासस्य स्रोकलाप्र० २ ... त्रीणिशोथस्य सूजनप्र० २ द्वे विपादिकायाः बेवांई प्र० २

सः। स्त्री क्षुत् क्षुतं क्षवः पुंसि कासस्तु क्षवथुः पुमान्॥५२॥ शोफस्तु श्वयथुः शोथः पादस्फोटो विपादिका॥

द्वे सिरमी प्र० २ चत्वारिखरूजप्र० ४ ... त्रीणिखाजप्र० ३ द्वे फोडप्र० २ ... त्रीणिव्रणमात्रस्य

किलाससिध्मे कच्छ्वां तु पामपामा विचर्चिका॥५३॥ खर्जूः कंडूश्च कंडूया विस्फोटः पिटिका स्त्रियां॥ व्रणोऽस्त्रि

एकंसदागलतीव्रणस्य ... द्वे घाव प्र० ... २ द्वे श्वेतकुष्ठस्य द्वे गुदरोगस्य २ द्वे मूत्रपुरीषनिरोधस्य

यामीर्ममरुः क्लीबे नाडीव्रणः पुमान्॥५४॥ कोठो मंडलकं कुष्ठं श्वित्रे दुर्नामकार्शसी॥ आनाहस्तु विबंधः

द्वे संग्रहनीप्र० २ त्रीणिवांतिप्र० ... विद्रध्यादिषट्कं स्वनामप्रसिद्धानां रोगभेदानां

स्याद्ग्रहणीरुक्प्रवाहिका॥५५॥ प्रच्छर्दिका वमिश्च स्त्री पुमांस्तु वमथुः समाः॥ व्याधिभेदा विद्रधिः स्त्री ज्व

एकं पीडायुक्तशोथस्य ... थगेके कम

118

गुदसमीप अंगुष्टद्वयप्रमाणदेशे ४१ द्वि०

अ० परमेष्र० पीडाकृद्दलसिटिकाया: क्षेपक मूत्रवड़ा मूत्रावरोध इतः परं शुक्रावधेः पूर्वे वाच्याः त्रिलिंगाः

३१ रमेहे भगंदरः ॥५७॥ श्लीपदं पादवल्मीकं केशघ्नस्त्विन्द्रलुप्तकम् ॥ अश्मरी मूत्रकृच्छ्रं स्यात् सर्वे शुक्रावधेस्त्रिलिंगाः

पंचवैद्यस्य त्रीणिरोगरहितस्य एकं अचिररोगमुक्तस्य

धेस्त्रिषु ॥५८॥ रोगहार्यगदंकारो भिषग्वैद्यौ चिकित्सके ॥ वार्तो निरामयः कल्य उल्लाघो निर्गतो गदात् ॥५९॥ ग्ला २ निरा

द्वेरोगात्क्षीणदेहस्य सप्तरोगिणः द्वेपामायुक्तस्य २ द्वेदद्रुयुक्तस्य

नग्लास्नू आमयावी विकृतो व्याधितोऽपटुः ॥ आतुरोऽभ्यमितोऽभ्यान्तः समौ पामनकच्छुरौ ॥६०॥ दद्रुणो

२ द्वेअर्शोरोगयुक्तस्य २ द्वेवातरोगिणः २ द्वेअतिसारयुक्तस्य २ चत्वारि क्लेदयुक्ताक्षस्य तथा

दद्रुरोगी स्यादर्शोरोगयुतोऽर्शसः ॥ वातकी वातरोगी स्यात् सातिसारोऽतिसारकी ॥६१॥ स्युः क्लिन्नाक्षे चुल्लचि ल्ले२

क्लेदयुक्ते नेत्रस्यापि द्वेवायुकृतचित्तविभ्रमवतः २ त्रीणि श्लेष्मयुक्तस्य ३ एकंवक्रत्वकारिरोगयुक्तस्य

ल्लपिल्लाः क्लिन्नेऽक्ष्णि चाप्यमी ॥ उन्मत्त उन्मादवति श्लेष्मलः श्लेष्मणः कफी ॥६२॥ न्युब्जो भुग्ने रुजा वृद्ध ३१

119

द्वे उन्नतनाभियुक्तस्य २ द्वे शिर्मिवाला प्र० २ द्वे अंधस्य त्रीणिमूर्छायुक्तस्य ३ षट् रेतसः

नाभौ तुंदिलतुंदिभौ॥ किलासी सिध्मलोंधो दृग्सू र्छाले मूर्तमूर्छितौ॥६३॥ शुक्रं तेजोरेतसी च बी

६ द्वे पित्तस्य २ द्वे कफस्य २ द्वे त्वचः २ षट् मांसस्य

जवीर्येंद्रियाणि च॥ मायुः पित्तं कफः श्लेष्मा स्त्रियां तु त्वगसृग्धरा॥६४॥ पिशितं तरसं मांसं पल

६ त्रीणि आतपादिना शुष्कमांसस्य ३ सप्त रुधिरस्य

लं क्रव्यमामिषम्॥ उत्तप्तं शुष्कमांसं स्यात्तद्वल्लूरं त्रिलिंगकम्॥६५॥ रुधिरेऽसृग्लोहितास्ररक्त

७ चत्वारि कालिज प्र० ४ त्रीणि शुद्धमांसस्य ३ एकं ग्रीवायाः पश्चाद्भागे स्थिता शिरायाः त्रीणि शिरायाः

क्षतजशोणितम्॥ बुक्काग्रमांसं हृदयं हृन्मेदस्तु वपा वसा॥६६॥ पश्चाद्ग्रीवाशिरा मन्या नाडी तु ध

३ द्वे उदरस्थितजलाधार द्वे मस्तकमज्जा २ द्वे मलस्य द्वे अंत्रवल्याः २ द्वे कुक्षिवामपार्श्वस्थि तमांसखंडस्य २

मनी शिरा॥ तिलकं क्लोम मस्तिष्कं गोर्दं किट्टं मलोऽस्त्रियाम्॥६७॥ अंत्रं पुरीतद्गुल्मस्तु प्लीहा पुंस्यथ

अ० द्वि०

द्वे मांसरज्वाः वायुनाड्याः २ द्वे कुक्षेर्दक्षिणभागस्थमांसखंडस्य २ त्रीणि लालाया ३ एकं नेत्रमलस्य १

थ वस्नसा ॥ स्नायुः स्त्रियां कालखंडयकृती तु समे इमे ॥ ६५ ॥ सृणीकास्यंदनी लाला दूषिका नेत्र

द्वे मूत्रस्य २ नवविष्ठायाः ९

योर्मलं मूत्रं प्रस्रावउच्चारावस्करौ शमलं शकृत् ॥ ६७ ॥ पुरीषं गूथवर्चस्कमस्त्री विष्ठाविशौ स्त्रि

द्वे शिरोस्थिखंडस्य २ त्रीण्यस्थिमात्रस्य ३ एकं तत्क्षांसरहितसमस्तनारीरास्थ्नः १ एकं पाठीचा कणा प्र०

म२ यौ ॥ स्यात्कर्परः कपालोऽस्त्री कीकसं कुल्यमस्थि च ॥ ६८ ॥ स्याच्छरीरास्थि कंकालः पृष्ठास्थि तु कसेरु

रीरस्त्रे एकं मस्तकास्थ्नः १ रवोपरी प्र० ८० एकं पार्श्वस्थ्नः वरगड्याप्र० पसरी प्र० ८० चत्वारि अवयवस्य ४ द्वादश देहस्य

का ॥ शिरोस्थनी करोटिः स्त्री पार्श्वास्थनि तु पर्शुका ॥ ६९ ॥ अंगं प्रतीकोवयवोपघनोऽथ कलेवरम् ॥

१२ द्वे च वदेह्म०

गात्रं वपुः संहननं शरीरं वर्ष्म विग्रहः ॥ ७० ॥ कायो देहः क्लीबपुंसोः स्त्रियां मूर्तिस्तनुस्तनूः ॥ पादाग्रं

३२ ३२

२ चत्वारि पादस्य ४ द्वे पादग्रंथ्याः घोटे प्र० एकं टाचा प्र० द्वे पोटज्या प्र०

घुटि १ प्रपदं पादः पदंघ्रिश्चरणोऽस्त्रियाम्॥७२॥ तद्ग्रंथी घुटिके गुल्फौ पुमान्पार्ष्णिरधस्तयोः॥ जंघा तु

२ त्रीणि गुरुगे प्र० ३ द्वे मांजी प्र० २ एकं जानूपरिभागस्य त्रीणि विष्टानिर्गनिह्वारस्य

प्रसृता जानूरुपर्वाष्ठीवदस्त्रियाम्॥७४॥ सक्थि क्लीबे पुमानूरुस्तत्संधिः पुंसि वंक्षणः॥ गुदं त्वं-

एकं कोथा प्र० द्वे कटिपार्श्वभागस्य २ त्रीणि कटेः ३ एकं स्त्रीकटेः पश्चिमभा-

पानं पायुर्ना वस्तिर्नाभेरधो द्वयोः॥७५॥ कटो ना श्रोणिफलकं कटिः श्रोणिः ककुद्मती पश्चान्नि-

एकं कटिपुरोभागस्य त्रीणि नितंबगर्तस्य ३ कुला प्र० टीरी प्र०

तंबः स्त्रीकट्याः क्लीबे तु जघनं पुरः॥७६॥ कूपकौ तु नितंबस्थौ द्वयहीने कुकुंदरे॥ स्त्रियां स्फि-

२ एकं भगशिश्नयोः द्वे भगस्य चत्वारि शिश्नस्य ४ त्रीणि वृषणस्य

चौ कटिप्रोथावुपस्थो वक्ष्यमाणयोः॥७७॥ भगं योनिर्द्वयोः शिश्नो मेढ्रो मेहनशेफसी॥ मुष्को-

अ०   ३ एकं माकउहाज्म०   पंचपोटप्र०   ५ द्वेस्तनस्य   २ द्वेस्तनाग्रभागस्य   द्वि०

३३ उष्को रोगो वृषणः पृष्ठवंशाधरे त्रिकम् ॥७॥ ना पिचंडकुक्षी जठरोदरं तुंदं स्तनौ कुचौ॥ चूचुकं तु कु

२ वक्षस्थलस्य पंच   ५ एकं पृष्ठस्य   त्रीणि स्कंधस्य प्र०

चाग्रं स्यान्न ना, क्रोडं भुजांतरम् ॥७॥ उरो वत्सं च वक्षश्च पृष्ठं तु चरमं तनोः॥ स्कंधो भुजशि

३ एकं अंसकक्षयोर्मध्य १   द्वे कारवाप्र०   २ एकं कुक्षाधः प्रदेशस्य   त्रीणि कंबरस्य०

रोंऽसोऽस्त्री संधी तस्यैव, जत्रुणी ॥८॥ बाहुमूले उभे कक्षौ पार्श्वमस्त्री तयोरधः॥ मध्यमं चाव

चत्वारि भुजस्य   ४ द्वे कोपरस्य०   २

लग्नं च, मध्योऽस्त्री द्वौ परौ द्वयोः ॥ ९॥ भुजबाहू प्रवेष्टो दोः स्यात् कफोणिस्तु कूर्परः ॥ अस्योप

एकं भुजमध्योपरिभागस्य एकं मणिबंधाधः प्रदेशस्य   एकं मणिबंधात्कनिष्ठापर्यंतं करस्य बहिःप्रदे २ शस्य   त्रीणि हस्तस्य

रि प्रगंडः स्यात्, प्रकोष्ठस्तस्य चाप्यधः ॥१०॥ मणिबंधादाकनिष्ठं करस्य, करभो बहिः ॥ पंचशाखः   ३३

दि
अंगुष्ठोपंचांगुलीनां क्रमात् पृथगेकैकम्

द्वे अंगुष्ठसमीपांगुल्याः २ द्वे अंगुलीमात्रस्य २

शयः पाणिस्तर्जनी स्यात् प्रदेशिनी ॥ ८३ ॥ अंगुल्यः करशाखाः स्युः पुंस्यंगुष्ठः प्रदेशिनी ॥ मध्यमा

तर्जनी मध्यमानामि

चत्वारि नखस्य ४

नामिका चापि कनिष्ठा चेति ताः क्रमात् ॥ ८४ ॥ पुनर्भवः कररुहो नखोऽस्त्री नखरोऽस्त्रियाम् ॥ प्रादेश

सकनिष्ठे अंगुष्ठे विस्तृते सति द्वादशांगुलो वितस्तिर्भवति त्रीणि तलहस्तप्र०

कामिः प्रसेकं युक्ते अंगुष्ठे विस्तृते सति क्रमात् प्रादेशादयः स्युः एकं वीतप्र०

तालगोकर्णास्तर्जन्यादियुते तते ॥ ८५ ॥ अंगुष्ठे सकनिष्ठे स्याद्वितस्तिर्द्वादशांगुलः ॥ पाणौ चपेट

एकं मेलितहस्तयोः

प्रतलप्रहस्तौ विस्तृतांगुलौ ॥ ८६ ॥ द्वौ संहतौ सिंहतलः प्रतलौ वामदक्षिणौ ॥ पाणिर्निकुब्जः

एकं हस्तमानस्य एकं मुकुलहस्तप्र०

एकं प्रसाप्र० एकं ओजकप्र० अंजुरी दि०

प्रसृतिस्तौ युतावंजलिः पुमान् ॥ ८७ ॥ प्रकोष्ठे विस्तृतकरे हस्तो मुष्ट्या तु बद्धया ॥ सरत्निः स्यात्

124

हि०

अ०

२४

एकं मुक्तकनिष्ठायाः मुष्टेः एकं वाहुप्र०

रत्निस्तु निष्कनिष्ठेन मुष्टिना ॥८५॥ व्यामो बाह्वोः सकरयोस्ततयोस्तिर्यगंतरम् ॥ ऊर्ध्वविस्तृतदोः

एकं पुरुषप्रमाणस्य प्र० द्वे गलस्य प्र० २ त्रीणि मान प्र० ३ एकं कंबावत् ३ तिस्त्रिरेखायुक्तग्रीवायाः

पाणिनृमाने पौरुषं त्रिषु ॥८६॥ कंठो गलोऽथ ग्रीवायां शिरोधिः कंधरेत्यपि ॥ कंबुग्रीवा त्रिरेखा सा

त्रीणि ग्रीवाया आग्रभागस्य ३ सप्त मुखस्य पंच नासिकायाः

वटुर्घाटा कृकाटिका ॥८७॥ वक्त्रास्ये वदनं तुंडमाननं लपनं मुखम् ॥ क्लीबे घ्राणं गंधवहा घोणा नासा ना३

चत्वारि ओष्ठस्य ४ एकं डाढी प्र० द्वे गाल प्र० २ एकं यत्र जंभारभ्यादंता० तद्भागस्य

च नासिका ॥८८॥ ओष्ठाधरौ तु रदनच्छदौ दशनवाससी ॥ अधस्ताच्चिबुकं गंडौ कपोलौ तत्परा हनुः

चत्वारि दंत प्र० ४ द्वे तालु प्र० २ त्रीणि जीभ प्र० ३ एकं सृक्किण्याः जिभो क्या प्र० १

नुः ॥८९॥ रदना दशना दंता रदास्तालु तु काकुदम् ॥ रसज्ञा रसना जिह्वा प्रांता ओष्ठस्य सृक्किणी ॥९०॥ ३१

125

त्रीणिक पाळप्र० ३ एकं भोवयाप्र० १ एकं भ्रूमध्यस्य १ द्वे डोळ्यातील बाहुलीप्र० २

ललाटमलिकं गोधिरूर्ध्वे दृग्भ्यां भ्रुवौ स्त्रियौ। कूर्चमस्त्री भ्रुवोर्मध्यं तारकाक्ष्णः कनीनिका॥९४॥

अष्ट नेत्रस्य ८ पंच रोदनस्य ५ एकं नेत्रांतस्य

लोचनं नयनं नेत्रमीक्षणं चक्षुरक्षिणी। दृग्दृष्टी चास्रु नेत्रांबु रोदनं चास्रमश्रु च॥९५॥ अपांगौ

एकं नेत्रांतभागदर्शनस्य १ षट् कर्णस्य ६ पंच शिरसः

नेत्रयोरंतौ कटाक्षोऽपांगदर्शने। कर्णशब्दग्रहौ श्रोत्रं श्रुतिः स्त्री श्रवणं श्रवः॥९६॥ उत्तमांगं शिरः

षट् केशस्य ६ द्वे केशसमूहस्य

शीर्षं मूर्धा ना मस्तकोऽस्त्रियाम्। चिकुरः कुंतलो बालः कचः केशः शिरोरुहः॥९७॥ तद्वृंदे कैशिकं

२ द्वे कुरळकेशप्र० २ एकं ललाटलंबमानोनो अलकानाम् १ द्वे सुलपाया:प्र० २ द्वे वेणीप्र० २

कैश्यमलकाश्चूर्णकुंतलाः। ते ललाटे भ्रमरकाः काकपक्षः शिखंडकः॥९८॥ कबरी केशवेशोऽथ,

अ० एकंबुचडाम० जूडाम०　　त्रीणिशेखीम०　　द्वेजटाम०　　द्वेमोषितभर्तृकादिधार्य　द्वेस्यतःस्नानादि द्वि०　केशरचनाविशेषस्य　तावानिर्मलस्यान्योन्य

धम्मिलाः संयताः कचाः । शिखा चूडा केशपाशी व्रतिनस्तु जटा सटा ॥ ९९ ॥ वेणी प्रवेणी शीर्षण्यशिरस्ये केशे

३५　त्रीणिभूषणार्थं नानार्थे रोम्णोन्यकेशानां　　त्रीणिलोम्नः　एकंदाढीमीशाम०

स्योविशदे कचे । पाशः पक्षश्च हस्तश्च कलापार्थाः कचात्परे ॥ १०० ॥ तनूरुहं रोम लोम तद्वृद्धौ श्मश्रु

पञ्चअलंकारादिस्वतशोभायाः　अलंकरणधारो चिष्णुपर्यंतादशत्रिषुवाच्याः　पंचभूषणयुक्तस्य

पुंमुखे ॥ आकल्पवेषौ नेपथ्यं प्रतिकर्म प्रसाधनम् ॥ १०१ ॥ दशैते त्रिषु अलंकर्तालंकरिष्णुस्तु मंडितः ॥ द्वेअलंकारस्य

त्रीणिअलंकारवृत्तशोभमानस्य　द्वेअलंकारक्रियायाः

प्रसाधितोऽलंकृतश्च भूषितश्च परिष्कृतः ॥ १०२ ॥ विभ्राड् भ्राजिष्णुरोचिष्णू भूषा तु स्यादलंक्रि

पंचभूषणमात्रस्य　द्वेमुकुटप्र०

या ॥ अलंकारस्त्वाभरणं परिष्कारो विभूषणम् ॥ १०३ ॥ मंडनं चाथ मुकुटं किरीटं पुंनपुंसकम् ॥　३५

द्वे मुकुटमध्यमणेः २ एकं हारमध्यस्थनायकमणेः द्वे सीमंतास्थितायाः स्वर्णादि रचितपट्टिकायाः भांगसकरिय २ द्वे ललाटाभरणस्य पिंपळपान प्र० २ द्वे तानवड प्र०

चूडामणिः शिरोरत्नं तरलो हारमध्यगः ॥ १०४ ॥ बालपाश्या पारितथ्या पत्रपाश्या ललाटिका ॥ कर्णि

द्वे चोकडा प्र० २ द्वे कंठी प्र० २ द्वे चंद्रहार प्र० २ एकं स्वर्णरचितनिष्का

कातालपत्रं स्यात् कुंडलं कर्णवेष्टनम् ॥ १०५ ॥ ग्रैवेयकं कंठभूषा लंबनं स्याल्ललंतिका ॥ स्वर्णैः प्रालंबि

द्विमालायाः एकं मुक्तामालायाः द्वे हारस्य एकं शतलतिकाहारस्य एकं चतुःषष्टिय एकं विंशतियष्टिकहारस्य

काथोरःसूत्रिका मौक्तिकैः कृता ॥ १०६ ॥ हारो मुक्तावली देवच्छंदोऽसौ शतयष्टिकः ॥ अर्धहारो माण

द्वे एकयष्टिकहारस्य २ एकं सप्तविंशतिमौक्तिकरचितस्य एकयष्टिकहारस्य चत्वारि प्रकोष्ठाभरणस्य

वकं एकावल्येकयष्टिका ॥ १०७ ॥ सैव नक्षत्रमाला स्यात् सप्तविंशतिमौक्तिकैः ॥ आवापकः पारिहा

कंकण तोडे प्र० द्वे बाहुभूषणस्य बाजूबंद प्र० द्वे आंगठ्या प्र० एकं अक्षरसहितांगुलीयकस्य

र्यः कटको वलयोऽस्त्रियाम् ॥ १०८ ॥ केयूरमंगदं तुल्ये अंगुलीयकमूर्मिका ॥ साक्षरांगुलिमुद्रा सा

128

अ० द्वे कंकणस्य० २ पंच स्त्रीकटिभूषणस्य कंबरपट्टस्य० द्वि०

३६ कंकणं करभूषणम्॥१०९॥ स्त्रीकट्यां मेखला कांची सप्तकी रसना तथा॥ क्लीबे सारसनं चाथ पुंस्कटे

एकं करसेडास्य० षट् नूपुरस्य पैंजणस्य० द्वे घुंघुरूस्य०

स्यां शृंखलं त्रिषु॥११०॥ पादांगदं तुलाकोटिर्मंजीरो नूपुरोऽस्त्रियाम्॥ हंसकः पादकटकः किंकिणी

वल्कादिनिष्प्रवाण्यंताः दशशब्दाः त्रिषु लिंगेषु ज्ञेयाः एकं त्वग्विकारवस्त्रस्य त्रीणि कार्पासादि फलविकारव

२ चत्वारि पृथक् पृथक् वस्त्रकारणम्

क्षुद्रघंटिका॥१११॥ त्वक्फलकृमिरोमाणि वस्त्रयोनिर्दश त्रिषु॥ वाल्कं क्षौमादि फालं तु कार्पासं बा

३ द्वे कौशेयस्य पीतांबरादेः २ द्वे ऊर्णावस्त्रस्य २ चत्वारि नूतनवस्त्रस्य

दरं च तत्॥११२॥ कौशेयं कृमिकोशोत्थं रांकवं मृगरोमजम्॥ अनाहतं निष्प्रवाणि तंत्रकं च नवांब

४ एकं धौतवस्त्रयुग्मस्य द्वे धौतकौशेयस्य २ द्वे बहुमूल्यवस्तुनः २ नतु केवलं वस्त्रस्य

रे॥११३॥ तत्स्यादुद्गमनीयं यद्धौतयोर्वस्त्रयोर्युगम्॥ पत्रोर्णं धौतकौशेयं बहुमूल्यं महाधनम्॥११४॥ ३६

द्वे दुकूलस्य ... द्वे प्रावृतवस्त्रस्य २ ... द्वे दशायाः ... २ ... त्रीणि लांबी प्र०

क्षौमं दुकूलं स्याद्द्वे तु निवीतं प्रावृतं त्रिषु। स्त्रियां बहुत्वे वस्त्रस्य दशाः स्युर्वस्तयोर्द्वयोः ॥११५॥ दैर्घ्यमाया

द्वे मलिनवस्त्रस्य ... षट् वस्त्रमात्रस्य

२ द्वे रुंदीप्र० ... २ द्वे जीर्णवस्त्रस्य ... नवस्त्रखंडस्य

मआनाहः परिणाहो विशालता। पटच्चरं जीर्णवस्त्रं समौ नक्तककर्पटौ ॥११६॥ वस्त्रमाच्छादनं वासः

द्वे दोलाया छादकपटस्य २

६ द्वे शोभनवस्त्रस्य २ ... द्वे स्थूलवस्त्रस्य ... २

चैलं वसनमंशुकम्। सुचेलकः पटोऽस्त्री ना वराशिः स्थूलशाटकः ॥११७॥ निचोलः प्रच्छदपटः समौ

द्वे कंबल प्र० ... २ चत्वारि परिधानवस्त्रस्य ... ४ ... पंचउपरिधानवस्त्रस्य

रल्लककंबलौ। अंतरीयोपसंव्यानपरिधानान्यधोंऽशुके ॥११८॥ द्वौ प्रावारोत्तरासंगौ समौ बृह

एकं लेप प्र०

५ द्वे चोली प्र० ... २ ... २१

तिका तथा। संव्यानमुत्तरीयं च चोलः कूर्पासकोऽस्त्रियाम् ॥११९॥ निशारः स्यात्प्रावरणे हिमानिलनि

अ० द्वि०

एकं वरस्त्रीणामर्द्धोरुपिधायकस्य चंडातकेत्यस्य परिहितवस्त्रस्य लहंगा इति लोके प्र० — एकं पादाग्रपर्यंतं लंबायमानस्य वस्त्रस्य पायघोळ वस्त्रस्य प्र०

२७ वारबाणो॥ अर्द्धोरुकं वरस्त्रीणां स्याच्चंडातकमंशुकं॥१२०॥ स्यात्त्रिष्वाप्रपदीनं तत्प्राप्नोत्याप्रपदं

द्वे चांदवा प्र० — एकं वस्त्रगेहस्य राहुटी प्र० — त्रीणि व्यवधायकपटस्याः पडदा प्र०

हि यत्॥ अस्त्री वितानमुल्लोचो दूष्याद्यं वस्त्रवेश्मनि॥१२१॥ प्रतिसीरा जवनिका स्यात्तिरस्करिणी

द्वे कुंकुमादिना शरीरशोभाधानरूपसंस्कारस्य — त्रीणि प्रोंछनादिना गात्रनिर्मलीकरणमात्रस्य — द्वे उद्वर्तनद्रव्येन गात्रनिर्मलीकरणस्य — त्रीणि स्नानस्य

च सा॥ परिकर्माङ्गसंस्कारः स्यान्मार्ष्टिर्मार्जना मृजा॥१२२॥ उद्वर्तनोत्सादने द्वे क्लीबे आप्लाव आप्लवः

त्रीणि चंदनादिना देहविलेपनेवि[शेषस्य] — द्वे न्यूनपूर्वगंधस्य प्रयत्नविशेषेण पूर्वसौगंध्योपपादनस्य — द्वे स्तनकपोलादौ कस्तूरिकादिरचितपत्रावल्याः

स्नानं चर्चा तु चार्चिक्यं स्थासकोऽथ प्रबोधनं॥१२३॥ अनुबोधः पत्ररेखा पत्रांगुलिरिमे समे॥

चत्वारि ललाटकृततिलकस्य — एकादश केशर प्र०

तमालपत्रतिलकचित्रकाणि विशेषकं॥१२४॥ द्वितीयं च तुरीयं च न स्त्रियामथ कुंकुमं॥ काश्मीर २७

११ षट्लाखम०

जन्मा॥ग्निशिखं वरं बाल्हीकपीतनं मतम्॥ [illegible] रक्तसंकोचपिशुनं धीरं लोहितचंदनं मतम्॥ शाला

त्रीणि लवंगस्य० त्रीणिपीतचंदन

क्षाजतुः क्लीबे याबोलकोद्दुसामर्यो॥ [illegible]॥ लवं गं देवकुसुमं श्रीसंज्ञमथ जायकम्॥ कालीयकं

षट् सामान्येन अगरुकाष्टस्य द्वेकालागरुम०

३ तु काला नुसार्यं याऽथ समार्थकम्॥ [illegible]॥ वंशिका गुरुराजार्हलोहकृमिजजोंगकम्॥ कालागु

एकं अगरुभेरस्य पंचरालस्य०

रुर्गुरुः स्यात्तु मंगल्या मल्लिगंधि यदगुरु॥ [illegible]॥ यक्षधूपः सर्जरसो रालः सर्वरसोऽपि॥ बहुरू

पंचसालईचाही कस्य०

५ द्वे नानासुगंधिकृतस्य दशांगादिधूपस्य चत्वारि कुंदरुस्य०

४ पोऽप्यथ वृकधूपः कृत्रिमधूपकौ॥ [illegible]॥ तुरुष्कः पिंडकः सिल्हो यावनोऽप्यथ पायसः॥ श्रीवासो वृक

अ० त्रीणि कस्तूरीप्र० ३ त्रीणि फलकर्पूरस्य कापूरचीनीप्र० द्वि०

धूपो: पिश्रीवेष्टसरलद्रवौ ॥१३०॥ मृगनाभिर्मृगमदः कस्तूरी चाथ कोलकम् ॥ कंकोलकं कोशफलम

५ चत्वारि चंदनसामान्यस्य

पंच कापूरप्र०

थ कर्पूरमस्त्रियाम् ॥१३१॥ घनसारश्चंद्रसंज्ञः सिताभ्रो हिमवालुका ॥ गंधसारो मलयजो भद्रश्री

चंदनविशेषाणां पृथक् पृथक् ग० पंचरक्तचंदनप्र०

कुंकुमाभस्य प्र०

४

श्चंदनो: स्त्रियाम् ॥१३२॥ तैलपर्णिकगोशीर्षे हरिचंदनमस्त्रियाम् ॥ तिलपर्णी तु पत्रांगं रंज

द्वे जायफलस्य

एकं यक्षकर्द नानासुगंधि मिश्रितस्य

५

नं रक्तचंदनम् ॥१३४॥ कुचंदनं चाथ जातीकोशजातीफले समे ॥ कर्पूरागुरुकस्तूरीकंकोलैर्यक्ष

द्वे पटवासादिचूर्णस्य

४

कर्दमः ॥१३५॥ गात्रानुलेपनी वर्तिर्वर्णकं स्याद्विलेपनम् ॥ चूर्णानि वासयोगाः स्युर्भावितं वासि ३८

चत्वारि गात्रानुलेपनयोग्यस्य पिष्टस्य घृष्टस्य वा सुगंधिद्रव्यस्य

अरगजाप्र०

द्वे सुगंधिद्रव्यवासितस्य

133

गंधमाल्यधूपादिभिः वस्त्रतांबूलादीयः संस्कारः तदधिवासनं त्रीणि मस्तकस्थितमाल्यायाः

तं त्रिषु ॥१३६॥ संस्कारो गंधमाल्याद्यैर्यः स्यात्तदधिवासनं ॥ माल्यं मालास्रजौ मूर्ध्नि केशमध्ये तु

एकं केशमध्यस्थितमालायाः द्वे शिखालंबिमालायाः एकं पुरो लंबमानायाः एकं कंठस्थितऋजुलंबिन्याः मालायाः एकं वक्षसि तिर्यक्क्षिप्तमाला

गर्भकः ॥१३७॥ प्रभ्रष्टकं शिखालंबि पुरोन्यस्तं ललामकं ॥ प्रालंबमृजुलंबि स्यात्कंठाद्वैकक्षकं तु तत्

द्वे शिखास्थितमाल्यसामान्यस्य द्वे रचनादिकस्य ... द्वे पूर्णताभोगस्य

॥१३८॥ यत्तिर्यक्क्षिप्तमुरसि शिखास्वापीडशेखरौ ॥ रचना स्यात्परिस्पंद आभोगः परिपूर्ण

त्रीणि निद्रोपधानस्य ... शय्यादिपर्यंकस्य

द्वे उशीर्ष० ...

ता ॥१३९॥ उपधानं तूपबर्हः शय्यायां शयनीयवत् ॥ शयनं मंचपर्यंकपल्यंकाः खट्वया समाः ॥१४०॥

द्वे पीकदाणी० द्वे फणी०

द्वे चेंडू० द्वे दिवा० द्वे आसन० द्वे डब्बा०

गेंदुकः कंदुको दीपः प्रदीपः पीठमासनम् ॥ समुद्गकः संपुटकः प्रतिग्राहः पतद्ग्रहः ॥१४१॥ प्रसाधनी

द्वि०

अ० २ ईषुकाग्र० २ नीलिआरसाग्र० ३ ईपरनाग्र० २

कंकृतिकापिष्टातः पश्चात्सकं ॥ द्रुमोऽणोऽसुकराद्द्रु रौस्यु जनंतालवृंतकम् ॥१३॥ इति नवर्गस्स

३० नवंवंशस्य १ एकं वर्णसामान्यस्य

मासः ॥ संततिर्गोत्रजननकुलान्यभिजनोऽन्वयौ ॥ वंशोऽन्ववायः संतानो वर्णाः स्युर्ब्राह्मणादयः ॥३॥

क्षेपक क्षेपक द्वराजवंशस्य २ द्वेकुलोत्पन्नस्य २ षट्कुलीनस्य

३ज विप्रक्षत्रियविट्शूद्राश्चातुर्वर्ण्यमिति स्मृतम् ॥ राजबीजी राजवंश्यो बीज्यस्तु कुलसंभवः ॥४॥ महाकुलकु

६ एकं ब्रह्मचार्यादाश्रमसामान्यस्य

लीनार्यसभ्यसज्जनसाधवः ॥ ब्रह्मचारी गृही वानप्रस्थो भिक्षुश्चतुष्टये ॥५॥ आश्रमोऽस्त्री द्विजा

षट् ब्राह्मणमात्रस्य ६ एकं षट्कर्मयुक्तस्य विप्रस्य द्वाविंशतिः पंडितमात्रस्य

त्यग्रजन्मभूदेववाडवाः ॥ विप्रश्च ब्राह्मणोऽसौ षट्कर्मा यागादिभिर्युतः ॥७॥ विद्वान् विपश्चिद्दोषज्ञः ३०

सन्सुधीः कोविदो बुधः ॥ धीरो मनीषी ज्ञः प्राज्ञः संख्यावान्पण्डितः कविः ॥५॥ धीमान्सूरिः कृती कृ

२ द्वे वेदाध्येतृब्राह्मण २ द्वे अध्यापकस्य २

ष्टिर्लब्धवर्णो विचक्षणः ॥ दूरदर्शी दीर्घदर्शी श्रोत्रियच्छांदसौ समौ ॥६॥ उपाध्यायोऽध्यापकोऽथ स नि

एकं गर्भाधानादिसंस्कारकर्तुः एकं सांगसार्थसरहस्यवेदाध्यापयितुः त्रीणि यजमानस्य ३ एकं सोमपानवत्सध्वरस्य

षेकादिकृद्गुरुः ॥ मंत्रव्याख्याकृदाचार्य आदेष्टा त्वध्वरे व्रती ॥७॥ यष्टा च यजमानश्च स सोमवति दीक्षि

द्वे निरंतरयागकर्तुः २ एकं विधिनायिष्टवतः एकं बृहस्पतियागेनइष्टवतः द्वे कृतसोमपानस्य

तः ॥ इज्याशीलो यायजूको यज्वा तु विधिनेष्टवान् ॥८॥ स गीष्पतीष्ट्या स्थपतिः सोमपीती तु सोमपाः ॥ स

एकं विश्वजिन्नामयज्ञकर्तुः एकं सांगवेदाध्ययनसंपन्नस्य एकं गुरुणाज्ञ

र्ववेदाः स येनेष्टो यागः सर्वस्वदक्षिणः ॥९॥ अनूचानः प्रवचने सांगेऽधीती गुरोस्तु यः ॥ लब्धानुज्ञः समावृ

अ०
४०

द्वि०

एकं स्नातस्यागतस्य　त्रीणि शिष्यमात्रस्य　३ द्वे प्रथमारब्धवेदस्य

तः सुत्वाभिषवे रते ॥ ७ ॥ छात्रान्तेवासिनौ शिष्ये शैक्षाः प्राथमकल्पिकाः ॥ क्षेपक ॥ मीमांसको

जैमिनेयो वेदान्ती ब्रह्मवादिनी ॥ वैशेषिकः स्यादौलूक्यः सौगतः शून्यवादिनि ॥ नैय्यायिकस्त्वाक्षिपा

क्षेपक　येएकस्माद्गुरोः अभिन्नं ब्रह्मचर्यादि

दः स्यात्स्याद्वादिक आर्हतः ॥ १ ॥ चार्वाकलौकायतिकौ सत्कार्ये सांख्यकापिलौ ॥ एकब्रह्मव्रताचारा

ब्रह्मसाचरंति ते मिथः सब्रह्मचारिणः उच्यते　द्वे येकगुरोर्वसतः सतीर्थ्याः　एकं अग्निस्वीकारकर्तुः　द्वे परंपरागतोपदे

मिथः सब्रह्मचारिणः ॥ ९ ॥ सतीर्थ्यास्त्वेकगुरवश्चितवानग्निमग्निचित् ॥ पारंपर्योपदेशे स्यादैति

एकमुपदेशं विनाप्रथमस्थानस्य　एकं ज्ञाता प्रथमं मारभस्य　समयद्धमात्रस्य

ह्यमितिहाव्ययम् ॥ १४ ॥ उपज्ञा ज्ञानमाद्यं स्यात् ज्ञात्वारंभ उपक्रमः ॥ यज्ञः सवोऽध्वरो यागः सप्ततंतु　४०

137

एकं ब्रह्मयज्ञादियज्ञपंचकस्य

मखः क्रतुः॥१५॥ पाठो होमश्चातिथीनां सपर्या तर्पणं बलिः॥ एते पंचमहायज्ञा ब्रह्मयज्ञादिनामकाः॥

नव सभायाः

॥१६॥ समज्या परिषद्गोष्ठी सभा समितिसंसदः॥ आस्थानी क्लीबमास्थानं स्त्रीनपुंसकयोः सदः॥

एकं होमद्रव्याधारगृहात् पूर्वदिशो सपत्नीकयजमान ... कर्मविपर्यासकृहूता ... चत्वारि सभासदां

मानुसदस्यादी नास्थिसर्थयाः तस

॥१७॥ प्राग्वंशः प्राग्घविर्गेहात् सदस्या विधिदर्शिनः॥ सभासदः सभास्तारा सभ्याः सामाजिकाश्च ते॥

द्वे याजकानां

क्रमात् यजुः सामऋग्विदि पृथक् पृथगेकैकं

॥१८॥ अध्वर्यूद्गातृहोतारो यजुःसामऋग्विदः क्रमात्॥ आग्नीध्राद्याधनैर्वार्या ऋत्विजो याजकाश्च

अस्पृश्यादिदर्शनवारणे ... द्वे यूपकटकस्य ... यवं निरंतकं

एकं वेदीम० ... द्वे स्थंडिलस्य

ते॥१९॥ वेदिः परिष्कृता भूमिः समे स्थंडिलचत्वरे॥ चषालो यूपकटकः कुंबा सुगहना वृतिः॥२०॥ यूपाः

द्वे यज्ञसमाप्तिसिन्नकं पशुबंधनार्थं यत्तम्भो बैल्वः खादिरो वा अष्टा
यः स्तंभः आरोप्यते स यूपः तस्स सिरसि वलयाकृतिः काष्ठविकारकं

अ०

एकमरणीम०　मुख्याग्नित्रयस्य एकैकं

मंत्रैर्मंनिर्मथ्यदारुणित्वरणिर्द्वयोः॥दक्षिणाग्निर्गार्हपत्याहवनीयौ त्रयोऽग्नयः॥२१॥अग्नित्र

४१　एकंअग्नित्रयस्य　एकंमंत्रेण संस्कृताग्नेः　त्रीणि यज्ञाग्निविशेषाणाम्

यमिदं त्रेता प्रणीतः संस्कृतोऽनलः॥समूह्यः परिचाय्योपचाय्यावग्नौ प्रयोगिणः॥२२॥योगार्ह

एकंआनाय्यस्य　त्रीणिअग्निभार्यायाः

पत्यादानीयदक्षिणाग्निः प्रणीयते॥तस्मिन्नानाय्योऽथाग्नायी स्वाहा च हुतभुक्प्रिया॥२३॥ऋक्

द्वेअग्न्युद्दीपननिमित्तयांऋचमुख्यायस्समिदाधीयतेतस्याः　एकंगायत्र्यादिछंदसां　एकंहवनार्थकृतचरोः

सामिधेनी धाय्या च यास्यादग्निसमिंधने॥गायत्रीप्रमुखं छंदो हव्यपाके चरुः पुमान्॥२४॥आ

एकंआमिक्षायाः　एकंधवित्रस्य　एकंदधियुक्ताज्यस्य

मिक्षा सा शृतोष्णे या क्षीरे स्याद्दधियोगतः॥धवित्रं व्यजनं तद्यद्रचितं मृगचर्मणा॥२५॥पृषदा　४१

द्वै पायसस्य २ द्वे क्रमाद्दैवपित्र्यमन्नस्य पृथक् पृथक् एकं स्रुवादिपात्रस्य यज्ञपात्राणां स्रुवभेदानां पृथक् पृथगेकैकं

६१ ज्यंस्तध्यान्येपरमान्नेतुपायसम्॥ हव्यंकव्येद्वैवपित्र्ये अन्यं पात्रंस्रुवादिकम्॥२६॥ ध्रुवोपभृज्जु

एकं यज्ञेसंज्ञिनहतपशोः त्रीणियज्ञेपशुहननस्य

ह्वर्नातुस्रुवोभेदाः स्रुचःस्त्रियः॥ उपाकृतःपशुरसौयोऽभिमन्त्र्यक्रतौहतः॥२७॥ परंपराकंशमनंप्रो मंर

चत्वारियज्ञार्थहतपशोः द्वेहोतव्यद्रव्यस्य

क्षणंचवधार्थकम्॥वान्यलिंगाःप्रमीतोपसंपन्नप्रोक्षिताहुते॥२८॥सान्नाय्यंहविरग्नौतुहुतं

एकंअग्नौहुतस्य एकं यज्ञसमासौ क्रियमाणस्यउपसदाख्ये एकंक्रतुक्रियासंपादने एकंपुष्करिणीदेवालयादिनिर्माणकर्मणः

योग्यवस्तुनः

त्रिषुवषट्कृतम्॥ दीक्षान्तोवभृथोयज्ञेतत्कर्मार्हंतुयज्ञियम्॥२९॥ त्रिष्वथक्रतुकर्मेष्टंपूर्तंखाता एकं क्रतुदान

क्रमात् यज्ञशेषभोजनशेषयोः पृथक् पृथगेकैकं त्यागे दानमात्रस्य

दिकर्मणि॥ अमृतंविघसोयज्ञशेषभोजनशेषयोः॥३०॥ त्यागोविहापितंदानमुत्सर्जनविसर्जने

हि०

१३

अ०

नें॥ विश्राणनं वितरणं स्पर्शनं प्रतिपादनम्॥ ३१॥ प्रादेशनं निर्वपणम् अपवर्जनम् अंहतिः॥ मृतार्थं त

एकं मृतार्थं तद्दत्त स्थ ... स्य ... पित्रा ... दानस्य ... सुवर्ण एकं श्राद्धस्य द्वे पार्वणश्राद्धस्य

४२

वार द्दहे दानं त्रिषु स्यादौर्ध्वदेहिकम्॥ ३२॥ पितृदानं निवापः स्यात् श्राद्धं तत्कर्म शास्त्रतः॥ अन्वाहार्यं मा

एकं पंचदशधा विभक्त दिनाष्टमभागस्य चत्वारि तत्कर्तिनायथा ... धर्मस्य ... द्वे ... धनस्य

सिकेंशोऽष्टमोऽन्हः कुतपोऽस्त्रियाम्॥ ३३॥ पर्येषणा परिष्टिश्च अन्वेषणा च गवेषणा॥ सनिस्त्व

एकं अर्घ्यजलस्य एकं पाद्यजलस्य

चत्वारि भिक्षामात्रस्य

ध्येषणा याञ्चा अभिशस्तिर्याचनार्थना॥ ३४॥ षट् तु त्रिषु अर्घ्यमर्घार्थे पाद्यं पादार्थ वारिणि॥

त्रीणि आगंतुकस्य

क्रमात् आतिथिभ्योदेयस्य अतिथि ... साधुन ... पृथक् पृथक् एकैकं

क्रमादातिथ्यातिथेये अतिथ्यर्थेऽत्रसाधुनि॥ ३५॥ स्युरावेशिक आगंतुरतिथिर्ना गृहागते॥ प्रा ४२

क्षेपक क्षेपक षट्पूजनस्य ६

घूर्णिकः प्राघुणकोऽभ्युत्थानं तु गौरवम् ॥ ३२ ॥ पूजा नमस्यापचितिः सपर्य्यार्चार्हणाः स

चत्वारि सेव्यानुकूलाचरणस्य ४ त्रीणि अटनस्य ३ एकं ज्ञानमार्गपरिव्राजकादिस्थितेः

माः ॥ वरिवस्या तु शुश्रूषा परिचर्य्याप्युपासना ॥ ३४ ॥ व्रज्याटाट्या पर्य्यटनं चर्या तु ईर्य्यापथे स्थितिः ॥

द्वे आचमनस्य २ द्वे मौनस्य २ पंच अनुक्रमस्य

उपस्पर्शस्त्वाचमनमथ मौनमभाषणम् ॥ ३५ ॥ आनुपूर्वी स्त्रियां वावृत्परिपाटी अनुक्रमः ॥ प

५ त्रीणि क्रमोल्लंघनस्य ३ त्रीणि नियममात्रस्य ३

र्य्यायश्चातिपातस्तु स्यात्पर्य्ययउपात्ययः ॥ ३६ ॥ नियमो व्रतमस्त्री तच्चोपवासादि पुण्यकम् ॥ औ

द्वे नित्यविहितभोजनद्वयनिवृत्तेः २ द्वे परस्परव्यावृत्तावस्तुस्वरूपनिश्चयस्य २ अध्ययनस्याद्यावंते चगुरवे ***रणपूर्वको ***त्तस्य केम

पवस्तं तूपवासो विवेकः पृथगात्मता ॥ ३७ ॥ स्याद्ब्रह्मवर्चसं वृत्ताध्ययनर्द्धिरथांजलिः ॥ पाठे ब्रह्मांजलिः

द्वे वेदबोधिताचारस्य गुरुमुखेनवेदाभ्यसनस्य च समृद्धेः

१८०

142

उ०　　वेदपाठे मुखनिस्सृतं बिंदूनामेकं　　परमात्मचिंतनचित्तवृत्तिनिरोध योग्यस्वस्तिकाद्यासनं तस्यैकम्　　एकं मुख्यविधेः　　द्वि०

त्रीणि वैदिकविधानस्य

पाठे विप्रुषो ब्रह्मबिंदवः ॥४१॥ ध्यानयोगासने ब्रह्मासनं कल्पे विधिक्रमौ ॥ मुख्यः स्यात्प्रथमः कल्पोनु　धि०१

४३　　एकं गौणविधेः　　एकं उपनयनसंस्कारपूर्वकवेदग्रहणस्य द्वेनाम्नी धारणपूर्वकसंस्कृतप्रयोगस्य

कल्पस्तु ततोधमः ॥४२॥ संस्कारपूर्वं ग्रहणं स्यादुपाकरणं श्रुतेः ॥ समे तु पादग्रहणमभिवादने भि स्कारस्य

पंचसंन्यासिनः　　त्रीणि तपस्विनः　　द्वे मौनव्रतिनः

स्तुभे ॥४३॥ भिक्षुः परिव्राट् कर्मंदी पाराशर्यपि मस्करी ॥ तपस्वी तापसः पारिकांक्षी वाचंयमो मुनिः ॥

द्वे अत्यंततनपःक्लेशसहस्य　द्वे ब्रह्मचारिणः　द्वे ऋषेः　द्वे स्नातकस्य

२३　　तपः क्लेशसहो दांतो वर्णिनो ब्रह्मचारिणः ॥ ऋषयः सत्यवचसः स्नातकस्त्वाप्लुतो व्रती ॥४५॥ ये नि

त्रीणि निर्जितसर्वेंद्रियस्य वशिष्ठादेः　　द्वे कतृणाद्याच्छादितभूमिशायनव्रतिनः

र्जितेंद्रियग्रामा यतिनो यतयश्च ते ॥ यः स्थंडिले व्रतवशाच्छेते स्थंडिलशाय्यसौ ॥४६॥ स्थांडिलश्च　४३

एकं ब्रह्मचर्यव्रतिना पालाश काष्ठनिर्मितदंडस्य

द्वे निर्जितरजस्तमोगुणानां २ त्रीणि पवित्रस्य ३ द्वे पाखंडीस० २

थ्विरजस्तमसस्तु द्वे यतिनाम् ॥ पवित्रः प्रयतः पूतः पाखंडाः सर्वलिंगिनः ॥ ४७ ॥ पालाशो दंडु आषा

एकं वेणुदंडस्य द्वे कमंडलोः २ एकं ब्रह्मचर्यास्रमस्य त्रीणि ब्रह्मचर्याश्रमी नां धार्यत्वेन बोधितायाः त्वचः

ढो वैतेरा मस्तु वैणवः ॥ अस्त्री कमंडलुः कुंडी व्रती नाम्नाम तु वर्णी ॥ ४८ ॥ अजिनं चर्म कृत्तिः स्त्री भै

एकं मानसादि सर्वपापमिविघातिजलगंडूषं नास

द्वे भिक्षासमूहस्य द्वे आवृत्त्या वेदाध्ययनस्य २ त्रीणि यज्ञस्नानस्य ३

क्षं भिक्षा कदंबकम् ॥ स्वाध्यायः स्याज्जपः सुत्याभिषवः सवनं सा ॥ ४९ ॥ सर्वैनसामपध्वंसि जप्यं च ३

एकं शरीरमात्रसाध्यसस्तेयाहिंसादिकर्म

रोप्ययोर्वेदावयवो जप्यते तस्य कमासक्षांत यागयोरेकैकं

त्रिषु घमर्षणम् ॥ दर्शश्च पौर्णमासश्च यागौ पक्षांतयोः पृथक् ॥ ५० ॥ शारीरसाधनापेक्षं नित्यं य

एकं नियमस्य

त्कर्म तद्यमः ॥ नियमस्तु स यत्कर्म नित्यमागंतुसाधनम् ॥ ५१ ॥ क्षेपकम् ॥ क्षौरं तु भद्राकरणं मुंड

अ० ४४ द्वि०

नंवपनं त्रिषु॥ कक्षापुटी च कौपीनं शाटी च स्त्री तिरुक्ष्यतः॥४३॥ नतिः स्त्रियां नमस्कारः प्रणा

एकं वामस्कंधार्पितयज्ञोपवीतस्य एकं दक्षिणस्कंधार्पितयज्ञोपवीतस्य एकं मालाकारयज्ञोपवीतस्य

मश्च नमस्क्रिया॥ उपवीतं यज्ञसूत्रं प्रोद्धृते दक्षिणे करे॥४४॥ प्राचीनावीतमन्यस्मिन्निवीतं

एकं देवतीर्थस्य एकं ऋषितीर्थस्य एकं पितृतीर्थस्य

कंठलंबितम्॥ अंगुल्यग्रे तीर्थं दैवं स्वल्पांगुल्योर्मूले कायम्॥४५॥ मध्येंगुष्ठांगुल्योः पित्र्यं मू

एकं ब्रह्मतीर्थस्य त्रीणि ब्रह्मभावस्य एकं देवभावस्य एकं सांतपनादेः

ले त्वंगुष्ठस्य ब्राह्मम्॥ स्याद्ब्रह्मभूयं ब्रह्मत्वं ब्रह्मसायुज्यमित्यपि॥४६॥ देवभूयादिकं तद्वत् कृ

एकं प्रायोपवेशनस्य

च्छ्रं सांतपनादिकम्॥ संन्यासवत्यनशने पुमान् प्रायोऽथ वीरहा॥४७॥ नष्टाग्निः कुहना लोभा ४४

द्वे अष्टाचत्वारिंशत् संस्कारहीनस्य द्वे वेदाध्ययनशून्यस्य द्वे भिक्षार्थं जपादिधारकस्य

न्मिथ्येर्य्यापथकल्पना॥ व्रात्यः संस्कारहीनः स्यादस्वाध्यायो निराकृतिः॥५७॥ धर्मध्वजी लिंग

द्वे खंडितव्रतस्य द्वे कमातृस आश्राततः सुससीरे कै कं

वृत्तिरवकीर्णी क्षतव्रतः॥ सुतेयस्मिन्नस्तमेति सुप्तेयस्मिन्नुदेति च॥५८॥ अंशुमानभिनिर्मुक्तोभ्यु

एकं परिवेत्तुः एकं परिवित्तेः षट् विवाहस्य

दितौ तौ यथाक्रमम्॥ परिवेत्तानुजो नूढे ज्येष्ठे दारपरिग्रहात्॥५९॥ परिवित्तिस्तु तज्ज्यायान् विवा

पंचमैथुनस्य

होपयमौ समौ॥ तथा परिणयोद्वाहोपयामाः पाणिपीडनम्॥६०॥ व्यवायो ग्राम्यधर्मो मैथुनं निधु

एकं त्रिवर्गस्य एकं चतुर्वर्गस्य अत्र न्यूनाधिकव्यक्तिभिः धर्मार्थकाममोक्षैः उपलक्षितो यो वर्गस्तस्ये

वनं रतम्॥ त्रिवर्गो धर्मकामार्थैश्चतुर्वर्गः समोक्षकैः॥६१॥ सबलैस्तैश्चतुर्भद्रं जन्याः स्निग्धा वरस्य ये॥

एकं वरस्य वयस्यादि ज्ञातीनां जन्या इति

146

अ०
४५

पंचक्षत्रियस्य ५ सप्तराज्ञः दि०

इतिब्रह्मवर्गःसमाप्तः मूर्द्धाभिषिक्तोराजन्योबाहुजःक्षत्रियोविराट्॥राजाराट्पार्थिवक्ष्मा

एकं सर्वनृपवशकारिणः द्वे सार्वभौमस्य

भृन्नृपभूपमहीक्षितः॥१॥राजातुप्रणताशेषसामंतःस्यादधीश्वरः॥चक्रवर्तीसार्वभौमोनृपोऽ

एकं सार्वभौमविशेषस्य
एकं मांडलिकस्य

न्योमंडलेश्वरः॥२॥येनेष्टंराजसूयेनमंडलस्येश्वरश्चयः॥शास्तियश्चाज्ञयाराज्ञःससम्राडथरा

एकं राजसमूहस्य एकं क्षत्रियसमूहस्य मंत्रिणस्तु समुच्चयेन त्रीण्येतान्यपि त्रीणि धीप्रधानसचिवस्य ३ एकं कर्मोपयुक्तसचिवस्य

जकं[illegible]राजन्यकंचनृपतिक्षत्रियाणांगणेक्रमात्॥मंत्रीधीसचिवोमात्योऽन्येकर्मसचिवास्ततः॥

द्वे [illegible] व्यवहारप्रधानस्य २ द्वे पुरोहितस्य २ द्वे धर्माध्यक्षस्य ३ पंचद्वारपालस्य

॥४॥महामात्राःप्रधानानिपुरोधास्तुपुरोहितः॥द्रष्टरिव्यवहाराणांप्राड्विवाकाक्षदर्शकौ॥५॥प्रतीहा ४५

१ ना

147

५ द्वे रक्षकगणस्य. २ द्वे अधिकृतमात्रस्य २ एकं ग्रामाधिकृतस्य

रैद्वारपालद्वाःस्थद्वास्थितदर्शकाः॥ रक्षिवर्गस्त्वनीकस्थोऽथाध्यक्षाधिकृतौ समौ॥ द्वा॥ स्थायुकोऽधि

एकं बहुग्रामाधिकृतस्य द्वे स्वर्णाध्यक्षस्य २ एकं रूप्याध्यक्षस्य २

कृतो ग्राममेको गोपो ग्रामेषु भूरिषु॥ भौरिकः कनकाध्यक्षो रूप्याध्यक्षस्तु नैष्किकः॥ ७॥ अंतःपुरे त्व

एकं अंतःपुराध्यक्षस्य बहिः संचरंती नां अंतःपुरस्त्रीणां प्रेक्षकपुरुषांतरवारणाम ४ द्वे अयुतांतःपुररक्षकस्य रेवा...

धिकृतः स्यादंतर्वंशिको जनः॥ सौविदल्लाः कंचुकिनः स्थापत्याः सौविदाश्च ते॥ ९॥ षंढो वर्षवरस्तुल्यौ

नीगिसेवकमात्रस्य एकं स्वदेशाव्यवहितनृपः एकं शत्रुतः परस्य मित्रस्य द्वे शत्रुमित्राभ्यां परस्य राज्ञः एकं शत्रुं जयायोद्यतस्य विजिगी... नृपस्य पाते... नयः पार्ष्णिग्रह

सेवकार्थ्यनुजीविनः॥ ३ विषयानंतरो राजा शत्रुर्मित्रमतः परम्॥ १०॥ उदासीनः परतरः पार्ष्णिग्राह

एकोनविंशतिः शत्रोः

स्तु पृष्ठतः॥ रिपौ वैरिसपत्नारिद्विषद्द्वेषणदुर्हृदः॥ ११॥ द्विड्विपक्षाहितामित्रदस्युशात्रवशात्रवः॥ अ

अ० ११ त्रीणितुल्यवयसः ३ त्रीणिमित्रस्य ३ द्वि०

४६ भिघातिपराराति प्रत्यर्थिपरिपंथिनः ॥१२॥ वयस्यः स्निग्धः सवया अथ मित्रं सखा सुहृत् ॥ स

द्वे सख्युस्य ... द्वे आत्मादेरिष्टसंपादनस्य २ सप्त चारमात्रस्य

ख्यं साप्तपदीनं स्यादनुरोधोऽनुवर्तनम् ॥१३॥ यथार्हवर्णः प्रणिधिरपसर्पश्चरः स्पशः ॥ चारश्च

३ चेष्टितविश्वासभाजनस्य ७ द्वे अविसर्वादिवाक्... अपौदैवज्ञस्य

गूढपुरुषश्चाप्तः प्रत्ययितस्त्रिषु ॥१४॥ सांवत्सरो ज्योतिषिको दैवज्ञगणकावपि ॥ स्युर्मौहूर्तिकमौ

द्वे तन्त्रार्थज्ञातुः द्वे ... गृहस्थस्य ... लेखकस्य

हूर्तज्ञानिकार्तांतिका अपि ॥१५॥ तांत्रिको ज्ञातसिद्धांतः सत्री गृहपतिः समौ ॥ लिपिकरोऽक्षरचणो

४ पतारिलिपेः ४ द्वे दूतस्य

ऽक्षरचुंचुश्च लेखके ॥१६॥ लिखिताक्षरविन्यासे लिपिर्लिबिरुभे स्त्रियौ ॥ स्यात्संदेशहरो दूतो २ ४६

149

एकंकृत भावकर्मणोः पंचपथिकस्य

१ शक्त्या विषयराणमुत्साहशक्तिः संध्यादीना
२ सामादीनां च यथावस्थापनं मंत्रशक्तिः

ह्वयं तु शासनकर्मणी॥१७॥ अध्वनीनोऽध्वगोऽध्वन्यः पांथः पथिक इत्यपि॥ स्वाम्यमात्यसुहृत्कोश

पौरश्रेणिसहितस्वाम्याद्यष्टौ राज्यांगपरप्रकृतिपरवाच्यानि

राष्ट्रदुर्गबलानि च॥१८॥ राज्यांगानि प्रकृतयः पौराणां श्रेणयोऽपि च॥ संधिर्ना विग्रहो यानमासनं

संध्यादयः षड्गुणाः राड्वाच्याः कोशदंडोत्थं प्रभुशक्तिः क्रमेणस्य

एकं शक्तित्रितयस्य द्वैधमाश्रयः॥१९॥ षड्गुणाः शक्तयस्तिस्रः प्रभावोत्साहमंत्रजाः॥ क्षयस्थानं च वृद्धिश्च त्रिवर्गो

एकंस्वार्थसंपादनकरणस्य

द्वे धनस्य सोढवतेजसः

नीतिवेदिनां॥२०॥ स प्रतापः प्रभावश्च यत्तेजः कोशदंडजम्॥ भेदो दंडः साम दानमित्युपायचतु

नीत्यादिदंडस्य द्वे साम्नः द्वे भेदस्य राज्ञा धर्माद्यर्थ कामभयैरमात्यादेः परीक्ष

णस्यैकम्

ष्टयम्॥२१॥ साहसं तु दमो दंडः साम सांत्वमथो समौ॥ भेदोपजापावुपधा धर्माद्यैर्यत्परीक्षणम्॥

भेदः शत्रोरमात्यादितालपायेन परतो विश्लि
ष्यालसात्करणं दंड शत्रुदमनं साम सांत्वनं कोमल
पदामंत्रणं दानं स्वधनस्य परस्मै प्रतिपादनं २

150

समुए्कीतस्थानस्य ७ एकं रहोद्वयस्य

१विविक्तविजनच्छन्ननिःशलाकास्तथा रहः॥ रहश्चोपांशु चालिंगे रहस्यं तद्भवे त्रिषु॥ द्वि०

एकं द्वाभ्यामेव स्तुतविचारस्य द्वे विश्वासस्य २ एकं पृथग्भ्रंशस्य

अ०

४७

॥२२॥ पंच त्रिषु अध्यक्षीणौ युक्तनीया यथा गोचरः॥ समौ विस्रंभविश्वासौ भ्रेषो भ्रंशो यथोचितात्॥२३॥

पंचदशचितस्य षट् न्यायागतद्रव्यादेः

अभ्रेषन्यायकल्पास्तु देशरूपं समंजसम्॥ युक्तमौपयिकं लभ्यं भजमानाभिनीतवत्॥२४॥ न्याय्यं

द्वे इदमुचितमेवेति निश्चयस्य षट् आज्ञायाः

च त्रिषु षट् संप्रधारणा तु समर्थनम्॥ अववादस्तु निर्देशो निदेशः शासनं च सः॥२५॥ शिष्टिश्चाज्ञा

चत्वारि न्यायपथस्थितेः ४ त्रीण्यपराधस्य द्वे बंधनस्य २ एकं शास्त्रोक्तदंडाद्द्विगुण

च संस्था तु मर्यादा धारणा स्थितिः॥ आगोऽपराधो मंतुश्च समे तूद्दानबंधने॥२६॥ द्विपाद्यो

त्रीणि कर्षकादितो राजग्राह्यभागस्य द्वे देवेभ्यो भक्त्या नीयमानस्य चत्वारि नृपादेरर्थोपकनी

द्विगुणो दंडो भागधेयः करो बलिः॥ घट्टादिदेयं शुल्कोऽस्त्री प्राभृतं तु प्रदेशनम्॥२७॥ उपायनमु

भाषयान

४७

एकं घट्टपथगुल्मादौ वणिक्स्वार्थदीयमान मौल्यादीयतेतस्य ३

स्वराजभागस्य भाषया जगात प्र०

१५१

हे कन्याहान काले मा मात्रादिभ्यो व्रतमिसादो नदीय हे तत्कालस्य
४ मानस द्रव्यस्य

पर्याहारस्तु पहारस्तथोपदा ॥ यौतकादि तु यद्देयं सुदायो हरणं च तत् ॥ २८ ॥ तत्कालस्तु तदात्वं स्यादु
एकं शुभ आगामिकालस्य एकं व्यापाराव्यवहितोत्तरं एकं भाविनः कर्मफलस्य एकं भय निमित्तस्य वह्नितोयादिः एकं स्वपरसैन्यस्य भय
नायम २ मस्य फलस्य

त्तरः काल आयतिः ॥ सांदृष्टिकं फलं सद्य उदर्कः फलमुत्तरम् ॥ २९ ॥ अदृष्टं वह्नितोयादि दृष्टं स्वप
हे राज्ञः चारधूननक्षत्रधारणादि हे चौरीप्र०
एकं राजां स्वपक्षस्य व्यापारस्य

रचक्रजम् ॥ महीभुजामहिभयं स्वपक्षप्रभवं भयम् ॥ ३० ॥ प्रक्रिया त्वधिकारः स्याच्चामरं तु प्रकीर्ण
हे मण्यादिखचितराजासनस्य २ एकं सिंहासनम० हे छत्रस्य एकं स्वर्णदण्डस्य राजायोग्यस्य अभूतरागिणम० हे य न्याभिषेकाथ हिं जरूपूर्णकनक

कम् ॥ नृपासनं यत्तद्भद्रासनं सिंहासनं तु तत् ॥ ३१ ॥ हैमं छत्रं त्वातपत्रं राज्ञस्तु नृपलक्ष्म तत् ॥ भद्र
हे सुवर्णघटितजलपात्रस्य हे आगान्तुकसैन्यवसतेः हे सैन्यैरक्षणया नियुक्त्रप्रहरिकादिन्यासस्य

कुंभः पूर्णकुंभो भृंगारः कनकालुके ॥ ३२ ॥ निवेशः शिबिरं षंढे सज्जनं तूपरक्षणम् ॥ हस्त्यश्वरथ

अ०
४८

एकं सेनांगस्य — पंचदश गजस्य

पादातं सेनांगं स्याच्चतुष्टयम्॥३३॥ दंती दंतावलो हस्ती द्विरदोऽनेकपो द्विपः॥ मतंगजो गजो नागः

द्वे यूथमुख्यकरिणः — द्वे अंतर्मदस्य — द्वे हस्तिपुत्रस्य

कुंजरो वारणः करी॥३४॥ इभः स्तंबेरमः पद्मी यूथनाथस्तु यूथपः॥ मदोत्कटो मदकलः कलभः

त्रीणि क्षरन्मदस्य — द्वे गलितमदस्य — द्वे हस्तिसमूहस्य — त्रीणि हस्तिन्याः

करिशावकः॥३५॥ प्रभिन्नो गर्जितो मत्तः समावुद्वांतनिर्मदौ॥ हास्तिकं गजता वृंदे करिणी धेनु

द्वे गजगंडयोः — द्वे मदस्य — द्वे शुंडान्निर्गतजलकणस्य — एकं मूर्द्धस्य — एकं कुंभमध्यभागस्य

का वशा॥३६॥ गंडः कटो मदो दानं वमथुः करशीकरः॥ कुंभौ तु पिंडौ शिरसस्तयोर्मध्ये वि

द्वे गजललाटस्य — एकं गजाक्षिगोलकयोः — एकं नेत्रसमीपभागस्य

दुः पुमान्॥३७॥ अवग्रहो ललाटं स्यादीषिका त्वक्षिकूटकम्॥ अपांगदेशो निर्याणं कर्णमूलं

द्वि०
४८

153

एकं कर्णमूलस्य एकं कुंभाधःप्रदेशस्य एकं वाहित्थाद्धोभागो दंतयोर्मध्यंतस्य द्वे मुखस्य... द्वे स्कंधदेशस्य जानबिंदुसमूहस्य

तु चूलिका ॥ ३८ ॥ अधः कुंभस्य वाहित्थं प्रतिमानमधोऽस्य यत् ॥ आसनं स्कंधदेशः स्यात्पद्मकं

द्वे गजपार्श्वभागस्य एकं दंतसहितमुखभागस्य द्वे गजपूर्वपश्चाज्जंघयोः यौ आदिदेशौ तयोः क्रमेण गात्रावरे

बिंदुजालकम् ॥ ३९ ॥ पक्षभागः पार्श्वभागो दंतभागस्तु योऽग्रतः ॥ द्वौ पूर्वपश्चाज्जंघादिदेशौ गात्रावरे क्रमात्

द्वे गजतोदनदंडस्य द्वे बंधनस्तंभस्य त्रीणि अंदुकस्य भाषया बेडी प्रं० द्वे अंकुशस्य

वरे क्रमात् ॥ ४० ॥ तोत्रं वेणुकमालानं बंधस्तंभेऽथ शृंखले ॥ अंदुको निगडोऽस्त्री स्यादंकुशोऽस्त्री

त्रीणि गजमध्यबंधनरज्जोः द्वे गजस्यारोहणाय गजस्य सज्जीकरणस्य पंच गजचित्रकंबलस्य

सृणिः स्त्रियाम् ॥ ४१ ॥ दूष्या कक्ष्या वरत्रा स्यात्कल्पना सज्जना समे ॥ प्रवेण्यास्तरणं वर्णः परिस्तोमः

एकं कुथादिक्षमस्य हस्त्यश्वस्य द्वे गजबंधनशालायाः त्रयोदश अश्वमात्रस्य

कुथो द्वयोः ॥ ४२ ॥ वीतं त्वसारं हस्त्यश्वं वारी तु गजबंधनी ॥ घोटके वीतितुरगतुरगाश्वतुरंगमाः ॥

अ०
४९

हि०

१३ द्वे प्रधानाश्वस्य द्वे शिक्षिताश्वस्य

॥४३॥ वाजिवाहार्वगंधर्वहयसैंधवसप्तयः ॥ आजानेयाः कुलीनाः स्युर्विनीताः साधुवाहिनः ॥

इमा विशेषाणां पृथक् पर्यायोकेकं एकं जंगलीय प्र० एकं ईराकीय प्र० द्वे अश्वमेधीयाश्वस्य द्वे यवाधिकस्य
एकं ताजीय प्र० तुरकी १

॥४४॥ वनायुजाः पारसीकाः कांबोजा बाल्हिका हयाः ॥ ययुरश्वोऽश्वमेधीयो जवनस्तु जवाधिकः ॥४५॥

क्षेपक द्वे भारवाहकस्य एकं शुक्लाश्वस्य एकं रथवाहकस्य द्वे अश्वशावकस्य

कर्कः कर्के जलेवन्होशुक्लाऽश्वेदर्पणेघटे ॥ पृष्ठ्यः स्थौरी सितः कर्को रथ्यो वोढा रथस्य यः ॥४६॥ बालः

त्रीणि अश्वाया: एकं वडवासमूहस्य एकं एकाश्वेनैकदिनेन गम्यमार्गस्य एकं तंगणाचीजागा प्र०

किशोरो वाम्यश्वा वडवा वाडवं गणे ॥ त्रिषाश्वीनं यदश्वेन दिनेनैकेन गम्यते ॥४७॥ कश्यं तु मध्य

द्वे अश्वघ्राणस्य द्वे मणिगात्र आवर्त्तीय त्रस्थानं तु स्थानस्य द्वे अश्वसमूहस्य आस्कंदितादि पंच एकं धाराणां द्वे ...

मश्वानां हेषा ह्रेषा च निस्वनः ॥ निगालस्तु गलोद्देशो वृंदे त्वश्वीयमाश्ववत् ॥४८॥ आस्कंदितं धौरितकं त१ ४९

रेच्छयासमावग द्वे आस्कंदितादि भिकाच
तिधारा द्वे रागति: धौरितकं

मंडलिकया वेगेनविच लरयाऽसं गमनरेचितं लनेवजितं पेनगतिःप्लुतं दुअश्वनासिकायाः द्वखगामग्र०

रेचितंवल्गितंप्लुतम्॥गतयोमूः पंचधारा,घोणातुप्रोथमस्त्रियाम्॥४९॥कविकातुखलीनोऽ

द्वपादाग्रस्यरोपेग्र० पंचाश्वपुच्छस्य द्वअसमांतसंस्थलोलुठितस्य

स्त्री,शफंक्लीबेखुरःपुमान्॥पुच्छोऽस्त्री,लूमलांगूलेबालहस्तश्चबालधिः॥५०॥त्रिपूगाणांचलुठितो

चीप्सुकरथस्य एवंसुकुविनाभूतरणोथरिभस्य

परावृत्तेमुहुर्भुवि॥याने चक्रिणियुद्धार्थेशतांगःस्यंदनोरथः॥५१॥असौपुष्परथश्चक्रयानंन

दुगाडाग्र०

समरायपत्तु॥कर्णीरथःप्रवहणंडयनंचसमंत्रयम्॥५२॥क्लीबेनः शकटोऽस्त्रीस्याद्दंचीकुंब

दुपालकीग्र० दुडोलीप्र० द्वव्याघ्रचर्मसुकरथस्य

लिवात्यकम्॥शिविकायाप्ययानंस्याद्दोलाप्रेंखादिकास्त्रियाम्॥५३॥उभौतुद्वैपवैयाघ्रौद्वीपि

द्वि०

अ०
५०

श्वेनकंबलस्युक्तरथस्यैकं कंबलेनवस्त्रेणवेष्टितयोः रथयोः क्रमेणैकैकं

चर्मावृते रथे ॥ पांडुकंबलसंवीतः स्यंदनः पांडुकंबली ॥ ५४ ॥ रथे कांबलवास्त्राद्याः कंबलादिभि

द्वे घोटबंधनस्थानस्य युगा द्वे रथाङ्गस्य

द्वे रथसमूहस्य नयववि शेषस्य

रावृते ॥ त्रिषु द्वे पादयोः रथ्या रथकट्या रथव्रजे ॥ ५५ ॥ धूः स्त्री क्लीबे यानमुखं स्याद्रथांगमपस्करः ॥

द्वे चक्रमध्यस्य धुरा प्र० एकं चिलोरीवं द्वे परप्रहरणाभिघातर रथस्य संत्राणवत्यदं

द्वे चाकस्य पहिया द्वे वेरस्य० रथरिद्व्यंतस्य

चक्रं रथांगं तस्यांते नेमिः स्त्री स्यात्प्रधिः पुमान् ॥ पिंडिका नाभिरक्षाग्रकीलके तु द्वयोरणिः ॥ रथ

एकं अक्षाग्रस्थितदारुणः एकं वसोनादमनकाले योग्युविशेषः पंचवाहनमात्रस्य

द्वे युगबंधनस्थानस्य भानसापिंक पीयम् स्कंधे आस ७ यतेनस्य

गुप्तिर्वरूथो ना कूबरस्तु युगंधरः ॥ ५७ ॥ अनुकर्षो दार्वधःस्थं प्रासंगो ना युगाद्युगः ॥ सर्वं स्याद्वा

एकं परंपराप्रदाह्यतेतस्य सवारिमाहुतप्र०

हनं यानं युग्यं पत्रं च धोरणम् ॥ ५८ ॥ परंपरावाहनं यत्तद्वैनीतकमस्त्रियाम् ॥ आधोरणा हस्ति १न
५०

अश्वोगाडीवानप्र०

१ माजिनां पक्षाः हस्त्यारोहा निषादिनः ॥ ५९ ॥ नियंता यंता सूतः क्षत्ता च सारथिः ॥ सव्येष्ठ दक्षिणस्थौ च सं

द्वे रथमात्स्यायो द्वे अश्वारोहस्य श्रीणियो द्वे द्वे सेनारक्षकप्रहरि

ज्ञाः रथकुटुंबिनः ॥ ६० ॥ रथिनः स्यंदनारोहा अश्वारोहास्तु सादिनः ॥ भटा योधाश्च योद्धारः से

द्वे सेनायां मिलितानां द्वे सहस्रसंख्येन गजादिनायेसैन्यं वंत

नारक्षास्तु सैनिकाः ॥ ६१ ॥ सेनायां समवेता ये सैन्यास्ते सैनिकाश्च ते ॥ बलिनो ये सहस्रेण सा

द्वे प्रयाणे सामंतस्थापनकारिणः भालदार प्र० द्वे सेनापतेः द्वे चोलकारतिस जातस्य भाषया जिलेबरवतर

हस्रास्ते सहस्रिणः ॥ ६२ ॥ परिधिस्थः परिचरः सेनानीर्वाहिनीपतिः ॥ कंचुको वारबाणोऽस्त्री य ण

द्वे कंचुकादाद्यार्थं मध्यकायेनिकुद्धस्यपट्टिकादेः पेटीप्र० त्रीणिटोपप्र० सतकंचुकादिलुक्तस्य कवचस्य

त्तु मध्ये सकंचुकाः ॥ बध्नंति तत्सारसनमधिकांगोऽथ शीर्षकं ॥ शीर्षण्यं च शिरस्त्रेऽथ तनुत्रं वर्म दं

चत्वारि कवचरहितस्य वस्त्रादेः परिहितस्य ६०

अ०
५१

शानम् ॥ ६४ ॥ उरश्छदः कंकटको जगरः कवचोऽस्त्रियाम् ॥ आमुक्तः प्रतिमुक्तश्च पिनद्धश्चापि

पंच कृतसन्नाहस्य — एकं धृतसन्नाहगणस्य

नद्धवत् ॥ ६५ ॥ सन्नद्धो वर्मितः सज्जो दंशितो व्यूढकंकटः ॥ त्रिष्वामुक्तादयो वर्मभृतां कावचि

सप्त पदातीनां — द्वे पदातिसमूहस्य

कं गणे ॥ ६६ ॥ पदातिपत्तिपदगपादातिकपदाजयः ॥ पद्गश्च पदिकश्चाथ पादातं पत्तिसंहतिः ॥

चत्वारि शस्त्राजीवीनाम् — त्रीणि कृतशराभ्यासस्य

६७ ॥ शस्त्राजीवे कांडस्पृष्टायुधीयायुधिकाः समाः ॥ कृतहस्तः सुप्रयोगविशिखः कृतपुंखवत् ॥

एकं लक्ष्यच्युतशरस्य पुरुषस्य — षट् धनुर्धरस्य

॥ ६८ ॥ अपराद्धपृषत्कोऽसौ लक्ष्याच्युतसायकः ॥ धन्वी धनुष्मान् धानुष्को निषंग्यस्त्री धनुर्ध

५१

द्वे शरधारकस्य — द्वे शक्तिप्रहरिणः बरछी — द्वे क्रमेण यष्टिपर्श्वधप्रहारिणोः

रः॥६९॥ स्यात्काण्डवांस्तु काण्डीरः शाक्तीकः शक्तिहेतिकः॥ याष्टीकपारश्वधिकौ यष्टिपर्श्वधहे

द्वे खड्गायुधस्य — द्वे कुन्तायुधवतः भाला — द्वे फलकधारस्य ढाल — द्वे ध्वजधारकस्य

तिकौ॥७०॥ नैस्त्रिंशिकोऽसिहेतिः स्यात्समौ प्रासिककौन्तिकौ॥ चर्मी फलकपाणिः स्यात्पताकी वैज

चत्वारि सहायस्य — सहाग्रगामिनः

यंतिकः॥७१॥ अनुप्लवः सहायश्चानुचरोऽभिचरः समाः॥ पुरोगाग्रेसरः प्रष्ठाग्रतःसरपुरःस

द्वे मन्दगच्छतः — द्वे अतिवेगतो राउत — द्वे जंघाजीविनः कासिद

राः॥७२॥ पुरोगमः पुरोगामी मन्दगामी तु मन्थरः॥ जंघालोऽतिजवस्तुल्यौ जंघाकरिकजांघिकौ

षट् सामान्यवेगवतः — द्वे एकं जेतुमवश्यशक्यस्य — एकं जेतुं योग्यस्य

॥७३॥ तरस्वी त्वरितो वेगी प्रजवी जवनो जवः॥ जय्यो यः शक्यते जेतुं जेयो जेतव्यमात्रके॥७४॥

अ०
५२

द्वे पः यथेष्टं शत्रूणामभिमुखं याति तस्य — त्रीणि शत्रोरभिमुखं समर्थः सन् यः अलं याति तस्य ३ — द्वि

जैत्रस्तु जेता यो गच्छत्यलं विद्विषतः प्रति ॥ सोऽभ्यमित्रोऽभ्यमित्रीयोऽप्यभ्यमित्रीण इत्यपि ॥ ७५ ॥ ऊर्ज

द्वे यथेष्टबलवतः — द्वे प्रशस्तवक्षसः २ त्रीणि रथस्वामिनः ३ — द्वे यथेष्टगमनशीलस्य

स्वलः स्यादूर्जस्वी य ऊर्जोऽतिशयान्वितः ॥ स्यादुरस्वानुरसिलो रथिनो रथिको रथी ॥ ७६ ॥ कामंगा

२ एकं अतिगमनशीलस्य — त्रीणि शूरस्य — ३ त्रीणि जयशीलस्य — एकं युद्धकुशलस्य

म्यनुकामीनोऽत्यन्तीनस्तथा भृशगामिनि ॥ शूरो वीरश्च विक्रान्तो जेता जिष्णुश्च जित्वरः ॥ ७७ ॥ सांयु

एकादश सेनायाः

गीनो रणे साधुः शस्त्राजीवायुधिकौ ॥ ध्वजिनी वाहिनी सेना पृतनानीकिनी चमूः ॥ ७८ ॥ वरू

द्वे सेनायाः विभज्य देशाविशेषस्था एकं दण्डवत् तिर्यग्गवस्थापितसैन्यस्य — द्वे व्यूहसमवेत एवव्यूहपश्चाद्भागायः तस्य
पनस्य

थिनी बलं सैन्यं चक्रं चानीकमस्त्रियाम् ॥ व्यूहस्तु बलविन्यासो भेदा दण्डादयो युधि ॥ ७९ ॥ प्रत्यासा

दंडौ १

सैन्यस्य पश्चाद्भागः शत्रुर्यान्तरेणास्थि
तं भिन्नसंपातमनीकं प्रतिग्रह उच्यते

पत्याद्यक्षौहिण्यंतानां सैन्यनाम प्रसिद्धानां पृथक् पृथगेकैकं

रोऽसुहृत्पार्ष्णिः सैन्यपृष्ठे प्रतिग्रहः ॥ एकेभैकरथा त्र्यश्वा पत्तिः पंचपदातिका ॥ ८० ॥ पत्त्यंगैस्त्रि

गुणैः सर्वैः क्रमादाख्या यथोत्तरम् ॥ सेनामुखं गुल्मगणौ वाहिनी पृतना चमूः ॥ ८१ ॥ अनीकिनी

चत्वारि ध्वनीकर्षस्य   ४ श्रीसंपत्तेः   २   चत्वारि शस्त्रमात्रस्य

दशानीकिन्यक्षौहिण्यथ संपदि ॥ संपत्तिः श्रीश्च लक्ष्मीश्च विपत्त्यां विपदापदौ ॥ ८२ ॥ आयुधं तु प्र

सप्त धनुषः

हरणं शस्त्रमस्त्रमथास्त्रियौ ॥ धनुश्चापौ धन्वशरासनकोदंडकार्मुकम् ॥ ८३ ॥ इष्वासोऽप्यथ क

एकं कर्णधनुषः   द्वे अर्जुनधनुषः   द्वे धनुषोऽग्रभागस्य

र्णस्य कालपृष्ठं शरासनम् ॥ कपिध्वजस्य गांडीवगांडीवौ पुंनपुंसके ॥ ८४ ॥ कोटिरस्याटनी गो

अ०

५३

द्वे ज्याघातवारणनिमित्तं प्रकोष्ठबद्धायाः चर्मनिर्मितायाः बाहुपट्टिकायाः द्वे धनुर्मध्यभागस्य चत्वारि धनुर्गुणस्य द्वे धन्विस्थानभेदानामेकैकं

धातले ज्याघातवारणे ॥ लस्तकस्तु धनुर्मध्यं मौर्वी ज्या शिंजिनी गुणः ॥ ८५ ॥ स्यात्प्रत्यालीढमा-

त्रीणि निर्वाणस्य द्वे शराभ्यासस्य द्वादश बाणमात्रस्य

लीढमित्यादि स्थानपंचकम् ॥ लक्ष्यं लक्षं शरव्यं च शराभ्यास उपासनम् ॥ ८६ ॥ पृषत्कबाण-

द्वे सर्वलोहमयशरस्य

विशिखा अजिह्मगखगाशुगाः ॥ कलंबमार्गणशराः पत्री रोप इषुर्द्वयोः ॥ ८७ ॥ प्रक्ष्वेडनास्तु

द्वे शरपक्षस्य एकं मुक्तशरस्य द्वे विषलिप्तबाणस्य षट् शरावर्णस्य भाता तरकस

नाराचाः पक्षो वाजस्त्रिषूत्तरे ॥ निरस्तः प्रहिते बाणे विषाक्ते दिग्धलिप्तकौ ॥ ८८ ॥ तूणोपासंग-

नव खड्गमात्रस्य तरवार

तूणीरनिषंगा इषुधिर्द्वयोः ॥ तूण्यां खड्गे तु निस्त्रिंशचंद्रहासासिरिष्टयः ॥ ८९ ॥ कौक्षेयको मं-

५३

हि०

एकं खड्गादिमुष्टेः एकं खड्गादेश्चर्मनिर्मितकटिबंधनस्य त्रीणि ढालस्य०
परतला

उलाग्नः करवालः कृपाणवत्॥ त्सरुः खड्गादिमुष्टौ स्यात् मेखला तन्निबंधनम्॥९०॥ फलकोऽस्त्री

एकं ढालेची मूठ प्र० त्रीणि मुद्गरस्य प्र० मुद्गरः द्वे दस्तप्रमाणस्तकाष्ठस्य गर गाप्र० गुप्ती अन्ये द्वे गोफन प्र०

फलं च चर्म संग्राहो मुष्टिरस्य यः॥ द्रुघणो मुद्गरघनौ स्यात् ईली करवालिका॥९१॥ भिंदिपालः सृगो

द्वे फरसा प्र० गजासीत्यन्ये द्वे कुलरी प्र० द्वे तबल प्र० चत्वारि छुरी प्र०

स्तुल्यौ परिघः परिघातिनः॥ द्वयोः कुठारः स्वधितिः परशुश्च परस्वधः॥९२॥ स्यात् छुरस्त्री चासिपु

द्वे बरछी प्र० द्वे सांगप्र० द्वे भाला प्र०

त्री च छुरिका चासिधेनुका॥ वा पुंसि शल्यं शंकुर्ना सर्वला तोमरो स्त्रियाम्॥९३॥ प्रासस्तु कुंतः

चत्वारि खड्गाद्यग्रभागस्य काणभागस्येति केचित् त्रीणि सर्वसैन्यमेलनस्य एकं महानवम्यां राज्ञां प्रस्थानात्

कोणस्तु स्त्रियः पाल्यश्रिकोटयः॥ सर्वाभिसारः सर्वौघः सर्वसंनहनार्थकः॥९४॥ लोहाभिसा हितस्य शास्त्र दिपूजाविधि

164

एकं शत्रुं प्रति सेनया सह सम्मुखगमनस्य   भटू यात्रामात्रस्य   दि

अ०
५४

रौ स्नानं भू तां राज्ञां नीराजनाविधिः॥ यत्सेनयाभिगमनमरौ तदभिषेणनम्॥९५॥ यात्रा व्रज्या

द्वे सर्वतो व्याप्य सैन्य प्रसारस्य   द्वे प्रस्थितसैन्यस्य

भिनिर्याणं प्रस्थानं गमनं गमः॥ स्यादासारः प्रसरणं प्रचक्रं चलितार्थकम्॥९६॥ अहितान् प्रत्य

एकं शत्रुं प्रत्यभीत्या रणे सम्मुखं गमनस्य द्वे राज्ञः प्रातर्जागरकारिणः द्वे चक्रेण च   रतीव बहुभिर्मिलित्वा ये पठंति तेषां घंटावादकस्यस्यन्ये

भीतस्य रणे यानमभिक्रमः॥ वैतालिका बोधकराश्चाक्रिका घांटिकाः समाः॥९७॥

द्वे वंशक्रमेण मस्तुवंदिनो राज्ञा   द्वे राजाग्रे यथावसरे सेवीयां दि   एकं शपथात् अपराङ्मुखानां   चत्वारि धूलेः
अग्र तस्तुतिस्तः   स्तुतिपठतीतेषां   रणात्

स्युर्मागधास्तु मगधा वंदिनस्तुतिपाठकाः॥ संशप्तकास्तु समयात्संग्रामादनिवर्तिनः॥ रेणुर्द्वयोः

द्वे पेषणेन जातरजसः   द्वे अत्यर्थं कुलस्व व्याकुलस्य सैन्यादेः   द्वे पताकायाः

स्त्रियां धूलिः पांसुर्ना न द्वयो रजः॥ चूर्णे क्षोदः समुत्पिंजपिंजलौ भृशमाकुले॥९९॥ पताका वैज

द्वे ध्वजानां च धारी सैके　　　एकं अतिभयप्रद युद्धभूमेः　　　एकं अहंपूर्वमग्रे भवामि अहंपूर्वमग्रे भवामी सन्ये योधानां अग्रतो धावनक्रियायाः

यंतीस्यात्केतनं ध्वजमंस्त्रियाम् ॥ सावीराशंसनं युद्धभूमिर्यातिभयप्रदा ॥ १०० ॥ अहंपूर्वमहंपूर्वमित्यु

अहंकारात् आत्मविषयाधिकार्थवचनेन शक्तेर प्रतिघाता विष्करणस्यैकं　　　एकं परस्परमहंकारस्य

१ कोर　हंपूर्विका स्त्रिया ॥ आहोपुरुषिका दर्पाद्या स्यात्संभावनात्मनि ॥ १०१ ॥ अहमहमिका तु सा स्यात्पर

स्परं यो भवत्यहंकारः ॥ द्रविणं तरः सहो बलशौर्याणि स्थाम शुष्मं च ॥ १०२ ॥ शक्तिः पराक्रमः प्रा

१० द्वे अतिसामर्थ्यस्य　　　एकं रणे...　　　एकं तूर्ण युद्धस्य

णो विक्रमस्त्वतिशक्तिता ॥ वीरपानं तु यत्पानं वृत्ते भाविनि वा रणे ॥ १०३ ॥ युद्धमायोधनं जन्यं प्र

धनं प्रविदारणम् ॥ मृधमास्कन्दनं संख्यं समीकं सांपरायिकम् ॥ १०४ ॥ अस्त्रियां समराणीकरणाः

अ०   १८   द्वि०

कलहविग्रहौ संप्रहाराभिसंपातकलिसंस्फोटसंयुगाः ॥१०५॥ अभ्यामर्दसमाघातसंग्रामाभ्या-

द्वे बाहुयुद्धस्य   २ द्वे रणव्याकुलतायाः

गमाहवाः ॥ समुदायः स्त्रियः संयत्समित्याजिसमिद्युधः ॥१०६॥ नियुद्धं बाहुयुद्धे स्यात्तुमुलं र-

द्वे सिंहनादस्य   द्वे हस्तिनां समूहस्य   द्वे योधानां स्पर्द्धया अन्योन्याह्वानस्य   द्वे हस्तिशब्दस्य

णसंकुले ॥ क्ष्वेडा तु सिंहनादः स्यात्करिणां घटना घटा ॥१०७॥ क्रन्दनं योधसंरावो बृंहितं करिगर्जि-

एकं धनुःशब्दस्य   द्वे युद्धवाद्यमानपटहस्य   त्रीणि बलात्कारस्य   द्वे युद्धमर्यादायाश्चलनस्य

तम् ॥ विस्फारो धनुषः स्वानः पटहाडम्बरौ समौ ॥१०८॥ प्रसभं तु बलात्कारो हठोऽथ स्खलितं छ-

त्रीणि शुभाशुभसूचकमहाभूतविकारस्य   त्रीणि मोहस्य   द्वे शस्यादिसंपन्नदेशस्य परचक्रेण पीडन-

लम् ॥ अजन्यं क्लीबमुत्पात उपसर्गः समं त्रयम् ॥१०९॥ मूर्छा तु कश्मलं मोहोऽप्यवमर्दस्तु पीडनम् ॥   ५५

द्वे निःशक्तिकरणाय शत्रुभिर्दीयमानस्य प्रहारस्य द्वे शत्रुपराङ्मुखीकरण स्य जयविजयौ ॥ त्रीणि कृतापकार शत्रुं प्रत्युपकारस्य ३ अर्धे पलायनमात्रस्य

अभ्यवस्कन्दनं त्वभ्यासादनं विजयो जयः ॥११०॥ वैरशुद्धिः प्रतीकारो वैरनिर्यातनं च सा ॥ प्रद्रावो

एकपराजयस्य द्वे आत्मापजयस्य २

द्रावसंद्रावसंदावा विद्रवो द्रवः ॥१११॥ अपक्रमोऽपयानं च रणे भंगः पराजयः ॥ पराजितपराभूतौ

द्वे अदर्शनंगतस्य २ त्रिशन्मारणस्य

त्रिषु नष्टतिरोहितौ ॥११२॥ प्रमापणं निबर्हणं निकारणं विशारणम् ॥ प्रवासनं परासनं निषूदनं निहिं

सनम् ॥११३॥ निर्वासनं संज्ञपनं निग्रंथनमपासनम् ॥ निस्तर्हणं निहननं क्षणनं परिवर्जनम् ॥

॥११४॥ निर्वापणं विशसनं मारणं प्रतिघातनम् ॥ उद्वासनं प्रमथनं क्रथनोज्जासनानि च ॥११५॥

168

अ० ५६

द्वा मरणस्य

आलंभपिंजविशरघातोन्मथवधा अपि॥ स्यात्पंचता कालधर्मो दिष्टांतः प्रलयो ऽत्ययः॥ ३६॥

सप्त मृतस्य

अंतो नाशो द्वयोर्मृत्युर्मरणं निधनो ऽस्त्रियाम्॥ परासुप्राप्तपंचत्वपरेतप्रेतसंस्थिताः॥ ३७॥ मृ

त्रीणि शवाधारचुल्लेः एकं मस्तकरहितस्य क्रियायुक्त शरीरस्य

तप्रमीतौ त्रिष्वेते, चिता चित्या चितिः स्त्रियाम्॥ कबंधो ऽस्त्री क्रियायुक्तमपमूर्धकलेवरम्॥ ३८॥ श्म

द्वे चितास्थले द्वे मृतशरीरस्य त्रीण्यां स्पष्टमनुष्यगवादेः द्वे बंधनगृहस्य जहलखाना नाम०

शानं स्यात्पितृवनं कुणपः शवमस्त्रियाम्॥ प्रग्रहोपग्रहौ बंद्यां कारा स्याद्बंधनालये॥ ३९॥ पुंसि भू

द्वे अग्निसहितपंचवायूनां द्वे जीवनस्य द्वे जीवावच्छिन्नकालस्य द्वे मृतजीवनौषधस्य

म्न्यसवः प्राणाश्चैवं, जीवो ऽसुधारणम्॥ आयुर्जीवितकालो ना, जीवातुर्जीवनौषधम्॥ ४०॥ इति क्षत्रियवर्गः॥ ५६

षड्वैश्यस्य षट् कृष्यादिजीवनोपायस्य

ऊरव्या ऊरुजा अर्य्या वैश्या भूमिस्पृशो विशः ॥ आजीवो जीविका वार्ता वृत्तिर्वर्त्तन जीवने ॥ १ ॥ स्त्रियां

कृष्यादि त्रीणि रत्निद्वाद्धवा न्यानि   वृत्तिर्जीवनोपायः   द्वे परिचितानुवर्त्तनस्य   द्वे कृषेः   द्वे उञ्छशिलादि यत्ते

कृषिः पाशुपाल्यं वाणिज्यं चेति वृत्तयः ॥ सेवा श्ववृत्तिरनृतं कृषिरुञ्छशिलं त्वृतम् ॥ २ ॥ द्वे याचिताया

द्वे प्रार्थना प्रार्थनयोः क्रमेणैकैकं   द्वे वणिग्भावस्य   त्रीणि ऋणस्य   त्रीणि वृद्धिजीविकायाः   व्याज

चितयोर्यथासंख्यं मृतामृते ॥ सत्यानृतं वणिग्भावः स्यादृणं पर्युदञ्चनम् ॥ ३ ॥ उद्धारोऽर्थप्रयोग

एकं प्रार्थनया प्राप्तस्य   एकं परिवर्त्तनात्प्राप्तस्य ऋणद्रव्यस्य   ऋणदातृग्रहीत्रोः क्रमेणैकैकं

स्तु कुसीदं वृद्धिजीविका ॥ याच्ञयाप्तं याचितकं निमयादापमित्यकम् ॥ ४ ॥ उत्तमर्णाधमर्णौ द्वौ प्र

चत्वारि वृद्धिजीविनः   ४   चत्वारि कृषिकस्य

योक्तृग्राहकौ क्रमात् ॥ कुसीदिको वार्द्धुषिको वृद्ध्याजीवश्च वार्धुषिः ॥ ५ ॥ क्षेत्राजीवः कर्षकश्च कृषिक

उ०न०

५८

धान्यसामान्यशाल्युद्भवयोः क्रमेणैकैकम् | यवस्थूलगोधूमषष्टिकोद्भवयोग्यक्षेत्राणां पृथक् पृथक्

द्वि०

कृषीवलः ॥ क्षेत्रं व्रैहेयं शालेयं व्रीहिशाल्युद्भवोचितम् ॥ ६ ॥ यव्यं यवक्यं षष्टिक्यं यवादिभव

द्वे तिलोद्भवयोग्यक्षेत्रस्य एवं माषोमाणुभंगानां द्वे द्वे रूपे यथा माषोद्भवयोग्यक्षेत्रं माष्यं माषीणं उम्यं औमीनं अण्व्यं अणवीनं | मुद्गोद्भवकोद्रवोद्भवयोग्यक्षेत्रयोः पृथक् पृथक् + वीनं भंग्यं भंगीनं ॥ २

नं हि यत् ॥ तिल्यं तैलीनवन् माषोमाणुभंगाद् द्विरूपता ॥ ७ ॥ मौद्गीनकौद्रवीणादि शेषधान्योद्भवक्ष

पूर्वमुप्तस्य पश्चात्कृष्टक्षेत्रस्य द्वे | त्रीणि सामान्येन कृष्टभूभागमात्रस्य | चत्वारि हलेन द्विवारमात्रकृष्टस्य क्षेत्रस्य

मम् ॥ बीजाकृतं तूप्तकृष्टे सीत्यं कृष्टं च हल्यवत् ॥ ८ ॥ त्रिगुणाकृतं तृतीयाकृतं त्रिहल्यं त्रिसीत्यमपि

पंच हलेन द्विवारकृष्टक्षेत्रस्य | द्रोणाढकादिपरिमितं धान्यं ययोः क्षेत्रयोः उप्यते तयोः क्षेत्रयोर्नामनी एकैकं आदिना प्रास्थिककौडविकादि ग्रहः

तस्मिन् ॥ द्विगुणाकृते तु सर्वं पूर्वं शंबाकृतमपीह ॥ ९ ॥ द्रौणाढकादिवापादौ द्रौणिका

खारीपरिमितं धान्यं यस्मिन् क्षेत्रे उप्यते तस्यैकं | त्रीणि क्षेत्रमात्रस्य

ढकिकादयः ॥ खारीवापस्तु खारीक उत्तमर्णादयस्त्रिषु ॥ १० ॥ पुंनपुंसकयोर्वप्रः केदारः क्षेत्रं

५८

अ॰ द्वे मसूरस्य । त्री कुलित्थस्य । त्रीणि सर्षपस्य । द्वि॰

५८ कोद्रवः ॥ मंगल्यको मसूरोऽथ मकुष्टकमयुष्टकौ ॥ वनमुद्गे सर्षपे तु द्वौ तन्तुभकदंबकौ ॥१७॥ सि

एकं श्वेतसर्षपस्य द्वे गहूंप्र॰ गोंहू । द्वे कुलत्थाप्र॰ । द्वे चनाप्र॰ दे॰ हरबरे प्र॰

द्धार्थस्त्वेष धवलो गोधूमः सुमनः समौ ॥ स्याद्यावकस्तु कुल्माषश्चणको हरिमंथकः ॥१८॥ द्वौ ति

निष्फले तिले तिलपेजः तिलपिंजः द्वौ स्तः रानतिल केचित् पंचमोहप्यास्प्र॰ राई दे॰ द्वे कांगुनीप्र॰ दे॰ राला

ले तिलपेजश्च तिलपिंजश्च निष्फले ॥ क्षवः क्षुधाभिजननौ राजिका कृष्णिकासुरी ॥१९॥ स्त्रियो कंगु

त्रीणि जवस प्र॰ अरसी दे॰ द्वे भांगा याबीजप्र॰ द्वे व्रीहिभेदस्य द्वे धा... भागस्य

प्रियंगू द्वे अतसी स्यादुमा क्षुमा ॥ मातुलानी तु भंगायां व्रीहिभेदस्त्वणुः पुमान् ॥२०॥ किंशारुः स

द्वे कणीसप्र॰ ... त्रीणि सर्वधान्यमात्रस्य द्वे तणादेर्गुच्छस्य त्रीणि धान्यमुकांडस्य

स्यशूकः स्यात्कणिशं सस्यमंजरी ॥ धान्यं व्रीहिः स्तंबकरिः स्तंबो गुच्छस्तृणादिनः ॥२१॥ नाडीनालं च ५८

एकं कोऽंगरशीतफलः निष्फलः सन्पलालःस्यात् एकं कोडाप्र॰ एकं श्लक्ष्णं कर्शतीक्ष्णं निशितं अग्रं
द्वे असारतुच्छ धान्यस्य बुसाप्र॰ स्यमस्य कुलस्थप्र॰ सिङ्गुरप्र॰ द्वे॰

कडंगरः स्यपलालोऽस्त्री सनिष्फलः॥कडंगरो बुसं क्लीबे धान्यत्वचि पुमांस्तुषः॥२२॥शूकोऽस्त्री श्ल-
द्वे सेंगप्र॰ द्वे मईनानेतमपनीतत्वेणसं बेहुली अपनीततुसस्य धान्यस्य द्वे एकं रामीधान्यस्य
करणे योग्यस्य धा॰ २ न्यरात्रैः

क्ष्णतीक्ष्णाग्रे समीशिंबौ त्रिषूत्तरे॥कं ऋमावुसितं धान्यं पूतंतु बहुलीकृतम्॥२३॥माषादयः शमी
एकं शूकधान्यस्य एकं शाकीप्र॰ द्वे तृणजातीयधान्यस्य

धान्यैः शूकधान्येयवादयः॥शालयः कलमाद्याश्च षष्टिकाद्याश्च पुंस्यमी॥२४॥तृणधान्यानि नी
द्वे कलईप्र॰ द्वे मुसलस्य द्वे उरवकप्र॰ ओरवरीप्र॰ द्वे द्वे सूपप्र॰

वारोः स्त्री गवेधुर्गवेधुका॥अयोग्रं मुसलोऽस्त्री स्यादुदूखलमुलूखलम्॥२५॥प्रस्फोटनं सूर्पमस्त्री
द्वे चालनीप्र॰ चलनी द्वे द्वे तरडादि के कटनिंचु द्वे वंशादिनिर्मितं भांडस्य द्वे तत्साधर्म्यं [illegible] भीणिरंधनशालायाः रसोई द्वेप्र॰
गोनीवरेती प्र॰

चालनीतितउः पुमान्॥स्यूतप्रसेवौ कंडोलपिटौ कटकिलिंजकौ॥२६॥समानौ रसवत्यां तु पाकस्थान
[illegible] महानसमित्यन्ये

अ०
५९

द्वि०

महानसे॥ पौरोगवस्तदध्यक्षः सूपकारास्तु वल्लवाः॥२७॥ आरालिका आंधसिकाः सूदा ओदनिका

गुणाः॥ आपूपिकः कांदविको भक्ष्यकार इमे त्रिषु॥२८॥ अश्मंतमुद्धानमधिश्रयणी चुल्लिरंतिका॥

अंगारधानिकांगारशकट्यपि हसंत्यपि॥२९॥ हसन्यप्यथ न स्त्री स्यादंगारोलातमुल्मुकम्॥ क्लीवें

बरीषं भ्राष्ट्रो वा कंदुर्ना स्वेदनी स्त्रियाम्॥३०॥ अलंजरः स्यान्मणिकः कर्कर्यालुर्गलंतिका॥ पिठरः

स्थाल्युखा कुंडं कलशस्तु त्रिषु द्वयोः॥३१॥ घटः कुटनिपावस्त्री शरावो वर्द्धमानकः॥ ऋचीषं पिष्टप

५९

द्वेक्षीरादि पानपात्रस्य कटोरा० एकं चर्मकृततैलपात्रस्य बुधला प्र० एकं तु धुलीप्र० पंचपात्रस्य...

चनेकंसोऽस्त्री पानभाजनम्॥३३॥ कुतूः कृत्तेः स्नेहपात्रे सैवाल्पा कुतुपः पुमान्॥ सर्वमावपनं भां

त्रीणि पकीप्र० संचीदे० द्वे भाण्डप्र० त्रीणि वास्तु काष्ठि शाकविशेषस्य भाजीप्र०

डं पात्रामत्रं च भाजनं॥३३॥ दर्विः कंविः खजाका च स्यात्तर्दूर्दारुहस्तकः॥ अस्त्री शाकं हरितकं शि

तरकारीदे० त्रीणि शाकनालस्य भाजी चेट प्र० द्वे तल्कारार्थं संस्कृतमानस्य हिंगु जीरकहरिद्रा त्रीणि चूका प्र०

ग्रुरस्य तु नाडिका॥३४॥ कडंबश्च कलंबश्च वेसवार उपस्करः॥ तिंतिडीकं च चुक्रं च वृक्षाम्लमथ वेल्लु

षट् मीरे प्र० मरिच दे० चत्वारि जीरे प्र०

जम्॥३५॥ मरिचं कोलकं कृष्णमूषणं धर्मपत्तनम्॥ जीरको जरणो जाजी कणा जीर्णो तु जीरके,

षट् काळे जीरे प्र० द्वे आल प्र० अदरख दे० चत्वारि धने प्र० धनि आदे०

॥३६॥ सुषवी कारवी पृथ्वी पृथुः कालोपकुंचिका॥ आर्द्रकं शृंगवेरं स्यादथ छत्रा वितुन्नकम्॥३७॥

175

अ०
६०

पंचशुंठीप्र०

कुस्तुंबुरुं च धान्याकमथ शुंठी महौषधम् ॥ स्त्रीनपुंसकयोर्विश्वं नागरं विश्वभेषजम् ॥३८॥ आरना

पंचहिंगुप्र०

लकसौवीरकुल्माषाभिषुतानि च ॥ अवंतिसोमधान्याम्लकुंजलानि च कांजिकम् ॥३९॥ सहस्रवे

पंचहिंगुतरोः पत्रस्य पंचहरद्रप्र० हरदी६०

धि जतुकं बाल्हीकं हिंगु रामठम् ॥ तत्पत्री कारवी पृथ्वी बाष्पिका कबरी पृथुः ॥४०॥ निशाख्या कांच

चत्वारि मीठप्र० द्वे कद्रुलवणस्येति केचित् सैंधवप्र०

नी पीता हरिद्रा वरवर्णिनी ॥ सामुद्रं यत्तु लवणमक्षीवं वशिरं च तत् ॥४१॥ सैंधवोऽस्त्री शीतशिवं

द्वे सांभरि लवण प्र० द्वे कृत्रिम लवण खारारी प्र० त्रीणि गांधवीड प्र० एकं काला गांधवीड प्र०

माणिमंथं च सिंधुजे ॥ रौमकं वसुकं पाक्यं बिडं च कृतके द्वयम् ॥४२॥ सौवर्चलेऽक्षरुचके तिलकं

सोंचर दे० एकं स्वसोंचर प्र०

६०

176

द्वे गडी साकरम॰ रावकेचित् द्वे साकरम॰ द्वे दधासरक्षीरपक्वस्य

खंडस्य गोडत्रा पलानिरारी

द्वे श्रीखंडम॰ मुरनंदे॰

तत्र मेचके। मत्स्यण्डी फाणितं खंडविकारे, शर्करा सिता ॥४३॥ कूर्चिका क्षीरविकृतिः स्याद्रसाला

२स्या, तु मार्जिता॥ तेमनं तु निष्ठानं त्रिलिंगा वासितावधेः॥४४॥ शूलाकृतं भटित्रं च शूल्यमुख्यं तु पैठरम्॥

प्रणीतमुपसंपन्नं प्रयस्तं स्यात्सुसंस्कृतम्॥४५॥ स्यात्पिच्छिलं तु विजिलं संमृष्टं शोधितं समे॥

चिक्कणं मसृणं स्निग्धं तुल्ये भावितवासिते॥४६॥ आपक्वं पौलिरभ्यूषो लाजाः पुंभूम्नि चाक्षताः॥

द्वे दधिमिश्रितसक्तोः

पि१ पृथुकः स्याच्चिपिटको धाना भृष्टयवे स्त्रियः॥४७॥ पूपोऽपूपः पिष्टकः स्यात्करंभो दधिसक्तवः॥

अ० षट्भक्तस्य भानम्० ६ द्वे दग्धभक्तस्य एकं सर्वरसाग्रभागस्य ६

६१ भिस्सा स्त्री भक्तमन्धोऽन्नमोदनोऽस्त्री स दीदिविः ॥४८॥ भिस्सटा दग्धिका सर्वरसाग्रे मण्डमस्त्रि-

त्रीणि भक्तोद्भवमंडस्य पंचपेयानाम्०

याम् ॥ मासराचामनिःस्रावा मण्डे भक्तसमुद्भवे ॥४९॥ यवागूरुष्णिका श्राणा विलेपी तरला च सा ॥

गोर्विकारः गव्यं अवयवी वा सर्वं गिरा द्रव्याच्यं
एकं दधिदुग्धादेः द्वे गोमयस्य० गोवरे० एकं गोचरीषस्य० त्रीणि दुग्धस्य०

गव्यं त्रिषु गवां सर्वं गोविड्गोमयमस्त्रियाम् ॥५०॥ तत्तु शुष्कं करीषोऽस्त्री दुग्धं क्षीरं पयः समम् ॥

एकं दधिघृतादेः एकं पातलदध्नः चत्वारि घृतस्य ४ द्वे लोणीम्० नवनीते०

पयस्यमाज्यदध्यादि द्रप्सं दधि घनेतरत् ॥५१॥ घृतमाज्यं हविः सर्पिर्नवनीतं नवोद्धृतम् ॥

एकं एकरात्रपर्युषितदुग्धे उत्पन्नस्य घृतस्य चत्वारि सामान्यतक्रस्य ४ कर्मेपाणीप्रदानिर्जलादि

तत्तु हैयङ्गवीनं यद्ध्योगोदोहोद्भवं घृतम् ॥५२॥ दण्डाहतं कालशेयमरिष्टमपि गोरसः ॥ तक्रं ह्यु- ६१

एकं दध्नो चीसायम० एकं नवप्रसूतायाः गोः सप्तदिना त्रीणि क्षुधः
बधिपयसः

दश्विन्मथितं पादांब्वर्धांबु निर्जलम् ॥ ५४ ॥ मंडं दधिभवं मस्तु पीयूषोऽभिनवं पयः ॥ अशनाया बु

द्वे ग्रासस्य द्वे बहुभिः संभूयैकपात्रे पानस्य द्वे समितस्य भोजनस्य चत्वारि पिपासायाः

भुक्षा क्षुद्ग्रासस्तु कवलः पुमान् ॥ ५५ ॥ सपीतिः स्त्री तुल्यपानं सग्धिः स्त्री सहभोजनम् ॥ उदन्या तु पि

४ सतभोजनस्य त्रीणि तृप्तेः

पासा तृट् तर्षो जग्धिस्तु भोजनम् ॥ ५६ ॥ जेमनं लेह आहारो निघासो न्याद इत्यपि ॥ सौहित्यं तर्पणं

द्वे उच्छिष्टस्य षट् यथेष्टभोजनस्य षट् गोपालस्य

तृप्तिः फेला भुक्तसमुज्झितम् ॥ ५७ ॥ कामं प्रकामं पर्याप्तं निकामेष्टं यथेप्सितम् ॥ गोपे गोपाल

एकं गोमहिष्यादिकस्य त्रीणि गोस्वामिनः ३

गोसंख्यगोधुगाभीरवल्लवाः ॥ ५८ ॥ गोमहिष्यादिकं पादबंधनं द्वौ गवीश्वरे ॥ गोमान् गोमी गोकु

७० श्रीणिगोसमूहस्य — क्षेपक द्वे पूर्वयस्मिंस्थले गावः आशिताः तस्य — क्षेपक नवर्षभस्य — द्वि०

८२ सं तु गोधनं स्याद्गवां व्रजो ॥ त्रिष्वाशितंगवीनं तद्गावो यत्राशिताः पुरा ॥ उक्षा भद्रो बलीवर्दः

एकं ऋषभमात्रस्य — द्वे गोमात्रस्य

ऋषभो वृषभो वृषः ॥ ५९ ॥ अनड्वान्सौरभेयो गौरुक्ष्णां संहतिरौक्षकम् ॥ गव्या गोत्रा गवां वत्सधेन्वो

यथासंख्यं वत्सधेनुसंघयोः एकैकं — एकं महावृषभस्य — द्वे वृद्धवृषभस्य — द्वे अप्राप्तवृषभावस्य बलीवर्दभावस्य — क्षेपक

र्वात्सकधैनुके ॥ ६० ॥ वृषो महान्महोक्षः स्याद्वृद्धोक्षस्तु जरद्गवः ॥ उत्पन्न उक्षा जातोक्षः स

द्वे तत्कालोत्पन्नवत्सस्य — द्वे पूर्वविलक्षणस्य वत्सस्य — द्वे ईषद्युवत्वयुक्तं किंचित्प्राप्तौ — द्वे अंडाकर्षणोचितस्य — क्षेपक नाम सम्यक् — स्वबलीवर्दभावस्य

द्यो जातस्तु तर्णकः ॥ ६१ ॥ शकृत्करिस्तु वत्सः स्याद्दम्यवत्सतरौ समौ ॥ आर्षभ्यः षण्डतायोग्यः

श्रीणिसांड — एकं स्कंधदेशस्य — द्वे गवां गलेलंबमानचर्मणः — द्वे रज्जुस्यूतनासां गस्य महिषवृषादेः

षंडो गोपतिरिट्चरः ॥ ६२ ॥ स्कंधदेशस्तु स्य वहः सास्ना तु गलकंबलः ॥ स्यान्नस्तितस्तु नस्योतः प्र ८२

रम्यानां रमनार्थस्कंधे यकाष्ठमासज्यते तत्प्रासंगः

द्वे रमनार्थस्कंधे पार्श्वे चि बध्वा भ्राम्यमाणस रम्यस्य

युगप्रासंगशाकटवहानां क्रमेणैकैकं पृथक् पृथक्

हलेन सीरेण चरखनति तयोर्वोढा तस्येद

ष्ठवाड्युगपार्श्वगो ॥ ६३ ॥ युगादीनां तु वोढारो युग्यप्रासंग्यशाकटाः ॥ खनंति तेन तद्वोढास्येदं हालि

मिसर्व्व दे नाम्नि पंचलांगलादि वहनस्याश्वृषादेः एकस्यैव रथस्य लांगलस्य वायो धुरं वहति सैकधुरीणादि पदत्रयवाच्यः

कसैरिकौ ॥ ६४ ॥ धूर्वहे धुर्यधौरेयधुरीणाः सधुरंधराः ॥ उभावेकधुरीणैकधुरावेकधुरावहे ॥ स

द्वे सर्वधुरावहस्य नव स्त्री गव्याः

तु सर्वधुरीणो यो भवेत्सर्वधुरावहः ॥ माहेयी सौरभेयी गौरुस्रा माता च शृंगिणी ॥ ६६ ॥ अर्जुन्य

एकं उत्तमगव्याः वर्णादीत्यादि नामप्रमाणावयवभेदस्महः शबली धवला इत्यस्यैतानि नामानि स्युः धवली शवली वत्स

माणस्तेतद्दृष्ट्यां नामनी स्यादिप्रयोगः अवयवभेदात् लंबकर्णी वक्रशृंगी साद्दयः

घ्न्यारोहिणी स्यादुत्तमा गोषु नैचिकी ॥ वर्णादिभेदात्संज्ञाः स्युः शबलीधवलादयः ॥ ६७ ॥ द्विहाय

द्वे द्विवर्षायाः गोः द्वे एकवर्षायाः गोः द्वे चतुर्वर्षायाः गोः द्वे त्रिवर्षायाः गोः द्वे वंध्यायाः गोः वांस्य

नी द्विवर्षा गौरेकाब्दा त्वेकहायनी ॥ चतुरब्दा चतुर्हायण्येवं त्र्यब्दा त्रिहायणी ॥ ६८ ॥ वशा वंध्याव

अ० ६३

द्वे देववशा स्रवित गर्भायाः गोः एकं निष्पादितमैथुनायाः गोः द्वे अनन्तावर्षि घोपगमनात् स्याः गर्भघातुः स्यात् तस्याः द्वे प्रथमगर्भग्रहणे प्राप्तकाला याः गोः

तोका तु स्रवद्गर्भा ऽथ संधिनी॥ आक्रान्ता वृषभेणाथ वेहद्‌ गर्भोपघातिनी॥ ६९॥ काल्योपसर्या प्र

द्वे प्रथमं गर्भिण्याः द्वे सुशीलायाः गोः द्वे बहुप्रसूतायाः गोः द्वे चिरसूतायाः गोः

जने प्रष्ठौही बालगर्भिणी॥ स्यादचण्डी तु सुकरा बहुसूतिः परेष्टुका॥ ७०॥ चिरसूता वष्कयणी

द्वे नवप्रसूतायाः गोः द्वे सुखेन संदोह्यते या तस्याः द्वे स्थूलोधस्को गोः द्वे द्रोणपरिमितदुग्धस्रवणवत्याः

धेनुः स्यान्नवसूतिका॥ सुव्रता सुखसंदोह्या पीनोध्नी पीवरस्तनी॥ ७१॥ द्रोणक्षीरा द्रोणदुग्धा

एकं बन्धनस्थानस्थितायाः गोः एकं प्रतिवर्षप्रसूतायाः गोः द्वे कासम०

धेनुष्या बन्धके स्थिता॥ समांसमीना सा यैव प्रतिवर्षं प्रसूयते॥ ७२॥ ऊधस्तु क्लीबमापीनं समौ

द्वे गोस्तनस्य द्वे दामन० द्वे दामन० पंचरविम० मथानीदे०

शिवककीलकौ॥ न पुंसि दामसंदानं पशुरज्जुस्तु दामनी॥ ७३॥ वैशाखमन्थमन्थानमन्थानो मन्थ ६३

१८२

द्वे घुसलनखांबस्य० द्वे मथ्यमान द्रव्याधारस्य चलाउंटस्य० उंटदे० एकं उष्ट्रशिशोः

दंडकै॥ कुठरोदंड विष्कंभौमंथनीगर्गरीसमे॥ ७४॥ उष्ट्रेक्रमेलकमयमहांगाः करभः शिशौ॥ क

एकं पलायनप्रतिबंधाय काष्ठकृतपादबंधनयुतकरभस्य द्वेसेलीस्य० बकरीदे० पंचबोकडस्य० बेकरादे०

रभाः स्युः शृंखलकादारवैः पादबंधनैः॥ ७५॥ अजाछागीशुभच्छागबस्तच्छगलकाअजे॥ मेढ्रो

ससयेडकास्य० मेंढादे० उष्ट्रोरभ्राजानां वृंदे क्रमेण पृथक् पृथक् एकैकं पंचरासभस्य

रभ्रोरणोर्णायुमेषवृष्णयएडके॥ ७६॥ उष्ट्रोरभ्राजवृंदेस्यादौष्ट्रकौरभ्रकाजकम्॥ चक्रीवंतस्तु, दौर

अष्टौ वाणिज्यकर्मकर्तुः

वालेयारासभागर्द्दभाः खराः॥ ७७॥ वैदेहकः सार्थवाहोनैगमोवाणिजोवणिक्॥ पण्याजीवोह्या

द्वे विक्रेतुः द्वे क्रेतुः द्वे वणिक्कर्मणः

पणिकः क्रयविक्रयिकश्चसः॥ ७८॥ विक्रेतास्याद्विक्रयिकः क्रायिकक्रयिकौसमौ॥ वाणिज्यं

अ० द्वि०

६४

त्रीणि मूल्यस्य — त्रीणि अधमर्णाय दत्तधनस्य द्रव्यं दत्तम् — द्वे मूलधनविक्रयादधिके लभ्यते तल्लाभशब्दवाच्यं

तुवलिज्योत्स्या, मूल्यं वस्नोऽप्यवक्रयः ॥ ८१ ॥ नीवी परिपणो मूलधनं लाभोऽधिकं फलम् ॥ परिदानं

चत्वारि एकं वस्तु दत्वा तन्मूल्यम् अपरवस्तुग्रहणस्य द्वे अन्यस्य समीपे स्थापितद्रव्यस्य एकं स्वामिन्यस्तद्रव्य केतारः क्रीणीयुरिति बुध्या आपणे प्रसारितद्रव्यस्यैकं प्रसर्पणस्य

परीवर्तो नैमेयनिमयावपि ॥ ८२ ॥ पुमानुपनिधिर्न्यासः प्रतिदानं तदर्पणम् ॥ क्रये प्रसारितं क्रे

द्वे क्रेतुं स्थितक्रयणयोग्यद्रव्यस्य — त्रीणि विक्रेयद्रव्यस्य — त्रीणि सत्यमिति वचनरूपायाः क्रियायाः

य्यं क्रेयं क्रेतव्यमात्रके ॥ ८३ ॥ विक्रेयं पणितव्यं च पण्यं क्रय्यादयस्त्रिषु ॥ क्लीबे सत्यापनं सत्यंका

आदेरोति दशशब्दश्रुतिपर्यन्तं अष्टादशपर्यन्तं एकादिकाः संख्येयेऽद्रव्येऽवर्तन्ते तेन तद्धारणे तेन तत्सामानाधिकर
ण्येनैव तासां वृत्तिरित्यर्थः यथा एको विप्रो द्वावुपास्यन्ति तत्तु सामानाधिकरण्ये न वृत्तिरिति तेन त्रीणि विप्रस्य दशविप्राणामित्यादिः

रः सत्याकृतिः स्त्रियाम् ॥ ८४ ॥ विंशत्याद्याः सदैकत्वे सर्वाः संख्येयसंख्ययोः ॥ संख्यार्थे द्विबहुत्वे

विंशतिविंशत्याद्याः सर्वा एव संख्याः संख्येये संख्यार्थे अभिधेये विंशत्यादयो धर्मं तेन तत्र सामानाधिक योऽन्तवाच्यं संख्यापरिमाणे स
रण्यादुपचारेण तेभ्यो द्वितीयो न बहुवचनं विंशतिः भवतः यथाह विंशतिर्विंशत्यो विंशतय इति सामानाधिकरण्ये

स्तासु चानवतेः स्त्रियः ॥ ८५ ॥ पङ्क्तेः शतसहस्रादि क्रमाद्दशगुणोत्तरम् ॥ यौतवं द्रवयं पाय्यमिति

द्वे विक्रयक्रियायाः — भावे विंशतिर्गवां विंशतिर्गवां विंशतय इति नेति तासु विंशत्यादि संख्यासु आनवतेः नवतिं
मर्यादीकृत्याभिव्याप्य भिन्नलिङ्गेनापि सामानाधिकरण्ये स्त्रियः स्त्रीलिङ्गाः यथा विंशतिः

२ विपणो विक्रयः संख्याः संख्येये ह्यारात्रिषु ॥ पुरुषेः कृतो विंशतिः कुडानीति विंशतिश्रुतिरष्टाविंशतिर्यावत्

मानंत्रिधा तुलांगुलिप्रस्थभेदात् भवति तुल्यग्रहणेनोन्मानमुपलक्ष्यते अंगुल्या हस्तादेः प्रस्थेन द्रोणाढकादि   एकं पंचगुंजा माषकस्य   द्वे कर्षस्य   एकं पलस्य

मानार्थकं त्रयम् ॥ ८४ ॥ मानं तुलांगुलिप्रस्थैर्गुंजाः पंचाद्यमाषकः ॥ ते षोडशाक्षः कर्षोऽस्त्री पलं कर्ष

द्वे षोडशमाषात्मकसुवर्णकर्षस्य   एकं सुवर्णपलस्य   एकं तुलायाः   एकं भारस्य

चतुष्टयम् ॥ ८५ ॥ सुवर्णबिस्तौ हेम्नोक्षे कुरुबिस्तस्तु तत्पले । तुला स्त्रियां पलशतं भारः स्याद्विंशतिस्तु

एकं आचितस्य   एकं शाकटभारस्य   द्वे कार्षापणस्य

ला: ॥ ८६ ॥ आचितो दश भाराः स्युः शाकटो भार आचितः ॥ कार्षापणः कार्षिकः स्यात् कार्षिके ता

एकं अशीतिगुंजात्मकताम्रपणस्य   आढकादिसमानाख्ये नाम मसिद्धानां पृथक् पृथगेकैकम्

स्त्रीपादो मानीस्वीप्रस्थद्रोणः द्रोणो आढकः आढकः प्रस्थः प्रस्थपादः कुडवः कुडवपादो निचकः स च प्रस्तृतः ख्यातः विंशतिश्च भिर्वहः

म्रिके पणः ॥ ८७ ॥ अस्त्रियामाढकद्रोणौ खारी वाहो निकुंचकः ॥ कुडवः प्रस्थ इत्याद्याः परिमा

एकं चतुर्थांशस्य   त्रीणि भागस्य   अवयवोऽशो सामान्येन धनस्य

णार्थकाः पृथक् ॥ ८८ ॥ अंशस्तुरीयः पादः स्याद्दशभागे तु वंटकः ॥ द्रव्यं वित्तं स्वापतेयं रिक्थमृक्थं धनं व

८३

अ०

६५

द्वे घटिताघटितयोर्हेमरूप्ययोः

हि०

सु॥ ९१॥ हिरण्यं द्रविणं द्युम्नमर्थरैविभवा अपि। स्यात्कोशश्च हिरण्यं च हेमरूप्ये कृताकृते॥ ९२॥

एकं हेमरूप्यादि मितात्मा एकं कुप्य... त्रीणि माणिक्यस्य

ताभ्यां यदन्यत्तत्कुप्यं रूप्यं तद्द्वयमाहतम्॥ गारुत्मतं मरकतमश्मगर्भो हरिन्मणिः॥ ९३॥ शोणरत्नं

द्वे मोतीस्य० द्वे विद्रुमस्य द्वे रत्नसामान्यस्य मुक्तादेश्च

लोहितकः पद्मरागोऽथ मौक्तिकम्॥ मुक्ताऽथ विद्रुमः पुंसि प्रवालं पुन्नपुंसकम्॥ ९३॥ रत्नं मणिर्द्वयो

ऊनविंशतिः सुवर्णस्य

रश्मजातौ मुक्तादिकेऽपि च॥ स्वर्णं सुवर्णं कनकं हिरण्यं हेम हाटकम्॥ ९४॥ तपनीयं शातकुंभं गांगे

यं भर्म कर्बुरम्॥ चामीकरं जातरूपं महारजतकांचने॥ ९५॥ रुक्मं कार्त्तस्वरं जांबूनदमष्टापदोऽस्त्रि

६५

186

द्वे नालंकारस्य सुवर्णस्य पंच रजतस्य चांदीम० द्वे पीतलम०

याम्॥ अलंकारसुवर्णं यच्छृंगीकनकमित्यपि॥९६॥ दुर्वर्णं रजतं रूप्यं खर्जूरं श्वेतमित्यपि॥ रीतिः स्त्रि

षट् ताम्रस्य० क्षेपक

यां स्यादारकूटो न स्त्रियामथ ताम्रकम्॥९७॥ शुल्बं म्लेच्छमुखं द्व्यष्टवरिष्ठोदुंबराणि च॥ सुवर्णर

क्षेपक सप्तलोहस्य

जतं ताम्ररीतिकांस्यं तथा त्रपु॥९८॥ सीसं च चामरं चैव ह्यष्टौ लोहानि वक्ष्यते॥ लोहोऽस्त्री शस्त्रकं

८ द्वे लोहमलस्य एकं सुवर्णाद्यष्टविधतैजसस्य

तीक्ष्णं पिंडं कालायसायसी॥९९॥ अश्मसारोऽथ मंडूरं सिंहाणमपि तन्मले॥ सर्वं तु तैजसं लोहं वि

एकं फालादिलोहविकारस्य० द्वे काचस्य० चत्वारि पारदस्य० एकं माहिषशृंगस्य त्रीणि अभ्रकस्य

कारस्त्वयसः कुशी॥१००॥ क्षारः काचोऽथ चपलो रसः सूतश्च पारदे॥ गवलं माहिषं शृंगमभ्रकं गि

187

अ० चत्वारि सुरमांसप्र० चत्वारि मौरचूतप्र० तूतियारि० हि०

रिना, मलेः ॥ १०१ ॥ स्रोतोंऽञ्जनं तु सौवीरं कापोतं जननयासुनं ॥ तुत्थां जनं शिखिग्रीवं वितुन्नकं मयूरकं ॥

९९

त्रीणि सूरु हरिद्रा धाथोद्भवा जननस्य हुपार दासन्नतार्क्ष्यशैलम् त्रीणि गंधकप्र०

१०२ ॥ कर्परी रार्विका धाथोद्भवं तु रसांजनम् ॥ रसगर्भं तार्क्ष्यशैलं गंधाश्मा नितु गंधकः ॥ १०३ ॥

त्रीणि कुलस्था कार शिलां जनभेदस्य चत्वारि मितके यामळप्र०

सौगंधिकं च चक्षुष्या कुलाल्यौ तु कुलत्थिका ॥ रीति पुष्पं पुष्पकं च पौष्पकं कुसुमांजनम् ॥ १०४ ॥ पि

पंच हरतालप्र० पंच गडफलप्र० शिला जीतदे० पट्टबोलप्र०

जरं पीतनं नं तालमालं च हरितालकं ॥ गैरेयमश्मजं गिरिजमश्मजं च शिलाजतु ॥ १०५ ॥ बोलगंधरसप्रा

त्रीणि समुद्रफेनप्र० द्वे सिंदूरस्य चत्वारि सीसप्र०

णपिंडगोपरसाः समाः ॥ डिंडीरोऽब्धिकफः फेनः सिंदूरं नागसंभवम् ॥ १०६ ॥ नागसीसकयोगेष्टव ९९

चत्वारि रंगप्र० द्वे कापुसप्र० रुई द्वे चत्वारि कुसुंभप्र०

प्राणिं त्रपु पिच्चटम्॥ रंगवंगे अथ पिचुस्तूलोः थ कमलोत्तरम्॥ १०७॥ स्यात् कुसुंभं वह्निशिखं

द्वे मेषलोमनिर्मितकंबलस्य द्वे शशलोमनिष्पन्नकंबलस्य त्रीणि सहतप्र० द्वे मैनप्र०

महारजनमित्यपि॥ मेषकंबल ऊर्णायुः शशोर्णा शशलोमनि॥ १०८॥ मधुसोद्दं माक्षिकादि सिक्थं

मनःशिलप्र०

क्लीबं तु सिक्थकम्॥ मनःशिला मनोगुप्ता मनोह्वा नागजिह्विका॥ १०९॥ नैपाली कुनटी गोला यव

त्रीणि यवक्षारप्र० पंच सर्जक्षारप्र०

क्षारो यवाग्रजः॥ पाक्यो थ सर्जिकाक्षारः कापोतः सुखवर्चकः॥ ११०॥ सौवर्चलं स्याद्रुचकं त्व

द्वे वंशलोचनप्र० द्वे शोभांजनबीजस्य एकं इक्षुमूलस्य त्रीणि पिप्पलीमूलस्य

क्क्षीरी वंशलोचनौ॥ शिग्रुजं श्वेतमरिचं मोरटं मूलमैक्षवम्॥ १११॥ ग्रंथिकं पिप्पलीमूलं चट

अ० द्वि०

काशिरं द्रव्य पि॥ गोलोमी भूतकेशो नापत्रांगं रक्तचंदनम्॥ ३३॥ त्रिकटु त्र्यूषणं व्योषं त्रिफला राबलेराअंवरा

तु फलत्रिकम्॥ १९३॥ इति वैश्यवर्गः समाप्तः॥ अथ शूद्रवर्गः॥ शूद्राश्चावरवर्णाश्च वृषलाश्च जघन्यजाः॥ १॥ आ

चंडालात्तु संकीर्णा अंबष्ठकरणादयः॥ २॥ शूद्राविशोस्तु करणोंऽबष्ठो वैश्याद्विजन्मनोः॥ शू

द्राक्षत्रिययोरुग्रो मागधः क्षत्रियाविशोः॥ ३॥ माहिष्योर्याक्षत्रिययोः क्षत्तार्याशूद्रयोः सुतः॥

ब्राह्मण्यां क्षत्रियात्सूतस्तस्यां वैदेहको विशः॥ ४॥ रथकारस्तु माहिष्यात्करिण्यां यस्य संभवः॥ द्वि०

द्वे तक्षा तंत्रवाय नापित रजक चर्मकार एते कारवः ते कारुभिः सजातीयैर्मिलितैः श्रेणिः स्यात्

एकं ब्राह्मण्यां शूद्रादुत्पन्नस्य राणां कारुशिल्पिशब्दवाच्यानां

स्याच्चंडालस्तु जनितो ब्राह्मण्यां वृषलेन यः॥४॥ कारुः शिल्पी संहतैस्तैर्द्वयोः श्रेणिः सजातिभिः

द्वे कारुसंघमुख्यस्य द्वे माली प्र० द्वे कुंभकारस्य द्वे कोष्टी प्र० कोरी दे०

कुलकः स्यात्कुलश्रेष्ठी मालाकारस्तु मालिकः॥५॥ कुंभकारः कुलालः स्यात्पलगंडस्तु लेपकः॥ तंतुवा

द्वे लिंपी प्र० दरजी दे० द्वे चितारी प्र० नकाशी चितेरा दे० द्वे शिकलीगर प्र० द्वे चांभार प्र० चमार दे०

यः कुविंदः स्यात्तुन्नवायस्तु सौचिकः॥६॥ रंगाजीवश्चित्रकरः शस्त्रमार्जोसिधावकः॥ पादुकृच्च

चत्वारि सोनार प्र० द्वे कासार प्र० ठठेरा दे०

द्वे लोहार प्र०

र्मकारः स्याद्व्योकारो लोहकारकः॥७॥ नाडिंधमः स्वर्णकारः कलादो रुक्मकारकः॥ स्याच्छांखिकः कां

द्वे तांबटकार प्र० ठठेरा दे० पंचसुतार प्र० बढई दे० क्षेमक एकं गावचा सुतार प्र०

बविकः शौल्विकस्ताम्रकुट्टकः॥८॥ तक्षा तु वर्धकिस्त्वष्टा रथकारस्तु काष्ठतट्॥ ग्रामाधीनो ग्रामत

अ० एकं अजाजीवस्तु तारम० पंचतमाकी म० माऊदे० द्वे धोबी म० परीट द्वे कलारम० द्वि०

द्वि८

क्षेः कोरः तक्षौन्नृधीनकः ॥९॥ क्षुरी मुंडी दिवाकीर्ति नापितांतावसायिनः ॥ निर्णेजकः स्याद्रजकः शौं

द्वे धन गरम० गड्डरिआड्डे० द्वे देवकुलादौ पर्ननंटलीला द्वे द्वं इन्द्रजालादि माया शांबरी मायाः द्वे मायाकारस्य

डिको मंडहारकः ॥१०॥ जाबालः स्यादजाजीवो देवाजीवीस्तु देवलः ॥ स्यान्माया शांबरी मायाकारस्तु प्रति

षट् नटस्य द्वे नट विशेषाणां शैलूषकथकानामिसन्ये

हारिकः ॥११॥ शैलालिनस्तु शैलूषो जायाजीवाः कृशाश्विनः ॥ भरता इत्यपि नटाश्चारणास्तु कुशीलवाः

द्वे मृदंगवादकस्य द्वे पाणिवादकस्य द्वे वेणुवादकस्य द्वे वीणावादकस्य

॥१२॥ मार्दंगिका मौरजिकाः पाणिवादास्तु पाणिघाः ॥ वेणुध्माः स्युर्वैणविका वीणावादास्तु वैणिकाः ॥

पारधी म० द्वे वर्त्तनार्थं पक्षिघातकस्य द्वे जालेन मृगबंधन २ कर्तुः औणिपशुपक्षिणो रत्नामांसविक्रयेण जीवतः कसाई म०

कौः ॥१३॥ जीवांतकः शाकुनिको द्वौ वागुरिकजालिकौ ॥ वैतंसिकः कौटिकश्च, मांसिकश्च समं त्रयम् ॥१४॥ द्वि८

दशानि हीनजातिकर्मणोवर्वरस्य

चत्वारि वेतनजीविनः कर्मकर्तुः ४ द्वे कासिद प्र० द्वे भारवाहकस्य

भृतको भृतिभुक् कर्मकरो वैतनिकोऽपि सः ॥ वार्तावहो वैवधिको भारवाहस्तु भारिकः ॥ १५ ॥ विवर्णः पा

एकादशहीनकस्य

१०

मरो नीचः प्राकृतश्च पृथग्जनः ॥ निहीनोऽपसदो जाल्मः क्षुल्लकश्चेतरश्च सः ॥ १६ ॥ भृत्ये दासेय

चत्वारि औदासि त्यैपरपोषितस्य

दासेरदासगोप्यकचेटकाः ॥ नियोज्यकिंकरप्रैष्यभुजिष्यपरिचारकाः ॥ १७ ॥ पराचितपरिस्कं

षट् आलसस्य ४ षट् दक्षस्य

दपरजातपरैधिताः ॥ मंदस्तुंदपरिमृजः आलस्यः शीतकोलसोनुष्णः ॥ १८ ॥ दक्षेतु चतुरपेशलप

दश चांडालस्य

टवः सूत्थान उष्णश्च ॥ चंडालः प्लवमातंगदिवाकीर्तिजनंगमाः ॥ १९ ॥ निषादश्वपचावंतेवासि

एते किरातादयस्त्रयः चंडालानां भेदाः म्लेच्छशब्दवाच्याश्च ॥ मयूरपिच्छपरिधानः किरातः पत्रपरिधानः शबरः स्वभाषाव्य
गोमांसभक्षकोयस्तु लोकबाह्यं च भाषते ॥ सर्वाचारविहीनोसौ म्लेच्छ इत्यभिधीयते ॥१॥ चत्वारि जीवनार्थं मृगघातकस्य

अ० द्वि०

ण्डालपुक्कसाः ॥ भेदाः किरातशबरपुलिन्दाम्लेच्छजातयः ॥२०॥ व्याधो मृगवधाजीवो मृगयुर्लुब्धकोऽपि सः

द्वि०

सप्तकुत्तराप्र० कुकुरप्र० एकसुन्मत्तशुनः श्वोरहा कुकुरप्र०

पिसः ॥ कौलेयकः सारमेयः कुक्कुरो मृगदंशकः ॥२१॥ शुनको भषकः श्वा स्यादलर्कस्तु स योगितः ॥

एकं शिकारी कुत्ताप्र० द्वे कुतरीप्र० कुतियाहि० एकं ग्राम्यथकरस्य एकं तरुणपशुमात्रस्य चत्वारि शिकारप्र०

श्वा विश्वकद्रुर्मृगयाकुशलः सरमा शुनी ॥२२॥ विट्चरः शूकरो ग्राम्यो वर्करस्तरुणः पशुः ॥ आच्छो

एकं व्याधेन दक्षिणांगे व्रणस्य हरिणस्य द्वयचौरस्य

दनं मृगव्यं स्यादाखेटो मृगया स्त्रियाम् ॥२३॥ दक्षिणारुर्लुब्धयोगाद्दक्षिणेर्मा कुरंगकः ॥ चौरैकागा

चत्वारि चौरकर्मणः

रिकस्तेनदस्युतस्करमोषकाः ॥२४॥ प्रतिरोधिपरास्कंदिपाटच्चरमलिम्लुचाः ॥ चौरिकास्तैन्य द्वि०

एकं चौरिकाधनस्य　　एकं मृगादिबंधनयंत्रस्य　　द्वे आमिषं दत्वा मृगपक्षिबंधनार्थं यत्संधानयंत्रं निबध्यते तस्य

चौर्यं च स्तेयं लोप्त्रं तु तद्धनम् ॥२५॥ वीतंसस्तूपकरणं बंधने मृगपक्षिणाम् ॥ उन्माथः कूटयं

द्वे मृगबंधनार्थं जालो वृतेषस्य　　पंच दोरीप्र०　　ग्रहेः रहरहः येन यंत्रेण जलमुद्धो स्यते तस्य द्वे नाम्नि　　चाक प्र०

त्रं स्याद्वागुरा मृगबंधनी ॥२६॥ शुल्बं वराटकः स्त्री तु रज्जुस्त्रिषु वटी गुणः ॥ उद्घाटनं घटीयंत्रं

द्वे वस्त्रादीनां वेष्टनदंडस्य　　द्वे सूत्रस्य सूत्र प्र०　　द्वे वस्त्रादीनां वयनक्रियायाः

सलिलोद्वाहनं प्रहेः ॥२७॥ पुंसि वेमा वायदंडः सूत्राणि नरितंतवः ॥ वाणिर्व्यूतिः स्त्रियौ तुल्ये

एकं लेख्यादिशिल्पकर्मणः　　द्वे पुतली प्र०　　क्षेपक

पुस्तं लेख्यादिकर्मणि ॥२८॥ पांचालिका पुत्रिका स्याद्वस्त्रदंतादिभिः कृता ॥ जतु त्रपु विकारे तु जा

क्षेपक　　चत्वारि संदूक प्र०　　द्वे कावड प्र०　　बहिंगी　　द्वे　　द्वे तीक प्र०

तुषं त्रापुषं त्रिषु ॥२९॥ पिटकः पेटकः पेटा मंजूषाथ विहंगिका ॥ भारयष्टिस्तदालंबि शिक्यं काचौ

३१० त्रीणि जोडाप्र० पनहीदे० एकं वाहणाप्र० त्रीणि चमरज्वोः वादीप्र० हि०

७० अथ पादुका॥३०॥ पादूरुपानत्स्त्री सैवानुपदीना पदायता॥ नद्ध्रीवर्ध्री वरत्रा स्यादश्वादेस्ताडनी,

एकं कोरडाप्र० त्रीणि कोहकाप्र० किंगरीदे० द्वे सुवर्णादि तुलायाः ताजवाप्र० त्रीणि कसोटीप्र०

कशा॥३१॥ चांडालिका तु कंडोलवीणा चंडालवल्लकी॥ नाराची स्यादेषणिका शाणस्तु निकषः क

द्वे सुवर्णादि छेदिकायाः आवर्तितम् नाव रतिवासुवर्ण तुपालि भिन्नते तस्या द्वे नाम्नी द्वे मूसप्र० द्वे भाताप्र०

षः॥३२॥ व्रश्चनः पत्रपरशुरीषिका तूलिके समे॥ तैजसावर्तनी मूषा भस्त्रा चर्मप्रसेविका॥३३॥

द्वे सुक्तादि वेधनयंत्रस्य द्वे कातरीप्र० कैची द्वे कुकरप्र० वसलाप्र० द्वे टाकी द्वे करवतप्र०

वृ२ आस्फोटनी वेधनिका कृपाणी कर्तरी समे॥ वृक्षादनी वृक्षभेदी टंकः पाषाणदारणः॥ क्रक

द्वे रांपीप्र० त्रीणि लोहप्रतिमायाः एकं नृत्यादि चतुःषष्टिवार्त्या त्रिं [illegible] भरतचतुःषष्टि क्रियाणां

चः करपत्रं स्यादारा चर्मप्रभेदिका॥ सूर्मी स्थूणायःप्रतिमा शिल्पं कर्मकलादिकम्॥३५॥ प्रति ७०

हेकरणेभावेपि येनोपमीयतेयाचोपमि
तयोरेतेनाति
अष्टौमूर्त्तिसदृशशिलादिनिर्मितप्रतिरूपकस्य

मानंप्रतिबिंबंप्रतिमाप्रतियातनाप्रतिछाया॥प्रतिकृतिरर्चापुंसिप्रतिनिधिरुपमोपमानंस्या

एतेसमादयःसप्ततुल्यार्थवाच्यलिंगास्सु

त्॥३६॥वाच्यलिंगाःसमस्तुल्यःसदृक्षःसदृशःसदृक्॥साधारणःसमानश्चस्युरुत्तरपदेत्व

निभादयःपंचउत्तरपदस्थाएववाच्यलिंगाःसदृशवचनास्युरिएकादशवेतनस्य
तिपूर्वस्मात्विशेषःयथापितेनिभःपुत्रःआदित्यनिभंता

मी॥३७॥निभसंकाशनीकाशप्रतीकाशोपमादयः॥कर्मण्यातुविधाभृत्याभृतयोभर्मवेतनम्

सुरादिनवमदिरामद्यसामान्यस्य

॥३८॥भरण्यंभरणंमूल्यंनिर्वेशःपणइत्यपि॥सुराहलिप्रियाहालापरिस्रुद्वरुणात्मजा॥

एकंमद्यपानरचिजनकस्य

॥३९॥गंधोत्तमाप्रसन्नेराकादंबर्यःपरिस्रुता॥मदिराकश्यमद्येचाप्यवदंशस्तुभक्षणम्॥४०॥

197

त्रीणिमद्यपानस्थानस्य द्वे पुनःपुनर्मद्यपानक्रमस्य चत्वारि मधुकपुष्पकृतमद्यस्य

७० सुरापानं मदस्थानं मधुवारा मधुक्रमाः ॥ मध्वासवो माधवको मधु माध्वीकमद्वयोः ॥ ४१ ॥ मैरे

मद्यविशेषाणां पृथक् पृथगेकैकं द्वे सुराकल्कस्य द्वे वंशांकुरफलादीनूतकाले नानाद्रव्यकृतसुरायाः द्वे सुरामंडस्य

७१ येमासवः शीधुर्मेदको जगलः समौ ॥ सधानस्यादभिषवः किण्वं पुंसितु नग्नहूः ॥ ४२ ॥ करोत्त

मः सुरामंडे आपानं पानगोष्ठिका ॥ चषकोऽस्त्री पानपात्रं सतकोऽप्यनुतर्षणम् ॥ ४३ ॥ धूर्तोक्षदे

द्वे समिल्पपानार्थकृतगोष्ठ्याः चत्वारि मद्यपानपात्रस्य

वी कितवोऽक्षधूर्तो द्यूतकृत्समाः ॥ स्युर्लग्नकाः प्रतिभुवः सविकाद्यूतकारकौ ॥ ४४ ॥ द्यूतोऽस्त्रियाम्

पंच द्यूतकारस्य चत्वारि द्यूतस्य

मक्षवती कैतवं पण इत्यपि ॥ पणोऽक्षेषु ग्लहोऽक्षास्तु देवनाः पाशकाश्च ते ॥ ४५ ॥ परिणायस्तु शारीणां

द्वे आगिनप्र० द्वे द्यूतकारयितुः

द्वे द्यूतजय्यमानद्रव्यस्य त्रीणि पाशाप्र० एकं शारीणां वामदक्षिणतः समंतान्नयनस्य

७१

Margin notes (left): ...धुरिक्षुरसैःप... पकैरासवोभवे ॥ मैरेयं धातकीपु... गुडधानांबुसंहि... मितिमाध ॥१॥

द्रुशारी शांखेलु नाधारपटस्स द्वेपणपूर्वकमेषककुटा
द्वियोधनरेवनूसं
अत्रवर्गेयोगिकाः शद्बाः

समंतान्भयने स्त्रियाम्॥ अष्टापदं शारिफलं माणिच्यूतं समाव्हयः॥ ४६॥ उक्ताभूरिप्रयोगत्वादे

मालाकार मार्दंगिकवेणविकोरव्र। पुंति प्रचुर प्रयोगदर्शनात् एकस्मिन् लिंगेउक्ताः ते तोऽन्यपि तत छोगव शात्ते

२५ कस्मिं त्रयौगिकाः॥ ताधर्म्यादन्यतो वृत्ताउत्या लिंगांतरेऽपिते॥ ४७॥ इति शूद्रवर्गः समा

पांअन्यतो अन्यत्र जातौ वृत्तौ सत्सां अन्यत्र स्त्रियांक्लीबे चोहनीयाः यथा माला कारी स्त्री मालाकारं कुलमित्या

सः॥ इत्यमरसिंहकृतौ नामलिंगानुशासने॥ भूम्यादिकांडो द्वितीयः सांग एव समा

दि॥ येप्ययौगिकाः करणमालिककुंभकारादयः ते जाति वचन त्वात्कुक्कुटादिवत् जातरिसादिनाडी षिलिंगांतरे स्त्री

र्पितः॥ १॥ इत्यमरसिंहकृतस्यामरकोशस्य द्वितीयः कांडः समाप्तः॥ ७॥ ७॥

लिंगे क्लीबे पि बोद्धव्या

भूमिवर्गस्य श्लोकसंख्या २० पुरवर्गस्य० २२ शैलवर्ग० श्लो० १० वनौषधिव० श्लो० १७२ सिंहादिवर्गस्य श्लो० ४६ नव० श्लो० १४२

ब्रह्मव० श्लो० ६१ क्षत्रिव० श्लो० १२०॥ वैश्यवर्ग० श्लो० ११२ शूद्रवर्ग० श्लो० ४७ सर्वकांडस्यसंख्या ७५३

॥ इत्यमरे द्वितीयकांडः समाप्तः ॥

अथामरतृतीयकांडः प्रारंभः

201

अ० ट०

१

॥श्रीगणेशायनमः॥ ॐ विशेष्यनिघ्नैः संकीर्णैर्नानार्थैरव्ययैरपि॥ लिंगादिसंग्रहैर्वर्गाः सामान्येवर्गसंश्रयाः॥१॥ स्त्रीदाराद्यैर्यद्विशेष्यं यादृशैः प्रस्तुतंपदैः॥ गुणद्रव्यक्रियाशब्दा

त्रीणिभाग्यसंपन्नस्य ३ द्वेउदारचित्तस्य द्वेप्रशस्तहृदयस्य २

स्तथास्युस्तस्यभेदकाः॥२॥ सुकृतीपुण्यवान्धन्यो महेच्छस्तु महाशयः॥ हृदयालुः सुहृदयो

द्वेदुःखसाधनस्थलेपिउद्यमपरस्य द्वेशाभिज्ञस्य

महोत्साहो महोद्यमः॥३॥ प्रवीणे निपुणाऽभिज्ञविज्ञनिष्णातशिक्षिताः॥ वैज्ञानिकः कृतमु

द्वेपूज्यस्य द्वेसंशयितुःसंशयविषयस्यस्थाण्वादेश्च त्रीणिदक्षिणार्हस्य [illegible]

१०

खः कृती कुशल इत्यपि॥४॥ पूज्यः प्रतीक्ष्यः सांशयिकः संशयापन्नमानसः॥ दक्षिणीयो दक्षि

१

202

चत्वारि अतिदातुः ४ द्वे अल्पायुष्मतः

एाईस्तत्र दक्षिएये इत्यपि ॥ ५ ॥ स्युर्वदान्यस्थूललक्ष्यदानशौंडा बहुप्रदे । जैवातृकः स्यादा

द्वे शास्त्रविदः द्वे परीक्षकस्य द्वे स्वतादेरिष्टफलस्य चत्वारि हृष्टमनसः

युष्मान् तर्वाणिस्तु शास्त्रविदू ॥ ६ ॥ परीक्षकः कारणिको वरदस्तु समर्द्धकः ॥ हर्षमाणो विकुर्वाणः

त्रीणि व्याकुलमनसः द्वे उत्कंठितमनसः त्रीणि कृच्चाशयस्य

प्रमना हृष्टमानसः ॥ ७ ॥ दुर्मना विमना अंतर्मनाः स्यादुत्क उन्मनाः ॥ दक्षिणे सरलोदारौ सुक

एकं दानकर्तेभोक्तुः त्रीणि तात्पर्ययुक्तस्य द्वे पेक्षितार्थउद्युक्तस्य षट् ख्यातमात्रस्य

लौदानृ भोक्तरि ॥ ८ ॥ तत्परे प्रसितासक्तौ विष्टार्थोद्युक्त उत्सुकः ॥ प्रतीते प्रथितख्यातवित्तवि

द्वे आचारसौर्यादिगुणैःख्यातस्य त्रीणि बहुधनस्य द्वे प्रभोः

ज्ञातविश्रुताः ॥ ९ ॥ गुणैः प्रतीते तु कृतलक्षणाहतलक्षणौ ॥ इभ्य आढ्यो धनी स्वामी त्वीश्वरः प

203

अ०
२

द्वे अधिकऋद्धियुक्तस्य श्रीरिकुटुंबासक्तस्य तृ०

निरीरीता॥१०॥ अधिभूर्नायकोनेताप्रभुःपरिवृढोधिपः॥ अधिकर्धिःसमृद्धःस्यात्कुटुंबव्या

एकसुन्दरमावयवयलावण्यवतः

पृतस्तुयः॥११॥ स्यादभ्यागारिकस्तस्मिन्नुपाधिश्चपुमानयम्॥ वरांगरूपोपेतोयः सिंहसंहन

व्यसनेनाभ्युदयेचयदविकारंमनस्तत्वंतत्संपदायुक्तः वाचाररहितस्पृहे द्वे पितृसमस्य

कार्यकर्त्तानयः तस्यके

नोहिसनः॥१२॥ निर्वार्यःकार्य्यकर्त्तायःसंपन्नःसत्वसंपदा॥ अवाचिमूकोथमनोजवःसपितृस

एकसरसालसूतकस्याशुः चत्वारिलक्ष्मीयुक्तस्य

निभेः॥१३॥ सत्कृत्यालंकृतांकन्यांयोददातिसकुकुदः॥ लक्ष्मीवाल्लक्ष्मणःश्रीलःश्रीमान्स्नि

द्वे स्निग्धस्य चत्वारिकृपालोः पंचस्वतंत्रस्य

ग्धस्तुवत्सलः॥१४॥ स्याद्दयालुःकारुणिकःकृपालुःसूरतःसमाः॥ स्वतंत्रोपावृतःस्वैरीस्वच्छंदोनि

२

चत्वारिपराधीनस्य ४

क्षे०

स्वैरग्रहः ॥१५॥ निरंकुशोयथाकामीतथानियंत्रणोपिच ॥ परतंत्रः पराधीनः परवान्नाथवानपि

द्वे स्वलंभुवंचमार्जयतः द्वे चिरक्रियस्य

पंचअधीनमात्रस्य

॥१६॥ अधीनोनिघ्न आयत्तोस्वच्छंदोगृह्यकोप्यसौ ॥ खलपूः स्याद्बहुकरोदीर्घसूत्रश्चिरक्रि

द्वे अविमृश्य कार्यकर्तुः एकं मंदक्रियस्य द्वे कर्मकरणे समर्थस्य एकं कर्मकर्तुमुद्यतस्य

यः ॥१७॥ जाल्मोसमीक्ष्यकारीस्यात्कुंठोमंदः क्रियासुयः ॥ कर्मक्षमोलंकर्मीणः क्रियावांक

द्वे फलमनपेक्ष्य कर्मणिप्रवृत्तिशीलस्य द्वे प्रयत्नेन आरंब्धकर्मपरि समापयितुः द्वे मूल्यं गृहीत्वा कर्मकर्तुः एकं वेतनेन विनाभारवहनादि कर्तुः

र्मसूद्यतः ॥१८॥ सकार्मः कर्मशीलोयः कर्मशूरस्तुकर्मठः ॥ भर्ण्यभुक्कर्मकरः कर्मकारस्तु

द्वे मृतमुद्दिश्य स्नानकर्तुः द्वे मत्स्यमांसभक्षकस्य चत्वारि बुभुक्षोः

तत्क्रियः ॥१९॥ अपस्नातोमृतस्नातआमिषाशीतुशौष्कलः ॥ बुभुक्षितः स्यात्क्षुधितोजिघत्सुरश

५०

206

हूपरान्नजीविनः त्रीणिभक्षणपरस्य द्वेअविजिगीषोः स्वोदरमात्र परकस्य

अ० ... आद्यूनः स्यादौदरिको विजिगीषाविवर्जि मू०

न्नायितः ॥२०॥ परान्नः परपिंडादो भक्षको घस्मरोऽद्मरः ॥ आद्यूनः स्यादौदरिको विजिगीषाविवर्जि

द्वेपोष्यवर्गविलायस्वोदरमात्रपूरकस्य द्वेसर्ववर्णान्नाम [illegible] पंचलुब्धमात्रस्य

२ ते ॥२१॥ उभौ त्वात्मंभरिः कुक्षिंभरिः स्वोदरपूरके ॥ सर्वान्नीनस्तु सर्वान्नभोजी गृध्नुस्तु गर्धनः

द्वेअतिलुब्धस्य द्वेउन्मादशीलस्य द्वेअविनीतस्य

॥२२॥ लुब्धोऽभिलाषुकस्तृष्णक्समौ लोलुपलोलुभौ ॥ सोन्मादस्तून्मदिष्णुः स्यादविनी

त्तारितस्य नवकामुकस्य

तः समुद्धतः ॥२३॥ मत्ते शौंडोत्कटक्षीबाः कामुके कमितानुकः ॥ कम्रः कामयिताभीकः क

क्षेपक

मनः कामनोऽभिकः ॥२४॥ छेको विदग्धे व्यसनि परिभद्रानुप्लुते ॥ वेश्यापतिर्भुजंगः स्या ३

क्षेपक चत्वारि वचने स्थितस्य द्वे वशंगतस्य २

तूरिवंगः पाल्लविकोविटः ॥२५॥ विधेयो विनयग्राही वचने स्थित आश्रवः ॥ वश्यः प्रणेयो नि

त्रीणि विनीतस्य त्रीणि निर्लज्जस्य द्वे नवनवोन्मेषशालिप्रज्ञावतः २ द्वे सलज्जस्य

भृतविनीतः प्रश्रितः समाः ॥२६॥ धृष्टे धृष्णुर्वियातश्च प्रगल्भः प्रतिभान्विते ॥ स्याद्धृष्टे तु

२ द्वे परकीयधर्मशीलाद्धर्षविस्मितस्य द्वे रोगादिभ्यंजनाकुलहृदयस्य चत्वारि भयशीलस्य ४ द्वे उत्पत्त्यर्थं प्रापि सोः

शालीनो विलक्षो विस्मयान्विते ॥२७॥ अधीरे कातरस्त्रस्नुर्भीरुर्भीरुकभीलुकाः ॥ आशंसुरा

द्वे ग्रहणशीलस्य २ एकं श्रद्धायुक्तस्य द्वे पतनशीलस्य २ द्वे लज्जाशीलस्य

शंसितरि गृहयालुर्ग्रहीतरि ॥२८॥ श्रद्धालुः श्रद्धया युक्ते पतयालुस्तु पातुके ॥ लज्जाशीलोऽप

वंदनशीलस्य द्वे २ त्रीणि हिंसाशीलस्य २ द्वे वर्धनशीलस्य द्वे ऊर्ध्वपतनशीलस्य

त्रपिष्णुर्वन्दारुरभिवादके ॥२९॥ शरारुर्घातुको हिंस्रः स्याद्वर्धिष्णुस्तु वर्धनः ॥ उत्पतिष्णुस्तूत्प

208

अ० द्वे अलंकरणशीलस्य त्रीणि साधुभवनशीलस्य द्वे वर्त्तनशीलस्य द्वे साधुनिराकुर्वतः तृ०

नितौऽलंकरिष्णुस्तु मंडनः ॥ ३० ॥ भूष्णुर्भविष्णुर्भविता वर्त्तिष्णुर्वर्त्तनः समौ ॥ निराकरिष्णुः क्षि

४ द्वे निविडचिक्कणस्य त्रीणि ज्ञानशीलस्य द्वे विकाशशीलस्य चत्वारि प्रसरणशीलस्य

प्नुः स्यात्सांद्रस्निग्धस्तु मेदुरः ॥ ३१ ॥ ज्ञाता तु विदुरो विंदुर्विकासी विकस्वरः ॥ विसृत्वरो विसृम तु २

षट् क्षमाशीलस्य त्रीणि क्रोधनस्य

षष्ठ रः प्रसारी च विसारिणि ॥ ३२ ॥ सहिष्णुः सहनः क्षंता तितिक्षुः क्षमिता क्षमी ॥ क्रोधनोऽमर्षणः

द्वे अतिक्रोधनस्य द्वे जागरणशीलस्य द्वे निद्राभ्रांतस्य त्रीणि निद्राशीलस्य

कोपी चंडस्त्वत्यंतकोपनः ॥ ३३ ॥ जागरूको जागरिता घूर्णितः प्रचलायितः ॥ स्वप्नक्शयालुर्निद्रा

द्वे निद्रांगतस्य द्वे विमुखस्य द्वे अधोमुखस्य एकं देवान् पूजयतः गच्छतो वा

लुर्निद्राणशयितौ समौ ॥ ३४ ॥ पराङ्मुखः पराचीनः स्यादवाङप्यधोमुखः ॥ देवानंचति देवद्र्यं ४

एकं सर्वतोगच्छतः एकं सहगच्छतः एकं वक्रगच्छतः त्रीणिविशिष्टवक्तुः

१२ विष्वद्र्यङ् विष्वगंचति ॥ ३५ ॥ यः सहांचति सध्र्यङ् स स तिर्यङ् यस्तिरोंचति ॥ वदोवदाव

१ द्वे अनवद्योद्दामातिपटुवचनस चत्वारि सुष्टुवक्तुः ४ चत्वारि बहुगर्ह्यभाषिणः

दो वक्ता वागीशो वाक्पतिस्समौ ॥ ३६ ॥ वाचोयुक्तिः पटुर्वाग्मी वावदूकोऽतिवक्तरि ॥ स्याज्जल्पा

त्रीणि अप्रियवादिनः ३ द्वे प्रियवादिनः २ द्वे अस्फुटवचनस

कस्तु वाचालो वाचाटो बहुगर्ह्यवाक् ॥ ३७ ॥ दुर्मुखे मुखराबद्धमुखौ शक्लः प्रियंवदे ॥ लोहलः स्या

द्वे कुत्सितवक्तुः द्वे कुकथनशीलस्य २ द्वे काकादिवद्दुःस्वरस्य द्वे शब्दकारिणः

दस्फुटवाग्गर्ह्यवादी तु कद्वदः ॥ ३८ ॥ समौ कुवादकुचरौ स्यादसौम्यस्वरोऽस्वरः ॥ रवणः शब्दनो

द्वे नाटकादौ मंगलार्थमेयादिवादस्य द्वे सर्वकार्यसंमूढस्य एकं वाक्श्रुतिवर्जितस्य द्वे मौनशीलस्य

नांदीवादी नांदीकरः समौ ॥ ३९ ॥ जडोऽज्ञे एडमूकस्तु वक्तुं श्रोतुमशिक्षिते ॥ तूष्णींशीलस्तु

210

अ०　　त्रीणि विवस्त्रस्य　　द्वे गृहादिभ्यो निष्कासितस्य　　द्वे निर्भर्त्सितस्य　　द्वे शत्रुणा गृहीतगर्वस्य　　तृ०

क्षीकोऽनग्नोऽवासा दिगंबरः ॥४०॥ निष्काशितोऽवकृष्टः स्यादपध्वस्तस्तु धिक्कृतः ॥ आत्तगर्वो

५　　द्वे धनादिकं दापितस्य　　चत्वारि हृतनिराकरणस्य

ऽभिभूतः स्याद्दापितः साधितः समौ ॥४१॥ प्रत्यादिष्टो निरस्तः स्यात्प्रत्याख्यातो निराकृतः ॥ नि

द्वे कृतापकारस्य　　द्वे कृतवंचनस्य　　चत्वारि हृतमनोभंगस्य

कृतः स्याद्विप्रकृतो विप्रलब्धस्तु वंचितः ॥४२॥ मनोहतः प्रतिहतः प्रतिबद्धो हतश्च सः ॥ अधि

आहूय प्रेरणे यस्तु अधिक्षेपः स उच्यते　　त्रीणि रज्ज्वादिना संयतचरण　　द्वे आपदं प्राप्तस्य　　द्वे भयात्पलायितस्य

द्वे कृताक्षेपस्य　　स्य बद्धस्य

क्षिप्तः प्रतिक्षिप्तो बद्धे कीलितसंयतौ ॥४३॥ आपन्न आपत्प्राप्तः स्यात्कांदिशीको भयद्रुतः ॥

त्रीणि मिथ्यादूतस्य　　द्वे चलप्रकृतेः　　दैवी मानुषी च पीडा व्यसनं तेन ग्रस्तस्य द्वे　　द्वे शोकादिभिरितिकर्तव्यताशून्यस्य

आशारितः क्षारितोऽभिशस्तः संकसुकोऽस्थिरे ॥४४॥ व्यसनार्त्तोपरक्तौ द्वौ विह्वलस्तु व्याकुलौ समौ ॥　　५

द्वे सांगाम्यधारयि   द्वे आसन्नमरणस्तुचिनलक्षणे   द्वे अपराध्यनताल कशाधा   त्रीणि परवधो द्यतस्य   द्वे व...
नमशुकस्य   मृदं चितमतेः   तमर्हतः

विक्लवो विह्वलः स्यात्तु विवशोऽरिष्टदुष्टधीः ॥४५॥ कश्यः कशार्हे संनद्धे त्वाततायी वधोद्यते ॥ द्वेष्ये

द्वे वधार्हस्य   एकं विषेण वध्यस्य   एकं मुसलेन वध्यस्य

त्वक्षिगतो वध्यः शीर्षछेद्यश्च यौ समौ ॥४६॥ विष्यो विषेण यो वध्यो मुसल्यो मुसलेन यः ॥ शिश्वि

द्वे अपापकर्मणः   शेषमनिश्चि सव धोरि कार्यमाचरतः   द्वे   दोषैकदृष्टेः

दानोऽकृष्णकर्मा चपलश्चिकुरः समौ ॥४७॥ चलाचलः स्याच्चरलश्चांचलश्चंचलश्चलः ॥ दोषैक

द्वे कर्णेजपिलाषरापकारंवदतः   त्रीणि परस्मिरहनशीलस्य
त्रीणि वक्राचारस्य

दृक्पुरोभागी निकृतस्त्वनृजुः शठः ॥४८॥ कर्णेजपः सूचकः स्यात्पिशुनो दुर्जनः खलः ॥ नृशं

चत्वारि परद्रोहकारिणः   ४ द्वे स्वभाववंचकस्य   षट् मूर्खस्य   द्वे पंच कृपणस्य

सो घातुकः क्रूरः पापो धूर्तस्तु वंचकः ॥४९॥ अज्ञे मूढयथाजातमूर्खवैधेयबालिशाः ॥ कदर्ये क

212

अ०
६

पंचदरिद्रस्य ५ पंचयाचकस्य

पणः क्षुद्रः किंपचानमितंपचौ ॥५०॥ निःस्वस्तु दुर्विधो दीनो दरिद्रो दुर्गतोऽपि सः ॥ वनीयको याच-

द्वे अहंकारयुक्तस्य ५ । २ द्वे शुभयुक्तस्य एकं देवानां अस्य त्रिलिंगत्वादेव पर्याया विन ... नोक्ताः

नको मार्गणो याचकार्थिनौ ॥५१॥ अहंकारवानहंयुः शुभंयुस्तु शुभान्वितः ॥ दिव्योपपादुका

एकं नृगोखराश्वादेः एकं कृमिदंशमशकादीनां एकं पक्षिसर्पपिपीलिकादीनां

देवा नृगवाद्या जरायुजाः ॥५२॥ स्वेदजाः कृमिदंशाद्याः पक्षिसर्पादयोऽण्डजाः ॥ उद्भिदस्तरु-

तरुगुल्मलतादीनां उद्भिदादि चतुष्कं वाच्यं द्वादश सुंदरस्य

गुल्माद्या उद्भिदुद्भिज्जमुद्भिदम् ॥५३॥ सुंदरं रुचिरं चारु सुषमं साधु शोभनम् ॥ कांतं मनो-

१२ क्षेपक क्षेपक एकं यस्य दर्शनात् तृप्तिः समाप्तिः स्तितस्य

हरं रुच्यं मनोज्ञं मंजु मंजुलम् ॥५४॥ रम्यं मनोरमं सौम्यं भद्रकं रामणीयकम् ॥ तदासेचनकं

६

षट्प्रियस्य ६ त्रयोदशाधमस्य

तमेचीरस्युतोयस्यदर्शनात्॥५५॥ अभीष्टेऽभीप्सितंहृद्यंदयितंवल्लभंप्रियम्॥ निकृष्टप्रतिकृष्टार्वरेफया

१५ चत्वारिमलीनस्य

प्याव्यमाधमाः॥५६॥ कुपूयकुत्सितावद्यखेटगर्ह्याणकाः समाः॥ मलीमसंतुमलिनंकच्चरंमलदूषि

४ त्रीणिपवित्रस्य द्रव्यभावनिर्मलस्यवस्तुनः पंचापनीतमलस्य ५

तम्॥५७॥ पूतंपवित्रंमेध्यंचवीध्रंतुविमलात्मकम्॥ निर्णिक्तंशोधितंमृष्टंनिःशोध्यमनवस्करम्॥

असारस्य ३ चत्वारिशून्यस्य ४ सप्तदशप्रधानस्य

॥५८॥ असारंफल्गुशून्यंतुवशिकंतुच्छरिक्तके॥ क्लीबेप्रधानंप्रमुखप्रवेकाऽनुत्तमोत्तमाः॥५९॥ मुख्य

वर्यवरेण्याश्चप्रवर्होऽनवरार्ध्यवत्॥ परार्ध्याग्र्यप्राग्रहरप्राग्र्याग्र्याग्रीयमग्रियम्॥६०॥ श्रेया

एते व्याघ्रादयः उत्तरपदस्थाः पुंसि श्रेष्ठार्थगोचराः स्युः श्रेष्ठसमर्थगोचरा नृ०

पंचातिशोभनस्य वाचकोयं षांते

अ०
७

नृश्रेष्ठः पुष्कलः स्यात्सत्तमश्चातिशोभने ॥ स्युरुत्तरपदे व्याघ्रपुंगवर्षभकुंजराः ॥ ६१ ॥ सिंहशार्दूल

क्षेपक त्रीण्यप्रधानस्य क्षेपक नवविस्तीर्णस्य

नागाद्याः पुंसि श्रेष्ठार्थगोचराः ॥ अप्राग्र्यं द्वयहीने द्वे अप्रधानोपसर्जने ॥ ६२ ॥ विशंकटं पृथु बृहद्

१ चत्वारिस्थूलस्य ४ चतुर्दशाल्पस्य

विशालं पृथुलं महत् ॥ वड्रोरु विपुलं पीनं पीव्नी तु स्थूलं पीवरे ॥ ६३ ॥ स्तोकाल्पक्षुल्लकाः श्लक्ष्णं सूक्ष्मं

१४ क्षे० पंचाल्पतरस्य

दभ्रं कृशं तनु ॥ स्त्रियां मात्रा त्रुटी पुंसि लवलेशकणाणवः ॥ ६४ ॥ अत्यल्पेऽल्पिष्ठमल्पीयः कनी

क्षेपक द्वादशप्रचुरस्य

यो णीय इत्यपि ॥ प्रभूतं प्रचुरं प्राज्यमदभ्रं बहुलं बहु ॥ ६५ ॥ पुरुहूं पुरु भूयिष्ठं स्फारं भूयश्च ७

शतादिकात् शतात् सहस्रात् परा उत्तरा संख्या येषां संख्ये यानां ते परः शताः आद्येन परः सहस्राः द्वे शक्यगनस्य द्वे स्तगणनस्य

१२

भूरि च ॥ परश्शताद्यास्ते येषां परा संख्या शतादिकात् ॥ ६६ ॥ गणनीये तु गणेयं संख्याते गणितं

चतुर्दश सर्वस्य

मथ समं सर्वम् ॥ विश्वमशेषं कृत्स्नं समस्तनिखिलाखिलानि निःशेषम् ॥ ६७ ॥ समग्रं सकलं

१४ त्रीणि निरंतरस्य त्रीणि विरलस्य पंचदश निकटस्य

पूर्णमखंडं स्यादनूनके । घनं निरंतरं सांद्रं पेलवं विरलं तनु ॥ ६८ ॥ समीपे निकटाऽऽसन्नसन्नि

२९

कृष्टसनीडवत् ॥ सदेशाऽभ्याशसविधसमर्यादसवेशवत् ॥ ६९ ॥ उपकंठांऽतिकाऽभ्यर्णाऽभ्य

१५ त्रीणि संलग्नस्य द्वे अतिनिकटस्य २ द्वे दूरस्य

ग्रा अप्यभितोऽव्ययम् ॥ संसक्तं त्वव्यवहितमपदांतरमित्यपि ॥ ७० ॥ नेदिष्ठमंतिकतमं स्याद्दूरं

अ० ८ | ध्रुवस्वभावाद्यचुन्नतमुपाधि

त्रीण्यतिदूरस्य | दूरदीर्घस्य | त्रीणिवर्तुलस्य | वशादीषन्नतंतस्य

विप्रकृष्टकम्॥ दवीयश्च दविष्ठं सुदूरं दीर्घमायतम्॥ ७१॥ वर्तुलं निस्तलं वृत्तं बंधुरं तून्नतानतम्

त्रीणि नतस्य अवनतानतामिति द्वंद्वेन नाम द्वयं | षट् उच्चस्य | पंचखर्वस्य

म्॥ उच्चप्रांशून्नतोदग्रोच्छ्रितास्तुंगेऽथ वामने॥ ७२॥ न्यग्नीचखर्वह्रस्वाः स्युरवाग्रेऽवनतानत

एकादशवक्रस्य

नतम्॥ अरालं वृजिनं जिह्ममूर्मिमत्कुंचितं नतम्॥ ७३॥ आविद्धं कुटिलं भुग्नं वेल्लितं वक्रमित्य

त्रीणि अवक्रस्य | त्रीण्याकुलस्य क्रमविरहादेकी भवतः | पंचनित्यस्य

पि॥ ऋजावजिह्मप्रगुणौ व्यस्ते त्वप्रगुणाकुलौ॥ शाश्वतस्तु ध्रुवो नित्यसदातनसनातनाः॥

एकरूपतया तु यः कालव्यापकः सः | एकं गोमहिष्यादि भिन्नसह | षट् जंगमस्य

त्रीण्यतिस्थिरस्य | नृतिष्ठति यः आत्माकाशादि | क्षपाषाणादिः

स्थास्नुः स्थिरतरस्थेयानेकरूपतया तु यः॥ कालव्यापी स कूटस्थः स्थावरो जंगमेतरः॥ चरिष्णु ८

द्वाचंचलस्य ६

जंगमं चरं त्रसमिंगं चराचरम् ॥ ७६ ॥ चलनं कंपनं कंप्रं चलं लोलं चलाचलम् ॥ चंचलं तरलं चैव

१० द्वे अधिकस्य २ द्वे दृढसंधानस्य नव कठिनस्य

पारिप्लवपरिप्लवे ॥ ७७ ॥ अतिरिक्तः समधिको दृढसंधिस्तु संहतः ॥ कर्कशं कठिनं क्रूरं कठोरं ३ खटं

९ त्रीणि प्रवृद्धस्य पंच पुरातन ५

निष्ठुरं दृढम् ॥ ७८ ॥ जठरं मूर्तिमन्मूर्तं प्रवृद्धं प्रौढमेधितम् ॥ पुराणे प्रतनं प्रत्नपुरातनं चिरंतनाः ॥

सप्त नूतनस्य ७ चत्वारि कोमलस्य ४ चत्वारि अनुगस्य

॥ ७९ ॥ प्रत्यग्रोऽभिनवो नव्यो नवीनो नूतनो नवः ॥ नूत्नश्च सुकुमारं तु कोमलं मृदुलं मृदु ॥ ८० ॥ अन्व

४ द्वे प्रत्यक्षज्ञातस्य २ द्वे अतींद्रियस्य २ समानन्यवृत्तेः

गन्वक्षमनुगेऽनुपदं क्लीबमव्ययम् ॥ प्रत्यक्षं स्यादैंद्रियकं मप्रत्यक्षमतींद्रियम् ॥ ८१ ॥ एकतानोऽनन्यवृ

अ० ८०

पंचाद्यस्य

निरेकाग्रैकायनावप्यपि॥ अप्येकसर्गएकाग्र्योऽप्येकायनगतोऽपि च॥ ८२॥ पुंस्यादिः पूर्वपौरस्त्यप्र

षडंतस्य द्वे निरर्थकस्य

थमाऽऽद्यो अथाऽस्त्रियाम्॥ अंतोजंघन्यं चरममंत्यपाश्चात्यपश्चिमम्॥ ८३॥ मोघं निरर्थकंस्य

चत्वारिस्पष्टस्य द्वे एकस्यानेकसंबंधिनः त्रीण्यसहायस्य षट्भिन्नस्य

स्पष्टंस्फुटंप्रव्यक्तमुल्वणम्॥ साधारणंतुसामान्यमेकाकीत्वेकएककः॥ ८४॥ भिन्नार्थकाएकतर अन्य

द्वे औनेकप्रकारस्य द्वे त्वरायुक्तस्य द्वे मर्मपीडकस्य

एकस्त्वोऽन्येतरावपि॥ उच्चावचंनैकभेदमुच्चंडमविलंबितम्॥ ८५॥ अरुंतुदंतुमर्मस्पृग

द्वे अबाधितस्य चत्वारिप्रतिकूलस्य एकसव्यांगस्य

बाधंतुनिरर्गलम्॥ प्रसव्यंप्रतिकूलंस्यादपसव्यमपष्ठु च॥ ८६॥ वामंशरीरंसव्यंस्यादपस

द्वे दक्षिणांगस्य द्वे अस्यावकाशमागादि: द्वे दुष्प्रवेशस्य त्रीणि जनादिभिर्निरंतकाशस्य द्वे लूनकेशखंडनस्य

व्यं तु दक्षिणम् ॥ संकटं ना तु संबाधः कलिलं गहनं समे ॥ ८७ ॥ संकीर्णे संकुलाकीर्णे मुंडितं प

त्रीणि ग्रथितस्य त्रीणि विस्तृतस्य द्वे विस्मृतस्य द्वे वांछितस्य स्थापितस्य वा

रिवापितम् ॥ ग्रथितं संदितं दृब्धं विसृतं विस्तृतं ततम् ॥ ८८ ॥ अंतर्गतं विस्मृतं स्यात्प्राप्तप्रणिहि

षट् कंपितस्य द्वे सप्त क्षिप्तस्य

ते समे ॥ वेल्लितप्रेंखिताधूतचलिताकंपिता धुते ॥ ८९ ॥ नुत्तनुन्नास्तनिष्ठ्यूताविद्धक्षिप्तेरि

ताः समाः ॥ परिक्षिप्तं तु निवृतं मूषितं मुषितार्थकम् ॥ ९० ॥ प्रवृद्धप्रसृते न्यस्तनिसृष्टे गुणिताह

ते ॥ निदिग्धोपचिते गूढगुप्ते गुंठितरूषिते ॥ ९१ ॥ द्रुतावदीर्णे उद्गूर्णोद्यते काचितशिक्यिते ॥ घ्रा

220

अ०
१०

णघ्राते दिग्धलिप्ते समुदक्तोद्धृते समे ॥९२॥ वेष्टितं स्याद्वलयितं संवीतं रुद्धमावृतम् ॥ रुग्णं भुग्नेऽथ

निशितक्ष्णुतशातानि तेजिते ॥९३॥ स्याद्विनाशोन्मुखं पक्वं ह्रीणह्रीतौ तु लज्जिते ॥ वृत्ते तु वृत्तवावृत्तौ

सं‍योजित उपाहितः ॥९४॥ प्राप्यं गम्यं समासाद्यं स्यन्नं रीणं स्रुतं स्रुतम् ॥ संगूढः स्यात्संक

लितोऽवगीतः ख्यातगर्हणः ॥९५॥ विविधः स्याद्बहुविधो नानारूपः पृथग्विधः ॥ अवरीणो धि

क्कृतश्चाप्यवध्वस्तोऽवचूर्णितः ॥९६॥ अनायासकृतं फाण्टं स्वनितं ध्वनितं समे ॥ बद्धे संदानितं

तृ०
ल१
१०

मृतमुदितं संहितं सितम् ॥९७॥ निष्पक्वं क्वथितं पाके क्षीराऽऽज्यपयसां शृतम् ॥ निर्वाणो मुनिवन्ह्यादौ

निर्वातस्तु गतेऽनिले ॥९८॥ पक्वं परिणते गूनं हन्ने मीढं तु मूत्रिते ॥ पुष्टं तु पुषितं सोढे क्षांतमुद्वांतमु

द्गते ॥९९॥ दांतस्तु दमिते शांतः शमितं प्रार्थितेऽर्दितः ॥ ज्ञप्तस्तु ज्ञपिते छन्नश्छादिते पूजितेंऽचितः ॥

॥१००॥ पूर्णस्तु पूरिते क्लिष्टः क्लिशितेऽवसिते सितः ॥ प्रुष्टप्लुष्टोषिता दग्धे तष्टत्वष्टौ तनूकृते ॥१०१॥

वेधितच्छिद्रितौ विद्धे विन्नवित्तौ विचारिते ॥ निष्प्रभे विगताऽरोकौ विलीने विद्रुतद्रुतौ ॥१०२॥ सिद्धे नि

तृ०

अ० ११

वृत्तनिष्पन्नौ दारिते भिन्नभेदितौ ॥ ऊतं स्यूतमुतं चेति त्रितयं तंतुसंतते ॥ १०३ ॥ स्यादर्हितेनम
स्यितनमसितमपचायितार्चितापचितम् ॥ वरिवसिते वरिवस्यितमुपासितं चोपचरितं च ॥ १०४ ॥
संतापितस्तु संतप्तो धूपितधूपायितौ च दूनश्च ॥ हृष्टो मत्तः स्तृप्तः प्रह्लन्नः प्रमुदितः प्रीतः ॥ १०५ ॥
छिन्नं छातं लूनं कृत्तं दातं दितं छितं वृक्णम् ॥ स्रस्तं ध्वस्तं भ्रष्टं स्कन्नं पन्नं च्युतं गलितम् ॥ १०६ ॥
लब्धं प्राप्तं विन्नं भावितमासादितं च भूतं च ॥ अन्वेषितं गवेषितमन्विष्टं मार्गितं मृगितम् ॥ १०७ ॥ ११

आर्द्रस्मार्द्रक्लिन्नं तिमितं स्तिमितं समुन्नमुत्तं च ॥ स्नातं चाप्लुतं रक्षितम् अवितं गोपायितं गुप्तम् ॥ १०८ ॥ अवगणितमवमतावज्ञाते अवमानितं च परिभूते ॥ त्यक्तं हीनं विधुतं समुज्झितं धूत- मुत्सृष्टम् ॥ १०९ ॥ उक्तं भाषितमुदितं जल्पितमाख्यातमभिहितं लपितम् ॥ बुद्धं बुधितं मनितं विदितं प्रतिपन्नमवसितावगते ॥ ११० ॥ ऊरीकृतमुररीकृतमङ्गीकृतमाश्रुतं प्रतिज्ञातम् ॥ संगीर्णविदितसंश्रुतसमाहितोपश्रुतोपगतम् ॥ १११ ॥ ईलितशस्तपणायितपनायितप्रणुत-

क्षि २

अ०
१२

पणितपनितानि॥ अपिगीर्णवर्णिताः भिष्टुतेडितानिस्तुतार्थानि॥११२॥ भक्षितचर्वितलिप्त

प्रत्यवसितगिलितखादितप्सातम्॥ अभ्यवहृतान्नजग्धग्रस्तग्लस्ताशितंभुक्ते॥११३॥

क्षेपिष्ठक्षोदिष्ठप्रेष्ठवरिष्ठस्थविष्ठबंहिष्ठाः॥ क्षिप्रक्षुद्राभीप्सितपृथुपीवरबहुप्रकर्षार्थाः॥

॥११४॥ साधिष्ठद्राघिष्ठस्फेष्ठगरिष्ठह्रसिष्ठवृंदिष्ठाः॥ वाढव्यायतबहुगुर्वामनवृंदारकाः

तिशये॥११५॥ इतिविशेष्यनिघ्नवर्गः समासैःप्रकृतिप्रत्ययार्थाद्यैः संकीर्णलिंगमुन्नेयम्॥

तृ०

१२

कर्मक्रियातत्सातत्ये गम्ये स्युरपरस्पराः ॥१॥ साकल्यासंगवचने पारायणतुरायणे । यदृच्छा स्वैरिता

हेतुशून्या त्वास्था विलक्षणम् ॥२॥ शमथस्तु शमः शांतिर्दांतिस्तु दमथो दमः । अवदानं कर्मवृत्तं

काम्यदानं प्रवारणम् ॥३॥ वशक्रिया संवननं मूलकर्म तु कार्मणम् । विधूननं विधुवनं तर्पणं प्रीण

नाऽवनम् ॥४॥ पर्य्याप्तिः स्यात्परित्राणं हस्तवारणमित्यपि । सेवनं सीवनं स्यूतिर्विदरः स्फुटनं भि

दा ॥५॥ आक्रोशनमभीषंगः संवेदो वेदना न ना । संमूर्छनमभिव्याप्तिर्याच्ञा भिक्षाऽर्थनाऽर्दना ॥६॥

अ०
१३

तृ०

नर्द्दनं छेदनेऽथ द्वे आनंदनसभाजने। आमच्छनमथाऽऽम्नायः संप्रदायः क्षये क्षिया ॥७॥ ग्रहे
ग्राहो वशः कांतौ रक्षणः स्त्राणे रणः क्वणे ॥ व्यधो वेधे पचा पाके हवो हूतौ वरो वृतौ ॥८॥ ओषः प्लोषे नयो
नाये ज्यानिर्जीर्णौ भ्रमो भ्रमौ। स्फातिर्वृद्धौ प्रथाख्यातौ स्पृष्टिः पृक्तौ स्नवः स्रवे ॥९॥ एधा समृद्धौ स्फुरणे
स्फुरणा प्रमितौ प्रमा। प्रसूतिः प्रसवे श्च्योते प्राघारः क्लमथः क्लमे ॥१०॥ उत्कर्षोऽतिशये संधिः श्लेषे
विषय आश्रये। क्षिपायां क्षेपणं गीर्णिर्गिरौ गुरणमुद्यमे ॥११॥ उन्नाय उन्नये श्रायः श्रयणे जयने ज

१३

यः॥ निगादो निगदे मादो मद उद्वेग उद्भ्रमे॥१२॥ विमर्दनं परिमलोऽभ्युपपत्तिरनुग्रहः॥ निग्रहस्तु
निरोधः स्यादभियोगस्त्वभिग्रहः॥१३॥ मुष्टिबंधस्तु संग्राहो डिंबे डमरविप्लवौ॥ बंधनं प्रसितिश्चा
रः स्पर्शः स्प्रष्टोपतप्तरि॥१४॥ निकारो विप्रकारः स्यादाकारस्त्विंग इंगितम्॥ परिणामो विकारो द्वे
समे विकृतिविक्रिये॥१५॥ अपहारस्त्वपचयः समाहारः समुच्चयः॥ प्रत्याहार उपादानं विहारस्तु प
रिक्रमः॥१६॥ अभिहारोऽभिग्रहणं निर्हारोऽभ्यवकर्षणम्॥ प्रवाहस्तु प्रवृत्तिः स्यात्प्रवहो गमनं बहिः॥१७॥

अनुहारोऽनुकारः स्यादर्थस्यापगमे व्ययः

अ०
१४

तृ०

वियामो वियमो यामो यमः संयामसंयमौ ॥१८॥ हिंसाकर्माभिचारः स्याज्जागर्या जागरा द्वयोः ॥
विघ्नोऽन्तरायः प्रत्यूहः स्यादुपघ्नोऽन्तिकाश्रये ॥१९॥ निर्वेश उपभोगः स्यात्परिसर्पः परिक्रिया ॥ विधुरं तु
प्रविश्लेषोऽभिप्रायश्छंद आशयः ॥२०॥ संक्षेपणं समसनं पर्यवस्था विरोधनम् ॥ परिसर्या परीसा
रः स्यादास्या त्वासना स्थितिः ॥२१॥ विस्तारो विग्रहो व्यासः स च शब्दस्य विस्तरः ॥ संवाहनं मर्दनं स्या
द्विनाशः स्याददर्शनम् ॥२२॥ संस्तवः स्यात्परिचयः प्रसरस्तु विसर्पणम् ॥ नीवाकस्तु प्रयामः स्यात्

१४

न्निधिः सन्निकर्षणम्॥२३॥ लवोऽभिलावो लवने निष्पावः पवने पवः॥ प्रस्तावः स्यादवसरस्त्रसरः सूत्रवेष्टनम्॥२४॥ प्रजनः स्यादुपसरः प्रश्रयप्रणयौ समौ॥ धीशक्तिर्निष्क्रमोऽस्त्री तु संक्रमो दुर्गसंचरः॥२५॥ प्रत्युत्क्रमः प्रयोगार्थः प्रक्रमः स्यादुपक्रमः॥ स्यादभ्यादानमुद्घात आरंभः संभ्रमस्त्वरा॥२६॥ प्रतिबंधः प्रतिष्टंभोऽवनायस्तु निपातनम्॥ उपलंभस्त्वनुभवः समालंभो विलेपनम्॥२७॥ विप्रलंभो विप्रयोगो विलंभस्त्वतिसर्जनम्॥ विश्रावस्तु प्रतिख्यातिरवेक्षा प्र

अ०
१५

तृ०

ति जागरः॥२८॥ निपाठनिपठौ पाठे तेमस्तेमौ समुंदने॥ आदीनवाऽऽश्रवौ क्लेशे मेलके संगसंग
मौ॥२९॥ संवीक्षणं विचयनं मार्गणं मृगणा मृगः॥ परिरंभः परिषंगः संश्लेष उपगूहनम्॥३०॥
निर्वर्णनं तु निध्यानं दर्शनालोकनेक्षणम्॥ प्रत्याख्यानं निरसनं प्रत्यादेशो निराकृतिः॥३१॥ उप
शायो विशायश्च पर्यायशयनार्थकौ॥ अर्त्तनं च ऋतीया च हृणीया च घृणार्थकाः॥३२॥ स्याद्व्य
त्यासो विपर्यासो व्यत्ययश्च विपर्यये॥ पर्ययोऽतिक्रमस्तस्मिन्नतिपात उपात्ययः॥३३॥ प्रेषणं

१५

पत्समाहूय तत्र स्यात्प्रतिशासनम्॥ स संस्तावः क्रतुषु या स्तुतिभूमिर्द्विजन्मनाम्॥३४॥ नि

धाय तक्ष्यते यत्र काष्ठे काष्ठं स उद्घनः॥ स्तम्बघ्नस्तु स्तम्बघनः स्तम्बो येन निहन्यते॥३५॥ आविधो

विध्यते येन तत्र विष्वक्समे निघः॥ उत्कारश्च निकारश्च द्वौ धान्योत्क्षेपणार्थकौ॥३६॥ निगारो

द्गारविक्षावोद्ग्राहास्तु गरणादिषु॥ आरत्यवरतिविरतय उपरामेऽथास्त्रियां तु निष्ठेवः॥ निष्ठ्यू

तिर्निष्ठेवनं निष्ठीवनमित्यभिन्नानि॥ जवने जूतिः सातिस्त्ववसाने स्यादथ ज्वरे जूर्तिः॥३७॥

232

अ०
१६

तृ०

हृन्नस्तु पशुप्रेरणमङ्करणिरित्यादयः शाषे॥ गोत्रांतेभ्यस्तस्य वृंदमित्यौपगवकादिकम्॥ ३९॥ आ

पूपिकं शाष्कुलिकमेवमाद्यमचेतसाम्॥ माणवानां तु माणव्यं सहायानां सहायता॥ ४०॥ हल्या हला

नां ब्राह्मण्य वाडव्ये तु द्विजन्मनाम्॥ द्वे पर्शुकानां पृष्ठानां पार्श्वं पृष्ठ्यमनुक्रमात्॥ ४१॥ खलानां खल

िनी खल्याप्यथ मानुष्यकं नृणाम्॥ ग्रामता जनता धूम्या पाश्या गल्या पृथक् पृथक्॥ ४२॥ अ

पि साहस्रकारीषचार्मणाः थर्वणादिकम्॥ ४३॥ तुनिसंकीर्णवर्गः समाप्तः नानार्थाः केऽपि कांतादिव

स२
१६

गेष्विवाः त्रकीर्त्तिताः ॥ भूरि प्रयोगा ये येषु पर्यायेषु पितेषु ते ॥ १ ॥ आकाशे त्रिदिवे नाको लोकस्तु

भुवने जने ॥ पद्ये यशसि च श्लोकः शरे खड्गे च सायकः ॥ २ ॥ जंबुको क्रोष्टुवरुणौ पृथुकौ चिपिटाः

र्भकौ ॥ आलोकौ दर्शनोद्योतौ भेरी पटहमाः नको ॥ ३ ॥ उत्संगचिन्हयोरंकः कलंकोंऽकाः पवादयोः ॥

तक्षको नागवर्धक्योरर्कः स्फटिकसूर्ययोः ॥ ४ ॥ मारुते वेधसि ब्रध्ने पुंसि कः कं शिरोंऽबुनोः ॥ स्यात्पु

लाकस्तुच्छधान्ये संक्षेपे भक्तसिक्थके ॥ ५ ॥ उलूके करिणः पुच्छमूलोपांते च पेचकः ॥ कमंडलौ च क

तृ०

अ०
१७

रकः सुगते च विनायकः ॥६॥ किष्कुर्हस्ते वितस्तौ च शूककीटे च वृश्चिकः ॥ प्रतिकूले प्रतीकस्त्रिष्वेक-

देशे तु पुंस्ययम् ॥७॥ स्याद्भूतिकं तु भूनिंबे कट्फले भूस्तृणेऽपि च ॥ ज्योत्स्निकायां च घोषे च कोशा-

तक्यथ कट्फले ॥८॥ सिते च खदिरे सोमवल्कः स्यादथ सिल्हके ॥ तिलकल्के च पिण्याको बाल्ही-

कं रामठेऽपि च ॥९॥ महेन्द्रगुग्गुलूलूकव्यालग्राहिषु कौशिकः ॥ रुक्तापशंकास्वातंकः स्वल्पेऽपि क्षु-

ल्लकस्त्रिषु ॥१०॥ जैवातृकः शशांकेऽपि खुरेऽप्यश्वस्य वर्तकः ॥ व्याघ्रेऽपि पुंडरीको ना यवान्यामपि १७

दीपकः॥११॥ शालावृकाः कपिक्रोष्टुश्वानः स्वर्णेऽपि गैरिकम्॥ पीडार्थेऽपि व्यलीकं स्यादलीकं त्व

प्रियेऽनृते॥१२॥ शीलान्वयावनूके द्वे शल्के शकलवल्कले॥ साष्टे शते सुवर्णानां हेम्न्युरोभूषणे

कल्कोऽस्त्री पले॥१३॥ दीनारेऽपि च निष्कोऽस्त्री शमलैनसोः॥ दंभेऽप्यथ पिनाकोऽस्त्री शूलशंकरधन्वनोः॥१४॥

धेनुका तु करेण्वां च मेघजाले च कालिका॥ कारिका यातनावृत्त्योः कर्णिका कर्णभूषणे॥१५॥ करिह

स्तांगुलौ पद्मबीजकोश्यां त्रिषूत्तरे॥ वृंदारकौ रूपिमुख्यावेके मुख्यान्यकेवलाः॥१६॥ स्याद्दांभि

अ०
१८

कः कौक्कुटिको यश्चादूरेरितेक्षणः ॥ ललाटिकः प्रभोर्भालदर्शी कार्याक्षमश्च यः ॥१७॥ इति कांताः

मयूखस्त्विट्करज्वालासु अलिबाणौ शिलीमुखौ ॥ शंखो निधौ ललाटास्थ्नि कंबौ न स्त्रीन्द्रियेऽपि ख

म॥१८॥ घृणिज्वाले अपि शिखे इति खांताः शैलवृक्षौ नगावगौ ॥ आशुगौ वायुविशिखौ शरार्क

विहगाः खगाः ॥१९॥ पतंगौ पक्षिसूर्यौ च पूगः क्रमुकवृंदयोः ॥ पशवोऽपि मृगा वेगः प्रवाहजवयो

रपि ॥२०॥ परागः कौसुमे रेणौ स्नानीयादौ रजस्यपि ॥ गजेऽपि नागमातंगावपांगस्तिलकेऽपि च ॥२१॥

१८

सर्गः स्वभावनिर्मोक्षनिश्चयाध्यायसृष्टिषु ॥ योगः सन्नहनोपायध्यानसंगतियुक्तिषु ॥२२॥ भोगः

सुखे स्त्र्यादिभृतावहेश्च फणकाययोः ॥ चातके हरिणे पुंसि सारंगः शबले त्रिषु ॥२३॥ कपौ च प्लवगः

शापे त्वभिषंगः पराभवे । यानाद्यंगे युगः पुंसि युगं युग्मे कृतादिषु ॥२४॥ स्वर्गेषुपशुवाग्वज्रदि

ङ्नेत्रघृणिभूजले । लक्ष्यदृष्ट्या स्त्रियां पुंसि गौर्लिंगं चिह्नशेफसोः ॥२५॥ शृंगं प्राधान्यसान्वोश्च

वरांगं मूर्द्धगुह्ययोः । भगं श्रीकाममाहात्म्यवीर्ययत्नार्ककीर्तिषु ॥२६॥ इति गांताः ॥ परिघः परिघा

अ०
११

तृ०

तेऽस्त्रेऽप्योऽपोवृंदेंऽभस्तारये॥ मृत्स्नेप्र् ज्ञाविधाःवर्चोः होदुःखव्यसनेष्वघम्॥२७॥ त्रिविष्टेऽल्ले
लघुः इति घांताः काचाः शिक्यमृद्भेदहक्गुजः॥ विपर्यासे विस्तरे च प्रपंचः पावके शुचिः॥२८॥ मास्यः
मासे चाऽत्युपधे पुंसि मेध्ये सिते त्रिषु॥ अभिषंगेस्पृहायां च गभस्तौ च रुचिः स्त्रियाम्॥२९॥ र
त्रिचांताः केकितार्क्ष्यौ व्यहिभुजौ दंतविप्रांडजा द्विजाः॥ अजाविष्णुहरच्छागा गोष्ठाध्वनिवहा व्रजाः
॥३०॥ धर्मराजौ जिनयमौ कुंजोदंतेऽपि न स्त्रियाम्॥ बले नेक्षेत्रपूर्वोरेवलजावल्गुदर्शना॥३१॥ ११

समेक्ष्यं घोरशेःस्या जिःप्रज्ञास्यात् संततौ जने॥ अभौ शंखशशांकौ च सके नियेनि जं त्रिषु॥ ३२॥
इति जांताः॥ पुंस्याः स्त्र निमवीणे च क्षेत्रज्ञौ वाच्यलिंगकः॥ संज्ञास्याच्चेतना नाम हस्ताद्यैश्चार्थ
सूचना॥ ३३॥ दोषज्ञौ वैद्यविद्वांसौ ज्ञो विद्वान् सोमजेःपि च॥ विज्ञौ प्रवीणकुशलौ कालेज्ञानि कुक्कु
टौ॥ ३४॥ इति ञांताः॥ काके भगंडौ करटौ रोग जगंडकटी करौ॥ शिपिविष्टस्तु खलतौ दुश्चर्मणि महेश्व
रे॥ ३५॥ देवशिल्पिन्यःपि त्वष्टा दिष्टं दैवेःपि न द्वयोः॥ रसे कटुः कटु कार्ये त्रिषु मत्सरतीक्ष्णयोः॥ ३६॥

अ० रिष्टं क्षेमाशुभाभावेष्वरिष्टे तु शुभाशुभे॥ माया निश्चलयंत्रेषु केतवानृतराशिषु॥ ३७॥ अद्रौ

२० प्रधाने शैलशृंगे सीरांगे कूटमस्त्रियाम्॥ सूक्ष्मैलायां त्रुटिः स्त्री स्यात्काले ल्पे संशये पि सा॥ ३८॥

अत्युत्कर्षाश्रयः कोट्यो मूले लग्नकचे जटा॥ व्युष्टिः फले समृद्धौ च दृष्टिर्ज्ञाने क्ष्णि दर्शने॥ ३९॥ इ

तुर ष्टिर्यागेच्छयोः सृष्टिर्निश्चिते बहुनि त्रिषु॥ कष्टे तु कृच्छ्रगहने दक्षामंदागदेषु तु॥ ४०॥ पटुर्द्वौ वाच्य

लिंगौ च रुद्विष्टौ नाः॥ नीलकंठः शिवे पि च॥ पुंसि क्रोष्टौ ज्ञेंतर्जठरं कुसूलों तर्गृहं तथा॥ ४१॥ निष्ठानि २१

ष्पत्तिनाशांताः काष्ठोत्कर्षे स्थितौ दिशि॥ त्रिषु ज्येष्ठोऽतिशस्तेपि कनिष्ठोऽतियुवाऽल्पयोः॥४२॥ इति
ठांताः॥ दंडोऽस्त्री लगुडेऽपि स्याद्गुडो गोलेक्षुपाकयोः॥ सर्पमांसात्पशू व्याडौ गोभेवाचास्त्रिडाइलाः॥
॥४३॥ क्ष्वेडा वंशशलाकाऽपि नाडीकालेऽपि षट्क्षणे॥ कांडोऽस्त्री दंडबाणार्ववर्गावसरवारिषु॥
४४॥ स्याद्भांडमश्वाभरणेऽमत्रे मूलवणिग्धने॥ संघातग्रासयोः पिंडी द्वयोः पुंसि कलेवरे॥४५॥ यं
डौ कपोलविस्फोटो मुंडः केत्रिषु मुंडिते॥ इक्षुभेदेऽपि षंडोऽस्त्री शिखंडो बर्हचूडयोः॥४६॥ इति डांताः॥

भृशप्रतिज्ञयोर्बाढं प्रगाढं भृशकृच्छ्रयोः॥ शक्तस्थूलौ त्रिषु दृढौ व्यूढौ विन्यस्तसंहतौ॥४७॥ इति ढान्ताः॥ भ्रूणोऽर्भके स्त्रैणगर्भे बाणो बलिसुते शरे॥ कणोऽतिसूक्ष्मे धान्यांशे संघाते प्रमथे गणः॥४८॥ पणो द्यूतादिषूत्सृष्टे भृतौ मूल्ये धनेऽपि च॥ मौर्व्यां द्रव्याश्रिते सत्त्वे [illegible] संध्यादिके गुणः॥४९॥ निर्व्या शौर्य पारस्थितौ कालविशेषोत्सवयोः क्षणः॥ वर्णो द्विजादौ शुक्लादौ स्तुतौ वर्णं तु वाऽक्षरे॥५०॥ अरुणो भास्करेऽपि स्याद्वर्णभेदे तु स त्रिषु॥ स्थाणुः शर्वेऽपि च द्रोणः काकेऽप्यथ रवे रणः॥५१॥ ग्रामणीर्नापि

तेपुंसिश्रेष्ठग्रामाधिपेत्रिषु॥उर्णामेषादिलोम्निस्यादाऽऽवर्त्तेचांऽतराभ्रुवोः॥५२॥हरिणीस्या
न्मृगीहेमप्रतिमाहरिताचया॥त्रिषुपांडौचहरिणःस्थूणास्तंभेऽपिवेश्मनः॥५३॥तृष्णेस्पृहापिपा
सेद्वेजुगुप्साकरुणेघृणे॥वणिक्पथेऽपिविपणिःसुराप्रत्यक्चवारुणी॥५४॥करेणुरिभ्यांस्त्रीने
भेद्रविणंतुबलंधनम्॥शरणंगृहरक्षित्रोःश्रीपर्णंकमलेऽपिच॥५५॥विषाऽभिमरलोहेषुती
क्ष्णंक्लीबेखरेत्रिषु॥प्रमाणंहेतुमर्यादाशास्त्रेयत्ताप्रमातृषु॥५६॥करणंसाधकतमंक्षेत्रगात्रेंद्रिये

अ०
२२

तृ०

षः पि॥ प्राण्युत्पादे संसरणम् असंबाधचमूगतौ॥५७॥ घंटापथेऽथ वांतान्ने समुद्गरणमुन्नये॥ अ
नस्त्रिषु विषाणं स्यात् पशुशृंगेभदंतयोः॥५८॥ प्रवणः क्रमनिम्नोर्व्यां प्रह्वे ना तु चतुष्पथे॥ संकीर्णौ नि
चिताशुद्धावीरिणं शून्यमूषरम्॥५९॥ सेतौ च वरणो वेणी नदीवाहे कचोच्चये॥ इति णांताः॥ देवसूर्यौ वि
वस्वंतौ सरस्वंतौ नदार्णवौ॥६०॥ पक्षितार्क्ष्यौ गरुत्मंतौ शकुंतौ भासपक्षिणौ॥ अग्न्युत्पातौ धूमकेतू जीमू
तौ मेघपर्वतौ॥६१॥ हस्तौ तु पाणिनक्षत्रे मरुतौ पवनामरौ॥ यंता हस्तिपके सूते भर्त्ता धातरि पोष्टरि॥६२॥

का२
२२

245

यानपात्रे शिशौ पोतः प्रेतः प्राण्यन्तरे मृते ॥ ग्रहभेदे ध्वजे केतुः पार्थिवे तनये सुतः ॥ ६३ ॥ स्थपतिः कारु

भेदेऽपि भूभृद्भूमिधरे नृपे ॥ मूर्द्धाभिषिक्तो भूपेऽपि ऋतुः स्त्रीकुसुमेऽपि च ॥ ६४ ॥ विष्णावप्यजि

ताव्यक्तौ सूतस्त्वष्टरि सारथौ ॥ व्यक्तः प्राज्ञेऽपि दृष्टान्तावुभे शास्त्रनिदर्शने ॥ ६५ ॥ क्षत्ता स्यात्सारथौ द्वाः

स्थे क्षत्त्रियायां च शूद्रजे ॥ वृत्तान्तः स्यात्प्रकरणे प्रकारे कार्त्स्न्यवार्त्तयोः ॥ ६६ ॥ आनर्त्तः समरे नृत्यस्थान

नीवृद्विशेषयोः ॥ कृतान्तो यमसिद्धान्तदैवाकुशलकर्मसु ॥ ६७ ॥ श्लेष्मादि रसरक्तादि महाभूतानि त

246

अ०
२३

हुणाः॥ इंद्रियाएयं ऽस्मविक्रांतिः राढयो निश्रभातवः॥६८॥ क्षांतरे ऽपिशुद्धांतो नृपस्याः सर्वगोच

रे॥ कासत्सामर्थ्ययोः शक्तिर्मूर्त्तिः काठिन्यकाययोः॥६९॥ विस्तारवल्ल्योर्व्रततिर्वसती रात्रिवेरम नोः॥

क्षयाऽर्चयोरपचितिः सातिर्दीनावसानयोः॥७०॥ अर्त्तिः पीडाधनुष्कोट्यो र्जातिः सामान्यजन्मनोः॥प्र

चारस्पंदयोरीतिरीतिर्डिंबप्रवासयोः॥७१॥ उदये ऽधिगमेप्राप्तिस्त्रेता त्वग्नित्रयेयुगे॥ वीणाभेदेऽपि

महतीभूतिर्भस्मनिसंपदि॥७२॥ नदीनगर्योर्नागानां भोगवत्यथसंगरे॥ संगेसभायांसमितिः क्षयवासा

२३

वः पिशिती ॥ ७३ ॥ रवेर् अर्चिश्च शस्त्रं च वह्निज्वाला च हेतयः ॥ जगती जगती छंदोविशेषेपि क्षितावपि ॥

॥ ७४ ॥ पंक्तिश्छंदोपि दशमं स्यात्प्रभावेपि चायतिः ॥ पत्तिर्गतौ च मूले तु पक्षतिः पक्षभेदयोः ॥ ७५ ॥

प्रकृतिर्योनिलिंगे च कैशिक्याद्याश्च वृत्तयः ॥ सिकताः स्युर्वालुकापि वेदे श्रवसि च श्रुतिः ॥ ७६ ॥ वनिता

जनितात्यर्थानुरागायां च योषिति ॥ गुप्तिः क्षितिव्युदासेपि धृतिर्धारणधैर्ययोः ॥ ७७ ॥ बृहती क्षुद्रवा

र्त्ताकी छंदोभेदे महत्यपि ॥ वासिता स्त्रीकरिण्योश्च वार्त्ता वृत्तौ जनश्रुतौ ॥ ७८ ॥ वार्त्तं फल्गुन्यरोगे च

अ०
२४

त्रिषु प्लुतं च घृतामृते ॥ कलधौतं रूप्यहेम्नोर्निमित्तं हेतुलक्ष्मणोः ॥ ७९ ॥ श्रुतं शास्त्रावधृतयोर्युग

पर्याप्तयोः कृतम् ॥ अत्याहितं महाभीतिः कर्म जीवाःनपेक्षि च ॥ ८० ॥ युक्ते क्ष्मादावृते भूतं प्राण्यःतीते

समे त्रिषु ॥ वृत्तं पद्ये चरित्रे त्रिषु ःतीते दृढनिस्तले ॥ ८१ ॥ महद्राज्यं चाःवगीतं जन्यं स्याद्गर्हितं त्रि

षु ॥ श्वेतं रूप्येः पि रजतं हेम्नि रूप्ये सिते त्रिषु ॥ ८२ ॥ त्रिष्विति जगदिङ्गोः पि रक्तं नील्यादि रागि च ॥

अवदातः सितपीते शुद्धे बद्धाःर्जुनौ सितौ ॥ ८३ ॥ युक्तेः तिसंस्कृते मर्षिण्यःभिनीतोः थ संस्कृतम् ॥

तृ०

२४

१५ त्रिमेलशरणोपेतेऽनंतोऽनंतवधावपि॥८४॥ख्यातेहृष्टेप्रतीतोऽभिजातस्तुकुलजेबुधे विविक्तौपूतविजनौमूर्छितौमूढसोछ्रयौ॥८५॥द्वौचाम्लपरुषौशुक्तौशितीधवलमेचकौ॥सत्येसाधौविद्यमानेप्रशस्तेऽभ्यर्हितेचसत्॥८६॥पुरस्कृतःपूजितेरात्यभियुक्तेऽग्रतःकृते॥निवातावाऽऽश्रयाऽवातौशस्त्राभेद्यंचवर्मयत्॥८७॥जातोर्द्धकप्रवृद्धाःस्युरुछ्रिताउत्थितास्तमी॥वृद्धिमत्प्रोद्यतोत्पन्नाआदृतौसादराऽर्चितौ॥८८॥इतितांताः॥अर्थोऽभिधेयरैवस्तुप्रयोजननिवृत्तिषु॥निपानाऽऽगमयोस्ती

250

अ०

२५

तृ०

र्थं प्रपि नुष्ठजले गुरौ ॥ ८९ ॥ समर्थस्त्रिषु शक्तिस्थे संबंधार्थे हिते ऽपि च ॥ दशमीस्थौ क्षीणरागवृद्धौ वी

थीपदव्यऽपि ॥ ९० ॥ आस्थानी यत्नयोरास्था प्रस्थोऽस्त्री सानुमानयोः ॥ शास्त्रद्रविणयोर्ग्रंथः संस्थाऽधा

रे स्थितौ मृतौ ॥ ९१ ॥ इति थांताः ॥ अभिप्रायवशौ छंदावब्दो जीमूतवत्सरौ ॥ अपवादौ तु निंदाऽऽज्ञे दायादौ सुत

बांधवौ ॥ ९२ ॥ पादा रश्म्यंघ्रितुर्यांशाश्चंद्राग्न्यर्कास्तमोनुदः ॥ निर्वादो जनवादेऽपि शादो जंबालशष्पयोः ॥

॥ ९३ ॥ आरावे रुदिते त्रातर्याक्रंदो दारुणे रणे ॥ स्यात्प्रसादोऽनुरोधोऽपि सूदः स्याद्व्यंजनेऽपि च ॥ ९४ ॥

२५

251

गोष्ठाऽध्यक्षेऽपि गोविंदो हर्षेऽप्याऽऽमोदवन्मदः ॥ प्राधान्ये राजलिंगे च वृषांगे ककुदोऽस्त्रियाम् ॥ १५ ॥ स्त्री
संवित् ज्ञानसंभाषाक्रियाकाराऽजिनामसु ॥ धर्मे रहस्युपनिषत्स्यादृतौ वत्सरे शरत् ॥ १६ ॥ पदं व्यवसितत्रा
णस्थानलक्ष्मांऽघ्रिवस्तुषु ॥ गोष्पदं सेविते माने प्रतिष्ठाकृत्यमाऽऽस्पदम् ॥ १७ ॥ त्रिष्विष्टमधुरौ स्वादू मृदू
चाऽतीक्ष्णकोमलौ ॥ मूढाल्पाऽपटुनिर्भाग्या मंदाः स्युर्द्वौ तु शारदौ ॥ १८ ॥ प्रत्यग्राप्रतिभौ विद्वत्सुप्रगल्भौ
विशारदौ ॥ इति दांताः ॥ व्यामो वटश्च न्यग्रोधावुत्सेधः काय उन्नतिः ॥ १९ ॥ पर्याहारश्च मार्गश्च विवधौ

252

अ०
२६

गीवधो च तौ॥ परिधिर्यज्ञियतरोः शाखायामुपसूर्यके॥१००॥ बंधकं व्यसनं चेतः पीडाधिष्ठानमाधयः॥
स्युः समर्थननीवाकनियमाश्च समाधयः॥१०१॥ दोषोत्पादेऽनुबंधः स्यात्प्रकृत्यादिषु नश्वरे। मुख्यानुया
यिनि शिशौ प्रकृतस्यानुवर्तने॥१०२॥ विधुर्विष्णौ चंद्रमसि परिच्छेदे बिले विधिः॥ विधिर्विधाने दैवेऽ
पि प्रणिधिः प्रार्थने चरे॥१०३॥ बुधवृद्धौ पंडितेऽपि स्कंधः समुदयेऽपि च॥ देशे नदविशेषेऽब्धौ सिंधुर्ना
सरिति [illegible]म्॥१०४॥ विधा विधौ प्रकारे च साधू रम्येऽपि च त्रिषु॥ वधूर्जाया स्नुषा स्त्री च सुधा लेपो

२७
२६

253

मृतं स्नुही ॥१०५॥ संधा प्रतिज्ञा मर्यादा श्रद्धा संप्रत्ययः स्पृहा ॥ मधु मद्ये पुष्परसे क्षौद्रेऽप्यंधं तमस्य-

पि ॥१०६॥ अतस्त्रिषु समुन्नद्धौ पंडितंमन्यगर्वितौ ॥ ब्रह्मबंधुरधिक्षेपनिर्देशेऽथावलंबितः ॥१०७॥

अविदूरोऽप्यवष्टब्धौ प्रसिद्धौ ख्यातभूषितौ ॥ इति धांताः ॥ सूर्यवह्नी चित्रभानू भानू रश्मिदिवाकरौ ॥

॥१०८॥ भूतात्मानौ धातृदेहौ मूर्खनीचौ पृथग्जनौ ॥ ग्रावाणौ शैलपाषाणौ पत्रिणौ शरपक्षिणौ ॥

१०९॥ तरुशैलौ शिखरिणौ शिखिनौ वह्निबर्हिणौ ॥ प्रतियत्नावुभौ लिप्सोपग्रहावथ सादिनौ ॥ ११०॥

वृ०

अ०
२७

द्वौ सारथिहयारोहौ वाजिनो ऽश्वेषुपक्षिणः ॥ कुले ऽप्यभिजनो जन्म भूम्यामप्यथ हायनाः ॥ १११ ॥ वर्षार्चि

र्व्रीहिभेदाः स्युश्चंद्राग्न्यर्का विरोचनाः ॥ केशे ऽपि वृजिनो विश्वकर्मार्कसुरशिल्पिनोः ॥ ११२ ॥ आत्मय

त्नो धृतिर्बुद्धिः स्वभावो ब्रह्मवर्ष्म च ॥ शाक्राघातुकमत्तेभो वार्षुकाब्दे घनाघनः ॥ ११३ ॥ अभिमानो ऽर्थादिद

र्पे ज्ञाने प्रणयहिंसयोः ॥ घनो मेघे मूर्तिगुणे त्रिषु मूर्ते निरंतरे ॥ ११४ ॥ इनः सूर्ये प्रभौ राजा मृगांके क्ष

त्रिये नृपे ॥ वाणिन्यौ नर्तकीदूत्यौ स्रवंत्यामपि वाहिनी ॥ ११५ ॥ ह्रादिन्यौ वज्रतडितौ वंदायामपि कामि

२७

नी॥त्वगेदस्योरऽपितनुः सूनाऽधोजिह्विकाऽपि च॥११६॥ ऋतुविस्तारयोरस्त्री वितानं त्रिषु तुच्छके॥ मं

५२

दे॥ केतनं कृत्ये केतावुपनिमंत्रणे॥११७॥ वेदस्तत्त्वं तपो ब्रह्म ब्रह्मा विप्रः प्रजापतिः॥ उत्साहने च हिंसायां

सूचने चापि गंधनम्॥११८॥ आतंचनं प्रतीवापजवनाऽऽप्यायनाऽर्थकम्॥ व्यंजनं लांछनं श्मश्रुनि

ष्ठानाऽवयवेष्वपि॥११९॥ स्यात्कौलीनं लोकवादे युद्धे पश्वहिपक्षिणाम्॥ स्यादुद्यानं निःसरणे वनभेदे

प्रयोजने॥१२०॥ अवकाशे स्थितौ स्थानं क्रीडादावऽपि देवनम्॥ उत्थानं पौरुषे तंत्रे संनिविष्टोद्गमेऽपि च॥१२१॥

अ०
२८

२०

व्युत्थानं प्रतिरोधे च विरोधाचरणेऽपि च ॥ मारणे मृतसंस्कारे गतौ द्रव्योपपादने ॥ १२२ ॥ निर्वर्त्तनोपकर

णाऽनुव्रज्यासु च साधनम् ॥ निर्यातनं वैरशुद्धौ दाने न्यासाऽर्पणेऽपि च ॥ १२३ ॥ व्यसनं विपदि भ्रंशे दो

षे कामजकोपजे ॥ पक्ष्माऽक्षिलोम्नि किंजल्के तंत्वाद्यंशेऽप्यणीयसि ॥ १२४ ॥ तिथिभेदे क्षणे पर्व वर्त्म नेत्र

च्छदेऽध्वनि ॥ अकार्यगुह्ये कौपीनं मैथुनं संगतौ रते ॥ १२५ ॥ प्रधानं परमात्मा धीः प्रज्ञानं बुद्धिचिन्ह

योः ॥ प्रसूनं पुष्पफलयोर्निधनं कुलनाशयोः ॥ १२६ ॥ क्रंदने रोदनाऽऽह्वाने वर्ष्म देहप्रमाणयोः ॥ गृह

२८

देहलिट्प्रभावाधामान्यः थचतुष्पथे॥१२७॥सन्निवेशोचसंस्थानंलक्ष्मचिन्हप्रधानयोः॥आछा

दनेसंपिधानमःपवारणमित्युभे॥२८॥आराधनंसाधनेस्यादःवाप्तौतोषणेःपिच॥अधिष्ठानंचक्र

पुरप्रभावाःध्यासनेष्वःपि॥२९॥रत्नंस्वजातिश्रेष्ठेःपिवनेसलिलकानने॥तलिनंविरलेस्तोकेवाच्यलिंग्या

स्तथोत्तरे॥३०॥समानाःसत्समैकेस्युःपिशुनौखलसूचकौ॥हीनन्यूनावूनगर्ह्यौवेगिशूरौतरस्विनौ॥३१॥

अभिपन्नोःपराद्धोःभिग्रस्तव्यापद्गतावःपि॥इतिनांताः॥कलापोभूषणेबर्हेतूणीरेसंहतेःपिच॥३२॥

258

पृ०

अ० २०

परिच्छेदे परीवापः पर्युप्तौ सलिलस्थितौ ॥ गोधुग्गोष्ठपती गोपौ हरो विष्णुर्वृषाकपी ॥ २३ ॥ बाष्पमूष्माश्रु

कशिपु त्वन्नमाच्छादनं द्वयम् ॥ तल्पं शय्याट्टदारेषु स्तम्बेऽपि विटपोऽस्त्रियाम् ॥ २४ ॥ प्राप्तरूपसु

रूपाभिरूपा बुधमनोज्ञयोः ॥ भेद्यलिंगा अमी कूर्मी वीणाभेदश्च कच्छपी ॥ २५ ॥ कुतपो मृगरोमोत्थप

टे चाह्नोऽष्टमेंऽशके ॥ इति पान्ताः ॥ खर्वे पुंसि रेफः स्यात्कुत्सिते वाच्यलिंगकः ॥ २६ ॥ शिफा शिखा

यां सरित्ति मांसिकायां च मातरि ॥ स्तर्फे तरूणां स्याद्गवादीनां खुरेऽपि च ॥ २७ ॥ गुंफः स्याद्गुंफने बाहो

२९

१ मूले

259

रलंकारे चक्री र्त्तितः ॥ इति फांताः ॥ अंबरा भवसते ऽ श्वे गे धर्वी दिव्यगायने ॥ १३८ ॥ कंबुर्ना वलये शंखे

द्विनि ऽ डौ सर्प संचकौ ॥ पूर्वो ऽ न्यलिंगः प्रागाह पुंबहुत्वे ऽ पि पूर्वजान् ॥ १३९ ॥ चित्रं कुंखे ऽ पि कादंबो नितं

बोद्रितटे कटौ ॥ दर्वी फणा ऽ पि बिंबो ऽ स्त्री मंडले चाक [illegible] फले ॥ १४० ॥ इति बांताः ॥ कुंभो घटे भ मूर्द्धांशो डिंभो

तु शिशु बालिशौ ॥ स्तंभौ स्थूणा जडीभावौ शंभू ब्रह्म त्रिलोचनौ ॥ १४१ ॥ कुक्षि भ्रूणा ऽ र्भका गर्भा विश्रंभः

प्रणये ऽ पि च ॥ स्याद्भेर्यां दुंदुभिः पुंसि स्यादक्षे दुंदुभिः स्त्रियाम् ॥ १४२ ॥ स्यान्महारजने क्लीबं कुसुंभं कर

260

अ० के पुमान्॥ क्षत्रिये पि च नाभिर्ना सुरभिर्गवि च स्त्रियाम्॥१४३॥ सभा संसदि सभ्ये च त्रिष्वध्यक्षे ऽ

उ० पि वल्लभः॥ इति भांताः॥ किरणप्रग्रहौ रश्मी कपिभेकौ प्लवंगमौ॥१४४॥ इच्छामनोभवौ कामौ शौर्योद्योगौ

पराक्रमौ॥ धर्माः पुण्ययमन्यायस्वभावाऽऽचारसोमपाः॥१४५॥ उपायपूर्व आरंभ उपधा त्वप्यु

पक्रमः॥ वणिक्पथः पुरं वेदो निगमो नागरो वणिक्॥१४६॥ नैगमौ द्वौ बले रामो नीले चारु सिते त्रि

षु॥ शब्दादिपूर्वे वृंदेऽपि ग्रामः क्रांतौ च विक्रमः॥१४७॥ स्तोमस्तोत्रेऽध्वरे वृंदे जिह्मस्तु कुटिलेऽल

तृ०

उ०

अ०
३१

तृव्यौ भ्रातृजद्विषौ॥ पर्जन्यौ रसदब्देंद्रौ स्यादर्यः स्वामिवैश्ययोः॥१५३॥ तिष्यः पुष्ये कलियुगे पर्या
योऽवसरे क्रमे॥ प्रत्ययोधीनशपथज्ञानविश्वासहेतुषु॥१५४॥ रंध्रे शब्देऽथानुशयो दीर्घद्वेषानुता
पयोः॥ स्थूलोच्चयस्त्वसाकल्ये गजानां मध्यमे गते॥१५५॥ समयाः शपथाचारकालसिद्धांतसंवि
दः॥ व्यसनान्यशुभं दैवे विपदित्ययनास्त्रयः॥१५६॥ अत्ययोऽतिक्रमे कृच्छ्रे दोषे दंडेऽप्यः
थाऽऽपदि॥ युद्धाऽऽयत्योः संपरायः पूज्यस्तु श्वशुरेऽपि च॥१५७॥ पश्चादवस्थायिबलं समवा

३१

यश्चसन्नयो॥ संघाते सन्निवेशे च संस्त्यायः प्रणयास्त्वमी॥३५८॥ विश्रंभयाच्ञाप्रेमाणो विरोधेः

पि समुच्छ्रयः॥ विषयो यस्य यो ज्ञातस्तत्र शब्दादिकेष्वपि॥३५९॥ निर्यासेऽपि कषायोऽस्त्री सभायां

३ मनेम च प्रतिश्रयः॥ प्रायो भूम्न्यंऽतगंन्युर्दैन्ये क्रतौ क्रुधि॥३६०॥ रहस्योपस्थयोर्गुह्यं सत्यं शपथतथ्य

योः॥ वीर्यं बले प्रभावे च द्रव्यं भव्ये गुणाश्रये॥३६१॥ धिष्ण्यं स्थाने गृहे भेऽग्नौ भाग्यं कर्म शुभाशु

भम्॥ कशेरु हेम्नोर्गांगेयं विशल्या दंतिकापि च॥३६२॥ वृषाकपायी श्रीगौर्योरभिख्या नाम

अ०
३२

शोभयोः॥आरंभोनिष्कृतिःशिक्षापूजनंसंप्रधारणम्॥१६३॥उपायःकर्मचेष्टाचचिकित्साच
नवक्रियाः॥छायासूर्यप्रियाकांतिःप्रतिबिंबमनातपः॥१६४॥कक्ष्याप्रकोष्ठेहर्म्यादेःकांच्यांम
ध्येभबंधने॥कृत्याक्रियादेवतयोस्त्रिषुभेद्येधनादिभिः॥१६५॥जन्यंस्याज्जनवादेऽपिजघन्योंऽ
त्येऽधमेऽपिच॥गर्ह्याधीनौचवक्तव्यौकल्यौसज्जनिरामयौ॥१६६॥आत्मवाननपेतोऽर्थादर्थ्यौ
पुण्यंतुचार्वपि॥रूप्यंप्रशस्तेरूपेऽपिवदान्योवल्गुवागपि॥१६७॥न्याय्येऽपिमध्यंसौम्यं

तु सुंदरे सोमदैवते ॥ सर्वज्ञौ भिषजौ वैद्यौ कुल्या कुलवधूः सरित् ॥ १६८ ॥ फलकल्याणयोर्भव्यं योग्यं
सांप्रतिके त्रिषु ॥ क्रियाऽऽचारातिक्रमेऽपि जलाधारेऽप्यपाश्रयः ॥ १६९ ॥ दैत्याचार्येऽपि धिष्ण्यो नाक
पायः सुरभावेऽपि ॥ चंद्रोदयो वितानेऽपि स्यादाऽऽम्नायोऽन्वयेऽश्रुतौ ॥ १७० ॥ इति यांताः ॥ निवहाऽ
वसरौ वारौ संस्तरौ प्रस्तराऽध्वरौ ॥ गुरू गीष्पतिपित्राद्यौ द्वापरौ युगसंशयौ ॥ १७१ ॥ प्रकारौ भेदसा
दृश्ये आकाराविंगिताऽऽकृती ॥ किंशारू धान्यशूकेषु मरू धन्वधराधरौ ॥ १७२ ॥ अद्रयो द्रुमशैलाः

अ० तृ०

क्रोः स्त्रीस्तनाऽद्रौ पयोधरौ ॥ ध्वांताऽरिदानवा वृत्रा बलिहस्तांऽशवः कराः ॥१७३॥ प्रदरा भंगनारी

रुग्बाणा अस्त्राः कचा अपि ॥ अजातशृंगो गौः कालेऽप्यश्मश्रुर्ना च तूवरौ ॥१७४॥ स्वर्णेऽपि राः

परिकरः पर्यंकपरिवारयोः ॥ मुक्ताशुद्धौ च तारः स्याछारो वायौ स तु त्रिषु ॥१७५॥ कर्बुरेऽप्रतिज्ञाऽ ४३

जिसंविदाऽऽपत्सु संगरः ॥ वेदभेदे गुप्तिवादे मंत्रो मित्रो रवावपि ॥१७६॥ मखेषु यूपखंडेऽपि स्व

रुर्गुह्येऽप्यवस्करः ॥ आडंबरस्तूर्यरवे गजेंद्राणां च गर्जिते ॥१७७॥ अभिहारोऽभियोगे च ३३

प्रतीहारः २

चौर्यसंग्रहणेऽपि च ॥ स्यात् जंगमे परीवारः खड्गकोशे परिच्छदे ॥१७८॥ विष्टरो विटपी दर्भमुष्टिः पीठाद्यमासनम् ॥ द्वारि द्वास्थे प्रतीहार्यप्यनंतरे ॥१७९॥ विपुले नकुले विष्णौ बभ्रुः स्यात्पिंगले त्रिषु ॥ सारो बले स्थिरांशे च न्याय्ये क्लीबं वरे त्रिषु ॥१८०॥ दुरोदरो द्यूतकारे पणे द्यूते दुरोदरम् ॥ महारण्ये दुर्गपथे कांतारं पुंनपुंसकम् ॥१८१॥ मत्सरोऽन्यशुभद्वेषे तद्वत्कृपणयोस्त्रिषु ॥ देवाद्वृते वरः श्रेष्ठे त्रिषु क्लीबं मनाक्प्रिये ॥१८२॥ वंशांकुरे करीरोऽस्त्री तरुभेदे घटे च ना ॥ ना चमूजघने ह

लसूत्रे प्रतिसरोऽस्त्रियाम्॥१८३॥यमानिलेंद्रचंद्रार्कविष्णुसिंहांशुवाजिषु॥शुकाहिकपि
भेकेषु हरिर्ना कपिले त्रिषु॥१८४॥शर्करा कर्परांशोऽपि यात्रा स्याद्यापने गतौ॥इरा भूवाक्सुरा
प्सु स्यात्तंद्री निद्राप्रमीलयोः॥१८५॥धात्री स्यादुपमातापि क्षितिरप्यामलक्यपि॥क्षुद्रा
व्यंगा नटी वेश्या सरघा कंटकारिका॥१८६॥त्रिषु क्रूरेऽधमेऽल्पेऽपि क्षुद्रं मात्रा परिच्छेदे॥अ
ल्पे च परिमाणे सा मात्रं कार्त्स्न्येऽवधारणे॥१८७॥आलेख्याश्चर्ययोश्चित्रं कलत्रं श्रोणिभार्य

२ पत्रं १न योः॥ योग्यभाजैयोः पात्रैंबाइन्नपक्षयोः॥१८८॥ निदेशग्रंथयोः शास्त्रं शस्त्रमायुधलोहयोः॥
स्या ऽजटां ऽशुकयोर्नेत्रं क्षेत्रं पत्नीशरीरयोः॥१८९॥ मुखाग्रे क्रोडहलयोः पोत्रं गोत्रं तु नाम्नि च
सत्रमाऽऽच्छादने यज्ञे सदा दाने धनेऽपि च॥१९०॥ अजिरं विषये काये ऽप्यंऽबरं व्योम्नि वाससि
चक्रं राष्ट्रे ऽप्यक्षरं तु मोक्षे ऽपि क्षीरमऽप्सु च॥१९१॥ स्वर्णे ऽपि भूरिचंद्रौ द्वौ द्वारमात्रे ऽपि गोपुरम्॥
गुहादंभौ गव्हरे द्वे रहोंतिकमुपव्हरे॥१९२॥ पुरोऽधिकमुपर्यग्राण्यऽगारे नगरे पुरम्॥ मंदिरं चाऽथ

अ० तृ०
३५

राश्रेः स्त्री विषये स्यादुपद्रवे ॥१९३॥ आदरोः स्त्रियां भये श्वभ्रेव न्त्रोः स्त्री हीरके पवौ ॥ तंत्रं प्रधाने सि

द्धांते सूत्रवाये परिच्छदे ॥१९४॥ औशीरं चामरे दंडेः प्यौशीरं शयनासने ॥ पुष्करं करिहस्ता

ग्रेवाद्यभांडमुखे जले ॥१९५॥ व्योम्नि खड्गफले पद्मे तीर्थौषधिविशेषयोः ॥ अंतरमवकाशाः

वधिपरिधानांतर्द्धिभेदतादर्थ्ये ॥१९६॥ छिद्रात्मीयविनाबहिरवसरमध्येंतरात्मनि चा ॥ मु

स्ते पिपिठरं राजकशेरुण्यः पिनागरम् ॥१९७॥ शार्वरं त्वं धतमसे घातुके भेद्यलिंगकः ॥ गौरोः

३५

रणेसितेपीतेव्रणकार्येऽप्यग्रक्रूरः॥ १९८॥ जठरः कठिनेऽपिस्यादधस्तादपिचाऽधरः॥ अना

कुलेपिचैकाग्रोऽन्यग्रोव्यासक्त आकुले॥ १९९॥ उपर्युदीच्यश्रेष्ठेष्वप्युत्तरः स्यादनुत्तरः॥ एषां

विपर्य्ययेश्रेष्ठदूराऽनात्मोत्तमाः पराः॥ २००॥ स्वादुप्रियौचमधुरौक्रूरौकठिननिर्दयौ॥ उदारोदा

तृमहतोरितरस्त्वऽन्यनीचयोः॥ २०१॥ मंदः स्वच्छंदयोः स्वैरः शुभ्रमुद्दीप्तशुक्लयोः॥ क्लीबेरेतसि

शुक्रोनाभार्गवज्येष्ठवन्हिषु॥ २०२॥ आसारोवेगवद्वर्षेसैन्यप्रसरणेतथा॥ धाराम्बुपातेचोत्कर्षैः

तृ०

अ०
३६
२।इ तिरांताः॥

श्रीकराहेऽपिक्रर्परः॥२०३॥बंधुरंसुंदरेनम्रेगिरिर्गेंदुकशैलयोः॥चरुस्थाल्यांहविष्यन्नेवधी
रःकातरेचले॥२०४॥चूडाकिरीटंकेशाश्चसंयतामौलयस्त्रयः॥द्रुमप्रभेदमातंगकांडपुष्पा
णिपीवॅले॥२०५॥हतांताःनेहसोःकालश्चतुर्थेऽपियुगेकलिः॥स्यात्कुरंगेऽपिकमलःप्रावा
रेऽपिचकंबलः॥२०६॥करोपहारयोःपुंसिबलिःप्राण्यंगजेऽस्त्रियाम्॥स्थौल्यसामर्थ्यसै
न्येषुबलंनाकाकसीरिणोः॥२०७॥वातूलःपुंसिवात्यायामःपिवातासहेत्रिषु॥भेद्यलिंगाःश

३६

ढेव्यालः पुंसि श्वापदसर्प्पयोः ॥२०८॥ मलोऽस्त्री पापविट्किट्टान्यस्त्री शूलं रुगायुधम् ॥ शंकावः

पिछयोः कीलः पालिस्त्र्यश्र्यंकपंक्तिषु ॥२०९॥ कलाशिल्पेकालभेदेऽप्याऽऽलीसख्यावली अपि ॥

अब्ध्यंबुविकृतौ वेला कालमर्यादयोरपि ॥२१०॥ बहुलाः कृत्तिका गावो बहुलोऽग्नौ शितो त्रिषु

लीला विलासक्रिययोरुपला शर्करापि च ॥२११॥ शोणितेऽम्भसि कीलालं मूल[illegible]माद्ये शि

फाभयोः ॥ जालं समूह आनायो गवाक्षक्षारकावःपि ॥२१२॥ शीलं स्वभावे सद्वृत्ते सस्ये हेतुकृ

अ० तृ०
३०

तेफलम्॥ छदिर्नेत्ररुजोः क्लीबंसमूहेपटलंनना॥२३॥ अधःस्वरूपयोरस्त्रीतलंस्याच्चामिषे
पलम्॥ और्वानलेऽपिपातालंचैलंवस्त्रेधमेत्रिषु॥२४॥ कुकूलंशंकुभिःकीर्णेश्वभ्रेनातुतुषा
नले निर्णीतेकेवलमितित्रिलिंगंत्वेककृत्स्नयोः॥२५॥ पर्याप्तिक्षेमपुण्येषुकुशलंशिक्षिते
त्रिषु॥ प्रवालमंकुरेऽप्यस्त्रीत्रिषुस्थूलंजडेऽपिच॥२६॥ करालोदंतुरेतुंगेचारौदक्षेचपे
शलः॥ मूर्खेऽर्भकेऽपिबालःस्याल्लोलश्चलसतृष्णयोः॥२७॥ कुलंगृहेऽपितालंके कुबेरेत्वेक ३०

कुंठरु:॥ स्त्री शवा: वज्रयोर्ईलाहेलि: सूर्ये रणे हिलि:॥२१८॥ हाला स्यान्मपतौ मघे राकलछुद

योर्दलम्॥ तलिश्चिनोपकरणे शलाका तूलशय्ययो:॥२१९॥ तुमुलं व्याकुले शब्दे वाष्कुली कर्णपाल्य:

पि॥ उनिलांता: इव द्रावौ वनारण्यवन्हीजन्महरो भवौ॥२२१॥ मंत्री सहायसचिवौ पतिशाखिनरा

धवा:॥ अवय: शैलमेषार्का आज्ञाह्वानाध्वरा हवा:॥२२२॥ भाव: सत्तास्वभावाभिप्रायचेष्टा:

त्म जन्मसु॥ स्यादुत्पादे फले पुष्पे प्रसवो गर्भमोचने॥२२३॥ अविश्वासे पह्नवे: पि निकृतावपि नि

अ॰ ३८

तृ

र्णवः॥उत्सेकामर्षयोरिच्छाप्रसवेमहउत्सवः॥२२३॥अनुभावःप्रभावेचसतां चमतिनिश्चये॥

स्याज्जन्महेतुःप्रभवःस्थानेचाऽऽद्योपलब्धये॥२२४॥शूद्रायांविप्रतनयेशस्त्रेपारशवःपुमा

न्॥ध्रुवोभभेदेक्लीबंतुनिश्चितेशाश्वतेत्रिषु॥२२५॥स्वोज्ञातावात्मनिस्वंत्रिष्वात्मीयेस्वोऽ

स्त्रियांधने॥स्त्रीकटीवस्त्रबन्धेऽपिनीवीपरिपणेपिच॥२२६॥शिवागौरीफेरवयोर्द्वंद्वंकलह

युग्मयोः॥द्रव्यासुव्यवसायेषुसत्वमस्त्रीतुजन्तुषु॥२२७॥क्लीबंनपुंसकेषंढेवाच्यलिंगमतः

३८

बिक्रमे॥ ऊर्त्तिवांन्नाढ्यौ विशौ वैश्यमनुजौ द्वौ चराभिमरौ स्पशौ॥२२८॥ द्वौ राशी पुंजमेषाद्यौ द्वौ

वंशौ कुलमस्करौ॥२२ः प्रकाशो वीकाशो निर्वेशो भृतिभोगयोः॥२२९॥ कृतांते पुंसि कीनाशः

क्षुद्रकर्षकयोस्त्रिषु॥ पदे लक्ष्ये निमित्तेऽपदेशः स्यात्कुशमप्सु च॥२३०॥ दशावस्थानेकवि

धाः प्याशा तृष्णापि चायता॥ वशा स्त्री करिणी च स्यात् दृग्ज्ञाने ज्ञातरि त्रिषु॥२३१॥ स्यात्क

र्कशः साहसिकः कठोरामसृणावपि प्रकाशोऽतिप्रसिद्धेऽपि शिशावज्ञे च बालिशः॥२३२॥

६०

278

तृ०

अ० न्नाशः क्षये तिरोधाने जीवितेशः प्रियेयमे ॥ स्पर्शः स्पर्शो निस्त्रिंशावंशः सूर्यो वा वः करा॥२३३॥

३१ अभ्याख्याशालिशीर्षाग्रार्थे पाशो बन्धनवाङ्मयोः ॥ इति शान्ताः ॥ सुरमत्स्यावनिमिषौ पुरुषावात्म

मानवौ॥२३४॥ काकमत्स्यात्स्वगौ ध्वाङ्क्षौ कक्षौ तु तृणवीरुधौ॥ अभीषुः प्रग्रहे रश्मौ प्रैषः प्रेष

णमर्दने॥२३५॥ पक्षः सहायेप्युष्णीषः शिरोवेष्टकिरीटयोः॥ शुक्रले मूषिके श्रेष्ठे सुकृते

वृषभे वृषः॥२३६॥ कोषोऽस्त्री कुड्मले खड्गपिधानेऽर्थौघदिव्ययोः॥ द्युतेऽक्षे शारिफलकेऽप्याक्ष ३१

कर्षोऽथाक्षमिंद्रिये॥२३७॥ ना द्यूतांगे कर्षचक्रे व्यवहारे कलिद्रुमे॥ कर्षूर्वार्ता करीषाग्निः कर्षूः कुल्याभि

धायिनी॥२३८॥ पुंभावे तत्क्रियायां च पौरुषं विषमस्त्वसुन॥ उपादानेऽप्यामिषं स्यादपराधेऽपि कि

ल्बिषम्॥२३९॥ स्याद्वृष्टौ लोकधात्वंशे वत्सरे वर्षमस्त्रियाम्॥ प्रेक्षा नृत्येक्षणं प्रज्ञा भिक्षा सेवाऽर्थ

नाभृतिः॥२४०॥ त्विट् शोभापि त्रिषु परे न्यक्षं कार्त्स्न्ये निकृष्टयोः॥ प्रत्यक्षेऽधिकृतेऽध्यक्षो रूक्षस्त्व

प्रेम्ण्यचिक्कणे॥२४१॥ व्याजसंख्याशरव्येषु लक्ष्यं घोषो गवां व्रजे॥ कपिशीर्षं भित्तिशृंगे नुतर्षश्च

अ०
४०

तृ०

षकः सुरा॥ दोषो वातादिके दोषा रात्रौ दक्षोऽपि कुक्कुटे। शुंडाग्रभागे गंडूषो द्वयोश्च मुखपूरणे॥२४३॥

इति षांताः॥ रविश्वेतच्छदौ हंसौ सूर्यवह्नी विभावसू॥ वत्सौ तर्णकवर्षौ द्वौ सारंगाश्च दिवौकसः॥२४४॥

शृंगारादौ विषे वीर्ये गुणे रागे द्रवे रसः॥ पुंस्युत्तंसावतंसौ द्वौ कर्णपूरेऽपि शेखरे॥२४५॥ देवभेदेऽनले

रश्मौ वसू रत्ने धने वसु॥ विष्णौ च वेधाः स्त्री त्वाशीर्हिताशंसाहिदंष्ट्रयोः॥२४६॥ लालसे प्रार्थनौ

त्सुक्ये हिंसा चौर्यादिकर्मणि॥ प्रसूरश्वापि भूर्द्यावौ रोदस्यौ रोदसी च ते॥२४७॥ ज्वालाभासौ न पुंस्यर्चि ४०

ज्योतिर्भद्योतदृष्टिषु॥ पापाऽपराधयोराऽऽगः खगबाल्यादिनोर्वयः॥२४८॥ तेजःपुरीषयोर्वर्चो महस्तूत्सवतेजसोः॥ रजोगुणे च स्त्रीपुष्पे राहौ ध्वांते गुणे तमः॥२४९॥ छंदः पद्येऽभिलाषे च तपः कृच्छ्रादिकर्म च॥ सहो बलं सहा मार्गो नभः खं श्रावणो नभाः॥२५०॥ ओकः सद्माश्रयश्चौकाः पयः क्षीरं पयोंऽबु च॥ ओजो दीप्तौ बले स्रोत इंद्रिये निम्नगा रये॥२५१॥ तेजः प्रभावे दीप्तौ च बले शुक्रेऽप्यतस्त्रिषु॥ विद्वान्विदंश्च बीभत्सो हिंस्रेऽप्यतिशये त्वमी॥२५२॥ वृद्धप्रशस्ययोर्ज्यायान्कनीयांस्तु युवाऽल्पयोः॥

अ०
४१

३०

वरीयांस्तूरुवरयोः साधीयान्साधुबाढयोः॥२५३॥इतिसांताः॥दलेऽपिबर्हंनिर्बंधोपरागाऽर्काद

योग्रहाः॥द्वार्यापीडेक्वाथरसेनिर्यूहोनागदंतके॥२५४॥तुलासूत्रेऽश्वादिरश्मौप्रग्राहःप्रग्रहोऽपि

च॥पत्नीपरिजनादानमूलशापाःपरिग्रहाः॥२५५॥दारेष्वपिगृहाःश्रोण्यामप्यारोहोवरस्त्रियाः॥व्यू

होवृंदेऽप्यहिर्वृत्रेऽप्यग्नींदुर्कास्तमोपहाः॥२५६॥परिछदेनृपार्हेऽर्थेपरिबर्होऽव्ययाःपरे॥इति

हांताः॥आङ्ईषदर्थेऽभिव्याप्तौसीमाऽर्थेधातुयोगजे॥२५७॥आप्रगृह्यःस्मृतौवाक्येऽप्याऽ

४१

283

सुस्या कोपपीडयोः॥पापकुत्सेषदर्थे कुधिग्इ॰निर्भर्त्सननिंदयोः॥२५८॥चाऽन्वाचयसमाहारे

तरेतरसमुच्चये॥स्वस्त्याऽऽशीः क्षेमपुण्यादौप्रकर्षेलंघनेऽप्यऽति॥२५९॥स्वित्प्रश्नेचवितर्केचतु

स्याद्भेदेऽवधारणे॥सकृत्सहैकवारेचाऽप्याऽऽराद्दूरसमीपयोः॥२६०॥प्रतीच्यांचरमेपश्चादुताऽ

प्यऽर्थविकल्पयोः॥पुनःसहार्थयोःशश्वत्साक्षात्प्रत्यक्षतुल्ययोः॥२६१॥खेदाऽनुकंपासंतोषविस्म

याऽऽमंत्रणेवत॥हंतहर्षेऽनुकंपायांवाक्यारंभविषादयोः॥२६२॥प्रतिप्रतिनिधौवीप्सालक्षणादौप्र

अ०
४२

यो ग तः॥ इति हेतु प्रकरणप्रकर्षादिसमासिषु॥ २६३॥ प्राच्यां पुरस्तात्प्रथमे पुरार्थेऽग्रत इत्यपि॥ याव त्ताव च्च साकल्येवधौ माने ऽवधारणे॥ २६४॥ मंगलाऽनंतराऽऽरंभप्रश्नकार्त्स्न्येष्वथोऽथ॥ वृथा निरर्थकाऽविध्योर्नानाऽनेकोभयार्थयोः॥ २६५॥ नु पृच्छायां विकल्पे च पश्चात्सादृश्ययोरनु॥ प्रश्नाऽवधारणाऽनुज्ञाऽनुनयाऽऽमंत्रणे ननु॥ २६६॥ गर्हासमुच्चयप्रश्नशंकासंभावनास्वपि॥ उपमायां विकल्पे वा सामि त्वर्द्धे जुगुप्सिते॥ २६७॥ आमा सह समीपे च कं वारिणि च मूर्ध्नि

तृ०

अर

१रि ४

इवेत्थमर्थयोरेवंनूनंतर्केऽर्थनिश्चये॥२६८॥तूष्णीमर्थेसुखेजोषंकिंपृच्छायांजुगुप्सने॥नाम
प्राकाश्यसंभाव्यक्रोधोपगमकुत्सने॥२६९॥अलंभूषणपर्याप्तिशक्तिवारणवाचकम्॥हुंवितर्केप
रिप्रश्नेसमयांऽतिकमध्ययोः॥२७०॥पुनरऽप्रथमेभेदेनिर्निश्चयनिषेधयोः॥स्यात्प्रबंधेचिराती
तेनिकटाऽऽगामिकेपुरा॥२७१॥ऊरर्यूरीचोररीचविस्तारेंऽगीकृतौत्रयम्॥स्वर्गेपरेचलोकेस्वर्वा
र्तासंभाव्ययोःकिल॥२७२॥निषेधवाक्यालंकारेजिज्ञासानुनयेखलु॥समीपोभयतःशीघ्रसा

अ०
४३

९०

कल्याऽभिमुखेऽभितः ॥२७३॥ नामप्राकाश्यसंभाव्यक्रोधोपगमकुत्सने । प्रादुर्मिथोऽन्योन्यार्थे । मिथो ऽन्योन्यं रहस्यपि ॥ तिरोऽन्तर्धौ तिर्यगर्थे । हा विषादशुगर्तिषु ॥२७४॥ अहहेत्यद्भुते खेदे हि हेताववधारणे ॥ अव्ययशब्दा अनेकार्था आदर्शिताः ॥२७५॥ इत्यनेकार्थवर्गः समाप्तः ॥ चिराय चिररात्राय चिरस्याद्याश्चिरार्थकाः ॥ मुहुः पुनः पुनः शश्वदभीक्ष्णमसकृत्समाः ॥१॥ स्राग्झटित्यञ्जसाह्नाय द्राङ्मङ्क्षु सपदि द्रुते ॥ बलवत्सुष्ठु किमुत स्वत्यतीव च निर्भरे ॥२॥ पृथग्विनान्तरेणर्ते हिरुङ्नाना च वर्जने ॥ यत्तद्यतस्ततो

४३

हेतावः साकल्येतु चिच्चन ॥ ३ ॥ कदाचिज्जातु साद्धं तु साकं सत्रा समं सह ॥ आनुकूल्यार्थकं प्रा
ध्वं व्यर्थकेतु वृथा मुधा ॥ ४ ॥ आहो उताहो किमुत विकल्पे किं किमूत च ॥ तु हि च स्म ह वै पादपूरणे पू
जने स्वति ॥ ५ ॥ दिवाह्नीत्यथ दोषा च नक्तं च रजनाविति ॥ तिर्यगर्थे साचि तिरोप्यथ संबोधना
र्थकाः ॥ ६ ॥ स्युः पाट्पाडंः गहेहै भोः समया निकषा हिरुक् ॥ अतर्किते तु सहसा स्यात्पुरः पुरतोऽग्र
तः ॥ ७ ॥ स्वाहा देवहविर्दाने श्रौषड्वौषड्वषट्स्वधा ॥ किंचिदीषन्मनागल्पे प्रेत्यामुत्र भवान्तरे ॥ ८ ॥ च

288

वा यथा तथैवैवं साम्ये ऽहो ही च विस्मये॥ मौने तु तूष्णीं तूष्णीकं सद्यः सपदि तत्क्षणे॥ १९॥ दिष्ट्यास
मुपजोषं चेत्यानंदे ऽथांतरेंतरा॥ अंतरेणा च मध्ये स्युः प्रसह्य तु हठार्थकम्॥ ३०॥ युक्ते द्वे सांप्र
तं स्थानेभीक्ष्णं शश्वदनारते॥ अभावे नह्यनो नापि मास्म मालं च वारणे॥ ३१॥ पक्षांतरे चेद्य
दि च तत्त्वे त्वद्धांजसा द्वयम्॥ प्राकाश्ये प्रादुराविः स्यादोमेवं परमं मते॥ ३२॥ समंततस्तु परितः सर्व
तो विष्वगित्यपि॥ अकामानुमतौ काममसूयोपगमेस्तु च॥ ३३॥ ननु च स्याद्विरोधोक्तौ कच्चि

कामप्रवेदने॥ निःषमंदुःषमंगर्ह्येयथास्वंतुयथायथम्॥१४॥ मृषामिथ्याचवितथेयथार्थंतुय
थातथम्॥ स्युरेवंतुपुनर्वैवेत्यःवधारणवाचकाः॥१५॥ प्रागःतीतार्थकंनूनमःवश्यंनिश्चयेद्वय
म्॥१६॥ संवद्वर्षेःवरेत्वःर्वागाःमेवंस्वयमाःत्मना॥१६॥ अल्पेनीचैर्महत्युच्चैप्रायोभून्म्यःद्रु
तेशनैः॥ सनानित्येबहिर्बाह्येस्माःतीतेःस्तमःदर्शने॥१७॥ अस्तिसत्वेरुषोक्तावुंऊंप्रश्नेःनुनये
त्वःपि॥ हुंतर्केस्यादुषारात्रेरःवसानेनमोनतौ॥१८॥ पुनरर्थेःगनिंदायांदुष्टुसुष्टुप्रशंसने॥ सायं

अ० तृ०

४५

स्यायेमरोमातः प्रभाते निकषांऽतिके॥१९॥परस्तूरायैषमो ऽह्ने पूर्वे पूर्वतरेयति॥अद्याऽत्राऽह्नयऽथपूर्वे ऽह्नीत्यादौ पूर्वोत्तराऽपरात्॥२०॥तथाऽधराऽन्याऽन्यतरेतरात्सर्वे द्युराऽह्नमः॥उभययुश्चोभयेद्युः परश्वऽन्हि परे घवि॥२१॥ह्यो ऽतीतेऽनागतेऽन्हि श्वः परश्वस्तत्परेऽहनि॥तदा तदानीं युगपदेकदा सर्वदा सदा॥२२॥एतर्हि संप्रतीदानीमधुना सांप्रतं तथा॥दिग्देशकाले पूर्वादौ प्रागुदक्प्रत्यगादयः॥२३॥इत्यव्ययवर्गः समाप्तः॥ सलिंगशास्त्रैः सन्नादिकृत्तद्धितसमासजैः॥अनुक्तैः

४५

संग्रहे लिंगसंकीर्णवदिहोन्नयेत ॥१॥ लिंगशेषविधिर्व्यापी विशेषैर्यद्यबाधितः ॥ स्त्रियामीदूद्विरामैकाः

चसयोनिप्राणिनाम च ॥२॥ नाम विद्युन्निशावल्लीवीणादिग्भूनदीह्रियाम् ॥ अदंतैर्द्विगुरेकार्थो न स

पात्रयुगादिभिः ॥३॥ तल्वृंदेयेनिकृत्यचावैरमैथुनिकादिवुन् ॥ स्त्रीभावादावनिक्तिण्वुण्णच्स्यप्

युजिश्चरुङ् निजाः ॥४॥ उणादिषु निरूढीत्वघ्नाढ्ः तं च रुस्थिरम् ॥ तल्कीजयांग्रहणं नेन्मोष्टापा

लुवाणदिक् ॥५॥ घञोभः साक्रियास्यांदांडपातास्ति फालगुनी ॥ श्येनंपाताच मृगया तैलंपाता स्वधेति

अ०
४६

रिक॥६॥स्त्रीस्यात्काचिन्मृणाल्यादिर्विवक्षापचये यदि॥लंका शेफालिका टीका धातकी पंजिकाढकी

॥७॥सिध्रका सारिका हिक्का प्राचिकोल्का पिपीलिका॥तिंदुकी कणिका भंगिः सुरंगासूचिमाढयः॥८॥

पिछा वितंडाकाकिण्यश्चूर्णिः शाणी द्रुणी दरत्॥सातिः कंथा तथासंदी नाभी राजसभापि च॥९॥झल्ल

री चर्चरी पारी होरालट्वा च सिध्मला॥लाक्षा लिक्षा च गंडूषा गृध्रसी चमसी मसी॥१०॥इति स्त्रीलिंग

शेषः॥पुंस्त्वे सभेदानुचराः सपर्यायाः सुरासुराः॥स्वर्गयागाद्रिमेघाब्धिद्रुकालासिशरारयः॥११॥

४

१ग करैरी घृटी दंतं कंवक्के शानखस्तना॥ अन्ताहंताः क्ष्वेडभेदाराव्रांताः प्रागसंख्यकाः॥४२॥ श्रीवेष्टाद्या

श्च निर्यासा असन्नेता अबाधिताः॥ कशेरुभवुवस्तनि हिलावुरविरामकाः॥४३॥ कषणभमरोपांताय

यः दंता अमी अथ॥ प्रथनयसरोपांता गोत्राख्याश्चरणाव्हयाः॥४४॥ नाम्न्यः कर्त्तरि भावेच घञ्जब्

इः एणाघाः थुचः॥ ल्युः कर्त्तरीमनिन्भावे को घोः किः प्रादितोऽन्यतः॥४५॥ द्वंद्वे श्चवडवाव श्चवडवानः समा

हृने॥ क्तांतः स्वर्येदुपर्य्यायपूर्वोयः पर्वकोपिच॥४६॥ वटकश्चान्तुवाकचरल्लकश्च कुडंगकः॥ पुंस्त्वोन्यं

अ०
४७

खः समुद्रश्च विरूपद्रुधराः खदः ॥१७॥ कोद्दारपद्दहद्दाश्च पिंडगोंडपिचंडवत् ॥ गडुः करंजोलगुडोवरं

उश्च किणोघुणः ॥१८॥ दतिसीसंनरतिनोरोमंथोद्गदी थबुहुदाः ॥ कासमर्दोऽर्बुदः कुंदः फेनस्तूपौसप्र

प्रकौ ॥१९॥ आतपः क्षत्रियेनाभिः कुणपश्चुरकेदराः ॥ पूरश्वरमत्कुणाश्च गोलहिंगुलपुत्तलाः ॥२०॥ वे

तालमल्लभल्लाश्च पुरोडाशोऽपिपट्टिशः ॥ कुल्माषोरससश्चैवसंकर्याहः पतद्ग्रहः ॥२१॥ पुंसि लिंगशेषः

॥ द्विहीनेऽन्यच्चखारण्यपर्णश्वभ्रहिमोदकम् ॥ शीतोष्णमांसरुधिरमुखाक्षिद्रविणं बलम् ॥२२॥ ४

फलं हेमशुल्वं लोहं सुखदुःखशुभाऽशुभम्॥ जलपुष्पाणि लवणं व्यंजनान्यनुलेपनम्॥२३॥ को

ट्याः शतादिसंख्याऽन्या बालक्षा नियुतं च यत्॥ द्व्यचकमसिसुसन्नंतं यदनांतमकर्त्तरि॥२४॥ त्रांतस

लोपधं बिंबरात्रं प्राक्संख्यया ऽन्वितम्॥ पात्राद्यदंतैरेकार्थो द्विगुर्लक्ष्याऽनुसारतः॥२५॥ द्वंद्वैकत्वाऽ

व्ययीभावौ पथः संख्याऽव्ययात्परः॥ षष्ठ्याश्छाया बहूनां चेद्विच्छायं संहतौ सभा॥२६॥ शालार्थाऽपि

परा राजाऽमनुष्यार्थादराजकात्॥ दासीसभं नृपसभं रक्षःसभमिमा दिशः॥२७॥ उपज्ञोपक्रमांतश्च

अ०
४८

ह०

नदादित्वप्रकाशने॥ कोपज्ञकोपक्रमादिकं थोशीनरनामसु॥२८॥ भावेणौनैकचिड्भ्योऽन्येसमूहेभावक
र्मणोः॥ अदंतप्रत्ययाःपुण्यसुदिनाभ्यांत्वहःपरः॥२९॥ क्रियाव्ययानांभेदकान्येकत्वेऽप्युक्थतोट
के॥ चोचंपिच्छंगृहस्थूणंतिरीटंमर्मयोजनं॥३०॥ राजसूयंवाजपेयंगद्यपद्येकृतौकवेः॥ माणिक्य
भाष्यसिंदूरचीरचीवरपंजरम्॥३१॥ लोकायतंहरितालंविदलंस्थालबाल्हवम्॥ इतिनपुंसकलिंग
शेषः॥ पुंनपुंसकयोःशेषोऽर्द्धर्चपिण्याककंटकाः॥३२॥ मोदकस्तंडकष्टंकःशाटकःखर्वटोऽर्बुदः॥ पा

तकोद्योगः चरकनमालाः मल्लका नडः ॥३३॥ कुष्टं सुंडं शीधुबुस्तं क्ष्वेडितं क्षेमकुट्टिमम् ॥ संगमं शतमा

नार्मं त्रावलाः स्मयतांडवम् ॥३४॥ कवियं कंदकर्पासं पारावारं युगं धरम् ॥ यपं प्रग्रीवपात्रीवेयूषं च

मस्तचिक्कसौ ॥३५॥ अर्द्धर्चादौ घृतादीनां पुंस्त्वाद्यं वैदिकं ध्रुवम् ॥ तन्नोक्तमिह लोकेऽपि तच्चेदस्त्यः

स्तुशेषवत् ॥३६॥ इति पुंनपुंसकलिंगशेषः स्त्रीपुंसयोरपस्यांता द्विचतुःषट्पदोरगाः ॥ जातिभेदाः पु

मारव्याश्च स्त्रीयोगैः सह मल्लकः ॥३७॥ मुनिर्वराटकः स्वातिर्वर्णको झाटलिर्मनुः ॥ मृषास्थपाटिः

अ०
४१

ए०

कर्कंधूर्यष्टिः शाटी कटी कुटी ॥ ३८ ॥ इति स्त्रीपुंसशेषः स्त्रीनपुंसकयोर्भावक्रिययोः ष्यञ् क्वचिच्च वुञ् ॥ औचित्यमौचिती मैत्री मैत्र्यं वुञ् प्रागुदाहृतः ॥ ३९ ॥ षष्ठ्यंतप्राक्पदाः सेनाच्छाया शाला सुरा निशाः ॥ स्याद्वा नृसेनं श्वनिशं गोशालमितरे च दिक् ॥ ४० ॥ आबन्तोत्तरपदो द्विगुश्चापुंसि नश्च लुप् ॥ त्रिखट्वं च त्रिखट्वी च त्रितक्षं च त्रितक्ष्यपि ॥ ४१ ॥ इति स्त्रीनपुंसकलिंगशेषः त्रिषु पात्रीपुटीवाटीपेटीकुवलदाडिमौ ॥ परलिंगं स्वप्रधाने द्वंद्वे तत्पुरुषेऽपि तत् ॥ ४२ ॥ अर्थांताः प्राद्यलंप्राप्तापन्नपूर्वाः परोपगाः ॥ तद्धितार्थे

पि३

४९

म १ द्विगुः संख्यासर्वनामतदंतकाः ॥ ४३ ॥ बहुव्रीहिरदिङ्नाम्नासुन्नेयं तदुदाहृतम् ॥ गुणद्रव्यक्रियायोगो

पाधयः परगामिनः ॥ ४४ ॥ कृतः कर्तर्यसंज्ञायां कृत्याः कर्तरि कर्मणि ॥ अणाद्यंतास्तेन रक्ताद्यर्थे

नानार्थभेदकाः ॥ ४५ ॥ षट्संज्ञकास्त्रिषु समा युष्मदस्मत्तिङव्ययम् ॥ परं विरोधे शेषं तु ज्ञेयं शिष्ट

प्रयोगतः ॥ ४६ ॥ इति लिंगादिसंग्रहवर्गः ॥ इत्यमरसिंहकृतौ नामलिंगानुशासने ॥ कांडः तृतीयः साभा

न्यः सांग एव समर्थितः ॥ ३ ॥ इत्युक्तं व्यवहारार्थं नामलिंगानुशासनम् ॥ देवौ नंगतावंतं ताव पींद्रादह

अ० ५०

सनी ॥ २ ॥ प्रमानिबोधयत्यर्के काव्यानि कुरुते कविः ॥ न सौरभं न भस्वंतं संनास्त न्वेतुन द्रुणान ॥ ३ ॥ यावच्चंद्रदिकाकरो ग्रहपती क्षोणीसमुद्रा अपि यावत्स्व्योमविना न संनिभतया दिक्चक्रमाभ्राम्यति ॥ यावद्देहनिवासिनी पशुपते गौरीमुखं चुंबति तावत्तिष्ठतु कोश एष सुधियां कंठे सुरक्षोपमः ॥ ४ ॥ नानाकवीनां यदि नामकोशाः संत्येव शब्दार्थहिरम्यबंधाः ॥ तथापि कोशोऽमरसिंहनाम्नः कवेरतीवप्रसृतं मनोमे ॥ ५ ॥ इत्यमरसिंहकृतस्यामरकोशस्य तृतीयः कांडः समाप्तः ॥ श्री जागेस्वरप्रसादात् ॥

तृ० ५०

इत्यमरतृतीयकांडः समाप्तः

302

[OrderDescription]
,CREATED=24.09.20 11:36
,TRANSFERRED=2020/09/24 at 12:18:48
,PAGES=303
,TYPE=STD
,NAME=S0003712
,Book Name=M-1657-AMARKOSH
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF

FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF

FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF

FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF

FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF

FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF

FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF

FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF

FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF
,FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF
,FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF
,FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF

FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
,FILE277=00000277.TIF
,FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,FILE287=00000287.TIF
,FILE288=00000288.TIF
,FILE289=00000289.TIF
,FILE290=00000290.TIF
,FILE291=00000291.TIF
,FILE292=00000292.TIF
,FILE293=00000293.TIF
,FILE294=00000294.TIF
,FILE295=00000295.TIF
,FILE296=00000296.TIF
,FILE297=00000297.TIF
,FILE298=00000298.TIF
,FILE299=00000299.TIF

FILE300=00000300.TIF
,FILE301=00000301.TIF
,FILE302=00000302.TIF
,FILE303=00000303.TIF
,